

ANNALEN

VAN DEN

OUDHEIDSKUNDIGEN KRING

VAN HET LAND VAN WAAS.

D. 8.

ANNALES

DU

CERCLE ARCHÉOLOGIQUE

DU PAYS DE WAAS.

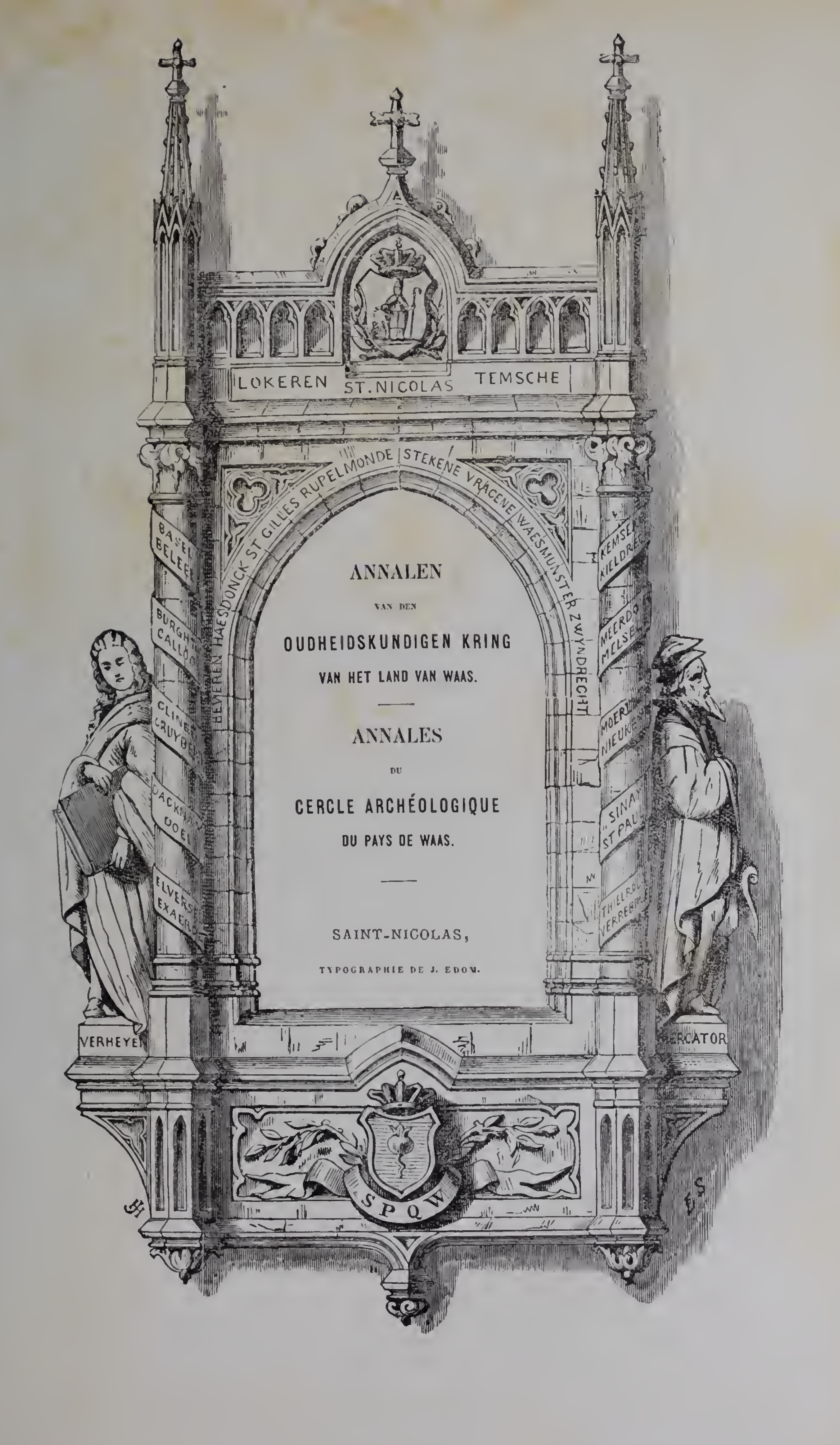
T. 8.

. . . .

In alle zijne uitgaven, is de Kring in geenen deele verantwoordelijk voor de denkwijzen door de schrijvers uitgedrukt. *(Art. 31 der Statuten).*

. . . .

Dans toutes ses publications, le Cercle n'est nullement responsable des opinions émises par les auteurs. *(Art. 31 des Statuts).*

LOKEREN
ST.NICOLAS
TEMSCHE
BEVEREN HAESDONCK ST GILLES RUPELMONDE
STEKENE VRACENE WAESMUNSTER ZWYNDRECHT
ANNALEN
VAN DEN
OUDHEIDSKUNDIGEN KRING
VAN HET LAND VAN WAAS.
ANNALES
DU
CERCLE ARCHÉOLOGIQUE
DU PAYS DE WAAS.
SAINT-NICOLAS,
TYPOGRAPHIE DE J. EDOM.
SPQW

Leden van den Oudheidskundigen Kring van het Land van Waas

VOOR HET JAAR 1879—1880.

BESTUURENDE COMMISSIE.

MM. Ridder A. de Schoutheete de Tervarent, Onder-Voorzitter van den Provincialen Raad van Oost-Vlaanderen te Sint-Nikolaas, Voorzitter.
F. Lapeer, Brouwer te Lokeren, Onder-Voorzitter.
J. Verwilghen, Schepen te Sint-Nikolaas, id.
Félix Van Naemen, Grondeigenaar te Sint-Nikolaas, Schatbewaarder en Bewaarder der Verzamelingen.
L. Billiet, Letterkundige te Sint-Nikolaas, Sekretaris.
Th. Percy-Heyndrickx, Fabrikant te Sint-Nikolaas, Lid der Commissie.
Jh. Geerts, Ingenieur en Gemeenteraadslid te Sint-Nikolaas, id.
A. Vercruysse-Heyndrickx, Gemeenteraadslid id. id.
Em. Meert, Advokaat en Gemeenteraadslid id. id.

EERELEDEN.

MM. W. Köhnen, Leeraar in het Gymnasium te Duisburg (Pruisen).
L. Billiet, Letterkundige te Sint-Nikolaas.
J. Wittock, Toonzetter »
J. Talboom-Delebecque, Bankier »

LEDEN.

Z. D. H. Mgr de Prins K. van Arenberg, te Brussel.
MM. J. Van Raemdonck, Geneesheer te Sint-Nikolaas.
W. Dhanens, Schepen »
Baron Ph. Kervyn de Volkaersbeke, Burgemeester te Nazareth.
J. Braeckman-Vydt, Lid van den Provincialen Raad te Temsche.

MM. Gr. De Puysselaer-Laenen, Boekdrukker te Sint-Nikolaas.
J. de Borchgrave, Bijzondere te Sint-Gillis (Waas).
L. De Bruyne, Oud-Gemeente-Sekretaris te Sint-Nikolaas.
Th. Janssens, Volksvertegenwoordiger »
F. Bellemans, Lid der Bestendige Deputatie »
P. Vermeire, Schepen »
St. Verwilghen, Volksvertegenwoordiger »
L. Janssens-Smits, Senator »
Ridder L. de Burbure de Wezembeek, Toonzetter te Antwerpen.
Jh. Naudts, Geneesheer te Sint-Nikolaas.
F. Dirix, Notaris te Zwijndrecht.
Ed. Dalschaert, Boekdrukker te Sint-Nikolaas.
Aug. Wauters-Braeckman, Burgemeester te Temsche.
Ad. Wauters, Bijzondere »
B. De Caluwé, Pastoor »
H. Van den Staepele, Vrederechter »
Aug. Verdurmen, Schepen te Sint-Nikolaas.
A. Blomme, Advokaat te Dendermonde.
A. Seghers-Keller, Lid van den Provincialen Raad te Gent.
Jh. Boëyé-Biebuyck, Bijzondere te Aalst.
A. Van Landeghem, Notaris te Lokeren.
L. Van Oost, Advokaat te Gent.
F. Verbiest-Geerts, Bijzondere te Sint-Nikolaas.
Aug. De Meester, Gemeenteraadslid »
L. Rooman, Gemeente-Sekretaris te Beveren (Waas).
J. Malou, Staats-Minister te Brussel.
A. de Maere-Limnander te Gent.
Graaf Thierry de Limburg Stirum-de Thiennes te Gent.
Van Damme-De Westelinck, Grondeigenaar te Belcele.
Aug. Van Landeghem, Bijzondere te Sint-Nikolaas.
Ph. De Kepper, Volksvertegenwoordiger te Hamme.
Jh. Van Naemen-Maertens, Burgemeester te Sint-Nikolaas.
Th. Goossens, Notaris »
Het Plaatselijk Bestuur der stad Lokeren.
E. van Pottelsberghe de la Potterie, Grondeigenaar te Exaarde.
Van Hevele, Notaris te Sinaai.
D. Bongaerts, Geneesheer te Thielrode.
C. Cruyt, Nijveraar te Lokeren.
J. Van Raemdonck, Provinciaal Raadslid te Beveren (Waas).
F. Boodts, Zoutzieder te Rupelmonde.

MM. L. Lesseliers, Notaris te Beveren (Waas).
P. Van Raemdonck-Bauwens, Schepen te Temsche.
J. Zaman-du Monceau, Oud-Senator te Brussel.
E. Schoorman-de Kerchove de Ter Elst te Gent.
J. Van Haelst-Goossens, Gemeenteraadslid te Sint-Nikolaas.
Burggraaf A. Vilain XIIII, Senator te Basel.
M. Pilaet, Administrateur te Thielrode.
Ridder G. van Havre, Oud-Senator te Antwerpen.
S. Geerts, Oud-Notaris te Sint-Nikolaas.
A. Lippens, Burgemeester te Moerbeke.
E. Lesseliers, Geneesheer te Basel.
K. Roels, Onderpastoor te St. Amandsberg (Gent).
Th. De Cock, Pastoor-Deken te Ninove.
A. Hermé, Gemeente-Sekretaris te Lokeren.
Oct. Vergauwen-de la Court, Grondeigenaar te Gent.
P. E. De Beule, Gemeenteraadslid te Sinaai.
Burggraaf Jul. Le Boucq de Beaudignies, Grondeigenaar te Cruijbeke.
J. Van Beckhoven-De Roeck, Handelaar te Rupelmonde.
K. Boëyé, Burgemeester te Calloo.
P. J. Danneels, Brouwer te Haasdonck.
F. Van Havermaet, Beeldhouwer te Sint-Nikolaas.
Van Pelt, Geneesheer te Temsche,
A. Zaman-de Schietere de Lophem, Grondeigenaar te Gent.
L. De Cauwe, Notaris te Nieukerken.
F. Verest-Poodts, Steenbakker te Rupelmonde.
K. Naudts-Vaerendonck, Nijveraar te Sint-Nikolaas.
P. Parrin, Advokaat »
Em. Geerts, Notaris »
Th. Libbrecht-Van Naemen, Voorzitter van den Provincialen Raad van Oost-Vlaanderen te Gent.
A. Van den Broeck-Vogelvanger, Fabrikant te Sint-Nikolaas.
G. Goossens-Wettinck, Lid van den Provincialen Raad te Calloo.
E. Stas, Bijzondere te Rupelmonde.
L. Hamendt, Notaris te Haasdonck.
F. Van Ooteghem, Geneesheer te Rupelmonde.
V. Roelandts, Wijnhandelaar »
F. Smet, Bijzondere te Sint-Nikolaas.
Léon Braeckman, Bijzondere te Temsche.
A. Van Hecke, Geneesheer te Stekene.
L. De Brabander, Bestierder der Normaalschool te Sint-Nikolaas.

MM. A. Stillemans, Kanonik in 't Klein Seminarie te Sint-Nikolaas.
L. Dirix, Burgemeester te Kemseke.
K. Van Landeghem, Bijzondere te Temsche.
E. Luytgarens, Geneesheer te Puurs.
E. Boelpaep, Burgemeester te Thisselt.
Alph. Janssens-De Schryver, Fabrikant te Sint-Nikolaas.
Em. Volckrick, Fabrikant »
Jonker Th. Serraris, Subsistut van den Procureur des Konings te 's Hertogenbosch.
A. Raemdonck, Leeraar in 't Klein Seminarie te Sint-Nikolaas.
J. De Roeck, Brouwer »
L. Smet-Blancquaert, Bijzondere »
P. Verheyen, Steenbakker te Basel.
K. Bocklandt, Notaris te Sint-Nikolaas.
K. Van Goethem, Provinciaal Raadslid te Lokeren.
P. Servais, Majoor-Plaatsbevelhebber te Sint-Nikolaas.
A. Goris-Maus, Fabrikant »
H. Raemdonck, Notaris te Sint-Gillis (Waas).
Emile de Cocquéau des Mottes, Bijzondere te Brussel.
Em. Best, Onder-Voorzitter bij het Tribunaal van eersten Aanleg te Brussel.
Jul. van Pottelberghe de la Potterie, Grondeigenaar te Gent.
C. Clemm, Boekdrukker »
Stocquart, Pastoor te Sint-Gillis (Waas).
J. Geerts, Onderpastoor »
Graaf Florimond de Bergeyck-de Bergeyck, Grondeigenaar te Beveren (Waas).
E. Prisse, Bijzondere te Sint-Nikolaas.
Albéric Geelhand-Dons, te Gent.
C. Van Hecke, Pastoor-Deken te Sint-Nikolaas.
P. De Meerleer, Pastoor van O. L. V. »
J. Mattens-Félix, te Rupelmonde.
Jan Heyndrickx-Janssen, te Sint-Nikolaas.
Ad. Siret, Arrondissements-Commissaris te Sint-Nikolaas.
L. Verest, Brouwer »
A. Reynaert, Geneesheer »
Louis Nobels-Peelman, Gemeenteraadslid »
Jan Nobels, Bijzondere »
Ed. du Welz, ingenieur te Gent.

VERSLAG.

1878-1879.

RAPPORT.

VERSLAG

OVER DEN TOESTAND VAN DEN OUDHEIDSKUNDIGEN KRING VAN HET LAND VAN WAAS
GEDURENDE HET DIENSTJAAR 1878-1879.

Mijnheeren,

De achtbare Heer Geheimschrijver van den Kring, door familieredens tijdelijk van ons verwijderd zijnde, zoo hebben mijne collegas van het bestuur mij de taak opgelegd het jaarlijks Verslag aan te bieden over den toestand en de werkzaamheden van den Kring binnen het jaar 1878-1879.

Alhoewel de Kring geene van die buitengewone werken heeft uit te voeren gehad, die om hunne merkwaardigheid in zijne Annalen bijzonder worden aangeteekend, mogen wij nogtans met genoegen bestatigen, dat het verloopen jaar voorspoedig is geweest.

Sedert dat wij in bezit zijn van een ruim en prachtig lokaal, komen onze leden en een groot getal vreemdelingen, schier dagelijks ons Museum bezoeken. Allen bewonderen de gelukkige schikking onzer voorwerpen en vinden in onze verzamelingen eenen rijkdom en een belangen die zij nooit hadden kunnen vermoeden.

Deze talrijkere bezoeken bewijzen ons dat het publiek onze inrichting meer en meer naar waarde leert schatten, en de belangen en de aantrekkelijkheid onzer werkzaamheden verstaat.

Dit is, Mijnheeren, de belooning voor de moeite die wij ons reeds gegeven hebben ; maar het moet tevens ook voor ons eene aanmoediging zijn en een krachtige prikkel tot nieuwe opzoekingen en nieuwe ondernemingen. Ook rekenen wij op uwe medewerking en uwe welwillende

RAPPORT

SUR LA SITUATION DU CERCLE ARCHÉOLOGIQUE DU PAYS DE WAAS PENDANT L'EXERCICE 1878-1879.

Messieurs,

En l'absence de l'honorable Secrétaire du Cercle Archéologique que des raisons de famille tiennent momentanément éloigné de nous, mes Collègues de la Direction m'ont délégué pour vous faire le rapport annuel sur la situation et les travaux du Cercle pendant l'exercice 1878-1879.

Bien que le Cercle n'ait eu à exécuter aucun de ces travaux qui fassent époque dans ses annales, nous constatons avec bonheur, Messieurs, que l'année qui vient de s'écouler a été prospère.

Depuis que nous sommes en possession d'un spacieux et magnifique local, nos Membres et bon nombre d'étrangers viennent presque journellement visiter notre Musée. Tous admirent l'heureuse disposition de nos objets et trouvent dans nos collections une richesse et un intérêt qu'ils n'avaient pas soupçonnés. Ces visites plus fréquentes nous prouvent que le public apprécie de mieux en mieux l'importance de notre institution et comprend l'intérêt et l'attrait de nos travaux.

C'est là, Messieurs, la récompense de nos peines passées; mais ce doit être en même temps pour nous un encouragement et un puissant stimulant pour de nouvelles recherches, pour de nouvelles entreprises. Aussi comptons-nous sur votre collaboration et votre bienveillant appui pour nous aider à enrichir nos collections archéologiques et créer, dans

hulp om onze Oudheidskundige verzamelingen te verrijken en zoo, in de stad Sint-Nikolaas, een Museum te stichten, dat alle dagen de grootere aandacht der bezoekers verwekt en dat meer en meer ons Land van Waas waardig wordt.

Om dit doel te bereiken, verzoeken wij dringend de medehulp van u allen. Het is waar, onze Kring geniet de gunsten van den staat, van de provincie en van de gemeente. Dit verzekert, ja, zijn bestaan; daar door kan hij ten hoogste blijven wat hij is, maar de begeerte van ons allen is, niet dat hij nauwelijks leve, maar wel dat hij weelderig groeie en bloeie. Daarom moeten al de leden personelijk ter hulpe staan, zich met het wetenschappelijk leven van den Kring bekend maken, belangen stellen in zijne werkzaamheden, en te zamen handelen voor zijnen meerderen bloei. De steenen die onze Kring bijbrengt om het geschiedkundig monument op te bouwen van onze roemrijke voorvaderen mogen het werk niet zijn van eenige ieverachtigen, maar het werk van geheel onze maatschappij, die, in den tegenwoordigen tijd, al hare krachten inspant en al haren vlijt gebruikt om aan de toekomende geslachten een verleden te doen kennen waar wij fier op zijn.

Bijzondere ontdekkingen kunnen wij dit jaar niet aanstippen. Maken wij nogtans melding van de volgende gebeurtenis.

In de maand Mei laatsleden, op het grondgebied der gemeente Beleele, en niet verre van de Hoogstraat, zijn grondvestingen van gebouwen uitgedolven. Ingezien de nabijheid van den ouden romeinschen heirweg, koesterde wij de hoop eenige oudheidskundige schatten aldaar te ontdekken. Doch onze naspeuringen zijn met geenen gelukkigen uitslag bekroond geweest. Alleenelijk kunnen wij met zekerheid bepalen dat aldaar menigvuldige gebouwen, door het vuur vernield, voortijds bestaan hebben. Hunnen ouderdom doen kennen, ware onmogelijk zonder ons aan dwalingen bloot te stellen.

Een welgekende legende meldt dat deze gebeurtenissen in de 16e eeuw zouden geschied zijn. Dagteekent de verdelging dezer gebouwen ook van die droeve tijden? Wij durven het niet verzekeren. Voor stellig mogen wij bepalen dat deze overblijfsels nooit aan eene romeinsche woning kunnen vergeleken worden.

§ 2. TOELAGEN.

Onze herhaalde vragen en de welwillende medehulp der geachte Volksvertegenwoordigers van het arrondissement, hebben ons in bezit gebracht der verachterde Staatstoelage van 500 frs. voor 1877-1878. Dezelfde som is ons toegestaan voor het loopende jaar.

la ville de Saint-Nicolas, un Musée qui excite tous les jours davantage l'attention des visiteurs, et qui soit de plus en plus digne du Pays de Waas.

Pour atteindre ce but nous réclamons instamment le concours de vous tous. Il est vrai que le Cercle jouit des faveurs de l'État, de la Province et de la Commune. Cela, sans doute, lui assure l'existence. Par là, il peut au plus rester ce qu'il est. Mais notre désir à tous est, non pas qu'il végète tristement, mais qu'il prospère et qu'il fleurisse. A cet effet, tous les membres doivent payer de leurs personnes, s'initier à la vie scientifique du Cercle, s'intéresser à ses travaux et agir de concert pour sa prospérité. Il ne faut pas que les pierres qu'il apporte pour reconstituer le monument historique de nos glorieux ancêtres, soient l'œuvre de quelques zélés, mais l'œuvre de toute notre société qui, dans le présent, déploie toute l'énergie, toute l'activité dont elle est capable, pour faire connaître aux générations à venir, un passé dont nous sommes fiers.

Nous n'avons à vous signaler cette année aucune découverte importante. Mentionnons cependant le fait suivant :

Au mois de Mai dernier, sur le territoire de la commune de Belcele, près de la rue dite : *Hoogstraat*, des vestiges de murs ont été mis à nu. Nous espérions, à cause de la proximité de l'ancienne voie romaine, y trouver quelques trésors archéologiques, se rapportant aux temps du grand peuple romain. Malheureusement nos recherches n'ont pas été couronnées de succès. Tout ce qu'on peut établir avec certitude, c'est que des constructions nombreuses, détruites par le feu, ont existé en cet endroit. Quant à en déterminer l'âge, nous ne pourrions le faire sans nous exposer à des erreurs. Une légende, bien connue dans la commune, les fait remonter au 16me siècle. Est-ce de cette époque néfaste, que date leur destruction? Nous n'oserions l'affirmer. Tout ce que nous savons avec certitude, c'est qu'elles ne présentent aucun caractère qui nous permette de les assimiler aux restes d'une station romaine.

§ 2. SUBSIDES.

Grâces à nos instances réitérées et à l'intervention bienveillante de Messieurs les Représentants de l'Arrondissement, nous avons été mis en possession du subside arriéré de 500 francs pour 1877-1878.

La même somme nous a été allouée par le Gouvernement pour l'année courante.

Het Provinciaal en Stedelijk bestuur kenden ons beurtelings een hulpgeld toe van 300 en 100 franken.

Deze gelegenheid te baat nemende drukken wij hier aan voorgenoemde besturen onzen hartelijken dank uit, de hoop koesterende dat dezelve hulp en toegenegenheid ons voortdurend verzekerd zal blijven.

§ 3. BESTUURLIJKE ZAKEN.

Vijf zittingen van het Bestuur hebben voldoende geweest om de belangen van den Kring te handhaven.

Het mandaat der bestuurleden eindigt als volgt :

AFTREDENDE LEDEN IN 1879.

MM. Ridder de Schoutheete de Tervarent, Lapeer en Van Naemen.

AFTREDENDE LEDEN IN 1880.

MM. Geerts, Percy en Meert.

AFTREDENDE LEDEN IN 1881.

MM. Verwilghen, Billiet en Vercruysse.

§ 4. UITGEGEVEN BOEKWERKEN.

Volgens oud gebruik zullen onze leden op het einde van dit jaar twee uitgaven van den Kring ontvangen hebben. De eerste is reeds in hun bezit, de tweede zal hun toekomende week geworden. Beide afleveringen voltooien het boekdeel VII der Annalen. Onder de ter studie zijnde werken, die waarschijnelijk het licht zullen zien in de eerste afleveringen van het VIII^ste^ boekdeel, treffen wij eene belangwekkende geschiedenis aan van de alonde Heerlijkheid van Temsche, door den heer ingenieur Geerts. De monographiën van het oud Toren huis en van de woonplaats van het vermaard geslacht der Sanders te Sint-Gillis worden ook eerlang door den zelven schrijver afgewerkt.

De oudheidskundige gewrochten van onzen collega zijn reeds bij onze leden zoo hoog geschat dat wij het nutteloos achten hunnen lof hier te spreken.

La Province et la Ville, nous accordèrent respectivement un subside de 300 et de 100 francs.

Nous saisissons cette occasion pour exprimer nos remerciements aux dites Administrations, et nous sollicitons de leur bienveillance, la continuation de leur appui et de leurs faveurs.

§ 3. AFFAIRES ADMINISTRATIVES.

Notre Direction s'est réunie cinq fois pour s'occuper des intérêts du Cercle.

Le mandat des Membres Directeurs, expire dans l'ordre suivant :

MEMBRES SORTANT EN 1879.

MM. le Chevalier de Schoutheete de Tervarent, Lapeer et Van Naemen.

MEMBRES SORTANT EN 1880.

MM. Geerts, Percy et Meert.

MEMBRES SORTANT EN 1881.

MM. Verwilghen, Billiet et Vercruysse.

§ 4. PUBLICATIONS.

A la fin de l'année, nos membres auront reçu comme de coutume deux publications. La première est déjà en leur possession, la seconde leur sera distribuée dans le courant de la semaine prochaine. Ces deux livraisons formeront le complément du Tome VII des Annales.

Parmi les travaux qui sont à l'étude et qui seront probablement insérés dans les premières livraisons du Tome VIII, il convient de mentionner une histoire très-intéressante sur l'ancienne Seigneurie de Tamise, par Monsieur l'ingénieur Geerts. Sont également en voie de publication, les monographies de l'ancien Toren-Huis et du manoir de l'illustre famille des Sanders à Saint-Gilles, par le même auteur. Les travaux archéologiques de notre collègue, sont trop avantageusement connus de nos Membres, pour qu'il soit nécessaire d'en faire ici l'éloge.

§ 5. VERWISSELINGEN.

Geene veranderingen zijn aan te stippen sedert verleden jaar in het uitgeven onzer boekwerken.

Drij en dertig wetenschappelijke maatschappijen zoo in Belgie als in den vreemde ontvangen onze annalen. Acht leesgenootschappen van het Land van Waas krijgen onze uitgaven kosteloos.

§ 6. AANKOOPEN.

De schilderingen van onze vergaderingszaal zijn uitbetaald. 1375 franken zijn tot heden besteed aan de versieringen van het Museum, niet medegerekend de bekostiging voor redding en verplaatsing onzer verzamelingen tijdens den brand van het stadhuis in 1874. Indien onze geldmiddelen zulks toelaten, zullen de muurschilderingen vóór het jaar 1881 kunnen voltrokken worden.

Het model van het prachtig borstbeeld van Geeraard Mercator door onzen medeburger Van Havermaet vervaardigd op order van den Staat, voor de koninklijke akademie van Brussel, is door den Kring aangekocht.

Wij nemen deze gelegenheid te baat om onze gelukwenschen bij deze te voegen, welke den kunstenaar overal zijn te beurt gevallen en achten ons gelukkig hem eene welverdiende hulde van lof en hartelijken dank toe te brengen.

§ 7. VOORNAAMSTE GIFTEN.

De stad Sint-Nikolaas heeft zich mildadig voor onzen Kring getoond. Het marmeren borstbeeld van Napoleon I, aan den beroemden beeldhouwer Canova, toegeschreven, prijkt in onze zalen. Het stadsbestuur, ons de bewaring van dit merkwaardig kunstgevrocht toevertrouwende, geeft een nieuw bewijs van bezorgdheid voor onze instelling, alsook een krachtdadig voorbeeld dat navolgers verdiend te vinden bij de andere gemeentebesturen van het Land van Waas.

Wij maken ook melding der volgende giften :

1° Een kwijtbrief van den ouden zegel van Zombeke (Waasmunster), gifte van Mr F. De Brabander te Zombeke.

2° Eenige oude geldspeciën, gifte van Mr Em. Heirman te Sint-Nikolaas.

3° Diploma op zijde gedrukt, meldende de benoeming van Mr F. Tayaert in 1776 als hoofdprince der gilde van Rhetorica *de Goudbloem* te Sint-Nikolaas, gifte van Mr Tayaert, priester te Sint-Gillis.

4° Oude geslachtsboom der familie van Steelant in het Land van Waas, gifte van Mr Ridder Leo de Borbure de Wezembeek te Antwerpen.

§ 5. ÉCHANGES.

Nous continuons à échanger nos publications avec celles de trente-trois sociétés scientifiques tant belges qu'étrangères. Huit sociétés de lecture du Pays de Waas, reçoivent nos Annales gratuitement.

Aucun changement n'est donc survenu depuis l'année dernière.

§ 6. ACHATS.

Le Cercle a complété le paiement des peintures de son local. Son Musée coûte aujourd'hui 1575 francs pour frais de décoration. Dans cette somme nous ne comprenons pas les frais de translation de nos collections, ni les dépenses qu'a entrainées le sauvetage de notre Musée, lors de l'incendie de l'hôtel-de-ville en 1874. Si nos ressources le permettent, les peintures murales seront terminées avant l'année 1881.

Le Cercle a fait l'acquisition du splendide modèle du buste de Gérard Mercator, dû au ciseau de notre concitoyen Van Havermaet et exécuté sur l'ordre du Gouvernement pour l'académie royale de Bruxelles.

Nous nous associons aux félicitations que l'artiste à si légitimement su mériter, et nous sommes heureux et fiers de lui payer un juste tribut de louanges et de cordiale sympathie.

§ 7. PRINCIPAUX DONS.

La ville de Saint-Nicolas s'est montrée généreuse pour notre Cercle. Le buste en marbre blanc de Napoléon I, attribué au célèbre sculpteur Canova, orne aujourd'hui notre Musée. L'administration communale, en nous confiant le dépôt de cette œuvre remarquable, nous donne un nouveau témoignage de sa sollicitude pour notre institution et un puissant exemple d'encouragement, qui trouvera, nous l'espérons, des imitateurs auprès des administrations des communes Wasiennes.

Nous signalons encore les dons suivants :

1° Une quittance manuscrite mentionnant le coût de l'ancien sceau de Sombeke, don de Mr F. De Brabander à Sombeke.

2° Quelques monnaies anciennes, don de Mr E. Heirman à Saint-Nicolas.

3° Diplôme imprimé sur soie, notifiant la nomination de Mr F. Tayaert en 1776, en qualité de *hoofdprince* de la société de Rhétorique *de Goudbloem* à Saint-Nicolas, don de Mr l'abbé Tayaert à Saint-Gilles.

4° Feuillet manuscrit sur la généalogie de l'ancienne famille des Steelant au Pays de Waes, don de Mr le Chevalier Léon de Burbure de Weezembeek à Anvers.

5° *Midden America.* Volkplanting van het district van Santo Thomas. 1 boekdeel in 8°.

6° Afbeelding van den regent Surlet de Chokier.

7° Gezicht op Calloo, tijdens den brand en de moorderijen door de Hollanders, den 5 Augustij 1831.

8° Gezicht op Antwerpen in brand, binnen den nacht van 27 en 28 Oktober 1830.

9° Eene oude tafel der 17e eeuw.

Deze laatste giften hebben wij ontvangen van de familie Verwilghen-Hemelaer te Sint-Nikolaas.

Dank zij aan alle de mildadige weldoeners van den kring.

§ 8. GELDMIDDELEN.

Ontvangsten.

Batig slot der voorgaande rekening	fr.	1448-79
Jaargeld van 135 leden	»	1350-00
Hulpgeld van den Staat voor 1879	»	500-00
Hulpgeld van de Provincie voor 1879	»	300-00
Hulpgeld van de Stad Sint-Nikolaas voor 1879	»	100-00
Verkoop der Annalen	»	5-00
Totaal	fr.	3703-79

Uitgaven.

Jaarwedde van den boodschapdrager	fr.	50-00
Drukkosten der Annalen	»	1086-64
Graveerwerken voor de Annalen	»	407-63
Slotrekening voor de schildering in het nieuwe lokaal	»	375-00
Inbinding van boekwerken	»	194-50
Aankoop van het borstbeeld van G. Mercator	»	150-00
Onderhouds- en versieringskosten van het Museum	»	218-04
Bureelkosten, briefporten enz.	»	47-85
Totaal	fr.	2529-66

Herhaling.

Ontvangsten	fr.	3703-79
Uitgaven	»	2529-66
In kas	fr.	1174-13

Sint-Nikolaas, den 28 Augusti 1879.

DE BEWAARDER DER VERZAMELINGEN, FÉLIX VAN NAEMEN.

DE VOORZITTER, RIDDER DE SCHOUTHEETE DE TERVARENT.

5° *L'Amérique Centrale.* Colonisation du district de Santo Thomas. 1 vol. in-8°.

6° Portrait du régent Surlet de Chokier.

7° Vue de Calloo, lors de l'incendie et du pillage par les Hollandais le 5 Août 1831.

8° Gravure représentant l'incendie d'Anvers dans la nuit du 27 au 28 Octobre 1830.

9° Une table antique du 17me siècle.

Ces derniers dons nous ont été offerts par la famille Verwilghen-Hemelaer à Saint-Nicolas.

Que les généreux donateurs veuillent bien accepter l'expression publique de nos plus vifs remerciements.

§ 8. FINANCES.

Recettes.

Boni de l'exercice précédent	fr.	1448-79
Rétribution de 135 membres	»	1350-00
Subside de l'État pour 1879	»	500-00
Subside de la Province pour 1879	»	300-00
Subside de la Ville de Saint-Nicolas pour 1879	»	100-00
Vente des Annales	»	5-00
Total	fr.	3703-79

Dépenses.

Gages du concierge	fr.	50-00
Impression des Annales	»	1086-64
Gravures des Annales	»	407-63
Solde pour frais de peintures au nouveau local	»	375-00
Reliure de livres	»	194-50
Achat du buste de G. Mercator	»	150-00
Frais d'entretien et d'aménagement du Musée	»	218-04
Frais de bureau, ports de lettres etc.	»	47-85
Total	fr.	2529-66

Récapitulation.

Les recettes s'élèvent à	fr.	3703-79
Les dépenses » »	»	2529-66
Boni en caisse	fr.	1174-13

Fait à Saint-Nicolas, le 28 Août 1879.

LE CONSERVATEUR DU MUSÉE, LE PRÉSIDENT,

FÉLIX VAN NAEMEN. CHEVALIER DE SCHOUTHEETE DE TERVARENT.

GESCHIEDKUNDIGE MENGELINGEN

DOOR

A. DE MAERE-LIMNANDER.

OUD VLAAMSCHE LEENEN,

GELEGEN BINNEN DEN LANDE VAN WAAS.

(VERVOLG.)

1860.

Op den sesthienden meye 1709 is op den naeme van MARIE CATHARINE ROGGEMAN, verheven een sgraven leen, groot een half bunder, haer verstorven vuyt den hoofde van JAN SUY, f^s GILLIS, HAREN GROOTVADER, geleghen binnen *Waesmunster* int quartier van *het Westende* over het verhef x L.

1861.

Op den seveneutwintichsten meye 1709 heeft MARIN DE LANGHE verheven een sgraven leen, groot een ghemet ghelegen binnen *Waesmunster,* in *de Neerstraete,* hem competerende by versterfte van PIETER DE LANGHE dus over het verhef x L.

1862.

Op den negenentwyntichsten april is op den naeme van PHILIPPUS DUPONT verheven een sgraven leen wesende twee stucken meersch deel maekende van het fonsier der *heerlichede van den Vyfvere* danof d'een groot is drye hondert sessendertich roeden, staende op de caerte figurative *der selver heerlichede* op n° 59, ende het ander stuck groot

twee hondert tachentich roeden, staende in de selve caerte op numero 54 hem competerende .... sonder prejuditie van het voorder recht van syne ma^t indien men bevint noch andere stucken vermelt by de procuratie, sgraven leen te syn, dus alhier over het verhef de somme van thien ponden parisis x L.

1863.

Op den sevenste meye seventhienhondert neghen, heeft HEER ENDE MEESTER ANTOINE DE CLERCQ, canonick, verheven een sgraven leen, groot vyf ghemeten in twee parceelen, het eerste ghenaemt *de Ettinghe* groot twee ghemeten en half het tweede d'helft van vyf ghemeten ghenaemt *de groote Laere,* deel maekende van een meerder sgraven leen groot veerthien ghemeten ghenaemt *den Ryckaert* hem competerende by versterfte van SYNEN VADER dus over het verhef x L.

1864.

Item is op den naeme van JOUFFRAUWE LAMBERTINE LAMORALDINE THÉRÈSE DUFAING verheven geworden *het Schauteet-Dom van Waesmunster ende Elversele* haer competerende met de doodt van MHER ALEXANDER GEORGE DUFAING, GRAVE VAN HASSELT, HAEREN VADER, dus over het relief x L.

1865.

Item is op den naeme van de selve JOUFFRAUWE LAMBERTINE LAMORALDINE THÉRÈSE DUFAING verheven geworden *dheerlicheyt van Pontrave* haer verstorven met de doodt van DEN VOORNOMDEN M^her ALEXANDRE GEORGE DUFAING, HAEREN VADER, dus over het verhef x L.

1866.

Item is op den naeme van de VOORNOEMDE JOUFFRAUWE LAMBERTINE LAMORALDINE THÉRÈSE DUFAING verheven gheworden een sgraven leen groot ses bunderen landts, haer competerende vuyt den hoofde van den VOORNOEMDEN M'HER ALEXANDER GEORGE DUFAING, GRAVE VAN HASSELT, HAEREN VADER, dus alhier over het verhef x L.

1867.

Item is OP DEN NAEME VOORSCHREVEN verheven geworden *d'heerlychede ter Ryen,* haer competerende vuyt den hoofde van den voornomden MHER ALEXANDRE GEORGE DUFAING, GRAVE VAN HASSELT, HAEREN VADER, dus over het verhef x L.

1868. — WAESMUNSTER ENDE ELVERSELE.

Den greffier van Waesmunster exhibeert een contract van den 12 meye 1710, van een stuck landt gecocht by François Bourgelion, het welcke saude syn een volghleen onder het hooftleen van Louis de Mevere dan alsoo den Rendant tot noch toe niet en heeft connen ondervinden of het voornoemt stnck landts gespleten is vant hooftleen, ofte wel saude syn een effectif achterleen alleenelyck exempt vanden thienden penninck, soo wordt dit alhier ghestelt voor Memorie, sonder prejuditie van het recht van syne ma[t] tot naerder ondersouck M[e].

1869.

Item wordt geexhibeert een contract van den achtentwyntichsten april 1710, van een stuck landts ghecocht by François van Schoore, het welcke sonde syn een volghleen onder het hooftleen van den avocaet Basilius, dan alsoo den rendant tot noch toe niet en heeft connen ondervinden of het voornoemt stuck landt ghespleten is vant hooftleen, ofte wel sande syn een effectif achter leen, alleenelyck exempt van den thienden penninck, soo wordt dit hier ook ghestelt voor Memorie sonder prejuditie vant recht van syne ma[t] tot naerder ondersouck M[e].

1870.

Item wordt ghebrocht een contract van den sesthienden december seventhien honderdt negen van een stuck landt ghecocht by Jan Raemdonck by naerhede het welcke saude syn een volghleen, onder het hooftleen van Louis de Mever, soo wordt dit hier ghestelt voor Memorie om de redenen hier vooren gheallegeert ende sonder prejuditie als vooren ende naerder ondersouck M[e].

1871.

Op den vyfden february 1711 heeft Louis de Mevere syne hofstede met vier stuken landts synde sgraven leen, belast met eene rente van acht hondert guldens capitael courant, ende deselve rente ghehypotequeert voor eenen staenden ende ghedurighen seker de voornoemde syne hofstede met de vier stucken landt M[e].

1872.

Den dryentwintichsten february seventhien hondert elfve, heeft Jo[r] Jan Alphonsus Josephus de Gras, heere van Bouchaute, syne *heerlichede*

van Bouchaute belast met eene rente van drye duysent guldens wissel-gelt capitael, ende de selve rente ghehypotiqueert voor eenen staenden ende ghedurighen seker, syne voornoemde heerlichede M^e^.

Wat aengaet het contract van de belastinghe overgheleyt N° 6. alsoo de selve gebeurt is dan eersten January 1715, ende dat de selve valt buyten den tydt deser rekeninghe, soo sal daervan mentie ghemaekt worden in de toecommende rekeninghe dus M^e^.

Ende int regard van den contracte van coope ghexhibeert N° 7. alsoo de selve ghebeurt is den twelfsten meye 1714, en moet hier van geene mentie gemaekt worden om redenen voorseyt M^e^.

1873.

Den eenendertichsten maerte seventhien hondert ende thiene is verheven ghewordeu *d'heerlichede van de Walle* op den naeme van EUGENIUS JOSEPHUS DOLMAN *(d'Olmen)*, hem competerende by successie van Jo^r^ FRANÇOIS FLORINS DOLMAN over het verhef x L. p.

1874.

Den dertichsten juny duysent seven hondert ende thiene, is verheven geworden de acht deelen van neghen, van een derde van seker landtthiende ghenaemt *den Borm thiende*, voor soo vele als sorteert onder dese vierschaere, op den naeme van D'HEER ENDE MEESTER PIETER CARDON, avocaet vanden Raede van Vlaenderen, hem competerende by coope van D'HEER ENDE MEESTER JACOBUS BORME *(Bonne?)*, danof het verhief verantwoordt is in rubrique van de Prochie van *Thielrode* dus hier M^e^.

1875.

Op den veerthienden augusti 1710 is verheven geworden eene erfvelycke cheyns rente van 36 veertelen rogghe sjaers op den naeme van Jo^r^ ANTOINE HENDRYCK DE COOLSSAN *(Colson?)*, hem competerende causa uxoris VRAUW JOANNE CATHARINE WACKENS, by successie van Jo^r^ JOANNES ADOLPHUS DE CLERCQ, dus over het verhef x L.

1876.

Het verhef gedaen den derden april seventhien hondert ende derthiene by D'HEER JACOBUS QUIRIN SENS, over sekere penninckrente van achtentwyntich ponden grooten sjaers, sal in de naest commende rekeninghe verantwoort worden dus M^e^.

1877.

Folio 18 van de rekeninghe ghesloten den sevenste augusti 1709, wordt mentie gemaekt van het proces datter gheweest is thusschen DEN HEERE VANDERD'HELFT *(van der Dilft)*, ende den rendant tot verhael van den thienden penninck van de Landen beseten by de tenanciers aldaer vermelt, in welck proces den rendant getriumpheert heeft in syne ma^ts grooten raede den 10 october 1712, dewelcke gheenfilleert is met d'acquitten van s'rendans voorgaende rekeninghe folio ante primo daer den rendant verclaert dat hy niet goet ghevonden en heeft het arrest ofte sententie in executie te leggen, ofte de thiende penninghen te doen betaelen, als naer dat de fatalen van de revisie sullen syn geexpireert naer daete van den thienden october 1714, door dien DEN HEERE VANDERD'HELFT hem noch vanteert de revisie te nitenteren, daer den rendant seght ende verclaert oock geene verheffen ontfanghen t'hebben van de tenanciers besittende de landen hier vooren vermelt, de welcke verhef hebben gedaen in het jaer 1713, vallende buyten dese rekeninghe geexhibeert by den greffier sub n[s] 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12 dus M[e].

1878.

Op den sevenentwintichsten augusty seventhien hondert ende elfve, is ADRIAEN BARTHOLOMEUS DUVERGER in erfven gecommen van een stuck meersch by coope van JOANNES VAN HECKE ende JACOBUS VERNIERS, als voogden van de weesen van MARTINUS VAN HECKE ende ANNE FOBE vuyt crachte van procuratie van oppervooghden aen hem verleent den vyfthienden Juny seventhien hondert ende elfve, het voornomt stuck groot vier hondert ende tsestich roeden deelmaekende ende gespleten van *het hooft leen der heerlichede van de Vyvere* voor de somme van sesthien ponden vyf schellinghen grooten s'jaers dus over den thienden penninck de somme van drye hondert ponden parisys iij[c] L.

Over het relief x L.

1879. — THIELRODE.

PIETER VAN DAMME heeft by procuratie van VRAUWE MARIE ANNE DE CROMBRUGGHE, DOUAIRIERE VAN JO^r PIETER FRANÇOIS DELRIO, als MOEDER ende vooghdesse van JO^r ANTHONE DELRIO, verheven een sgraven leen genaemt de *Vooghdie van Thielrode* bronck dus over het verhef x L.

1880.

Op den acht en twintichsten July seventhien hondert ende thiene heeft d'HEER JACOBUS BONNE, orator, etc. vercocht by vuytgrootinghe de acht deelen van neghen van een derde van seker Leenthiende, danof de twee deelen competeren aen .... ghenaemt *de Borm thiende* aen MEESTER PIETER CARDON, avocaet in den raede van Vlaenderen, dus over het verhef x L.

1881. — BAESELLE.

JAN BAPTISTE DE SMEDT heeft den thienden maerte seventhien hondert ende neghen, verheven een sgraven leen genaemt *dheerlichede Ter Varent* heur competerende by coope van overlatinghe van den GREFFIER VAN BASELE over den x^de^ penninck xiij L. iiij S.

Den x^de^ penninck van x^de^ penninck j L. vj S.

Over het verhef x L.

1882.

Op den achtsten november duysent seven hondert ende neghen heeft VRAUWE CATHARINE VAN SCHOONEN, vercocht by autorisatie van HAEREN MAN, aen d'HEER NICOLAS BEKE over ende in proffite van DE DOUARIERE VAN M'HER ALBERT DE COXIE een sgraven leen groot de devisie vyf bunderen als nu sonder op ende afvarens.

Dus over het verhef x L.

Dan alsoo by HAEREN MAN versocht is moderatie van den x^de^ penninck in syne Ma^ts^ finantien sonder alsnoch die becommen thebben en can alhier geenen 10de penninck verantwoord worden M^e^.

1883.

Op den twyntichsten September seventhien hondert negen, heeft DEN HEERE GRAVE VAN GLIMES ende VRAUWE VIRGINE DELROSSI, SYNE COMPAGNE, in avancemente van staet, geghevèn aen JOUF^e^ BARBARA HUNNE DOCHTER, het Leen ende *heerlicheyt Ter Doorent* dus over het verhef x L.

1884.

Op den elfsten January seventhien hondert ende thiene hebben PIETER ende FRANÇOIS THILMAN, pro indiviso, verheven een deel ven het sgraven Leen genaemt *dheerlichede Geelhauts* groot hun deel volgens de partage van den vyfthienden april 1695 negen bunderen, dus over het verhef x L.

1885.

Op den selven dagh heeft Daneel Thysman verheven een sgraven leen groot vier bunderen deel maekende van *de voorseyde heerlichede* hem competerende by partage als boven, dus over het verhef x L.

1886.

Ten selven daghe hebben Jouffʳ Dominica Rosa, ende Catharine Thysman, pro indiviso, verheven acht bunderen sgraven leen ghespleten volgens de voornomde partage van *de voorseyde heerlichede van Geelhaut*, dus over het verhef x L.

1887.

Ten selven daeghe heeft Pieter Thysman vuyt crachte van procuratie verheven op den naeme van Clara ende Anne Marie Thysman, pro indiviso, een sgraven leen genaemt *het leen te Billen* op ende afvarens neghen bunderen dus alhier over het relief x L.

1888.

Op den derthienden July seventhien hondert ende twelfve, heeft Antonie van Mighem *(van Mieghem)*, verheven een sgraven leen, groot drye bunderen deel ende gespleten van een meerder sgraven leen groot int gheheele vyf bunderen vier hondert roeden geleghen in *sgraven Brouck*, dus het verhef x L.

1889.

Op den tweentwintichsten augusti seventhien hondert ende twelfve hebben Philip en François le Pipere eene rente verkent in profite van dheer ende Mre Emtinck van 25000 guldens wissel ende deselve rente alleenelyck voor onderpant versekert ende gerealiseert op het sgraven leen, mitsgaders *edificien ende catteele* daer op staende dus Mᵉ.

De leenen ghehauden van den voornoemden Hove syn schuldigh den grave ter belastinghe ofte veranderinghe by ander titel dan successie den xᵉ penninck den welcken staet te betaelen by den verkooper ten waere dat anders besprocken.

1890.

Op den achtentwyntichsten september mille sept cent et douze heeft JAN DE SMET vuyt crachte van procuratie van VRAUWE MARGUERITE ELISABETH D'ALLEHRE (?) GRAEFINNE VAN RUPLEMONDE op den naeme van M'HER IV MARIE DE BOLOGNE DE LICQUES, GRAVE VANT SELVE RUPLEMONDE, by successie van SYNEN HEERE VADER verheven een sgraven leen ghelegen in *den Borm cauter* groot vyfthien ghemeten in drye Leenen dus over drye verhelfen xxx L.

1891.

Item ten voornoemde dagghe heeft DE VOORSCHREVEN JAN DE SMET by procuraetie ALSVOOREN verheven een leen groot vier ghemeten luttel min ofte meer wesende een buyten schoor dus over het verhef x L.

1892.

Ten voornoemden daghe heeft DEN VOORSCHREVEN JAN DE SMET by procuratie ALSVOOREN verheven een sgraven leen groot twee ghemeten ses vyftich roeden dus over het verhef x L.

1893.

Ten selven daeghe heeft DEN SELVEN JAN DE SMEDT by procuraetie ALS VOOREN noch verheven een sgraven leen in *Baesel poldre* van audts ghenaemt *de Vrauwe Stecke* groot acht bunderen dus over het verhef x L.

1894.

Ten selven daeghe is door DEN VOORNOEMDEN JAN DE SMET op den naeme ALS VOOREN verheven noch een ander leen groot een Bunder, over het verhef x L.

1895.

Item ten selven daghe heeft DEN VOORNOEMDEN JAN DE SMET by procuratie ALS VOREN noch verheven een ander sgraven leen groot acht gemeten vyfentseventich roeden op ende afvarens twee gemeten vyfentseventich roeden dus over het verhef x L.

1896.

Folio 15 ende verso van syne rekeninghe wordt den rendant belast op synen tydt te verantworden den thienden penningh van de belastinghen gedaen by N. van Schoonen op een sgraven leen groot met de consolidatie vyf bunderen, d'eerste van den 24ste decembre 1706, ende d'ander van den derthienden october 1708 dan alsoo het voornomde sgraven leen vercocht is den achtsten november seventhien hondert neghen soo en can daer over geenen thienden penninck gepretendeert worden ter oorsake dat naer de belastinghen geene drye jaeren geexpireert en waeren, reden waer omme ghebeden wordt den rendant te ontlasten van de annotatien daer over ghedaen M^e^.

1897. — MELSELE.

N° 1° wordt overgeleyt een beset gedaen den vyfentwintichsten Juny seventhien hondert ende neghen van eene somme van 700.0.0 sterck gelt, by dheer ende meester Jan Versmissen *(Versmessen)* op diversche stucken van Lande aldaer vermelt, dan alsoo den rendant vuyt dien act niet en can bemercken offer eenighe Landen syn sujet aen de thiende penningen soo sal den rendant sulcx moeten ondersoucken M^e^.

1898.

Op den neghenthienden January seventhien hondert ende elfve, is *d'heerlichede van Ter Helst* verheven tot versekeringhe, verbintenisse ende op dignoratie vantgene gepresceribeert is by het instrument van den negenentwintichsten december seventhien hondert thiene, aen Jo^r^ Pieter Vandersaere *(van der Sare)* ende syne broeders ende Joffe-rauwe hunne suster dus M^e^.

1899.

Op den eenendertichsten January duysent seven hondert ende elfve is Jouffrauwe Isabelle Marie Cauweel, weduwe van wylen d'heer Passchier de Leeuw, in erfven ghecommen van een sgraven Leen bestaende in twee stuken Landts deel maeckende van een meerder sgraven Leen groot int geheele twaelf bunderen op ende afvaerens ses bunderen by coope van dheer François de Leeuw voor de somme van vier hondert ponden grooten wisselghelt, maekende in courant de somme van vier hondert sessentsestich ponden derthien schellingen ende vier grooten met conditie van te betaelen den thienden penninck, dus over den selven in ponden parisis v^c^ L. x S. p.

Over den thienden penninck van den thienden penninck vier ponden derthien schellinghen ende vier grooten, maekende in ponden p.

Lvj S. p.

Over het verhef x L.

1900.

Op den selven eenendertichsten January seventhien hondert ende elfve, heeft Jacobus van Bogaert verheven een sgraven Leen groot tsestich roeden geleghen in een stuck Landts int gheheele groot vyf hondert tweentsestich roeden in den wyck genaemt *den Hunnen Nest*, hem competerende by vuytgrootinghe ghemaeckt tusschen syne broeders van date den XXXe Janry 1711, dus over het verhef x L.

1901.

Op den elfsten July seventhien hondert ende elfve heeft Jan Vydt, f^s Jans, verkent eene rente van vier hondert guldens capitaels in profyte van Gillis van Bogaert, ende de selve rente beset op een stuck lands wesende erfve, ende noch voorders gestelt ten onderpande ende staende seker een stuck Landt groot acht honderd roeden salvo justo ;synde sgraven leen M^e.

1902.

Op den tweentwyntichsten July seventhien hondert ende twelfve heeft dheer Nicolas Beke verkent eene rente van vyf duysent ses hondert guldens capitaels sterck gelt, in profite van dheer François Schilders tot *Antwerpen*, ende daer vooren verbonden ende te pande ghestelt specialyck de garsynghe van messendyck, beginnende van an *den Pip toebacq* tot aen *het fort de Marie*, groot dryendertich ghemeten salvo justo, item thien ghemeten 50 roeden ghenaemt *thof ten Damme*, in ses stucken te weten, n° 18 groot 624 roeden, n° 19 groot 678 roeden, n° 20 groot 809 roeden, n° 21 groot 306 roeden, n° 22 groot 403 roeden ende n° 23 groot 732 roeden, item noch veerthien ghemeten in den hooghen polder in diversche stucken eerst n° 7 groot 995 1/2 roeden, n° 8 groot 1113 roeden, n° 9 groot 1391 roeden, n° 10 groot 728 roeden wesende dese vier partyen een sgraven leen M^e.

1903.

Op den 13 9^bcr 1712 is dheer Jacobus Snouck geerft in een sgraven leen by coope van Jacobus Beke, in huywelyck hebbende Jo^e Catharine Versmissen *(Versmessen)* groot vyf ghemeten salvo justo gheleghen in

den Schaillien huyshouck voor de somme van sesthien hondert guldens, mitsgaders eene verhooginghe van hondert guldens ende twee pistolen in specie, dus over den thienden penninck iij^c xlvc L. xix S. ij d.
Over het verhef x L.

1904. — VRACHENE ENDE ST. GILLIS.

Den 30 January 1709 is vuyt erfven ghegaen DEN DEURWAERDER GILLIS in den naeme van de ma^t over den gecondemneerden ende geexecuteerden ROBERT BALTHAZAR FARIN, ende daer inne gegoet ende geerft GUILLIAUME DE RYCKE tot *Beveren*, te weten eene partie Lant ghelegen in *den Braderyck*, in drye stuken, het eerste op n° 16 groot vyf gemeten negen roeden, het tweede op n° 17 groot 573 roeden, het 3 op n° 18 groot 564 roeden, voor de somme van twee duysent sevenentwyntich guldens sterck ghelt, dus over den thienden penninck, afslagh de prisie van boomen tot thien ponden grooten, vier hondert ende vyftich ponden parisis iiij^c l L.
Over het verhef x L.
Dan alsoo by het decreet te sien is dat den rendant ghesustineert heeft ghepreferecrt te syn vuyt de ghenamptierde penninghen vande voornoemde Landen, te ontfanghen de thiende penninghen van twee voorgaende vercoopinghen van den voorseyden Lande, soo is den rendant daer over verclaert niet ontfanghelyck, ghelyck te sien door by de copie vant arrest ofte sententie van den tweeentwintichsten february seventhien hondert ende thiene M^e.

1905.

Op den derthienden february 1709 MHER HENDRYCK ROBERT LE MARTIN ende VRAUWE CATHOLINE ANGELICKE AFFAITADY *(d'Affaytady)*, SYNE GHESELNEDE, verkent eene rente van twee hondert ponden grooten capitael wisselghelt in profite van DEN AVOCAET MATIAS FRANÇOIS KERVIN *(Kervyn)* ende de selve rente ghehypotequeert met eenen staende seker op dhelft van een derde ende alsoo op een sesde paert by verderdinghe van een sgraven leen genaempt *den Braderyck* in het gheheel onderlinghe tusschen BROEDER ENDE SUSTERS groot synde hondert vierentseventich ghemeten dus M^e.

1906.

Den 17 December 1709 heeft GUILLAUME DE RYCKE geerft in een stuck Landts eertyts in twee stucken by coope van PIETER VAN DE

Velde, thuwelycke hebbende de wed^e dheer Pieter van Goethem tot *Moessche*, als vooght van weesen van den voornomden van Goethem, staende in de caerte figurative gemaekt in January seventhien hondert ende een by den ghesworen Landtmeter Landeghem op n° 77 groot vyf hondert vierenvyftich roeden voor ne somme van hondert ponden grooten wisselgelt, mitsgaders voor eene verhooginghe van vier pont groote wisselghelt eene van drye ponden grooten wisselghelt ende eene van vyf ponden grooten wisselghelt dus over den thienden peninck de somme van hondert sessenvyftich ponden sesthien schelle paris

ij^c lvj L. xvj S.

j^c lx L. ij S. v D.

Over het verhef x L.

1907.

Op den elfsten July seventhien hondert ende thiene heeft mheer Hendryck Robert Le Martin ende vrauwe Caroline Angelique Affaitady, syne gheselnede, verkent eene rente van twee hondert ponden grooten capitaels wisselghelt, in profite van den avocaet meester François Kervyn ende de selve rente ghehypotequeert met eenen staenden seker op der helft van een derde, ende alsoo op een sesde paert by verderdinghe van een sgraven leen genaemt *den Braderyck* in het geheel onderlinghe tusschen broeders ende susters groot synde 174 gemetten dus M^e.

1908.

Den twaelfsten december seventhien hondert ende twelfve is op den naeme van d'heer ende meester Jacques Prevoost, *causa uxoris* Jouffrauwe Isabelle Catharine Theunissen, by successie van haren vader, verheven een sgraven Leen groot vyf ghemeten twee hondert ende tweentachentich roeden, gelegen in *den Langhen Braderyck* deel maekende van het totael sgraven Leen ghenaemt *den Braderyck*, over het verhef x L.

1909.

Den negenentwyntichsten July seventhien hondert ende twelfve heeft m'heer Hendryck Robert Le Martin ende de voornomde syne vrauwe gheselnede bekent eene rente van twee hondert ponden grooten ten profyte van den advocaet Frans Kervin capitael wisselgelt, ende de selve rente gehypotequeert als de voorgaende dus M^e.

1910.

Op den sevensten octobre seventhien hondert ende twelfve is op den naeme van M'HEER IVO MARIE DE BOLOGNE DE LYCKES *(de Licques)*, GRAVE VAN RUPLEMONDE, verheven een sgraven leen groot negenenveertich ghemeten ende vyfentsestich roeden deel maekende van het totael van het sgraven leen *den Braederyck* dus over het verhef x L.

1911.

Op den achthienden maerte duysent seven hondert ende elfve, is GILLIS GOOSSENS in erfven ghegaen van een sgraven leen, groot ses hondert roeden ghesplendeert van een meerder sgraven leen ghenaempt *den Braderyck,* in den wyck ghenaemt *den Singhele,* by coope van ABRAHAM VAN GOETHEM, voor de somme van duysent ende vyf hondert guldens met eene verhooginghe van vyftich guldens, dus over den thienden penninck de somme van twee hondert ende twintich ponden parisis ij^{c}xx L.

Over het verhef x L.

1912.

By srendants voorgaende rekeninghe folio 21 wordt bemerckt ende voor appostille ghestelt dat d'heeren deser camer gedient syn gheweest iterative Brieven te schriven aen den Raedt van Staten tot becommen d'interpretatie van den tweeden article van de achtste rubrique van de coustumen van den Lande van Waes daer van DEN GRAVE VAN ERP rapporteur is gheweest, den rendant geeft te kennen dat een deel van de saeke ten jaere seventhien hondert ende thiene ghesonden is geweest door den Raedt van Staete aen de heeren fiscalen van den grooten Raede als wanneer de saeke van den rendant teghen DEN HEERE VANDER DELFT in het rapport was in den selven grooten Raede, ende alnoch onder hun is berustende, daeromme worden d'heeren van de camer ghebeden te schryven aen de voorseyde fiscalen, ten eynde van over te senden aen den voornomden Raede van Staete de stux van de saeke, onder hun berustende met favorable avis, dat het verstant van de costume is, ende altyt gheweest is, dat de leenen die men noemt volghleenen, te verstaen is alleenelyck van achterleenen door hunne orrigine, nature ende primitive consistencie ende geenssins van de partyen gheexlisseert ofte ghesepareert van de hooftleenen door verderdinghen het welcke door den rendant diewils aen de voornomde

heeren fiscalen is versocht geworden, ende de stucx overgesonden synde met favorabel avis, alsdan te schryven aen den Raedt van Staete tot favorable resolutie Mr.

1913. — KEMSEKE ENDE ST. PAUWELS.

Den sevenentwintichsten maerte seventhien hondert ende neghen, heeft LUDOVICUS ANTONI causa uxoris ANTONETTE MAES, fa REYNAERT, verheven een sgraven leen groot acht hondert ende negenentachentich roeden, wesende deel van *d'heerlichede van d'Ast* dus over het verhef x L.

1914.

Op den voorseyden sevenentwintichsten maerte 1709 heeft LUDOVICUS ANTONI als vooght van de WEESEN WYLEN DHEER ADRIAEN MAES, in syn leven Stadthouder van den Lande van Waes, verheven een sgraven leen in twee stucken t'samen groot 647 roeden wesende deel van een meerder sgraven leen ghenaemt *de groote Ast* dus over het verhef x L.

1915.

Op den 26 8bre 1709 hebben GILLIS DE SMET en PIETER VAN OSSELAERE als oppervooghden mitsgaeders ELISABETH ZAMAN als hoir necessaire ten sterfhuyse van JASPART SMET, aen JAN ABBEEL vercocht eenen meersch groot 400 roeden voor de somme van 70 ponden en thien schellingen grooten courrant dus alhier voor den thienden penninck iiijxxxiij S. xj p.

Item over den thienden penninck van de thiende penninck viij L. ix S. iij d.

Item over het verhef x L.

1916.

Op den eersten July seventhien hondert thiene heeft LAURENS VAN PUYVELDE als procuratie hebbende van Jor ANTOINE DE COSELO, verheven een sgraven leen groot vyf bunderen in veerthien stucken landts, wesende dhelft van thien bunderen, hem competerende by successie van Jor JOANNES ADOLF DE CLERCQ.

Dus alhier over het verhef x L.

1917.

Op den tweeden maerte seventhien hondert ende elfve, heeft Jacobus de Cocq, f^s Matthys, soo over hem selven, als over de weesen syne broeders, denombrement ghegeven van d'helft van eenen meersch gelegen in den wyck ghenaemt *het Leen* in *den Soetenhouck* groot int gheheele .... deel maekende van thien gemeten staende op n° 51, ende aldaer groot bevonden wordende ses hondert dertich roeden, hun competerende by successie van Elisabeth de Maere, hunne grootmoeder, voor het relief x L.

1918.

Op den vyfden maerte 1711 hebben Jacobus ende Mathys de Cocq, f^s Mathys, vercocht aen Joos de Maere, de voorseyde helft van eenen meersch voor de somme van vyfenveertich ponden grooten, dus over den thienden penninck.

Over het verhef x L.

1919.

Op den vierden april seventhien hondert twelfve heeft Pieter de Bock, f^s Jan, verheven een sgraven leen groot acht hondert sessentsestich roeden by successie van synen vader, dus over het verhef x L.

1920. — SINAY ENDE BELSELE.

Op den vyfthienden april seventhien hondert ende negen is op den naeme van mher Jacobus van Vilsteren, baron van Laerne, verheven een sgraven leen genaemt *d'heerlichede van Terstraten*, groot achtentwyntich bunderen, over het verhef x L.

1921.

Jacobus van Nieuwlande is op den vierden maerte 1710, gheerft in een sgraven leen, by coope van Jacobus van Nieuwlande met consorten, groot veerthien ghemeten hondert sevenendertich roeden, voor de somme van acht ponden grooten sjaers penninck sesthiene met eene verhooginghe van vier ponden grooten, dus over den thienden penninck j^c viij L. viij S.

Over het verhef x L.

1922. — ST. NICOLAES ENDE NIEUWKERKE.

Alvooren heeft CHRISTOFFEL BALTHASAR MANDERSCAIT *(Manderschait)* vuyt crachte van procuratie aen hem verleent by JONCKER GASPAR DE RODE, verheven een sgraven leen by successie van SYNEN BROEDER JONCKER GODEFRIDUS DE RODE groot ses ghemeten twee hondert ende achtentachentich roeden, dus over het verhef x L.

1923.

Item heeft JAN PENNEMAN verheven een sgraven leen, groot vyf hondert vyfentseventich roeden, deel ende gespleten van het hooft leen genaempt *Walburg*, dus over het verhef x L.

1924.

Item heeft JAN PENNEMAN het voorseyde stuck landts op den dryentwyntichsten Juny 1711 vercocht aen JAN DE MAERE, voor de somme van vyf ponden grooten sjaers, mitsgaders over de verhooginghen tot vierentwyntich ponden grooten, dus over den x^de^ penninck

j^c^xxiij L. vj S.

Over het verhef x L.

1925. — HAESDONCK.

Den elfsten Januari 1710 heeft D'HEER FERDINAND VAN EESBEKE verheven een s'graven leen by successie van DHEER MARCUS DE LEEUW, groot ..... dus over het verhef x L.

1926.

Op den twintichsten decembre 1710 heeft DHEER FRANCOIS HENRICI by procuratie van D'HEER ENDE MEESTER JOANNES BERNARDUS HENRICI, verheven het sgraven leen genaemt *het hof ter Royen* hem competerende by coope van GILLIS DE RYCKE, groot negen ghemeten, doordien de twee gemeten gereunieert syn geworden aent hooftleen voor de somme van vier hondert sessentnegentich ponden thien schellingen acht grooten, met conditie dat den cooper sal betalen den thienden penninck over de twee gemeten gereunieert aen het hooft leen voor de somme van hondert sesthien ponden derthien schellinghen ende vier grooten, dus over den thienden peninck afslagh 116, 3, 4, over de prisie van t'catheil van den 23 Janry 1711. j^c^iiij^xx^xv L. xviiij S.

Over den thienden penninck van den thienden penninck van de somme van vier hondert sessentnegentich ponden thien schellingen ende acht grooten afslagh de presie Lix L. xv S. iij P.

Over het verhef x L.

1927.

Dheer Michiel Dullaert heeft den eenentwyntichsten maerte 1711, verheven een sgraven leen groot vier gemeten hondert vyftich roeden, maekende deel van 17 bunderen op ende afvarens 11 gemeten 150 roeden by successie van Jouffrauwe Amelberghe Dullaert, dus over het verhef x L.

STEKENE.

Tsedert den tydt deser rekeninghe en syn in de voorseyde Prochie geene sgraven leenen veralieneert nochte verheven als par certificatie Me.

MOERBEKE.

T'sedert den tydt deser rekeninghe en syn in de voorseyde Prochie geene sgraven leenen veralieneert nochte verheven als aldaer geene synde par certificatie Me.

iij^c somme.

xvij^m ij^c iiij^xx xvij L. vj S. x D.

Totalle somme de la recepte

xvij^m v^c xxv L. vj S. x D.

Anderen ontfanck van thiende penningen ende relieven onder Lokeren ende Dackenam.

1928.

Alvooren op den 21 July 1713 syn Paulus vander Meersch fs Daniel ende Judocus de Block in erfven gecomen by coope van dhr Jan Rooman, greffier van Burcht ende heerlichede van Temsche, van twee stucken landt wesende s'graven leen, groot een half bundel, deel makende van 14 gemeten op ende afvarens seven gemeten voor de somme van XXXV L. grooten, met last dat den cooper sal betalen den 10en penninck, dus over den selven x L. ij sch.

1929.

Op den 13 9bre 1713 is Jacobus Remuers in erfven gecommen van d'helft van eenen cooren wyntmeulen met d'helft van den rosmeulen, stal ende d'helft van een huys met de helft van grondt, welcken grondt int geheel groot is 161 roeden, dus over dhelft 80 1/2 roeden, wesende s'graven leen by coope van Jacobus Remuers met consorten, deel maekende van 14 gemeten op ende afvarens seven ghemeten, voor de somme van 516-13-4 grooten, dan alsoo de voornoemde 80 1/2 roeden maer gepresen en syn tot 24 L. 15 sch. grooten, soo en bedraeght den xen penninck maer twee ponden neghen schellingen en ses grooten dus in ponden parisis xxix L. iiij sch.

1930.

Den 19e february 1714 is in erfven ghecommen Paschintie Lambrechts weduwe van Jan de Caluwaert, van seker huysken, catheylen met den cheyns grondt, gehouden van Jacobus Remuers, groodt van gronde

twelf roeden, by coope van MARYN DE SUTTER, ende MARIE VERCAUTEREN, deel maekende van veerthien gemeten op ende afvaerens seven gemeten, voor de somme van negen ponden grooten, welcken grondt volgens de prysye van den 5n february 1721 geestimeert is tot een pondt thien schellingen grooten, dus over den thienden penninck drye grooten, in ponden parisis j L. xvi sch.

1931.

Den 12 Jannary 1715, is JACOBUS VAN HECKE in erfven gecommen van een stuck saylandt wesende s'graven leen groot vier hondert roeden, deel maekende van 67 bunderen 718 roeden op ende afvarens XXIJ bunderen by coope van JAN VANDER KINDEREN, voor de somme van 25-18-0 grooten ende een gelagh van thien schellinghen grooten op dobbel wederom niet ten erfven commende, mitsgaders eene verhooghinge van een pont thien schellingen grooten ende een ghelagh van thien schellinghen grooten op dobbel wederom niet ten erfven commende, voorts noch eene verhooginghe van een pont groote ende vyf schellingen grooten ten gelaeghe, bedraegende tsamen dertich pont thien schellingen grooten, danof den thienden penninck bedraeght dry ponden, drie grooten 9 deniers, in ponden parisis

xxxvi L. iij sch. ix d.

1932.

Den 23 Maerte 1715 is GILLES COPPIETERS in erfven gecommen van den deurgaende helft van sekeren cooren wintmeulen, alsmede d'helft van den rosmeulen, welck helft van den grondt maer groot en is 80 1/2 roeden by coope van JACOBUS REMUERS fs Joos, wesende sgraven leen, deelmaekende van veerthien gemeten op ende afvaerens seven gemeten, dan alsoo hy noch in proprieteyte is hebbende 49 roeden en half, insgelicx deel maekende vant voornoemt sgraven leen, t'samen vuyt brengende 130 roeden, soo syn de selve in een denombrement ghebracht, den coop bedraeght 3250 guldens, dan alsoo de voorseide 80 1/2 roeden maer gepresen en syn tot ses pont vyf schellingen grooten over dhelft, soo en bedraeght maer den 10en penninck de some van twelf schellingen ses grooten, dus in ponden parisis iij L. x sch.

1933.

Den 23 January 1717 is JAN DE BRUYNE geerft in een huys groot van gronde XIIIJ roeden en half, wesende s'graven leen, by coope van JAN BAPe VAN DRIESSCHE fs JANS, belast met een cheyns rente van

thien schellingen grooten tiaers aen N. VAN DEN POELE deelmaekende van een s'graven leen groot een half gemet, daervan den coop is bedraegende 76 ponden grooten dan alsoo den selven grondt volgens de presye maer en is bedraegende tot 7 pont 5 schellingen grooten, soo en bedraeght den x^e^ penninck maer tot veerthien schellingen en ses grooten, dus in ponden parisis viij L. xiiij sch.

1934.

Den 20 7bre 1717 is het derde van *het schauteetdom der prochie van Lokeren ende Dackenam* competerende JACQUES LAURENS CARSE, procureur van den raede in Vlaendren, belast geworden met eene somme van duysent guldens wisselgelt, in profyte van Meester CHARLES MAGNUS, advokaet van den selven raede, waervan maer den laps van drie jaeren den x^en^ penninck sal verantwoort worden, dus Memorie.

1935.

JONCKERS JACQUES FURGEN ende JACOBUS NYS, voogden over DE WEESEN VAN JOANNES VAN DAMME, hebben verheven een s'graven leen groot ontrent vier gemeten deelmaekende van 7 gemeten, dus over het relief x L.

1936.

Ontfanghen van M^r^HER LEONARD MATTHIAS VANDER NOODT, BARON VAN KIESEGEM ETC., over het relief van syn s'graven leen genaemt *den grooten Hul*, groot acht bunderen en half volgens het denombrement van 4^en^ X^bre^ 1714 alhier annex, dus hier x L.

1937.

Ontfaen van ADRIAEN MAES ende DE WEDUWE ABRAHAM CORNEEL, vooghden van de achtergelaeten WEESEN, het relief van s'graven leen den oudtsten hoir compiterende by successie van ABRAHAM CORNEEL SYNEN VAEDER, groot 1900 roeden, deel van een meerder, groot int geheele 67 bunderen 718 roeden op ende afvaerens 22 bunderen, volgens twee denombrementen, dus de selve x L.

1938.

Ontfaen van de vooghden van DE WEESEN VAN LIEVEN VANDE VYVERE, het relief van s'graven leen, de selve weese competerende by successie van DEN SELVEN VANDE VYVERE, groot ontrent 200 roeden, deel maekende

van een meerder groot XIIIJ gemeten op ende afvaerens seven gemeten volgens het denombrement van den 21 July 1713 alhier geexhibeert, dus hier x L. par.

1939.

Ontfaen van Jacobus Rubens, f^s Lieven, van syn sgraven leen hem competerende *causa uxoris,* wiens vader was Guillame Doorselaer, groot ontrent de 800 roeden, deelmaekende van een meerder, groot veerthien gemeten op ende afvaerens seven gemeten, volgens het denombrement vanden 6 Maerte 1713, ende danof het verhef gedaen is den 20 Maerte 1722, alhier x L.

1940.

Item wordt geexhibeert het denombrement van daten 5 January 1713 van heer ende meester Frans van Acker, presbyter, beneffens Guillame, Robert ende Henricus van Ackere syne jonghe broeders, ende Marie Philippine van Ackere suster, *pro indiviso,* van derthien deelen van veerthien van *het schauteetdom van Lokeren ende Dackenam,* danof het veerthiende part is competerende dheer Albert Marianus Gheldolf, by gifte van heer ende Meester Balduinus Henricus Gheldolf, dus hier over het selve x L.

1941.

Item wordt overgeleyt het denombrement van daten 29 8bre 1714 van de vooghden van de weesen Jan Baert f^s Joos, van een s'graven leen groot 1400 roeden, deel maekende van een meerder, groot dryentsestich bunderen 718 roeden, op ende afvarens 22 bunderen, dus alhier over het relief x L.

1942. — WAESMUNSTER ENDE ELVERSELE.

Den 30 8bre 1713, heeft Jan de Stroopere verheven by successie van synen vader een s'graven leen groot 338 roeden, deel maekende van 53 bunderen 150 roeden op ende afvarens 19 bunderen een gemet genaemt *dheerlychede van Ter Elst*, gelegen tot *Elversele*, het relief x L. par.

1943.

Den 2 July 1714, heeft Jan van Driessche op den name van Pieter van Driessche, als vooght, verheven een s'grave leen groot twee gemeten

6.

en half, deel maekende van vyf gemeten, danof de wederhelft is competerende aen PIETER DE CLERCQ, aen PIETER VAN DRIESSCHE competerende by successie van SYNE MOEDER MARIE DE CLERCQ, dus over het relief x L.

1944.

Den 2 July 1714 heeft PIETER DE CLERCQ, fs MATHYS, verheven een s'grave leen groot twee gemeten en half, deel maekende van vyf gemeten, danof de wederhelft is competerende PIETER VAN DRIESSCHE hiervooren vermelt, aen den voornoemden PIETER DE CLERCQ competerende by successie van SYNEN VADER, dus hier x L.

1945.

Den 26 January 1717 heeft PHILIPS JACOBUS DUVERGER, soo over hem selven over MEDEHOIRS, verheven een s'grave leen hun competerende by successie van HUNNEN VAEDER, ghenaemt *dheerlichede vande Vyvere* tot *Elversele*, deel van het hooft leen groot 234 roeden, deel maekende van een meerder s'graven leen groot int geheele 52 bunderen, op ende afvaerens 22 bunderen dus over het relief x L.

1946.

Den 26 January 1717 heeft DEN SELVEN DUVERGER verheven soo over hem SELVEN als vooght van syne minderjarighe BROEDERS ende SUSTERS een s'graven leen groot 1030 roeden, wesende twee meerschen gelegen tot *Elversele* int *Cleyn brouck*, d'eerste staende op de carte figurative op no 42, groot 139 roeden, het tweede staende op no 45 groot $\frac{358}{260}$ mitsgaders den dyck, staende op de nos 47, 50 ende 51 respectivelyck groot 69 roeden, 174 roeden ende 35 roeden, dus hier over het relief x L. par.

1947.

DEN RENDANT heeft op den 20 february 1717 in de qualiteyt als VAEDER ende VOOGT mitsgaders het garde noble hebbende over synen minderjarighen SONE Jr PHILIPS ANTONIUS VAN BONEEM, verweckt by VRAUWE CATHERINE FRANÇOISE VAN SCHAVERBEKE, verheven een deel van een s'graven leen, groot int geheele 53 bunderen, 150 roeden op ende afvaerens XIX bunderen, een gemet, gelegen tot *Elversele*, in de vyf landen in twee stucken, het eerste staende op de caerte figurative op

nº 827 groot 332 roeden, het tweede staende op nº 829 groot 310 roeden ende alsoo tsamen vuyt maekende 642 roeden, dus over het relief x L.

1948.

Den rendant heeft op de voornoemde daete ende in qualiteyt ende op den naeme alsvooren, verheven een deel van een s'grave leen wesende eenen meersch genaemt *den hooghen Dyck meersch*, groot volgens den leensbouck een half bunder, gelegen tot *Elversele* int *Groot brouck*, staende op de caerte figurative vande prochie op nº 807, groot aldaer 430 roeden deel maekende vant totael s'graven leen, int gheele XX bunderen, op ende afvaerens ses bunderen, ten deele competerende Meester N. Basilius, advocaet van den raede in Vlaenderen, dus over het relief x L.

1949.

Den IXen 7bre 1717, heeft Gillis van Laere, vuyt crachte van procuratie aen hem verleent by Jacobus Georgius Anne, verheven een s'grave leen, deel maekende vant hooftleen genaemt *dheerlicheyt vande Vyvere* gelegen tot *Elversele* in het *Cleyn brouck*, wesende twee meersschen, danof den eenen is staende op nº 41 groot 363 roeden genaemt *de Stelmeerschen* ende den anderen op nº 9, groot 341 roeden genaemt de langhe ettinghe, hem competerende by successie van dheeren Martinus Anne ende Mr Pieter Anne, presbyter, dus over het relief x L.

1950.

Den 2 9bre 1717, heeft Nicolaes de Backere, machtigh by procuratie van vrauwe Marie Deman, weduwe van wylen M'heer Alexander van Havere, verheven een s'graven leen groot 96 bunderen, op ende afvaerens elf bunderen 27 roeden, genaemt *dheerlycheyt van Mosbrouck*, haer competerende met haere kinderen, *pro indiviso*, als synde geweest geconfisqueert, dus over het relief x L.

1951.

Den 23 9bre 1717, heeft Gillis Braem, vuyt crachte van procuratie van dheer ende Meester Anthonius Basilius, verheven een deel van een sgraven leen groot int gheheele XX bunderen, op ende afvaerens ses bunderen daervan hy maer en heeft op ende afvaerens XIIIJ gemeten mette geconsolideerde landen by successie van synen vaeder, dus over het relief x L.

1952.

Den 8 July 1715, is Pieter van Bogaert in erfven gecommen van eene behuysde hofstede groot van gronde 188 roeden, staende ten quohiere der prochie van *Elversele* op n° 679, item van noch een stuck landts groot 292 roeden staende als vooren op n° 686, item van noch een stuck landts genaemt *het Beteltien*, groot 150 roeden staende als vooren op n° 684 ende ten lasten van noch een stuck landts groot 221 roeden staende als vooren op n° 685, welcke gronden s'graven leen syn, deelmaekende van een meerder, groot int geheele XIJ bunderen op ende afvarens ses bunderen, eertyts gecompeteert hebbende Louis de Meyere, ende dat voor de some van neghen hondert guldens courant, mitsgaders eene verhooginghe van hondert vyfentwintigh guldens, met last van te betaelen den thienden penninck, danof het verhef gedaen is den IX^{en} July 1717; dan alsoo volgens de presije van den 10 7bre 1715 den grondt van de voorseyde vier stucken landts maer weerdigh bevonden syn ter somme van hondert twelf ponden grooten, soo en bedraeght maer den X^{en} penninck in ponden parisis j^{c}xxxiiij L. viij sch. parisis.

1953.

Den 8 July 1715 is Michiel Hendricx, f^{s} Jans, in erfven ghecommen van twee stucken landts gelegen tot *Elversele*, staende het eene ten quohiere op n° 676, groot 575 roeden, ende het tweede op n° 677, groot 549 roeden, item van noch een stuck landts staende als vooren op n° 678, groot 504 roeden eertyts gecompeteert hebbende Louis de Meyere, welcke landen s'graven leen syn, deel maekende van een meerder hiervooren vermelt, ende dat voor de somme van twyntich ponden grooten courant mitsgaders met drye verhooginghen bedraegende t'samen sessentseventich ponden grooten, met last van te betalen den thienden penninck, danof het verhef gedaen is den 19 July 1717; dan alsoo volgens de prisie van den X^{en} 7^{ber} 1715 afpris is gedaen van het catheil ter some van tweentwyntich ponden grooten, soo en resteert maer te betaelen den 10^{en} penninck van de somme van vierenvyftich ponden grooten, dus in ponden parisis Lxxxxj L. iiij sch. par.

1954.

Den achtsten July 1715 is Michiel Hendricx in erfven gecommen van een stuck landts ghelegen tot *Elversele*, groot 409 roeden volgens

de caerte figurative groot vier hondert eenentseventich roeden staende op n° 687 1/2, synde sgraven leen, deelmaekende van een meerder hier vooren ghevoert, eertyts gecompeteert hebbende Louis de Meyere, ende dat voor de somme van sessenveertich ponden courant gelt, mitsgaders met vier verhooginghen t'samen bedraegende vierentsestich ponden grooten courant met last van te betaelen den thienden penninck, danof het verhef ghedaen is den negensten July 1717, dan alsoo volgens de prysye van den 10 7bre 1715 afpris is gedaen vant catheil ter somme van vier ponden thien schellingen grooten, soo en resteert maer te verantwoorden den thienden penninck van de somme van negenenvyftich ponden, thien schellinghen grooten, dus in ponden parisis

Lxxj L. viij sch.

1955.

Den negensten Septembre 1715, is Guillaume de Rycke over ende in proffite van Thomas vander Braeken in erfven gheeommen van een stuck landts geleghen tot *Elversele*, staende op n° 680, groot 309 roeden, synde s'graven leen deel maekende van een meerder hier vooren ghementionneert, eertyts gheeompeteerd hebbende Louis de Meyere, ende dat voor de somme van sesthien ponden grooten courant, mitsgaders eene verhooghinghe van vyftich ponden grooten, t'samen bedraeghende sessentsestich ponden grooten courant, met last van te betaelen den thienden penninck, danof het verhef ghedaen is den vyfentwyntichsten Meye 1717, dus over den X^{en} penninck in ponden parisis

Lxxix L. iiij sch. parisis.

1956.

Den derthienden April 1717, is Gillis Weyn gheerft in een s'graven leen by coope van Andries de Cock ende Jan Weyn, vooghden van de weesen Gillis de Witte, geprocreeert by Marie Anne Weyn, groot twee ghemeten, ghelegen tot *Waesmunster* in *de Matteryen*, voor de somme van hondert achtentsestich ponden seventhien schellingen ende vier grooten, de gelaeghen ende de restitutie van dobbel wederom alles daer in begrepen, daer van den thienden penninck is bedraeghende sesthien ponden seventhien schellinghen acht grooten thien deniers, dus alhier in ponden parisis ij^{c}ij L. viii sch. x den.

1957.

Den sesthienden Decembris 1715 is Joos Fonteyne in erfven gecommen van een stuck landts gelegen tot *Elversele*, staende op n° 689 groot 114 roeden, deel maekende van een meerder hier vooren gede-

clareert, eertyts ghecompeteert hebbende LOUIS DE MEYERE ende dat voor de somme van twyntich ponden grooten met een ghelagh van een pont groote op dobbel wederom, mitsgaders eene verhooghynghe van acht ponden grooten op dobbel wederom ende ten lesten met noch eene verhoogynghe van vier ponden grooten met een gelagh van acht schellinghen grooten, tsamen bedraegende sessendertigh ponden eenen schellinck vier grooten conrant, dus over den thienden penninck xliij L. v sch. viii deniers.

1958.

JAN DE STROOPERE is den elfsten April 1698 in erfven gecommen van eene partie elsbosch, synde een deel eertydts ghespleten by ordinaire partagie vant hooftleen van *d'heerlichede van Ter Elst*, ghecocht van DEN HEERE VANDER DHELFT *(van der Dilft)*, het voorseyt hooftleen groot geweest synde voor daete van de selve partage negenthien bunderen, een gemet, voor de somme van vierenveertich ponden, thien schellinghen grooten wisselgelt, ende in conrant achtenveertich ponden elf schellinghen ende acht grooten, gementionneert in de condisien van verhooginghen van vercoopinghe folio 32, over welk stuck landts ende de naervolgende groot proces is gheweest, ghelyck hier naer ghedeclareert wordt, dan in het beginsel van diere heeft den selven STROOPERE in het vriendelyck den X^en^ penninck betaelt, danof hy het verhef gedaen heeft den 30 Octobre 1713, bedraegende den voorseyden thienden penninck ende in ponden parisis vi^c^xxiij L.

1959.

Den 11^en^ April 1698 is MICHIEL HENDRICX F^S^ JOOS, CAPITEYN DER PROCHIE VAN *Elversele*, in erfven ghecommen van eenen meersch ghelegen in *het Groodt brouck* in de *Vyf landen* tot *Elversele*, synde een deel eertyts gespleten by ordinaire partagie van het hooft leen van *de heerlichede vander Elst*, ingevolghe van de arreste van den grooten raedt tot Mechelen van daten den 10 Octobre 1712 sgraven leen verclaert, het voorseyde hooftleen groot geweest synde voor daete vande voorseyde partagie negenthien bunderen ende een ghemet, groot volgens de metinghe van de prochie van *Elversele* 462 roeden, staende in de caerte figurative der gemelde prochie in de vyf landen op n° 824, danof het verhef gedaen in den tweeentwyntichsten X^bre^ 1713 vermelt in de conditien van vercoopinghe, folio 16 ende 17 ende dat voor de somme van twee hondert sesthien ponden grooten wisselghelt mitsgaders drie verhooginghen, d'eerste van vyf ponden grooten, de tweede

van twaelf ponden grooten ende de derde van seven ponden grooten alles in wisselgelt, bedragende te samen twee hondert veertich ponden wisselgelt danof den thienden penninck is bedraeghende vierentwyntich ponden grooten.

Dan alsoo hy begrepen is in den act van moderatie van syne majesteit van daeten den tweentwyntichsten January 1713 van de twee deelen van drye van den thienden penninck, soo compt het derde maer te bedraeghen tot acht ponden grooten wisselgelt, ende heeft van de twee resterende deelen een acte van reconnoissance gegeven den elfsten Maerte 1715, maekende in contant de somme van negen ponden ses schellinghen acht grooten, dus in ponden parisis j^c^xii L.

Ende vermits hy met het ghevoert arrest gecondemneert is geworden te betaelen den intrest teghen den penninck sesthiene t'sedert de indaeginghe, gebeurt den negensten 7bre 1698 tot de reele voldoeninghe, synde gebeurt den elsten Maerte 1715 maekende tsamen sesthien jaeren ses maenden ende twee daeghen, bedragende vierentwyntich ponden, vyfthien schellinghen ende twee grooten, soo en wordt hier maer verantwoort een derde van den intrest ter causen vande voorgevoerde moderatie, ende acte van reconnoissance hier vooren vermelt, bedraegende acht ponden vyf schellinghen ende vier deniers in wisselghelt, in courant neghen ponden twelf schellingen, thien grooten, ses deniers, dus in ponden parisis j^c^xv L. xiiij sch. vi den.

Over het relief x L. parisis.

1960.

Den 9^en^ April 1698, is Frans van Schoonen in erfven ghecommen van eenen meersch ghelegen in de prochie van *Elversele* int *Groot brouck*, genaemt *de achterste Vyf landen*, synde deel van de voorgaende artikelen hier vooren vermelt, groot volgens de metinghe der voorseyde prochie 396 roeden inde vyf landen, staende aldaer in de caerte figurative op n° 818, danof het verhef gedaen is den 22 7^ber^ 1713, begrepen in de conditien van verpachtinghe folio 20 tot 22, ende dat voor de somme van twee hondert sesthien ponden grooten wisselghelt, mitsgaders twee verhooginghen d'eene van thien ponden grooten ende de andere van twyntigh ponden grooten alles in wisselgelt, bedragende alles t'samen twee hondert sessenveertigh ponden grooten in wisselgelt, danof den thienden penninck is bedraegende vierentwintigh ponden twaelf schellingen grooten, dan alsoo hy begrepen is in den act van moderatie hier vooren gementionneert, soo compt het derde maer te bedragen tot acht ponden vier schellingen grooten

wisselghelt, ende heeft van de twee resterende deelen een act van reconnaissance ghegeven den elfsten Maerte 1715 maekende in courant de somme van negen ponden elf schellinghen vier grooten, dus in ponden parisis jᶜxiiij L. xvi sch.

Ende vermits den geheelen intrest voor den tydt hier vooren geseyt is bedraegende vyfentwyntigh ponden, seven schellingen ses grooten, ses deniers, soo wordt hier maer verandtwoort een derde om redenen hier vooren gedeclareert, bedragende acht ponden negen schellingen twee grooten twee deniers in wisselgelt, dus in courant negen ponden seventhien schellingen grooten vier deniers, dus in ponden parisis jᶜxxiij L. iiij sch. v den.

Over het relief x L.

1961.

Den 11 April 1698, is MICHIEL HENDRICX, in dien tyde SCHEPENE VAN WAESMUNSTER, in erfven gecommen van eenen meersch gelegen in de prochie van *Elversele* in het *Groodt brouck* in *de Vyf landen*, synde deel van het voorgaende artikele hier vooren vermelt, groot volghens de metinghe van de voorseide prochie 279 roeden, staende in de caerte figurative op n° 819, danof het verhef is gedaen den 22 Xbre 1715, begrepen in de conditien van verkoopynghe folio 18 tot 20, ende dat voor de somme van hondert ponden grooten wisselgelt, mitsgaeders vier verhooginghen, de eerste van acht ponden grooten, de tweede van vier ponden grooten, de derde van vier ponden grooten ende de vierde van twee ponden grooten, alles in wisselgelt, bedraegende alles tsamen hondert achthien ponden grooten wisselgelt, danof den thienden penninck is bedragende elf ponden sesthien schellinghen grooten dan alsoo hy begrepen is in den act van moderatie hier vooren ghementionneert, soo comt het derde maer te bedraeghen tot drye ponden achthien schellingen acht grooten wisselghelt, ende heeft van de twee resterende deelen een acte van recognitie gegeven den elfsten Maerte 1715, maekende in courant de somme van vier ponden elf schellinghen ende acht grooten ses deniers, dus in ponden parisis iv L. vi sch.

Ende vermits den geheelen intrest voor den tydt hier vooren geseyt is bedraeghende twaelf ponden, vyfthien schellingen, thien grooten, soo wordt hier maer verantwoort een derde, om de redenen hier vooren gedeclareert, bedraegende vier ponden vyf schellinghen drye grooten 4 deniers wisselgelt, synde in courant vier ponden XIX schellingen vyf grooten, ses deniers, dus in ponden parisis Lviij L. xiij sch. vi den.

Over het relief x L. par.

1962.

Den elfsten April 1698 is Michiel Hendricx, fs Jans, oudt schepene van Waesmunster, in erfven ghecommen van eenen meersch ghelegen binnen de prochie van *Elfversele* genaemt *de veurste Vyf landen*, synde een deel van de voorgaende artikelen hier vooren vermelt, groot volgens de metinghe der voorseyde prochie 284 roeden, staende in de caerte figurative in *de Vyf landen* op nº 820, danof het verhef gedaen is den tweentwyntichsten Decembre 1713, begrepen in de conditien van verpachtinghe folio 22 tot 23 verso, ende dat voor de somme van vierentsestigh ponden grooten, met twee verhooginghen elck van twee ponden, bedraegende alles tsamen achtentsestich ponden grooten in wisselghelt, danof den thienden penninck is bedraegende ses ponden, sesthien schellingen grooten.

Dan alsoo hy begrepen is in den act van moderatie hier vooren ghementionneert, soo comt het derde maer te bedraeghen tot twee ponden vyf schellinghen, vier grooten wisselghelt, ende heeft van de resterende deelen een act van reconnoissance gegeven den elfsten Maerte seventhien hondert vyfthiene, maekende in courant, de somme van twee ponden twaelf schellinghen ende acht grooten vier deniers, dus in ponden parisis xxxi L. xij sch. iiij den.

Ende vermits den gheheelen intrest voor den tydt hier vooren geseyt, is bedraegende seven ponden drye grooten, soo wordt hier maer verantwoordt een derde om de redenen hier vooren ghedeclareert, bedraegende twee ponden ses schellinghen negen grooten wisselgelt, ende courant twee ponden derthien schellingen ses grooten, dus in ponden parisis xxxij L. ij sch.

Over het relief x L.

1963.

Den elfsten April 1698, is François Borguillon in erfven ghecommen van een stuck landts geleghen boven de kercke van *Elfversele*, genaempt *het Bogaerts gemet*, synde een deel van de voorgaende artikelen hier vooren vermelt, groot volgens de metinghe van de prochie van *Elfversele* drye hondert vyfenvyftich roeden, staende in de caerte figurative op nº 331, danof het verhef gedaen is den tweenentwyntichsten Decembre 1713, begrepen in de conditien van vercoopinge folio 24 tot 25 verso, ende dat voor de somme van tachentigh ponden grooten, mitsgaders met twee verhooginghen, d'eene van acht ponden grooten ende de andere van twee ponden, alles in wisselgelt, bedraegende

tsamen t'negentich ponden grooten wisselgelt, danof den thienden penninck is bedraegende negen ponden grooten.

Ende alsoo hy begrepen is in den act van moderatie hier vooren gementionneert, soo compt het derde maer te bedraghen drye ponden grooten wisselghelt, ende heeft van de twee resterende deelen eene act van reconnoissance gegeven den elfsten Maerte 1715, maekende in courant de somme van drye ponden thien schellingen grooten, dus in ponden parisis xxxx L. par.

Ende vermits den gheelen intrest voor den tydt hier vooren geseyt is bedraegende neghen ponden vyf schellingen acht grooten, soo wordt hier maer verantwoort een derde om de redenen hier vooren gedeclareert, bedraegende drye ponden eenen schellinck thien grooten acht deniers wisselghelt, dus in courant drye ponden twaelf schellinghen, eenen grooten, dus in ponden parisis xliij L. v sch. par.

Over het relief x L.

1964.

Den elfsten April sesthien hondert achtentnegentigh is Joos Smet in erfven gecommen van een stuck landts gelegen tot *Elversele* synde een deel van de voorgaende artikelen hier vooren vermelt, synde een stuck van tween genaemt *de Cleemputten*, gelegen boven de kercke van *Elfversele*, groot volgens de metinghe van de voorseyde prochie 647 roeden, staende in de caerte figurative van de voornoemde prochie op n° 348, danof het verhef is gedaen den 22 X^bre^ 1715, begrepen in de conditien van verhooginghe folio 12 tot 13 verso, ende dat voor de somme hondert vyftigh ponden grooten, mitsgaders eene verhoogynghe van vyfentwyntich ponden, derthien schellingen vier grooten, maekende tsamen hondert vyfentseventigh ponden, derthien schellinghen, vier grooten alles in wisselgelt, danof den thienden penninck is bedraegende ter somme van seventhien ponden elf schellingen vier grooten wisselghelt. Dan alsoo hy begrepen is in den act van moderatie hier vooren gementionneert soo compt het derde deel maer te bedraegen ter somme van vyf ponden seventhien schellinghen, eenen groote vier deniers in wisselgelt, van welcke moderatie hy eenen act van reconnoissance gegeven heeft den 11 Maerte 1715 maekende in courant de somme van ses ponden, sesthien schellinghen, seven grooten ses deniers, dus in ponden parisis Lxxxi L. xix sch. vi den.

Ende vermits den geheelen intrest voor den tydt hier vooren geseyt is bedraegende de somme van achthien ponden, drie schellingen twee grooten, negen deniers in wisselgelt, soo wordt hier maer gebrocht

een derde van den interest, ter causen van de voorgevoerde moderatie ende acte van reconnoissance hier vooren vermelt, tot de somme van ses ponden eenen schellinck elf deniers, synde in courant seven ponden eenen schellinck drye grooten, dus in ponden parisis

Lxxxiiij L. xv sch. parisis.

Over het relief x L.

1965.

François Bourgillon is in erfven gecommen den elfsten April 1698, van een stuck landts gelegen tot *Elversele*, synde een deel van de voorgaende artikelen hier vooren vermelt, synde het tweede van de stucken genaemt *de Cleemputten*, ghelegen boven de kercke van *Elverseele*, groot volghens de metinghe van de prochie van *Elversele* 735 roeden, staende in de caerte figurative der gemelde prochie op n° 349, danof het verhef gedaen is den tweentwyntichsten Decembre 1715, begrepen in de conditien van vercoopinghe folio 14 tot 15 verso, ende dat voor de somme van hondert vyfenvyftigh ponden grooten, mitsgaders twee verhooghinghen, d'eene van XXVI ponden grooten ende d'andere van twee ponden grooten, bedragende alles tsamen hondert dryentachentigh ponden grooten wisselghelt, danof den x^en^ penninck is bedraegende achtien ponden ses schellingen grooten wisselghelt. Dan alsoo hy begrepen is in den act van moderatie hier vooren gementionneert soo compt het derde deel maer te bedraegen tot ses ponden twee schellinghen grooten wisselgelt, ende heeft van de twee resterende deelen, acte van reconnoissance ghegeven den elfsten Maerte 1715, maekende in courant de somme van seven ponden twee schellinghen vier grooten, dus in ponden parisis Lxxxv L. viij sch. par.

Ende vermits den geheelen intrest voor den tydt hier vooren geseyt is bedraegende achtien ponden seven schellinghen negen grooten, soo wordt hier maer verantwoort omme de redenen hier vooren gedeclareert een derde bedraegende ses ponden vyf schellinghen ende elf grooten wisselgelt, synde in courant seven ponden ses schellinghen thien grooten, dus in ponden parisis Lxxxviij L. ij sch. parisis.

Over het relief x L.

1966.

Den 11 April 1698 is Jan D'haens, f[s] Gillis, in erfven gecommen van een stuck landts genaemt *den Boschacker* ghelegen binnen de prochie van *Elversele*, synde een deel van het voorgaende artikel vermelt, groot volgens de metinghe der voorseyde prochie 714 roeden,

staende op de caerte figurative van de voornoemde prochie op n° 632, danof het verhef gedaen is den 22 X^bre 1713, begrepen in de conditien van vercoopinghe folio 25 verso tot 27 verso, ende dat voor de somme van hondert thien ponden grooten, met eene verhooginge van twee ponden, bedraegende alles tsamen hondert twelf ponden grooten wisselghelt, daenof den thienden penninck is elf ponden vier schellinghen grooten. Dan alsoo hy begrepen is in den act van moderatie hier vooren ghementionneert, soo compt het derde maer te bedraeghen drye ponden vyfthien schellinghen vier grooten wisselghelt, ende voor d'helft van de twee resterende deelen eenen act van recognoissance gegeven den elfsten Maerte 1715, maekende in courant vier ponden, seven schellingen thien grooten ses deniers, dus in ponden parisis

Lij L. xiiij sch. ij d.

Ende vermits den geheelen intrest voor den tydt hier vooren geseyt is bedraegende elf ponden, elf schellinghen seven grooten, soo wordt hier maer verantwoort een derde, om de reden hier vooren gedeclareert, bedraegende drye ponden seventhien schellinghen, twee grooten vier deniers wisselgelt, dus in courant vier ponden, thien schellinghen acht grooten acht deniers, dus in ponden parisis Liiij L. viij sch.

Over het relief x L.

1967.

Den 11 April 1698, is Adriaen de Cleene in erfven gecommen van een stuck landts genaempt *het Esselken*, gelegen binnen de prochie van *Elversele*, synde een deel van de voorgaende artikelen, groot volgens de metinghe der *voorseyde prochie* 282 roeden, op n° 640, danof het verhef gedaen is den 5 Maerte 1714, begrepen in de conditien van vercoopinghe folio 27 verso ende 28 verso, ende dat voor de somme van tweenveertigh ponden grooten wisselgelt, danof den thienden penninck is bedragende vier ponden vier schellinghen grooten.

Dan alsoo hy begrepen is in de moderatie hier vooren gementionneert, soo compt een derde maer te bedraeghen een pont acht schellinghen grooten, ende heeft van de twee resterende deelen eenen act van recognoissance gegeven den 11 Maerte 1715, maekende in courant een pondt twaelf schellinghen acht grooten, dus in ponden parisis

xviiij L. xij sch. parisis.

Ende vermits den geheelen intrest voor den tydt hier vooren geseyt is bedragende 4 ponden 6 schellingen 8 grooten 3 deniers wisselgeldt, soo wordt hier maer verantwoordt een derde, om redenen hier vooren gedeclareert, bedraegende een pont twaelf schellinghen, twee grooten

ses deniers wisselgelt, dus in courant een pondt seventhien schellinghen ses grooten, vier deniers, in ponden parisis xxii L. x sch. iiij den.

Over het relief x L.

1968.

Den 11 April 1698 is Adriaen de Cleene in erfven gecommen van een stuck landts genaemt *den veursten Elsacker,* gheleghen binnen de prochie van *Elversele,* synde een deel van de voorgaende artikelen vermelt, groot volgens de metinghe der voorseide prochie 691 roeden ende mette verminderinghe van ses roeden aengemaeckt an het stuck landts staende op n° 639, nu maer groot 685 roeden, staende in de caerte figurative van de gemelde prochie op n° 638, danof het verhef is gedaen den 5^en^ Maerte 1714, begrepen in de conditien van de vercoopinghe folio 30 tot 31 verso, ende dat voor de somme van LXIIIJ L. grooten, danof den 10^en^ penninck is bedragen VI L. VIIJ sch. grooten. Dan alsoo hy begrepen is in den act van moderatie hier vooren ghementionneert, soo compt het derde maer te bedraeghen twee ponden twee schellinghen ende acht grooten wisselghelt, ende heeft van de twee resterende deelen eenen act van recognoissance gegeven den elfsten Maerte 1715, beloopende in courant twee ponden neghen schellingen grooten, dus in ponden parisis xxviij L. xvij sch.

Ende vermits den geheelen intrest voor den tydt hier vooren gheseyt is bedraegende ses ponden vyf schellingen vier grooten, soo en wordt hier maer verandtwoordt een derde, om redenen hier vooren gedeclareert, bedraegende een pont derthien schellingen grooten wisselgelt, dus in courant een pont achtien schellingen ses grooten, dus in ponden parisis xxiij L. ij sch.

Over het relief x L.

1969.

Den elfsten April 1698 is Adriaen de Cleene in erfven ghecommen van een stuck landts genaemt *den achtersten Elsacker,* ghelegen binnen de prochie van *Elversele,* synde een deel van het voorgaende artikel vermelt, groot volgens de metinghe van de gemelde prochie 617 roeden, staende op de caerte figurative van de voorseyde prochie op n° 633, danof het verhef gedaen is den 5 Maerte 1714, begrepen in den act van vercoopinghe folio 29 tot 30 ende dat voor de somme van sessentseventigh ponden, thien schellinghen grooten, met eene verhooginghe van een pont groote, alles tsamen bedraegende sevenenseventig ponden thien schellinghen grooten wisselghelt, danof den

thienden penninck is bedraegende de somme van seven ponden 15 schel. wisselgelt.

Dan alsoo hy begrepen is in den act van moderatie van hier vooren gementionneert, soo compt het derde maer te bedraeghen twee ponden elf schellinghen acht grooten wisselgelt, ende heeft van de twee resterendo deelen eenen act van reconnoissance gegeven den 11 Maerte 1715, maekende in courant, drye ponden dry grooten, dus in ponden parisis xxxvj L. iij sch.

Ende vermits den geheelen intrest voor den tydt hier vooren geseyt is bedraegende acht ponden derthien schellingen drye grooten, acht deniers, soo wordt hier maer verantwoort een derde om de redenen hier vooren gedeclareert, beloopende twee ponden, seventhien schellingen, seven grooten wisselgelt, dus in courant drye ponden seven schellingen, twee grooten, dus in ponden xl L. vi sch.

Over het relief x L.

1970.

Alhier wordt geexhibeert het denombrement van den sevensten february 1715 van Jacob Quirynssens, als kerckelycken vooght van Marie Françoise Mattheus, van een sgraven leen wesende een erlvelycke penninckrente van 28 schellingen grooten, gehypotequeert op twaelf bunderen leens, gelegen op *Elversele*, toebehoort hebbende Anthone de Ruysschere, in de sesde rekeninghe vermelt folio 28, waermede de Memorie aldaer gestelt ende verantwoordinghe vant relief alhier de voorseide Memorie comt te cesseren.

Over het relief x L. parisis.

1971.

Folio 26 van de sesde rekeninge wordt den rendant belast te verantwoorden den thienden penninck van den x^n penninck van den contracte van den 12^en Meye 1714 in proffite van Adriaen Schelfhaut, den rsndant geeft te kennen, dat hy wel geexamineert hebbende niet en can bevinden dat het leen by contracte vermelt, soude gespleten syn van eenigh hooftleen ende by dien een achterleen ofte volghleen niet subjet synde aen den x^en penninck volgens de costume van den lande van Waes sub .... ar^le .... te meer dat het leen van Adriaen Schelfhaut voor achterleen ghebrocht wordt in het denombrement van den advocaet Basilius onderteekent den 15 8bre 1717, waermede de Memorie aldaer gestelt comt te cesseren, dus Memorie.

1972.

Folio 20 van de sesde rekeninge int regard van den denombremente van MARIE CATHERINE ROGGEMAN ende MARYN DE LANGHE, alsoo die leenen aldaer vermelt syn ingedaeght ten effecte aldaer gevoert, soo sullen ten naeste rekeninghe de selve denombrementen overgeleyt worden, dus Memorie.

1973. — THIELRODE.

Den tweeden Maerte 1713, heeft D'HEER PIETER DE KERSMAECKER verheven *d'heerlycheyt van Cauwenburgh*, vuyt crachte van procuratie van DEN HEERE CARILLO, RUDDER HEERE VAN FUGEROLLE, van daten twyntichsten February 1713, waer van geen relief en moet betaelt worden, nochte oock denombrement moet gegeven worden ter causen aen DEN HEERE BERTOUT, HEERE VAN QUENONVILLE, ter causen SYNDER HUYSVRAUWE, by de groote revisie aengewesen is de *herlichede van Cauwenburg*, dus Memorie.

1974.

Den 30 Maerte 1713, heeft J[r] JAN DE BERTHAUT, HEERE VAN QUENONVILLE, ter causen SYNDER HUYSVRAUWE ANNE GENOVEVE DE PALME CARILLO, verheven *d'heerlichede van Cauwenburg* volgens haere procuratie van den 15 february 1713, dus x L.

1975.

Den dryentwyntichsten Maerte 1713, heeft FRANÇOIS VAN SCHOONEN, vuyt crachte van procuratie verleent in Maerte 1713, verheven de twee deelen van dryen van de *Bormetthiende*, danof het derde deel is competerende aen HEER ENDE MEESTER N. CARDON, advocaet van den Raede in Vlaendren, op den naeme van J[r] PHILIPS ADRIAEN DE NAVE, vuyt den hoofde ende als in huwelyck hebbende VRAUWE JENNE THERESIA ERREMBAUT, vuyt crachte van testamente ende partage gemaeckt by M[her] LOUIS ERREMBAUT ende VRAUWE MARIE VANDER BEKEN SYNE GHESELNEDE, in daeten den X[en] Juny 1694, dus over het relief x L. par.

1976.

Den vierden Decembre 1717, heeft PIETER HAESAERT, F[s] LUCAS, vuyt crachte van procuratie aen hem verleent by DE GEMEENE HOIRS TEN STERFHUYSE VAN JOOS DESAGHE, van daten den 21 July 1717, verheven een schrayenleen groot een gemet tot *Thielrode* in den *Wesmeeren wyck*, dus over het relief x L.

1977.

Den derden Septembre 1714, hebben Jonckers Philippe ende Frans le Pipre, gelicht van d'heer Carel Bosschart *(Bosschaert)*, de somme van achthien duysent guldens wisselgelt ende over die lichtinghe verkent eene rente, ende de selve ghehypotequeert op diversche landen ende volghleenen, resorterende onder de *heerlychede van Leugenhaeghe*, alias *het Blauwhof*, mitsgaders voor onderpant ghestelt *dheerlicheyt voorseyt*, ende elf bunderen en half s'graven leen, danof de realisaiie gedaen is den thienden Decembre daer naer, dan alsoo de voorseyde landen ende volghleenen met de gonne gestelt voor onderpant vercocht syn an dheer Pieter de Kersmaeker volghens de erfvenisse van den thienden Decembre seventhien hondert sesthiene, ende alsoo geene drie jaeren verschenen en waeren, eer men hadde connen den thienden penninck vraeghen volgens de oude ordonnantie, ende van den anderen cant dat de voorseyde rente noch existeerde ten tyde van de voorseyde erfvenisse, soo wordt dit artikel gebracht voor Memorie.

1978.

Den vyfden Septembre seventhien hondert veerthiene, heeft den voorschreven Jr Philippus le Pipre d'helft van den voornoemde landen ende volghleenen ressorterende onder de *voorseyde heerlichede* noch belast met eene rente van sesthien hondert guldens wisselghelt, in profite van den voornoemden heere Bosschaert, ende ten onderpande ghestelt de helft van de *voorseyde heerlichede*, ende elf bunderen en half s'graven leen volghens de realisatie van den thienden 7bre daer naer, dan en can om de redenen hier vooren gedeclareert geenen thienden penninck ghepretendeert worden Memorie.

1979.

Den 6n Octobre 1714, heeft Pieter Verrelen vuyt crachte van procuratie van jouffrauwe Barbara Graefinne van Glimes, van date der sevenentwyntichsten Augusti 1714 op haeren naeme verheven het hof ende *heerlickhede van ter Doorent*, bestaende in sessendertigh bunderen op ende afvarens dryentwyntigh bunderen dus over het relief x L.

1980.

Den tweeden Novembre 1715, heeft Dominicus van Strydonck, ter causen synder huysvrauwe Amelberghe Steur, filia Gillis, verheven

een sgraven leen, ghenaemt *het Bodtschap,* geleghen binnen de prochie van *Baesele* in den wyck genaemt *het Gemeente,* groot synde twaelf bunderen op ende afvaerens twee gemeten, dus over het relief x L.

1981.

Den rendant geeft te kennen dat Gillis ende Pieter Govaerts in erfven gecommen syn op den thienden April 1709, van eene hofstede groot vier hondert roeden gelegen by *de stadt van Rupelmonde,* pretenselyck synde volghleen, ende ondervonden hebbende de selve vier hondert roeden deel syn maekende van het op ende afvaerens van het s'graven leen, groot int geheele vyf bunderen vier hondert roeden, op ende afvaerens vier bunderen vier hondert roeden, welcke hofstede ende de voorseyde vier hondert roeden gecocht syn, daer inne begrepen ses verhoogynghen ende ses gelaegen, voor de somme van twee hondert eenentnegentigh ponden neghen schellinghen ende acht grooten, dan alsoo den grondt naer aftreckinghe van de catheylen maer en is gepresen ingevolghe de presije van den 19 Augusti 1715 ter somme van drye hondert twaelf guldens, ende van den anderen cant dat de heeren van dese Camer, by acte van den 18 Maerte 1716 hebben gedient geweest den thienden penninck te modereren de twee deelen van dryen, soo en doet hier maer te verantworden het derde, bedraegende thien guldens en acht stuvers, dus in ponden parisis

xx L. xvi sch.

Ende van de twee resterende deelen wordt hier overgeleyt een acte van recognoissance van den 18 7bre 1716, dus Memorie.

1982.

Den 5 7bre 1716, heeft Pieter Govaerts verheven d'helft van de voorschreven vier hondert roeden hem competerende by coope van d'erfgenaemen van Gillis Wuytack, dus over het relief x L.

1983.

Den vyfden Septembre 1716, heeft Gillis Govaerts verheven d'helft van de voorschreven vier hondert roeden hem competerende by coope van Gillis Wuytacker, dus over het relief x L.

1984.

Item wordt noch verantwoort het relief betaelt by Gillis ende Pieter Govaerts over Josyne Puyenbrouck, weduwe Hendrick van Wauwe,

die het selve landt vercocht heeft aen den heere Overdats den 22 April 1684, ende naer gevolgde erfvenisse van den 25 April 1684, dus x L.

1985.

Den 15 Octobre 1716 heeft Joncker Philippus le Pipre, de hooft ende volghleenen gehouden van *de heerlichede van Leugenhaeghe*, genaemt *het Blauwe hof*, belast met noch eene rente van een duyst acht hondert guldens wisselghelt, volghens de realisatie van den 22 Octobre daer naer, in profite van den voornoemden heere Bosschaert ende ten onderpande ghestelt *de selve heerlichede*, ende elf bunderen en half sgraven leen; dan alsoo de voorseyde landen ten onderpande ghestelt geenen thienden penninck schuldigh en syn ende van den anderen cant dat die vercocht syn aen d'heer Keersmaeker volgens de erfvenisse van den 10 7bre 1716 ende de selve rente begrepen in de vercoopinghe, soo en can daer over geenen thienden penninck gepretendeert worden, Memorie.

1986.

Den 10 7bre 1716 syn Pieter ende Jan de Keersmaeker, synen schoonvaeder, in erfven ghecommen van alle de landen, volgleenen ende allodiale goederen met *dheerlichede van Leugenhaghe*, genaemt *het Blauw hof*, ende elf bunderen en half s'graven leen, volgens het contract daervan synde, wanof de presije gebeurt den 12 Augusti 1717, bedraegende 12556 guldens; dan alsoo over den thienden penninck moderatie is versocht in syne Majesteyts finantien, soo is den rendant daer op geanthoriseert geworden over den 10^{en} penninck een accomodement te maeken volgens d'acte van den 1^{en} Octobre 1722, tot de somme van hondert thien ponden negen grooten, boven hetgene betaelt is geworden aen den heere le Pipere, blyckende by het naervolgende artikel met het selve accomodement alhier, dus in ponden parisis

$i^{m}ij^{c}xij$ L. vi sch. parisis.

1987.

Folio 51 verso van de sesde rekeninge wordt den rendant belast met eene souffrance van X ponden parisis by gebreck van denombremente van Jean Bap^{e} de Smet, het welcke alhier geexhibeert wordt van date 10 february 1709, waermede die souffrance cesseert. Memorie.

1988.

Folio 31 verso en 32 recto van de selve rekeninghe wordt gesproken van het leen vercocht by vrauw Catharine van Schoonen, in proffite van de vrauw douariere van wylen den heer chef President Coxie, ende vande versochte moderatie van den thienden penninck, welcken thienden penninck gemodereert is geworden den 5 Maerte 1714 tot twee hondert sessentsestigh guldens, by die heeren van syne Majesteyt finantien, volgens d'acte hier gevought, alsoock den brief van reconnoissance van de voornoemde douairiere; dus hier in ponden parisis

v^c^xxxii L.

1989.

Folio 34 van de selve sesde rekeninghe wordt den rendant belast met eene souffrance van thien ponden parisis, ter causen van niet geexhibeert thebben het denombrement van *dheerlechede Ter Elst*, by de heeren curateurs van vrauw Isabelle Lauryn, den heere vicomte d'Himbeke ende François de Brune, welck denombrement van den tweentwyntichsten Mey 1716 wordt overgeleyt, bestaende in vyfentwyntigh bunderen en half op ende afvaerens elf gemeten 107 1/2 roeden, mits 257 1/2 roeden syn gereunieert gheworden aen het hooftleen, synde dhelft van een stuck landts groot int geheele 515 roeden, ghelegen tot *Haesdonck* in *den Hooghbrouckhoeck*, staende op n° vier hondert tweendertigh, daenof het wederhelft competeert Pieter van Royen, f^s^ Jans, waermede de souffrance van thien ponden parisis comt te cesseren.

Memorie.

1990.

Voorts wordt hier verantwoort een dobbel relief waermede *de Baronnie ende heerlichede van Wissekercke* belast is, volghens het octroy, dan alsoo over de extendue proces is in den grooten Raede volgens het arrest hier medegaende, soo en can daer over geenen act van relief passeeren ende denombrement geexhibeert worden; dus Memorie ende

xx L. par.

1991. — MELSELE.

Den tweeden January 1713, is Cornelis Timmerman in erfven gecommen by coope van Isabelle van Weel, weduwe van Passchier de Leeuw, van d'*heerlicheyt ghenaemt Haesaert*, met twee stucken landts synde

sgraven leen, groot tsamen ses gemeten 143 roeden, danof het feauteetschap gedaen is den sesden Meye 1713 voor de somme van seventwintig hondert guldens courant ghelt, ende een ghelagh van een pont vyfthien schellinghen grooten, met last van te betaelen den thienden penninck, dan alsoo de presie van den 4en ...... 1713 ter causen van de boomen is bedraegende ter somme van achtenvyftigh ponden thien schellinghen ende vier grooten, soo en moet maer verantwoort worden den thienden penninck van drie hondert dryentnegentigh ponden, vier schellingen ende vier grooten, dus hier in ponden parisis iiijclxxi L. xix sch. ij den.

Over den thienden penninck van den thienden penninck xlvij L. iiij sch. ij den.

Over het relief x L. par.

1992.

Den 4 9bre 1713 is Jan van Steelant in erfven gecommen by coope van Joos van Bogaert ende Pieter Dolislagher van een stuck landts groot 572 roeden, waer onder maer en sonde begrepen syn tweentsestigh roeden sgraven leen danof het feanteetschap op die forme gebeurt is den 3 9bre 1713 voor de somme van een hondert tweentwyntich ponden grooten ende voor gelage een pont groote, dan alsoo den rendant presumeert dat het voornoemt stuck maer en soude groot syn 522 ende geheel s'graven leen is, oorsake datter noch geenen thienden penninck betaelt en is noch denombrement gegeven tot naerder ondersoeck, dus Memorie.

Reden waerom dat de souffrance van thien ponden parisis gestelt folio 39 van de 6e rekeninge niet en can aangerekent worden, als oock de souffrance gementionneert is de 5e rekeninghe folio 16 verso, declarerende voorders dat de presie in texte vermelt gedemanueert is, dus Memorie.

Over het relief x L.

1993.

Den 11 7bre 1713 is Pieter Rotier in erfven gecommen ten behouve van d'heer François Schilders by coope van Pieter Cogens, notaris ende procureur van Vrachene, ingevolghe d'authorisatie ende procuratie op hem ten versoucke van Anna van Wolvelaer weduwe ende haudeригghe necessaire ten sterfhuyse van wylen dheer Nicolas Beke, in syn leven stadthauder van de prochie van Beveren, verleent by ende

van weghen hooghe ende mogende heeren van den Raede in Vlaenderen over *de heerlichede van Peireboom*, groot sesthien bunderen, danof het feauteetschap gedaen is den ...... voor de some van sessenvyftigh ponden grooten ende een gelagh van acht schellingen grooten, met last van te betaelen den thienden penninck den welcken is bedraegende vyf ponden twaelf schellingen negen grooten acht deniers, in ponden parisis Lxxii L. xiij sch. viij den.

Over den thienden penninck van den thienden penninck vi L. xv sch. v den.

Over het relief x L.

1994.

Den 11 7bre 1715 is Pieter Rottier in erfven gecommen ten behouve van dheer Frans Schilders, by coope van Pieter Coggens, in qualiteyt als vooren van den zeedyck ofte garsinge van *den Meesen polder*, van aen *de Pype toeback* tot aen de barriere van *het fort Sinte Marie*, tsamen groot 53 gemeten 90 roeden, danof het feauteetschap gedaen is den ...... voor de some van ses hondert vierentsestigh ponden grooten, ende met een gelagh van een pont groote, mitsgaders eene verhooginghe van XVJ L. XIIJ sch. ende vier grooten, ende een gelagh van ses schellingen ende acht grooten op dobbel wederom niet ter erfven commende, ten selven dage noch eene verhoogingе van XVI L. XIIJ sch. IIIJ grooten ende verleyt ten ghelaeghe ses schellinghen ende acht grooten op dobbel wederom, niet ter erfven commende bedraegende tsamen 699 L. 6. 8 grooten, met last van te betaelen den X^en^ penninck, danof den selven is bedraegende 70 L. 10 sch. 8 deniers, in ponden parisis viij^c^xlvj L. viij sch.

Over den 10^en^ penninck van den thienden penninck Lxxxiiij L. xij sch.

Over het relief x L.

1995.

Den 11 7^ber^ 1715 is Joos van Bogaert in erfven gecommen by coope van Pieter Cogens in de qualiteyt als vooren van diversche stucken landts onder de n°s 7, 8, 9 ende 10, gelegen in *Melsen polders* in den wyck *Calameren*, groot 14 gemeten 38 roeden, danof het feauteetschap gedaen in den 14 July 1722 voor de somme van 276 L. 13 sch. 4 grooten ende verleyt ten gelaghe een pont groote, met den last van

te betaelen den xen penninck, den welcken bedraeght 27-15-4 dus in ponden parisis iijcxxxiij L. iiij sch. parisis.

Over den xen penninck van den xen penninck xxxiij L. vi sch. viij deniers.

Over het relief x L.

1996.

Den 4 Meye 1716 is DHEER GEERAERT VAN HOORENBEKE in erfven gecommen by coope van DHEER JOOS VERSMISSEN *(Versmessen)*, van seker hofstede groot ontrent een gemet daer onder 100 roeden s'graven leen, danof het feauteetschap gedaen is den 10 february 1720, voor de somme 3424 guldens, dan volgens de prisie van den 20 february 1720 over de jaeren 1716 ende 1717 en moet den 10 penninck maer betaelt worden tot vyfthien guldens, alsoock volgens de selve prisie in een begrepen van de naervolgende vercoopinge, dus in ponden parisis xxx L. par.

Over den xen penninck van xen penninck iij L.

Over het relief x L.

1997.

Den 1 Juny 1717 is JACQUES DE MEULEMEESTER in erfven gecommen van de hofstede groot een gemet daer onder 100 roeden sgraven leen by het voorgaende artikel vermelt, by coope van DHEER GEERAERT VAN HOORENBEKE, voor de some van 3100 guldens dan volgens de presie hier vooren vermelt en moet maer den xen penninck verantwoort worden tot vyfthien guldens, dus in ponden parisis xxx L.

Over het relief x L.

1998.

Item wordt overgelyt het denombrement van den 5en 9bre 1714 van Jr JAN ALEXANDRE ROOSE van syn sgraveleen hem competerende by successie van Jr JAN CHARLES DE CADES, groot 14 bunderen, op ende afvaerens vier bunderen, danof het feauteetschap gedaen is den 6 Octobre 1714, dus over het relief x L.

1999.

Voorts geexhibeert het denombrement van JAN BAPTISTE NYS, van den 24 9bre 1715, van syn sgraven leen groot vyf gemeten 74 roeden, danof het feauteetschap gedaen is den 22 July 1715, hem competerende by successie van SYNEN VAEDER PIETER NYS, dus over het relief x L.

2000.

Den 22 July 1717 heeft s[r] GEORGIUS VERSMISSEN *(Versmessen)*, F[s] DH[r] FRANS, vuyt crachte van procuratie van DH[r] JACOBUS JACHONET als IN HUWELYCK HEBBENDE ISABELLE VERSMISSEN, verheven 5 gemeten 189 roeden, dan alsoo hy refuseert denombrement te geven ende het relief te betaelen op pretext dat het verhef by abuyse soude gebeurt syn, soo heeft den rendant de voornoemde 5 gemeten 189 roeden doen indaghen. Memorie.

2001.

Item wordt geexhibeert het denombrement van den 5 9[bre] 1714 van J[r] JAN ALEXANDRE ROOSE van syn sgraven leen groot 40 gemeten, op ende afvarens 16 gemeten, danof het feauteetschap gebeurt is den 6 9[bre] 1714, op hem verstorfven met de doodt van J[r] CHARLES DE CADES, dus t'relief x L.

2002.

DEN RENDANT geeft te kennen dat hy folio 19 van de 4[e] rekeninge belast is geworden met eene Memorie over eene belastinghe die niet gerealiseert en was als voor erfve, dan wordt hier over geleyt de realisatie van 4 gemeten 160 roeden s'graven leen, gedaen by JAN VERCAUTEREN van daten 28 January 1719, ende de prisie van date 6 february 1713, soo dat den x[en] penninck maer en compt te bedraegen tot vyf ponden grooten, in ponden parisis Lx L.

Waermede de voorseide Memorie compt te cesseren. Memorie.

2003.

Item wordt geexhibeert het verhef gedaen by DHOIRS VAN JACOBUS DE MEULEMEESTER hier vooren vermelt in date 20 July 1720, van 100 roeden s'graven leen, danof het denombrement in de naeste rekeninghe sal geexhibeert worden, dus hier by provisie het relief x L.

2004.

Van gelycken wort overgeleyt het feauteetschap gedaen by JAN VERCAUTEREN F[s] ANDRIES, hem competerende vuyt den hoofde van SYNE HUYSVRAUW ANNA BOVE, F[a] BAUDEWYN, ende het denombrement daer anne conforme van date 31 Augusti 1714, van een s'graven leen groot 4 gemeten 169 roeden, deelmaekende van een meerder groot 7 bunderen, op ende afvarens 6 bunderen, dus over het relief x L.

2005.

Oock wordt overgeleyt het feauteetschap gedaen by ANNA VAN WOLVELARE weduwe ende hoir necessaire gebleven ten sterfhuyse van DH[r] NICOLAS BEKE, in syn leven STADTHOUDER VAN BEVEREN, van distincte sgraven leenen van date 11 7[bre] 1715, dewelcke voor daete vercocht waeren an DH[r] FRANS SCHILDERS, in twee s'grave leenen, ende een aen JOOS BOGAERT ende geerft 11 7[bre] 1715, danof den 10[en] penninck hier vooren verantwoort syn folio 75 verso en 76, oorsake geen denombrement en can ghebraght worden; dus over het relief x L.

2006.

Item wordt overgeleyt het denombrement van ELISABETH VOLCKERYCK van haer sgraven leen groot vyf bunderen op ende afvarens 2 gemeten 250 roeden, haer competerende by verdeelinge ghespleten by DHOIRS VAN MARIE CANT, danof de andere drye gemeten competeren MATTHYS D'HOLLANDER, by verdeelinghe als vooren, van daten den 5 february 1712, dan alsoo hy eenige jaeren doodt is, en can daervan geen feauteetschap geexhibeert worden, dan men sal in de naeste rekeninge exhiberen een van d'hoirs; dus over het relief x L.

2007.

MATTHYS D'HOLLANDER, F[s] CHRISTIAENS, heeft denombrement gegeven den 19 April 1712 van syn sgraven leen groot drye gemeten, ende volgens de metinghe van *Melsele* van jaere 1671 groot drye gemeten 194 roeden, hem competerende by verdeelinghe in het voorgaende artikel vermelt, danof het feauteetschap gedaen is den 20 Meye 1712. Over het relief x L.

2008.

DHEER NICOLAS BEKE heeft denombrement gegeven den 29 Meye 1711, van een sgraven leen wesende d'helft van de garsagie van den onden dyck ende andere partyen van een sgraven leen dewelcke naer syn doodt vercocht syn aen DHEER FRANS SCHILDERS ende JOOS BOGAERT, oorsake geen feauteetschap en can ghexhibeert worden; dus het relief x L.

2009.

JACOBUS DE MEULEMEESTER heeft een denombrement ghegeven den 8en Augusty 1710 van een s'graven leen groot ses gemeten 78 roeden, maekende deel van een meerder, groot int geheele seven bunderen, hem competerende *causa uxoris* ANNA HEYVAERS *(Heyvaert)*, Fa Joos, by successie van Joos HEYVAERS, HAEREN VAEDER; dan alsoo hy doodt is soo sal het feanteetschap van syne hoirs ten naesten geexhibeert worden, dus over het relief x L.

2010.

DEN RENDANT geeft te kennen dat hy folio 39 vande sesde rekeninge belast is geworden met eene souffrance van X ponden parisis by faute van exhibitie van het denombrement van JACOBUS VAN BOGAERT, om de redenen begrepen in het 2e artikel van *Melsele*, dan alsoo hy syn leen vercocht heeft aen JAN STEELANT, soo en is den selven niet meer toesprekelyck, dus bidt den rendant van de souffrance ontlast te worden, dus Memorie.

2011.

Den 27 Maerte 1713 is HEER JOANNES VAN GOETHEM over ende in proffite van SYNEN VAEDER MEESTER THEODOR VAN GOETHEM, ADVOCAET, geerft in een sgraven leen by ..... van ANNA JOOSYNE DE COCK, lest WEDUWE VAN SYMON HERTSENS, te vooren VAN CAREL BERTHAUT, groot ontrent de vyf gemeten, in *den Braderyck*, danof het feanteetschap gedaen is den 4 Meye 1717, deel maekende van een meerder voor de somme van 341 L. 16 sch. 8 grooten, danof den thienden penninck is bedraegende vierendertigh ponden drye schellinghen ende acht grooten, ende in ponden parisis iiijcx L. iiij sch. parisis.

Over het verhef x L.

2012.

Den 8 January 1700 is JAN CANT in erfven gecommen van drye stucken landts ende pretenselyck voor allodiael, geerft by coope van MARCUS STEUR als procuratie hebbende van CATHARINE CORNELISSEN, WEDUWE WYLEN JACQUES VAN WOLVELAERE, gelegen *in Beveren brouck*, juridictie van *Vrachene*, daer van het eerste stuck by nieuwe caerte figurative staet op no 19, groot 443 roeden, het 2e op no 20, groot 489 roeden, tsamen groot vier ghemeten 207 roeden, synde s'graven leen van een meerder genaemt *den Braderyck*, daenof het verhef gedaen is, ende dat voor de somme van drie hondert acht ponden ses schel-

lingen groot, danof den x^en penninck is bedragende dertigh ponden sesthien schellingen ende acht grooten; dus in ponden parisis iij^c lxx L.

Over het relief x L.

2013.

Den rendant achterhaelt hebbende dat in het jaer 1700 vercocht is geworden een sgraven leen sonder dat den greffier van dien tydt tselve heeft kenbaer gemaeckt by syne certificatie op pretext dat in het contract in twyffelachtigheyt soude gestelt syn of het was s'graven leen ofte wel een simpel leen of achterleen, soo heeft den rendant den x^en penninck daer van ontfanghen ten deele den 25 9bre 1713 ende de volle voldoeninghe den 29 Meye 1715, alsoock het relief. Den vercooper is Marcus Steur by anthorisatie van Catharine Cornelissen, weduwe van Jacques van Wolvelaere, ende den cooper Martinus Anné, van vier stucken landts synde sgraven leen, deel van een meerder genaemt *den Braderyck*, daer van het 1e by nieuwe caerte figurative staet op n° 68 groot 302 roeden, het 2e op 69 groot 286 roeden, het derde op n° 70 groot 288 roeden ende het 4e op n° 71 groot 328 roeden, ende alsoo tsamen 4 gemeten 4 roeden, danof het feanteetschap gedaen is folio 2 verso, ende dat voor de somme van 264 ponden grooten, danof den x^en penninck bedraeght 26 L. 8 sch. grooten dus in ponden parisis iij^c xvi L.

Over het relief x L.

2014.

Den 5 January 1714 hebben Jan van Landeghem ende Catharine Weyns, weduwe van Gilles Andries, verheven pro indiviso, een s'graven leen groot 2 gemeten 233 roeden, deel maekende van een meerder genaemt *den Braderyck* hun competerende van Jan vande Perre, folio 4, dus over het relief x L.

2015.

Den 5 January 1714 hebben Pieter Speelman over syne drie kinderen gewonnen by Elisabeth Weyns, met naemen Frans, Anne ende Isabelle Speelman, ende Catharine Weyns, weduwe van Gillis Andries, *pro indiviso*, verheven een schraven leen by successie van Jan vande Perre, groot 2 gemeten 138 roeden in *den Braderyck*, deel maekende van een meerder genaemt *den Braderick*, danof het feanteetschap gedaen is folio 4 verso.

Over het relief x L.

2016.

Den 5 January 1714, hebben Jrs Hendrik le Martin ende vrauwe Caroline Angeline Affaitady, syn huysvrauwe, verkent ende beset ten proffite van den advocaet Kervyn op hun sesde part ende deel van een sgraven leen ghenaemt *den Braderyck*, eene rente van 6000 guldens wisselgelt, dan alsoo die gelost is den 30 January 1716, ende alsoo voor date van drye jaeren aleer de belastinghe heeft connen angenomen worden voor hypoteque, volgens d'oude ordonantie ende volgens het placcaet van den 21 January 1621, staende in den 1 placcaet bouck, tweede deel folio 422, dus hier, Néant.

2017.

Den 31 Maerte 1714, heeft Pieter Baert, fs Bernaert, verheven een sgraven leen by successie van synen broeder Jan Baert, groot 9 gemeten 237 roeden, gelegen in *den Braderyck*, deel maekende van een meerder genaemt *den Braderick;* danof het feauteetschap gedaen is den 31 Maerte 1714, folio 5; dus over het relief x L.

2018.

Den 8 July 1715, heeft Laurens van Puymbrouck verheven een sgraven leen hem competerende by successie van synen vaeder, groot ses ghemeten tweentachentigh roeden, deel maekende van een meerder ghenaemt *den Braederick*, dan alsoo het relief van den selven Puymbrouck verantwoort is onder ses relieven ghementionneert in de vierde rekeninghe folio 27 verso; dus alhier Néant.

2019.

Den 11 Maerte 1716, heeft Jr Michel François vander Noot, sone van Mher Raso Leonard vander Noot, in syn leven baron van Kieseghem, die hy in syn tweede hauwelyck gewonnen heeft by vrauwe Marie Godelieve d'Affaitady, filia Mher Jan Francois, by gifte inter vivos gegeven aen Mher Leonard Mathias vander Noodt, gewonnen by N. N. de Lakethulle, synen heer broeder van halven bedde, het sesde part van het sgraven leen ghenaemt *den Braderyck*, voor soo vele daer inne is competerende de familie van Affaitady tot hondert tachentigh ghemeten, salvo justo, ende den heerlycken rente bouck van twintigh mudden haver tsjaers, danof over den thienden penninck disput is gelyck te siene doet by de copie autentique van insinuatie hier nevens gaende; dus voor Memorie.

2020.

Den negensten September 1716, heeft THOMAS VAN WOLVELAERE, by procuratie van M'HER LEONARD VANDER NOODT, BARON VAN KIESEGHEM, verheven het sgraven leen distincktelyck gespecificeert by den notarialen instrumente daer van hier vooren is mentie ghemaeckt; dus over 2 relieven xx L.

2021.

Den thienden february 1717 heeft GILLIS VERSCHELDEN, by procuratie van vrauwe MARIE CATHERINE COLMAN, WEDUWE VAN WYLEN DEN HEERE DE ROP, verheven een sgraven leen groot seven ghemeten vyfentwyntigh roeden, deel maekende vant totael s'graven leen ghenaemt *den Braderyck*, haer competerende by successie van haeren GROOTVADER BAUDEWYN COLMAN, danof het feauteetschap gedaen is; dus over het relief x L.

2022.

Den sessentwyntichsten February 1717, heeft JONCHEER LOUIS FRANCOIS THIERIN, verheven *de Meyerie* der prochien *van Vrachene ende Saint Gillis*, by successie van SYNEN VAEDER JONCKEER LOUIS MAXIMILIAEN THIERYN, danof het feauteetschap gedaen is; dus over het relief x L.

2023.

Den negenentwyntichsten Octobre 1717, heeft BERNAERT BAERT, F[s] BERNARD, verheven een sgraven leen by successie van SYNEN BROEDER JAN, een sgraven leen groot neghen gemeten 255 roeden, in twee parcheelen ofte partyen, danof het eerste is liggende in *den langhen Braederyck,* ende het tweede parcheel in *den corten Braderick, Beveren polder,* in drye stucken landts, deel maekende vant totael s'graven leen *den Braederyck*, danof het feauteetschap is gedaen, dus over het relief x L. parisis.

2024.

Wort hier geexhibeert het denombrement van daten den 29 9bre 1712, ghegeven by MEESTER FRANÇOIS JOSEPH QUIREYNSSENS VANDEN DULT, ADVOCAET van den Raede in Vlaenderen, over SYNEN MINDERJARIGHEN SONE EVERARDUS JOSEPHUS, geprocreert by JOUFFRAUW JOANNA LUDOVICA DE LAMPREEL, van het *hof te Herrebeke,* bestaende in vyftigh bunderen,

op ende afvaerens, sesthien ghemeten, salvo justo, competerende synen sone, by donatie inter vivos van DHEER ENDE MEESTER EVERARD QUIREYNSENS VANDEN DULT, by acte van den XX^{en} february 1703, ende de erfvenisse daer op ghevolght, den negenentwyntichsten Octobre daer naer, vallende buyten successie, danof de prisije is bedraegende drye hondert sesentseventich ponden vyfthien schellingen ende twee grooten, in welcke prisie gheecomprehendeert is het prysen vande heerlichede titulaire, ende de emolumenten van dien, dat is erfven ende onterfven, rechten van hovelycke devoiren ende andersints van de achterleenen *der voorseyde heerlichede*, tot sesthien ponden grooten, danof den thienden penninck is bedragende ter somme van sevenendertich ponden, derthien schellingen, ses grooten, ende eenen denier; dus in ponden parisis iiij^{c}lij L. ij sch. j den.

Over het relief x L.

2025.

Voorts worden hier overgeleyt drie denombrementen van den 14 X^{bre} 1713, overgegeven by PIETER VAN GOETHEM, machtigh by procuratie van M'HER JAN FRANS D'AFFAITADY, GRAVE VAN GISTELE, het eerste bestaende in 178 gemeten, salvo justo, deel maekende van *den Braederyck*, groot int geheele drie hondert vyfentachentigh gemeten, tot *Vrachene*, over de twee deelen wanof insgelicx het derde voor een sesde oock *pro indiviso* competeert den HEERE HENDRICK ROBERT LE MARTIN, *causa uxoris*, VRAUWE CAROLINE ANGELIQUE D'AFFAITADY ende DHOIRS VAN DEN HEERE BARON VAN KIESEGHEM, *causa uxoris* N. N. D'AFFAITADY, het tweede in thien mudden harde evene over de twee deelen, wanof insgelicx een derde elck voor een sesde syn competerende aen de persoonen hier vooren gedeclareert pro indiviso ter causen als vooren, het derde over de twee deelen van dry en pro indiviso, wesende eene evene rente van 284 stoet vaeten ende 74 rogghe vaten ruwe evene, wanof insgelicx het derde elcx voor een sesde syn competerende aen de persoonen, ende ter causen voorseyt; dus over drye relieven xxx L.

2026.

PIETER VAN GOETHEM, als machtigh by procuratie van VRAUWE AGNES VAN VELTHOVEN, douairiere van M'HER FRANS AFFAITADY, in syn leven GRAVE VAN GHISTELE, hier vooren gedeclareert over HAREN MINDERJARIGHEN SONE M'HER GUILLIELMUS JOSEPHUS AFFAITADY, drye denombrementen van

date 26 Octobre 1715 overgegeven pro indiviso op de selve forme ghelyck in het voorgaende artikel is ghespecificeert; dus over drye relieven xxx L.

2027.

Den rendant achterhaelt hebbende dat den heere grave van Ghistelle op den 25 January 1706 de twee derde parten van twee leenen, te weten t'eerste van sesthien mudden harde evene, ende het tweede eene evene rente van 284 stoet vaten evene ende 74 rogge vaeten ruwen evene belast heeft met een capitael van twee hondert sesthien ponden, derthien schellinghen ende vier grooten wisselgelt, soo heeft den rendant daer van den thienden penninck doen betaelen, die hy ontfanghen heeft den 25en Octobre 1715, bedragende eenentwyntigh ponden derthien schellingen ende vier grooten wisselgelt, ende in courant vyfentwyntich ponden vyf schellinghen ende ses grooten; dus hier de selve in ponden parisis iijciij L. vi sch. par.

2028.

Item wordt ghebrocht den thienden penninck van eenen staenden seker gepasseert den 16en Maerte 1707 by M'heer Hendrick Robert le Martin, in de vyfde rekeninghe fos 19, 20 ende 21 gementionneert, bedraegende twee hondert tachentigh ponden parisis ijclxxx L.

2029.

Den XXen Maerte 1714, heeft Catharine van Bogaert, weduwe van Jan de Neve, geassisteert met Pieter vande Winckel, haer behuysde hofstede, meulen en bergh, belast met eene rente van vier ponden grooten t'jaers, penninck XVIen bedraegende het capitael ter somme van vierentsestich ponden grooten sterckgelt, daer van den thienden penninck is bedraegende ter somme van ses ponden acht schellingen grooten; dus in ponden parisis Lxxxx L. xij sch.

2030.

Den lesten Decembre 1715, heeft Pieter Nonneman syn sgraven leen verheven groot twee ghemeten eenentsestigh roeden, ghelegen tot *Kemseke*, in den wyck genaemt *het Leen*, dus over het relief x L.

2031.

Den 11 February 1716, heeft Mr Jan Baptiste Christiaens, vuyt crachte van procuratie van date den 27 8bre 1715 op den name van J^r^ Amand Adriaen d'Hornes *(de Hornes)* etc., verheven negen stucken landts wesende sgraven leen, synde het vierde vant goet ende *heerlichede ter Ast*, welcke negen stucken landts bestaen in twee separate leenen, hem competerende by versterfte van wylen vrauwe Marie Isabelle du Carieul, weduwe wylen van M'her Jean Frans d'Hornes, syne moeder; dus over twee relieven xx L. par.

2032.

Gillis Christiaens is den 16 Meye 1715 in erfven gecommen van vier stucken landts, ligghende in den wyck *d'Ast*, by coope van Jacobus Ignatius Maes, in qualiteyt van vooght over de weesen dh^r^ Adriaen Maes, vuyt crachte van procuratie verleent by J^e^ Marie van Breuseghem, weduwe van den voornoemden dh^r^ Adriaen Maes, voor de somme van hondert tnegentigh ponden grooten, met last van te betaelen den x^en^ penninck bedragende negenthien ponden grooten; dus in ponden parisis ij^c^xxviij L.

Den x^en^ penninck van den x^en^ penninck bedraeght een pont negenthien schellingen; dus in ponden parisis xxiij L. viij sch.

Over het relief x L.

2033.

Den elfsten february 1716, heeft Meester Jan Baptiste Christiaens, advocaet, als vooght van syne minderjarighe broeders ende susters, mitsgaders over Anna Catharine de Rycke, syne moeder, verheven acht stucken landts sgraven leen ten deele by successie ende van het voorseide decreet tsamen groot volgens den quohiere 18 gemeten 208 roeden, daeranne conforme het denombrement van den 9^en^ Maerte 1718 met het naervolgende leen by consolidatie, hun competerende by versterfte van Gillis Christiaens; dus over het relief x L.

2034.

Den 11 february 1716, heeft Mr Jan Baptiste Christiaens, als vooght van syne minderjarige broeders ende susters, mitsgaders Anna Catharine de Rycke, syne moeder, verheven 4 stucken landts wesende sgraven leen tsamen groot 6 gemeten 12 roeden, alles gelegen tot

Sint Pauwels, in den wyck *Ast*, ten deele by successie ende vant voornoemd decreet, hun competerende by versterfte van Gillis Christiaens; dus over het relief x L.

2035.

Den 11 february 1716 heeft Mr Jan Baptiste Christiaens verheven twee stucken landts wesende sgrave leen, tsamen groot 485 roeden, hem competerende by successie van synen vaeder Gilles Christiaens, deel maekende van een meerder groot twee gemeten; dus alhier over het relief x L.

2036.

Den 14 7bre .... heeft Jacques van Doorne vuyt crachte van procuratie van syn excellentie den Prince van Rubempré, ende vrauwe geboren Princesse Sabine Claire de Rubempré, verheven drie sgrave leenen, waer van d'eerste is *d'heerlicheyt van Voorhaute*, groot 15 bunderen, het 2e groot 7 bunderen ende het 3e groot twee bunderen; hun competerende vuyt den hoofde van den heere graeven van Wacken; dus over drie relieven xxx L.

2037.

Voorts wordt hier overgeleyt het denombrement van Elisabeth Maes, van een sgraven leen groot een gemet 15 roeden, deel van twee gemeten 30 roeden haer ten deele, ende d'ander deel van versterfte van Joos Maes, fs Jan, haeren overleden man, by contracte van opdracht langst leeft, ghepasseert voor den notaris van Overvelt ende alsoo by consolidatie; dus over het relief x L.

2038. — SINAY ENDE BELSELE.

Den 18 8bre 1713, heeft dhr Pieter Zaman, fs Jacques, verheven een sgraven leen wesende *de erfachtige Meyerie* der prochien *van Sinay ende Belsele*, hem competerende by successie van synen vaeder dheer Jacques Zaman; dus over het relief x L.

2039.

Den 20 February 1714 heeft Pauwels van Overgelt verheven syn sgraven leen gelegen binnen de prochie van *Belsele* in den wyck *de Ransbeke*, groot drye gemeten 83 roeden staende op n° 152, by successie van synen vaeder, dus over het relief x L.

2040. — St NICOLAES EN NIEUKERCKE.

Den 19 Maerte 1713, heeft MICHIEL WITTOCK, F^S MICHIEL, verheven een s'graven leen wesende deel van den leene ende *heerlychede van Walburgh*, gelegen binnen de prochie van *St Nicolaes* in den wyck *den Hoogen acker*, staende op n° 40 groot 333 roeden hem competerende by successie van ANTOINETTE HUYS, SYNE MOEDER, WEDUWE VAN MICHIEL WITTOCK, SYNEN VADER; dus over het relief x L.

2041.

J^r PHILIPS ANTOINE DE COCK ende JOUFFRAUWE ANNA DE RODE, soo over hem selven als procuratie hebbende van J^r GASPAR DE ROODE, CANONINCK VAN DE ARCHIDIACONALE KERCKE TOT *Zanten in het landt van Cleef*, ende van VRAUW MARIE AGNES DE ROODE, HUYSVRAUWE VAN DEN voorseiden HEERE DE COCK, hebben den 2 Augusti 1713 een sgraven leen belast groot ontrent 6 gemeten 284 roeden met noch andere goederen niet sujet aenden thienden penninck, met eene somme van ses hondert ponden grooten wisselghelt, van welcke landen prisie is gebeurt den 6^en Maerte 1722, ende wordt oock overgeleyt eene besoigne hoe vele het sgraven leen moet betaelen voor x^en penninck in de voorseyde capitale somme beloopende 210. 3. 2. 7. deniers danof den thienden penninck is bedraghende eenentwyntigh ponden ses schellingen ende drie grooten; dus in ponden parisis

ij^c lij L. vi sch. iij den.

2042.

Folio 52 van s'rendants sesde rekeninge wort hy belast met eene souffrance van X ponden parisis ter causen dat JAN PENNEMAN syn sgraven leen niet en heeft verheven noch te denombrement gegeven, danof is blyckende artikel sequenti als dat DEN SELVEN PENNEMAN het voornoemt sgraven leen vercocht heeft aen JAN DE MAERE die aen alles heeft voldaen; soo en is men niet gerecht den VOORNOEMDEN PENNEMAN toe te spreken tot het doen van het verhef ende geven van denombrement van een leen dat hem niet meer en competeert, dus bidt om van die souffrance ontlast te worden. Memorie.

2043. — HAESDONCK.

Den 13 8bre 1714 heeft DH^r MICHIEL DULLAERT verheven een sgraven leen hem competerende by successie van SYNEN VADER MICHIEL DULLAERT, groot 18 gemeten op ende afvarens 4 gemeten; dus over het relief x L.

2044.

Den 17 7bre 1714 heeft JOANNES JUDOCUS NOYRAUW eedt gedaen als sgraven man van *den Keure in Haesdonck*, over het sgraven leen wesende eene *heerlichede* in de locht genaemt *ten Berghe*, groot 40 bunderen, danof hy niet en heeft noch op noch afvarens ofte eenighe proprieteyt in de voorseyde 40 bunderen, hem competerende soo by succesie van SYNEN VADER als by vuytgrootinghe van SYNE MOEDER BARBARA VAN SCHOOREN; dus over het relief x L.

Dan alsoo HY DOODT IS, ende *de selve heerlichede* vercocht is blyckende met het naervolgende artikel, soo en can men geen denombrement besorghen; dus Memorie.

2045.

Den 16 January 1717 is JONCKER JAN PIETER ZAMAN, hooftschepene van den lande van Waes, in erfven gecommen van *dheerlichede ten Berghe* hier boven gevoert, by coope van MARIE THERESE THELESINS, WEDUWE VAN JAN JUDOCUS NOVRAUW, voor de somme van 100 guldens wisselgelt. Item een halfve pistole over d'helft van de courtoisie van de gecochte twee heerlicheden ende over d'helft van het gelagh van de twee heerlicheden, X schellingen grooten courant, mitsgaders met eene verhooginghe van X schellingen grooten, met last van te betaelen den thienden penninck danof het verhef gedaen is den x^en^ July 1717 bedraegende alles tsamen ter somme van XX ponden vier schellingen 8 grooten courant, synde in ponden parisis ij^c^xlij L. xvi sch.

Over den x^en^ penninck van den x^en^ penninck

xxiiij L. iij sch. vij den.

Over het relief x L.

2046.

Den 1^en^ Juny 1714, heeft THOMAS VAN WOLVELAERE, vuyt crachte van procuratie van DEN HEERE BARON VAN KIESEGEM, verheven een sgraven leen groot X bunderen op ende afvarens elf gemeten en half, DEN VOORNOEMDEN BARON competerende *causa uxoris* N. N. DE JONGHE, by succesie van HAEREN VADER wylen DEN HEERE RAEDT DE JONGE; t'relief x L.

2047.

Den 24 Maerte 1717 is JAN VANDE VELDE in erfven gecommen by coope van FRANÇOIS SMET, van een sgraven leen groot volgens den

contracte drie gemeten 255 roeden, ende volgens het denombrement groot 12 bunderen op ende afvaeren 5 bunderen, in conformiteyte van het leenbouck van den jaere 1528, danof het verhef gedaen is den 30^{en} April 1717 ende dat voor de somme van seven hondert ponden grooten sterck wisselgelt ende verleyt ten gelaeghe een pont groote wisselgelt, soo is daer over presye gebeurt van den landen den 15 X^{bre} 1718, bedragende 337 ponden 8 schellingen 4 grooten, danof den x^{en} peninck is beloopende ter somme van 33 ponden 14 schellingen 10 grooten, dus in ponden parisis iiij^{c}iiij L. xviij sch. parisis.

Over het relief x L.

2048.

Den 18 February 1717 heeft François Smet voor daete van de voorschreven vercoopinghe van het sgraven leen hier vooren vermelt, hem alsdan competerende by successie van syne moeder Josyne Vole verheven; dan alsoo van het voorschreven leen denombrement is gegeven by Jan vande Velde van den 25 7bre 1718, soo en can naer de vercoopinghe geen denombrement gebraeght worden; dus hier voor Memorie, maer wordt verantwoort het relief x L.

2049.

Voorts wordt hier geexhibeert het denombrement van dheer Ferdinand van Esbeke danof mentie wordt gemaeckt in de sesde rekeninghe folio 52 verso, waermede de souffrance aldaer opgestelt van X ponden parisis compt te cesseren. Memorie.

2050.

Den rendant geeft te kennen dat hy folio 53 verso van syne sesde rekeninge by abuijse heeft gestelt dat het sgraven leen van dheer Michiel Dullaert, groot is vier gemeten hondert vyftigh roeden, deel makende van XVIJ bunderen op ende afvarens elf gemeten 150 roeden, daer nochtans het selve leen maer groot en is achtien gemeten op ende afvaerens vier gemeten, dan alsoo d'heer Michiel Dullaert, vader van Michiel Dullaert, gementionneert hier vooren folio 103 articulo 1° over eenighe jaeren gestorfven is, soo en can daer over geen denombrement besorcht worden, daer om wordt gebeden den rendant te ontlasten van de souffrance vande X ponden parisis belast folio 53 verso van de 6^{e} rekeninghe. Memorie.

Anderen ontfanck van thiende penningen ende relieven onder Lokeren ende Dacknam.

2051.

Alvooren heeft JAN DE LANGE, F^s JANS, op den 14 Juny 1718 vercocht aen MARYN DE WITTE, F^s GILLIS, een stuck lant wesende s'grave leen binnen de prochie van *Lokeren* genaempt *den Eersten Meulen Acker*, groot ontrent een half bunder, voor de somme van dertijgh ponden grooten courant; dus compt over den 10 penninck in ponden paresijs xxxvi L. paresis.

2052.

Item, heeft PIETER VAN DOOSELALRE verhef ghedaen van twee stucken lants wesende bosch ende meersch, wesende s'grave leen ghelegen binnen de voorseyde prochie van *Lokeren*, den bosch op den wyck *den Roosen*, groot 900 roeden, den meersch ghelegen op *den Bergen dries*, groot 718 roeden; dus compt in ponden paresys xx L. paresis.

2053.

Item JACOBUS REMENS, F^s JOOS, heeft vercocht op den 6 Septembre 1721 aen FRANS REMENS, SYNEN SONE, dhelft van eenen coren wint meulen, rosmeulen ende meulen berghe, wesende s'grave leen ghestaen ende ghelegen binnen de prochie van *Lokeren* op *den Desteleiren Cauter*, voor de somme van dry hondert vyftygh ponden grooten courant; volghens prijsije is ghepresen den selven bergh op dry ponden grooten, dus over den 10 penninck in ponden paresys.

2054.

Item op den vyfden January 1722 heeft verheven ende in erfven gheecommen M. DE COCK, PROCUREUR, ten behoeve van den ADVOCAET CAROLUS MAGNUS, advocaet in den Raede van Vlaenderen, by decrete ghewesen in den selven raede den 15 9bre 1721, van het derde paert van *het Schautheetdom van de prochie van Lokeren ende Dackenam* wesende s'grave leen gheecompiteert hebbende JACQUES CARNI, *causa uxoris,* voor de somme van 1100 guldens wisselgelt; dus compt over den 10 penninck in ponden paresys.

2055.

Item op den 7^{en} February 1722, soo is in erfven gheecommen GILLIS COPPIETERS van de wederhelft van een coren wijnt meulen ende rosmeulen wesende s'grave leen, ghelegen op *den Desteleiren Cauter* op de prochie van *Lokeren* hem compiterende by coope van JACOBUS REMENS voor de somme van .... dus over den 10 penninck volgens prijsije vii L. x.

2056.

Item op den 20 Martij 1722 heeft JOSEPH VAN ESBEKE verheven seker stuck lants ghelegen binnen de prochie van *Lokeren,* groot 200 roeden wesende s'graveleen hem compiterende causa uxoris by successie van HAEREN VADER; dus over het relief x L. parisis.

2057.

Item op den 20 Marty 1722 heeft JACOBUS RUBBENS verheft gedaen van seker stuck lants wesende s'grave leen ghelegen binnen de prochie van *Lokeren* int *Nast velt*, hem compiterende *causa uxoris* by successie van HAEREN VADER, dus over het relief x L. parisis.

2058.

Item heeft JACOBUS BAERT als VOOGHT over de WEESEN JAN BAERT op den 8^{en} April 1722 verheven seker stuck lant wesende sgrave leen, ghelegen binnen de prochie van *Lokeren* op den wyck *het Naest velt*, dus over het relief x L. par.

2059.

Item op den 13en April 1722 heeft Jacobus de Clercq verheven een stuck lants wesende s'grave leen ghelegen binnen de prochie van *Lokeren* in het *Mosbroeck*, hem compiterende volgens denombrement.

2060.

Item nogh dry meersen liggende nevens malcanderen op de prochie van *Lokeren* outrent *de Catte brugge*, groot outrent 800 roeden; de voornoemde weesen compiterende by successie van hunnen vader; dus over het relief x L. parisis.

2061.

Item op den 10en Meert 1725 heeft Thomas van Wolvelaere als procuratie hebbende van Mher Leonard Matthias vander Noot, baron van Kieseghem, heere der stede ende ambacht van Bochaute etc. in huwelyck hebbende vrauwe Helena Catharina de Jonge *(de Jonghe)*, verheven een s'grave leen hem *causa uxoris* compiterende, ghelegen binnen de prochie van *Lokeren* in diversche ackers volgens de certificatie van den greffier van aldaer; ghelegen suijt *de Lokerbeke*, west de leenen van Jacques de Beul etc.; dus over het relief x L. parisis.

2062.

Item op den 20 Junij 1725 heeft Henderick Pannecoeck, benevens syne huysvrauwe, belast een stuck saijlant wesende s'grave leen ghelegen binnen de prochie van *Lokeren* op den wyck van *het nast velt* genaemt, *Marcus acker*, groot outrent vier ghemeten, paelende oost den advocaet Pattheet, met eene onlosselycke rente van 20 schellingen tjaers in profyte van *de gulde van den heyligen Laurentius* binnen de prochie van *Lokeren* waer vooren de voornoemde gulde altydt sal verobligeert syn te celebreren op den 15 9bre eene solemnele misse met diaken en subdiaken, dus over den 10 penninck de somme van twee pondt sesthien schellingen acht groote ten advenante van den penninck 28gr·h; dus in ponden paresys.

2063.

Item op den 12 Junij 1725 heeft Henrijck Pannecoeck verheven het selve s'graveleen hem *causa uxoris* compiterende by successie van haeren vader Laurentius Vlaminck, ghelegen binnen de prochie van *Lokeren*, dus over het relief x L. par.

2064.

Folio 15 van de sesde rekeninge ende folio 24 van de 7 rekeninge wort den rendant belast met het overbrengen van het denombrement van Jr Joseph Stalins, het welcke hier nevens ghebroght wort, diesvolgens wort ghebeden den rendant te ontlasten van de souffrance, dus Memorie.

2065.

Item den rendant bringht nogh voor ontfanck de somme van 55 pont groote courant gelt welcke somme ter greffie van *Lokeren* ghenamptiseert is gheweest over het vacant sterfhuijs van Thomas van Pottelsberge aen de Majesteit toecommende midts hy geene successeurs en hadde; dus in ponden paresys viclx L. par.

2066. — WAESMUNSTER EN ELVERSELE.

Op den 24 8bre 1718 is in erfven ghecommen Je Barbara d'Oosterlinck van eene heerlycke cheijnsrente van neghen sacken cooren tjaers gaende nijt op 21 bunderen lants ghenaempt *d'eerlyckheyt ter Stickkelen* synde achter leen van *dheerlyckheyt van Pontrave*, alles by coope van Jonckheer Henricus de Colsels, heere van Marle, dit voor de somme van derthien hondert guldens courant gelt; dus voor den 10 penninck in ponden paresys ijclx L. par.

2067.

Item dheer Philips Duvergere tot *Elversele* met syne broeders ende swaegers hebben op ghelicht eene rente in profyte van Joncker Guillielmus Albertus Linden tot *Antwerpen*, van acht hondert guldens wijsselgelt capitaels ende vernieuwt op den 14en 9bre 1720 gheaffecteert op hunne s'graveleen goederen, dus Memorie.

2068.

Den rendant heeft ghecocht van Frans van Schoonen met consorten een stuck meersch binnen *Elversele* groot 396 roeden, synde s'grave leen eertydts ghespleten van het hooft leen van *de heerlyckheyt van Ter Elst;* het voorseyde leen groot voor desen gheweest synde negenthien bunderen; item nogh een ghemet hanthoofdende aen het voornoemde stuck meersch, groot 396 roeden, oost de weduwe van Andries

vanden Bogaert, shyt de selve w^e, dit voor de somme van twee hondert sesthien ponden derthien schellingen en vier groote; compt over den 10 penninck ij^c lx L. par.

2069.

Item Andries vande Velde heeft ghecocht van Anna van Hecke, syne moeder, de vyf paerten ende delen van achten in de naervolgende goederen, wesende al van *het heerlyckheydt van Tervarent* ende s'graveleen, voor de somme van een hondert vyftijgh ponden grooten, volgens den ackt van erfvenisse van den 27 April 1721; dus over den 10 penninck in ponden paresijs iij L. par.

2070.

Item heeft Anna van Hecke, weduwe wylent Marten vande Velde, by forme van instellinge segge nijt grootinge vercocht aen Elisabeth vande Velde, weduwe Joos de Grave, een stuck lant maekende deel van *den Braem Acker*, neffens den bosch te Gent den oosten te scheeden nevens den rijwegh te Gent, de reste van den voorseyden bosch groot ontrent 350 roeden, ghelegen binnen de prochie van *Elversele*, makende deel van *het goet Tervarent*, palende oost Gillis vanden Berge, suijt sheeren strate ende west den voornoemden bosch. Item noch de deurgaende helft in het vyfde paert ende deel van een stuck bosch liggende neffens het voorseijde stuck lant met de cooperigge onverdeelt, benevens de andere hoirs van den voorseyden Martinus vande Velde, groot int gheheel ontrent de 700 roeden ghelegen binnen de voornoemde prochie van *Elversele*, synde s'graveleen; het selve belast int gheheele met vyf spent rogge tjaers in profyte van mynheer van Marle, welcken lasten de cooperigge naer haer neemt sonder te corten an de voorschreven coopsomme, welcke bedraeght thien ponden grooten courant volgens de brieven van nijtgrootinge alhier annex, dus compt over den 10 penninck xij L. par.

2071.

Item, de selve Anna van Hecke heeft vercocht by forme van nijtgrootinge aen Jacques Volckrijck in huwelyck hebbende Marie vande Velde de deurgaende helft van een stuck meersch genaemt *den Veursten meersch*, groot ontrent de 350 roeden salvo justo, ghelegen binnen de prochie van *Elversele* int pachtgoet, paelende oost Pauls vande Velde

zuijt den selven, west PIETER VANDE VELDE, belast int gheheele met negen en half spent rogge t'jaers in profyte van MYNHEER VAN MARLE, alsmede den deurwegh van diversche stucken, wannof de wederhelft compiteren anden cooper, *causa uxoris*, by versterft van SYNEN SCHOON VADER MARTINUS VANDE VELDE. Item nogh het vyfde part ende deel van een stuck bosch, liggende met den cooper ghemeene ende onverdeelt, benevens de andere hoirs; alle sorterende ende deel makende van *het heerlyckheyt van Tervarent* over sulcx s'grave leen, dit voor ende omme de somme dertijgh ponden grooten eens courant gelt te betaelen date deser wesende courant gelt; dus compt voor den 10 penninck
xxxvi L. par.

2072.

Item, JAN PIETER EVERAERT, kent by uijtgrootinge ghecocht te hebben van DE VOORNOEMDE ANNA VAN HECKE, WEDUWE wylent MARTINUS VANDE VELDE, de deurgaende helft in een stuck lant genaemt *de hofstede*, met het vierde paert vande dreve daermede gaende, in het gheheel groot sonder de voorgaende dreve ontrent de 530 roeden, ghelegen binnen de prochie van *Elversele*, makende deel van *het goet van Tervarent*, pallende oost PAULS VANDE VELDE. Item noch een 5 paert ende deel van een stuck bosch met het voorschreven stuck lants liggende met den cooper, causa, onverdeelt benevens de andere hoirs van DEN VOORSEYDEN MARTINUS VANDE VELDE, groot int gheheele ontrent de 700 roeden, oock liggende binnen de voornoemde prochie van *Elversele* inxghelicx deel makende van *dheerlyckhede van Tervarent*, ende oversulcx wesende s'grave leen, samen belast int gheheele met 9 spent cooren t'jaers in profyte van den HEER VAN MARLE, alsmede met deurwegh, welcke lasten den cooper naer hem neemt sonder te corten aende naerschreven coopsomme welcke bedraeght dertijgh ponden grooten courant gelt; compt over den 10 penninck xxxvi L. par.

2073.

Item, heeft JAN PHILIPS DE CLEENE bekent een rente in profyte van dheer GODEFRIDUS MARSEILLE tot *Antwerpen* van 250 pont groote stuck wisselgelt, ende beseth op een s'grave leen op de prochie van *Elversele* ende voorts op eenen meersch ghelegen binnen *de heerlyckhede van Lembeke* by contract van den 2 April 1723. Memorie.

2074.

Item, DHEER PHILIPS DU VERGERRE tot *Elversele* verkent eene rente van 200 L. sterck wisselgelt in profyte van JONCKHEER JOANNIS VAN LANDEGEM, beseth op diverse landen wesende s'grave leen, ghelegen op *Elversele,* by contract van den 18 Junij 1725; hier nevens ghevoeght dus Memorie.

2075.

Item, heeft verheven een s'grave leen JAN PHILIPS DE CLEENE by successie van SYNEN VADER, bestaende in dry stucken lants ghelegen binnen de prochie van *Elversele,* makende deel van *het heerlyckheydt van Ter Elst;* het eerste ghenaemt *het Bosselken,* groot 280 roeden staende op n° 640, paelende oost JAN DANSSAERT, het tweede groot 691 roeden ende het derde groot 615 roeden, alhier volgens het relief annex x L. par.

2076.

Den 16 February 1720, heeft SERVAES DHANIS verheven een deel van een s'grave hooft leen op hem ghedevolveert met de doot van SYNEN VADER, bestaende in een stuck lant groot 714 roeden, wesende partye van het s'grave hooft leen van *dheerlycheyt van Ter Elst,* synde het selve leen ghenaemt *den Bosch Acker,* dus volgens den act van feauteytschap met het denombrement hier annex.

2077.

Den 20 februarij 1720, heeft verheven PIETER DE STROOPERE, in qualitheijdt als vooght van DE WEESEN JAN DE STROOPER, op hun ghedelueert met de doot van HUNNEN VADER, groot 338 roeden synde deel van het hooft leen van *dheerlyckheyt van Ter Elst,* wesende s'grave leen binnen de prochie van *Elversele,* synde een stuck lants genaemt *den Bosch* ghelegen niet verre van de Kercke van *Elversele,* volgens den act van relief hier annex, compt over het relief x L. par.

2078.

Den 14 8ber 1720, heeft verhef ghedaen JACOBUS BAETENS, in huwelyck hebbende MARIE DE LANGE, een s'grave leen groot een ghemet en half, ghelegen in de prochie van *Waesmunster* in het quartier ghenaemt *het Westeijnde,* paelende oost en zuijt DHOIRS VAN JAN ENDE

Olivier Suy, west de kinders Marie Weyn, noort de weese Magdelena Schefhaut, hem compiterende *causa uxoris*, by de doot van Marinus de Lange, synen swaeger, dus volgens den act van den greffier hier annex compt over het relief x L. parisis.

2079.

Den 18 7^{ber} 1721, heeft verheven Adriaen Smet, f^s Joos, een deel van seker s'grave leen eertydts ghespleten by ordinaire partage van het hoof leen van *dherlijchede van Ter Elst*, ghelegen binnen de prochie van *Elversele*, groot volgens de metinge van de selve prochie 647 roeden, dus volgens den act van verhef ende denombrement
x L. par.

2080.

Den 26 January 1723, heeft verheven Mher Charles de Cherelys, burghgrave van Epigny, ter causen van vrauw Theresia d'Oosterlinck, bestaende in een s'grave leen van een cheyns rente van 36 gentse veertelen rogge tjaers aen hun ghesucccedeert met den overlyden van J^e Barbara d'Oosterlinck, volgens denombrement ende relief x L. par.

2081.

Item Jacobus Baetens heeft verheven een s'grave leen, hem compiterende *causa uxoris*, groot een ghemet ghelegen op de prochie van *Waesmunster* in *de Meerstraete*, paelende oost ende zuijdt van de kinderen Jan ende Olivier Zuij, west de kinderen wylent J^e Marie Weyn ende noort de weesen van Madelena Schelfhout volgens den relief; compt daer over x L. par.

2082.

Item heeft verheven een s'grave leen dheer ende meester Jan Baptiste Colman, hem compiterende uyt den hoofde van synen vader, eenen meersch groot twee bunderen, genaemt *de Honden*, ghelegen binnen de prochie van *Waesmunster int broeck*, waer van hy heeft op ende afvaerens een bunder in twee stucken, oost J^e Isabelle van Keswyck, by versterfte van Adriaen Ramdonck, volgens denombrement hier annex, compt over het relief x L. par.

2083.

Item, by JUDOCUS WELSENS, verheven een s'grave leen van het s'grave hooft leen van *dheerlychede vande Vyvere,* ghelegen binnen de prochie van *Elversele,* in gevolge van de sententie 31 January 1701, by versterfte van uynen GROOT VADER JOOS WAUMAN F[s] GILLIS, een stuck lants genaemt *het groot Eecken bunder,* alles volgens denombrement hier annex.

2084. — THILROODE.

Den 7[e] April 1718, heeft JOOS TEMMERMAN, F[s] WAUTER, verheven een s'grave leen binnen de prochie van *Thilroode* in den *hoogen Ackerwijck,* paelende oost DHOIRS ANDRIES POLFLIET, *causa uxoris,* ende noort *s'Heeren straete,* hem compiterende by coope van PIETER HAESAERT, alles volgens van verhef, dus hier x L. par.

2085.

Item heeft JOOS TEMMERMAN ghecocht ende in erfven gheconmen van het selve s'grave leen, wesende een stuck lant groot ontrent een ghemet, ghelegen in den *hoogen Ackerwyck,* paelende oost DHOIRS VAN ANDRIES VAN POLFLIET, *causa uxoris,* west LOUIS VAN GOETHEM ende DHOIRS VAN CAREL EVERAERT ende noort *Sheeren straete,* dat voor ende omme de somme van vyftygh ponden grooten, daer inne begrepen de verhooginge met nogh een pondt thien schellingen van de ghelaegen makende samen eenenvyftygh pondt thien schellingen grooten; dus compt over den 10 penninck, in ponden paresys, item over het relief Lx L. xvi sch. par.

2086.

Item, heeft JONCKER ALEXANDER CARILLO, verheven het *heerlyckheijt van Cauwerborgh,* volgens de donnatie ende acte van den greffier van *Thilroode* hier annex, dan alsoo hetselve verhef is gedaen volgens de donnatie van SYNE VRAUW MOEDER die sulcx niet en conde doen ter exclusie van DEN HEERE VAN CAUWERBORGH, die nogh in het leven is; soo wort dit maer ghebrocht voor Memorie.

2087. — BAESEL.

Alsvooren heeft DHEER PIETER DE KERSMAKER, HEERE VAN BAERELSTEYN, LEUGENHAGE, etc., greffier van den schepe van *Borhem* verheven de *voornoomde heerlyckhede van Lingenhage (sic),* ghehanden van de vier-

schaere van *Baesel,* hem compiterende by coope benevens DHEER JAN DE KERSMAECKER van DE DOUVAGERE ENDE DE HOIRS VAN WYLENT J^r JAN PHILIPS LEPIPRE dit BAILLAIT; dit verhef ghedaen den 9 Julij 1718 volgens d'acte hier nevens gaende, compt voor relief x L. par.

2088.

Item op den 19 January heeft DEN EERWEERDEN HEERE PETRUS PIERSSENS, proviseur en rentmeester van *d'Abdije van St Bernaerts* op de Schelde, verheven over BENOIT VAN MOL, religieus van t'selve clooster, het s'grave leen *de Visscherye op de Schelde,* de voorschreven Abdye compiterende ende resorterende onder dese vierschaere volgens den act ende denombrement x L. par.

2089.

Item op den 5 April 1721, is PIETER DE ROECK, F^s PIETERS, in erfven ghecommen van een stuck lant volgens den contracte daer van synde onder n° 3, synde s'grave leen, groot 207 roeden, ghelegen achter *het Blauw hof* onder de vierschaere van *Baesel* resorterende, eertydts toeghecommen hebbende aen JAN BUYSAERT, ende vercocht by curatele, dit voor ende omme de somme van twelf hondert guldens courant gelt, dannof den thienden penninck bedraeght, afgetrocken het catheil, 64 guldens courant, volgens prysije ende den act van den greffier hier annex, compt in ponden paresis ij^c xxxx L. par.

2090.

Item heeft den greffier van Baesel, uyt cracht van procuratie verheven eenige stucken lant toecomende MHER JACQUES LE COCK, GRAVE VAN HUMBEKE, wesende s'grave leen, ghelegen binnen dese prochie van *Baesele,* groot beth dan thien ghemeten wesende het hof ende *heerlyckhede van Ter Elst,* den selven HEERE GRAVE compiterende by successie van JONCKVRAUWE ISABELLE LAUREYN, F^a MHER FLORUS, dus volgens den act van den greffier.

2091.

Item op den 26 7bre 1722, heeft JONCKER CHARLES JOSEPHUS DU BOIS syn s'grave leen vercavelt ende verdeelt jegens SYNE SUSTERS ENDE GHEBROEDERS, dus volgens den act van den greffier hier Memorie.

2092.

Item op den 21 9bre 1722, heeft GILLIS GOVAERTS tot *Rupelmonde* syn s'grave leen aldaer ghelegen, resorterende onder de vierschaere van *Baesel* belast voor onderpant in conformitheyte van desen medegaende instrumente, voor eene somme van ses hondert guldens sterck wisselgelt, in profyte van de MATER PROCURATERSSE VAN DE WITTE SUSTERS tot *Antwerpen;* dan alsoo de renten maer sujet en syn aen thiende penninck naer het expireren van de dry jaeren sal hier naer de toecommende ackte, mentie ghemaeckt worden, dus Memorie.

2093.

Item op den 8 February 1722, soo heeft JONCKER CAROLUS JOSEPHUS DU BOIS syn s'grave leen alhier ghestelt voor onderpant tot verhael van eene somme van acht duysent guldens wisselgelt, by hem opghelicht van DHEEREN SCHILDERS tot *Antwerpen*, synde het selve s'grave leen groot vierendertygh gemeten dryendertygh roeden, ghelegen onder de vierschaere van *Baesel* in *den Diricxdam*, dan alsoo de voornomde opghelichte renten maer sujet en syn aen de Majesteit te betaelen den thienden penninck naer het expireren van de dry jaeren, sullen de selve maer in de toecommende rekeninge ghebracht worden in cas van geenen aflos, dus hier volgens den act van den greffier Memorie.

Is afghelost volgens act van den greffier.

2094.

Item op den 27 April 1723, heeft DEN HEERE GRAVE VAN COSQUAREM *(de Corswarem)* als in huwelyck hebbende VRAUW BARBARA gheboorne GRAVINNE VAN GLIMES syn s'grave leen en *de heerlijckheyt ten Voorent* belast met eene rente van twee duysent guldens capitaels courant gelt in profyte van den HEERE GRAVE VANDER STEGEN, Drossaert van *Brabant*, volgens copie van den rente chartre alhier synde; de *selve heerlyckeijt* ghelegen onder de vierschaere van *Baesel*, wanof inxghelinx in de naeste rekeninge mentie sal ghemaeckt worden, dus Memorie.

2095.

Item op den 19 Juny 1723, heeft PIETER HAESAERT, f^s^ LUCAS, op den naem van JOSEPHUS VAN MIEGEM, f^s^ ANTHONI, verheven een s'grave leen groot dry bunderen, ghelegen in *het broeck van Rupelmonde*, makende deel van een meerder leen, groot voor desen vyf bunders

vier hondert roeden, waer van als nu een deel licht in de Creke ende ander, den hooftdyck alsmede buyten dycx landen, de voorschreven dry bunderen oost den voorschreven hooft dyck ofte Craege, zuijt Jan Everaert west dheer Guilliam van Gallissen, noort dheer Egidius vanden Bogaert, volgens den act van den greffier.

Compt voor het relief x L. par.

2096. — MELSELE.

Op den 16 february 1719, verheven by dheer Jacques Reynaerts, bailliu van *Temsche*, over Je Dorothea Beke, het s'grave leen genaemt *het hof ten Damme;* compt over het relief x L. par.

2097.

Item den 28 January 1719 heeft dheer Frans Baert verheven een s'grave leen compiterende aen synen sone Joannes Anthonius Baert, presbiter, op hem verstorven met de doot van J[e] Elisabeth Volchrycx, compt over het relief x L. par.

2098.

Item op den 10 february 1720, heeft den heere pastor van *Melsele* verheven een s'grave leen, ghelegen in *den Kercken hoeck,* op den naeme van den bailliu van *Waerschot,* compt over het relief x L. par.

2099.

Ten selve dage heeft J[e] Heyvaerts *(Heyvaert)* verheven het voornoemde s'grave leen groot 100 roeden salvo justo; compt over het relief x L. par.

2100.

Op den 1 Juny 1720, heeft Gillis Noens uyt crachte van procuratie aen hem verleent by Jonckheer Carel Anné, verheven een s'grave leen ghelegen int *Schaillien huys hoeck* ende *Beke meulen*, groot vier bunderen, compt over het relief x L. par.

2101.

Op den 6 Julij 1720, heeft den selven Noens verheven een s'grave leen ghelegen in *den Schaillien hoeck* uijt crachte alsvooren, dus compt over het relief x L. par.

2102.

Den 28 January 1719, heeft JAN VERCAUTEREN verkent eene rente van hondert ponden grooten, in profyte van DEN NOTARIS MICHIEL VARENBERGH, beseth op syne hofstede, wesende ten deele s'grave leen, compt over den 10 penninck volgens specificatie van den greffier van *Melsele* ende notie van den rendant, dus Lx L. par.

2103.

Item op den 20 April 1719 heeft J^e BARBARA LIBERECHTS *(Libbrecht)*, ghetransporteert aen HAERE KINDEREN generalyck haere s'grave leenen ghelegen aen het quartier genaemt *den Essche*, ende wannof de erfvenisse is ghedaen voor weth van *Melsele* op den 21 April 1719, compt over het relief x L. par.

2104.

Op den 20 January 1720, heeft GERAERT BRAYE ghecocht ende in erfven ghecommen van het s'grave leen genaempt *het hof ten Damme*, voor de somme van twee hondert sesensestijgh pont derthien schellingen en vier groote, dus compt voor den 10 penninck 26 pont derthien schellingen en vier groote, makende samen 29 pont derthien en vier groote met den 10 penninck van den 10 penninck; dus in ponden paresys compt iij^c li L. xii sch. par.

2105.

Op den 11 february 1722, heeft JACOBUS VAN KEMSEKE verheven syn s'grave leen ghelegen in *den Kercken hoeck*, hem by successie compiterende van SYNE MOEDER, dus over het verhef x L. par.

2106.

Op den 11 Julij 1722, soo heeft GERART BRAVE by procuratie van JONCKHEER JOANNES VAN LANDEGEM, verheven een s'grave leen ghelegen in *den Berghhoeck*, groot vier ghemeten; dus over het relief x L. par.

2107.

Den 18 9bre 1723 heeft PIETER VANDE VELDE, uyt crachte van procuratie aen hem verleent by JONCKER JAN VAN LANDEGEM, verheven de *heerlyckhede van Tenhauwe*, onder dese vierschaere resorterende, dus over het relief x L. paresis.

2108. — VRACHENE ENDE St GILLIS.

Den 14^e Mey 1718 is SERVAES VOET in erfven ghecommen van een stuckx lant, wesende s'grave leen ghelegen in *den polder van Beveren*, jurisdictie van *Vrachene* in den wyck *den Braderyck*, staende in de caerte op n° 20, groot een ghemet 89 roeden, voor de somme van hondert en ses ponden sesthien schellingen acht groote, hier inne begrepen de twee respective verhoogingen ende de ghelaegen uytwijsens den contracte van erfvenisse alhier annex; compt voor den thienden penninck 10 pont vyfthien schellingen acht groote, dus in ponden paresijs i^cxxiiij L. par.

2109.

DEN SELVEN heeft noch ten selven daghe verheven twee s'grave leenen wesende twee stucken lants hem *causa uxoris* compiterende, ghelegen in de voorschreven dyckagie in de ghereclameerde caerte, staende onder de numeros 19 en 22, groot vier hondert dryenveertygh roeden oock deel makende van den voorseyden *Braderyck*, dus alhier volgens den act van den greffier van *St Gillis* over de reliefven xx L. par.

2110.

Op den 18 february 1719, heeft JAN BAERT, f^s JANS, ende FRANS DE BOY in qualiteyt als VOOGDEN over de achterghelaeten KINDEREN VAN WYLENT JAN VAN LANDEGEM, f^s ANDRIS, ghewonnen by MARIE BAERT, verheven dhelft van twee ghemeten, twee hondert dryendertijgh roeden lants daervan de wederhelft is compiterende aen CATHARINA WEIJNS, WEDUWE VAN WYLENT GILLIS ANDRIES, ende te voorent VAN WYLENT ANDRIES VAN LANDEGEM, f^s ANDRIES; ghelegen binnen de prochie van *Vrachene* in den *Braderyck* ghespleten uijt de gheheele masse ofte partye s'grave leen, het eerste staende in de caerte figurative op n° 19, groot dry hondert sesennegentijgh roeden, oost PIETER SPELEMAN ende CATHARINE WEIJN, noort de schoorstraete, west GUILLIAME DE RYCKE tot *Beveren*, zuydt het tweede, staet in de voorseyde caert figurative sub n° 19, groot twee ghemeten 137 roeden, oost PIETER SPELEMAN ende CATHARINA WEIJNS, zuydt *den Braderyckdam*, west GUILLAME DE RYCKE ende noort het voorgaende stuck s'grave leen, makende de voorseide twee ghemeten 200 hondert tweeendertijgh roeden; dus volgens den act van den greffier x L. paresys.

2111.

Dheer Pieter Varendonck, vooght van donderjaerige ende stomme weese by name Pieter Varendonck, fs Bauduin, heeft verheven op den 19 february 1720 een partye s'grave leen, groot seven ghemeten ofte daer ontrent in vier stucken uijt een meerder partye s'grave leen, groot elf bunderen ghelegen binnen de prochie van *Vrachene* in den wyck *den Cort broeck*, by successie van synen vader, oost de weduwe N. van Reuselen, zuydt Theodor de Jonge, *causa uxoris* west de weduwe Adriaen Cauwels ende noort *den Braderyck dam*, dus over het verhef x L. par.

2112.

Bernaert Baert heeft op den 19 february 1720 verheven de naervolgende partyen lant, wesende s'grave leenen, sorterende onder de vierschaere van *Vrachene* ende *St Gillis* ghelegen op de voornoemde prochie van *Vrachene* aen den *broeck kant*, groot synde ontrent de elf bunders op ende afvaerens vier bunderen dannof Jacques Varendonck is hebbende seven ghemeten ghesplentert uijt het voorschreven s'grave leen anno 1615; landende oost het Clooster van *St Bernaerts* ende Cappelrije van *St Gillis*, west Jonckheer Theodor de Jonge, *causa uxoris*, ende noort Frans de Blye; Item nogh vyf ghemeten gheconsolideert aen het hooft leen ende het surplus haut men van my ten manschepe; dus volgens certificat van den greffier van *St Gillis*; compt over het relief x L. par.

2113.

Op den 24 Meije 1721 soo is Thomas van Wolvelaere in erfven gheecommen van de donnatie gegeven by vrauwe Caroline Angelicque Affaytady veuve de noble homme Henry Robert le Martin, chevallier, seigneur du Pervy et Warnes, by levende lyve ghegeven, ghejont ende gheeedeert aen ende in profyte van Mher Leonard Matthyas van der Noot, baron van Kiesegem, dhelft van een derde van een partye s'grave leen ghelegen binnen de prochie van *Vrachene* met het gonne daervan voorder tot een sesde deele dependeert ghenaemp' *den Braderyck*, groot int gheheele 164 ghemeten lants s'grave leen dus over het relief x L. par.

2114.

Op den 21 July 1721 hebben Frans Nys ende Barbara Cauwels, fa Jans, syne huisvrouwe, bekent ghelicht te hebben in profyte van *het Collegie vande societheydt Jesu tot Antwerpen* eene somme van hondert ponden sterck wisselgelt het gonne sy bekennen ontfangen thebben uijt handen van den eerweerden pater Broninckx, procurator der voorschreven societheydt, ende daervooren beset eerst een stuck lants ghelegen binnen de prochie van *Vrachene* in den wyck genaemt het *hof ter Biest* staende in de caerte figurative sub n° 28, groot twee ghemeten tweeentwyntygh roeden, oost den heere Benero van het voorseyde *hof ter Biest*, suyt sheeren straete; voorders oock op een stuck lant ghelegen op de prochie van *Vrachene* in den wyck genaemt *het Cort broeck* in de caerte sub 38, groot vyf hondert achtensestygh roeden, oost de straete, zuydt dhoirs Gillis Varendonck ende Bernaert Baert wesende een volghleen van thoofleen van Bernaert Baert ;dus Memorie.

2115.

Item op den 2 Decembre 1721 heeft Jan van Landegem, fs Jans, vercocht aen Pieter van Dhuyse *(van Duyse)*, fs Thomas, een stuck lants groot een ghemet sesennegentygh roeden, ghelegen in den wyck *den hauden Braderyck*, paelende oost Pieter Speleman, zuyt Catharina Weyns, west Guilliame de Rycke ende noort *de Schoorstraete*, wesende een s'grave leen, ende dat voor de somme van sevenennegentijgh ponden grooten courant gelt, bovendien verleijt ten ghelaege twyntigh schellingen op dobbel wederom; dus compt voor den 10 penninck neghen pont sesthien schellingen grooten, dus in ponden paresys

jcxxij L. xvi sch.

2116.

Item heeft Pieter Vandervichte op den 27 9bre 1722 uyt crachte van procuratie verheven een s'grave leen wesende *dheerlyckheydt van Iterrebeke* met seven stucken lant daeran dependerende, ghelegen binnen de prochie van *Vrachene*, dus volgens den act van relief x L. par.

2117.

Item op den 26 9bre 1723, heeft Jan de Smet uyt crachte van procuratie van vrauw Agnes van Velthove, douagiere van Mher Jan Frans Affaytady, in syn leven grave van Gistelles, als moeder van

Mher Guillielmus Josephus Affaytady, haeren minderjaerigen sone, verhef gedaen van ende over twee deelen van dryen in een partye s'grave leen, groot int gheheele salvo justo 178 ghemeten, ghelegen binnen de prochie van *Vrachene*, dannof het ander derde compiteert den heere Baron van Kiesegem; dus over het relief x L. par.

2118.

Item heeft den selven by procuratie alsvooren verheven de twee deelen van dryen in thien mudden rauwe evene t'jaers beseth ende gheassigneert op diversche partyen van landen ghelegen binnen het voornoomt *Vrachene*, mitsgaders daer ontrent genaemt *den Braderyck*; dus over het relief x L. par.

2119.

Item heeft den selven Smet by procuratie als vooren verheven de twee delen van dryen van eene evene rente van 284 sloot vaeten en 79 rogge rauwe evene tjaers beseth ende gheassigneert op diversche partyen van landen ghelegen binnen de prochie van *S[t] Gillis* in *den Camer wyck* als anders midtsgaders in het voornoemde *Vrachene* dannof het andere derde deel als s'grave leen compiteert aen den heere baron van Kiesegem; dus over den relieve x L. paresys.

Ontfaen over den versterf coop van J[e] Musaert over haer ghesuccedeert leen van haeren broeder J[r] Alexander Musaert dus x L. par.

2120.

Item den rendant bringht voor ontfanck de somme van elf pont 8 schellingen een groote 10 deniers de portie die syne majesteit toecompt in het vacant sterfhuys van Marten Mabes, volgens de liquidatie hier annex, maer moet af voor debvoiren van den stadthouder Nys, dry pont ses schellingen, dus rest nogh boni in ponden paresys Lxxxxvij L. vj sch.

2121.

Item, bringht den rendant nogh voor ontfanck de somme van een duysent negenveertijgh guldens over de confiscatie van de goederen van Philips Segers ende synen broeder Guilliam Segers, die by sententie in de classe van de criminele volumen ghebannen syn met confiscatie van goederen daermede den rendant heeft moeten ghestaen volgens sententie; dus in ponden paresys ij[m]

2122. — KEMSEKE ENDE St PAULS.

Op den 20 7bre 1719, heeft verheven PIETER SCHUERMAN als noir VAN ELISABETH MAES, dhelft van eenen meersch ghelegen in het *Lembergemeerschen* de weder helft compiteert PIETER DE RECHTER, *causa uxoris;* dus over het relief x L. par.

2123.

Item, heeft JONCKER JAN FREDERIJCK CHARLES RAMONT beseth gedaen van ses hondert ponden grooten, sterck wisselgelt den 19 X^bre^ 1719, het beseth is gedaen op de landen liggende tot *St Pauls* wesende s'grave leenen groot senentwijntijgh ghemeten en salvo justo lant, wesende bosch, waer van twee stucken liggen op *Kemseke,* genaemt *d'Ast,* paelende oost d'Abdy van *Baudeloo,* zuyt ende west PIETER BRUSSELMAN, noort *Sheeren straete,* in profyte van J^r^ SIMON LENEUF *(de Neuf) tot Antwerpen,* volghens den act van den greffier hier annex; dus compt over den thienden penninck viij^c^xxxx L.

2124.

Item MARCUS VAN POTTELSBERGE is in erfven ghecommen by coope van GERARD NICOLAS YSEBRANT, van dry stucken lant wesende s'grave leen, groot twee ghemeten in *den Brant acker,* voor de somme van sestygh ponden grooten courant op den 24 January 1720 welck lant is ghepresen, ingevolge de selve prysye compt den 10 penninck maer te bedraegen ses pont eenen schellingh acht grooten, dus in ponden paresys Lxxii L. par.

2125.

Item op den 31 Meert 1720, is FRANS BRYS in erfven ghecommen van dry stucken lant wesende s'grave leen, ghelegen *in Cauterwyck,* deel makende van een meerder s'grave leen groot in het gheheel ses bunderen; de voorseyde dry stucken ghelegen binnen de prochie van *Kemseke,* het eerste groot dry hondert vierenseventijgh roeden, het tweede groot twee hondert achtennegentijgh roeden ende het derde groot dry hondert tweeenseventygh roeden, ende alsoo samen groot thien hondert vierenveertygh roeden oost ANDRIES MAES, zuyt JOOS ROTTIER, west de WEDUWE JOOS VAN POTTELBERGE, by coope van DHEER FRANS THEODOR RAMONT voor de somme van achtentwyntygh pont thien schellingen grooten, compt voor den 10 penninck naer deductie van

prysye die hier is manquerende maer eventwel wort ghesien by den act van DEN STADTHOUDER MARCHAND dat de selve prijsije is gedaen by de selve prysmeesters die dese naervolgende posten hebben ghepresen, dus hier vooren ontfanghen derthien schellingen en vier groote, ende over den 10 penninck van thienden penninck, eenen schellink dry groote, in ponden paresys iiij L. x sch. par.

2126.

Item is in erfven ghecommen op den 13 Meerte 1720, ANTHONE BAERT by coope alsvooren van een stuck lants wesende s'grave leen ende capbosch, deel makende van een meerder s'grave leen, groot in het gheheel ses bunderen, ghelegen binnen de prochie van *Kemseke* in den wyck *de Cauters,* groot 98 roeden, staende in de caerte figuratieve op n° 32, landende alsnu oost ADRIAEN WUYTACK, zuyt THOMAS VAN POTTELBERGE ende DEN SELVEN BAERT, cooper; west PIETER STEVENS voor ende omme de somme van tweeentwyntigh pont elf schellingen vier groote, compt voor den thienden penninck een pont vyf schellingen twee groote ses deniers ende voor den thienden penninck van den thienden penninck twee schellingen ses groote twee deniers, naer deductie van den prys hier annex

xiiij L. xij sch. ij deniers.

2127.

Item ghecocht alsvooren ende in erfven ghecommen by ANTHONE BAERT van dry stucken lant wesende s'grave leen groot in het gheheele ses bunderen op ende afvaerens vier bunderen, de voorseyde dry stucken ghelegen binnen de prochie van *Kemseke* in den wyck *de Cauters,* het eerste groot een ghemet dryenseventijgh roeden, het tweede groot twee hondert achtentneghentijgh roeden op de caerte figurative op n° 3, het derde groot een ghemet 37 roeden staende op n° seven ende alsoo samen groot een duysent vierenveertijgh roeden ghelegen oost ANDRIES MAES, zuyt JOOS ROTTIER, west de WEDUWE JOOS VAN POTTELBERGE ende noort PIETER DE BOCK, voor de somme van vyfenveertijgh pont vyfthien schellingen vier grooten; compt daervoor naer deductie van den prys voor den 10 penninck, twee pont acht schellingen ses deniers; Item over den 10 penninck van den 10^{en} penninck vier schellingen en thien groote, dus in ponden paresys

Lij L. xviij sch.

2128.

Op den selven dito is Anthone Baert in erfven ghecommen by coope alsvooren van een partye lant wesende s'grave leen, deelmakende van een meerder partije hier vooren ghespecificeert, ghelegen binnen de prochie van *Kemseke* in den wyck *de Cauters,* groot 180 roeden, prys 19 roeden staende in de caerte figurative op n° 15 landende oost den procureur Puyvelde, zuyt N. Danssaert, west ende noort het naervolgende, voorts een stuck lants ghelegen in de selve prochie ende wyck groot 185 roeden in prys 20 roeden landende oost het voorgaende, zuyt ende west Jan de Potter ende noort de weduwe Joos van Pottelberge, dit voor ende omme de somme van neghendertijgh pont drye schellingen vier grooten, dus compt voor den 10 penninck twee pont acht schellingen vier grooten vier deniers, ende over den 10^{en} penninck van den 10^{en} penninck vier schellingen 10 grooten; dus in ponden ponden paresys naer deductie van den prys

Lij L. xviij sch. par.

2129.

Item ten selven dage, heeft ghecocht ende in erfven ghecommen Andries Maes, van de dry stucken landts wesende s'graveleen, het eerste ghelegen binnen de prochie van *Kemseke* in den wyck *de Cauters* groot twee hondert dryenvyftygh roeden, gheweest hebbende eenen tronck bosch, staende op de caerte figurative op n° 6, het tweede groot 334 roeden staende in de caerte figurative op n° 4, het derde groot 177 roeden staende in de selve caerte op n° 9, samen groot twee ghemeten een hondert seventijgh roeden, landende oost Joos Rottier, zuyt *de Meirstraete*, west den procureur Puyvelde, noort Pieter de Bock ende Frans Brys, dit voor ende omme de somme van tweeenveertygh ponden vyfthien schellingen vier grooten, daer in begrepen de verhoogingen en gelaegen; dus over den 10^{en} penninck naer deductie van den prys twelf schellingen en acht groote, item voor den 10 penninck van den thienden penninck eenen schellingh en thien groote, dus in ponden paresys

viij L. xiiij sch. par.

2130.

Item van ghelycken ghecocht by Joos van Pottelberge een stuck lant wesende s'grave leen, deelmakende van een meerder s'grave leen groot in het gheheele ses bunderen op ende afvaerens vier bunderen, het voorseijt stuck lants, liggende op de prochie van *Kemseke* in den

wyck *de Cauters*, groot ses hondert twee roeden in prys hondert en twijntijgh roeden, staende op de caerte figurative van de prochie op n° 16, oost Frans Brys zuydt Anthone Baert, west Jan de Potter ende noort Adriaen Meul, dit voor ende omme de somme van dryentwijntijgh pont groote, dus over den thienden penninck een pont eenen schellingh en elf groote ses deniers, ende over den thienden penninck van den thienden penninck twee schell. eenen groote ses deniers; compt in ponden paresys naer deductie van den prys hier annex xiiij L. ix sch. par.

2131.

Item heeft Gillis Ingels ghecocht alsvooren een partye s'grave leen, wesende dry stucken lant ende bosch ghelegen in *de Gavers* volgens den denombrement alhier overgheleyt, voor de somme van 57 pont groote wannof hy in erfven ghecommen is den derthienden Meert 1720; compt over den 10 penninck naer deductie van den prys, twee pont acht groote; item over den 10 penninck van den thienden penninck vier schellingen eene groote ses deniers compt in ponden paresys xxvii L. par.

2132.

Cederinge ghedaen by Joncker Guilliame de Rechter ende syne huisvrauwe Jr Anna Marie Impens, te voorent weduwe van dheer Charles Deman, voor dry stucken lant ghelegen binnen St *Pauwels* in den wyck *d'Ast*, aen de kinderen van den selven Deman, van daete 20 Xbre 1718, dus Memorie.

2133.

Item ontfangen van de weduwe Cornelis Geerts, de somme van 11.15.0 grooten over den thienden penninck van dry stucken lant groot 3 gemeten 26 roeden in de prochie van St *Pauwels* ghelegen in *d'Ast*, s'grave leen volgens d'erfvenisse van den 6 Junij 1720, voor de somme van hondert sesthien ponden derthien schellingen en vier groote courant, by haeren man ghecocht volgens den act van den greffier van St *Pauwels;* item over den 10 penninck van thiende penninck van thiende penninck een pont dry schellingen en ses groote, makende samen twelf pont achthien schellingen en ses groote; dus in ponden paresys i^c lv L. 19 sch. iiij deniers.

(Wordt voortgezet).

Parochia Temsche
Castellum TEMSCHE
Scaldis Fl.

DE BURCHT EN HEERLIJKHEID

VAN

TEMSCHE.

GESCHIEDKUNDIGE BIJDRAGE

DOOR

J. GEERTS, INGENIEUR, EN A. RAEMDONCK, PR. PROFESSOR.

DE BURCHT EN HEERLIJKHEID

VAN TEMSCHE.

In het tweede deel der « Flandria illustrata » dat Antonius Sanderus of Sanders op zijn vlaamsch, in 1644 liet drukken, spreekt de beroemde schrijver met den meesten lof over Temsche. Het is, zegt zijn vertaler « een vlek, op de Schelde gelegen, en behoeft in fraaiigheid en vermakelijke uitzichten voor geene plaats in geheel Vlaanderen te wijken » (1). Had de man misschien eene bijzondere liefde voor die plaats waar zijne familie te dien tijde in Jan Sanders eenen harer deftigste vertegenwoordigers telde? (2) Het kan zijn; maar toch volgens al wat hij en anderen er ons bekend van maken was Temsche schoon en schilderachtig. De teekening in kleurdruk naar eene schilderij die in 1621 vervaardigd werd, geeft er ook voldoende bewijs van. Verder zegt Sanderus nog dat er een prachtig kasteel was, « arx splendida ». Het is die burcht, de woon der Heeren van Temsche, die hier besproken wordt. Wij zullen trachten haren oorsprong aan te duiden, de familiën te doen kennen die ze bewoond hebben, alsook de voorrechten die zij genoten, de diensten die zij bewezen en de betrekkingen welke zij hadden met het bestier van Temsche of van het land van Waas. Heden nog is eene der voornaamste schoonheden van Temsche het ruim en wijd kasteel dat de bijzonderste straat zoo

---

(1) A. Sanderus. *Verheerlijkt Vlaandre.* II Deel, bl. 111.

(2) Annalen van den Oudheidskundigen Kring van het Land van Waas. III Deel, bl. 162. — *Het leven ende goddelycke leeringen van S[r] Francoyse Clara van S. Lieven,* door P. Franciscus Cauwe.

fraai bekroont en met zijne kunstige warande, met zijne statige en dichte boomen de liefelijke Scheldeboorden nog liefelijker maakt. De eiken en beuken waartusschen de wegen in zwierige kronkeling klimmen en dalen, staan daar sedert honderd en meer jaren; maar niet de woning welke zij verfraaien en verfrisschen. Zij zijn getuigen geweest van de slechting van het oude slot en hebben voor eene eeuw het nieuwerwetsch gebouw zien metsen en timmeren. Over dit alles hierna.

Wanneer is er eerst gebouwd geworden tusschen Schelde en Vliet? Al kan men daar geen afdoende antwoord op geven, hoogst waarschijnlijk is het toch dat men op het romeinsch tijdvak moet terug wijzen. Dat te dien tijde Temsche bewoond was lijdt geenen twijfel, dat de Romeinen er kamp of woon gekozen hebben is niet min zeker. De romeinsche oudheden die aldaar in groot getal ontdekt zijn leveren er genoegzame bewijzen van (1). Zelfs wanneer men alleenlijk de ligging zou inzien van het deel van 't land van Waas dat, van Waasmunster tot Burcht, tusschen Belsele, Sint-Nikolaas, Beveren van den eenen, en de Schelde van den anderen kant is begrepen, zou men met recht en reden als waarschijnlijk mogen houden dat dit gewest van de vroegste tijden werd bevolkt. Benoorden Gent ligt er in geheel Vlaanderen, van hier tot aan de zee, geen hoogere streek, het overige bestaat in lage gronden die eertijds voornaamlijk, bij wintertijd of in het vochtig voor- of najaar, ten deele blank lagen; het zijn moerassen en doodlagen waar het onmogelijk was door te trekken. Daar vonden de stammen waar Cesar tegen oorloogde eene zekere schuilplaats, zij vreesden daar zijne wapens niet en dreven den spot met zijne legerbenden; het land werd ingepalmd of beter gezeid, romeinsch verklaard, maar de Belg bleef er voortleven zoo goed als vrij. Hier integendeel was het zoo niet gelegen, hier had de Romein vasteren voet en kon er in veiligheid eene legerplaats kiezen.

Eens meester van een land, voerde de Romein alle zulke werken uit die zijne overwinning moesten verbeteren en duurzaam maken en zijne gemeenschap en onderhandeling met het wingewest vergemakke-

---

(1) Verschillige dier oudheden staan beschreven in *Het distrikt St. Nikolaas, voorheen Land van Waas, door Jr A. J. L. van den Bogaerde*, Deel II, en in *Recueil d'antiquités Romaines et Gauloises trouvées dans la Flandre, par M. de Bast.* Men zie ook het schoone werk van Dr Van Raemdonck, *Le Pays de Waas préhistorique.*

lijken : bosschen werden uitgeroeid, wegen en banen gemaakt, bruggen over de rivieren gelegd en voor dit alles toonde hij in passen, regelen en meten eene kennis die bewondering verwekt en ons bewijst dat hij op alle manieren het land had onderzocht en doorkruist. De romeinsche banen of straten dragen den naam van Heerwegen, wat genoeg aanduidt dat zij bijzonderlijk voor de legerbenden gemaakt waren. De grootste leidden van de eene stad naar de andere en daartoe koos men niet altijd den kortsten, maar toch den gemakkelijksten en zekersten weg. Zulke eene baan verbond Gent en Antwerpen en staat nog bekend op de kaart onder den naam van Hoogen Heerweg. Langshenen de rivieren was er dikwijls eene vertakking of splitsing en dan wierd de natuurlijke dijk, dat is de hoogte waar bij hooge tij of vloed het water tegen aanspoelde, tot baan geëffend en benuttigd en kreeg den naam van Neêrstraat of Leegen Heerweg. Zulk een weg liep er langs Durme en Schelde door Lokeren, Waasmunster, Zombeke, Elversele, Tielrode, Temsche, Bazel, Kruibeke en Burcht naar het Vlaamsch Hoofd. Het was niet genoeg voor den overwinnaar door die wegen en banen als door banden en boeien het wingewest te omsingelen, hij moest ze bewaken en bewaren, hij moest zorgen dat zij niet afgesneden of verbroken wierden. Te dien einde bouwde hij op alle de plaatsen waar hij meest bedreigd was, ik zeg niet, versterkte kasteelen, maar statiën, wachthuizen en torens, om er eene schuilplaats te vinden, den vijand te verkennen en af te weren. Dikwijls gebeurde het dat een verjaagde stam nogmaals de kans beproefde en de Romeinen aantastte; of wel nieuwe voortrukkende barbaren staken de rivieren over en eischten, met de wapens in hand, het recht van er te leven en te wonen. Tegen dat wassende geweld moest het Roomsche rijk de landen verdedigen welke het had gewonnen met zooveel moeite, naar langdurig strijden en ten prijze van het edelst bloed. Langs Rhijn en Maas rezen er torens en sterkten waar de Romein wacht in hield en weerbare mannen zette om het gevaar te keer te gaan. Meestal werden er zulke gebouwen geplaatst daar waar een beduidende water met die rivieren samenliep, rechtover of nevens de monding om er den vijand den ingang van te sluiten. Het ware mis te denken dat alleen de grensmakende rivieren daarvan voorzien waren, de waters in de streken waar de Romeinen voorname zetels hadden, werden op gelijke wijze bezet en verzekerd. Dit moet dan gebeurd zijn te Temsche dat op den samenloop van twee aanzienlijke rivieren gelegen was. Ja maar, zegt men, eertijds liep de Schelde niet als nu, zij is van loop en richting veranderd. Alhoewel eenige geleerden zoo als generaal

Renard, Warnkoenig, Bylandt, kornel Wauwermans, Belpaire en andere (1) ons tegenspreken, dat nemen wij aan en beschouwen wij als bewezen; en, men gelieve het te bemerken, hier is geene spraak van eene verandering of verlegging op eenen afstand van twee drij uren, maar van eene geheele omwending in den loop beneden Gent. Vraagt men waar, in welke deelen en wanneer de Schelde zich verplaatst heeft, dan krijgt men verschillige antwoorden. En eerst : tot op eenen tijd, waarvan het einde bij de schrijvers, verspringt van de eerste tot de zesde eeuw, liep de Schelde te Gent gekomen, niet oostwaarts, maar het Meetjesland door, in den Braakman en ontlastte nog den overvloed harer waters door andere mondingen in zee en zelfs in de Maas. Dender en Durme stroomden te Temsche ineen, en verrijkt van den Rupel liepen zij voorbij Antwerpen en zoo verder in de Schelde (2).

Kapitein E. J. Verstraete in eene geleerde studie (3) geeft het anders op en heeft min of geene moeite zijne meening met de oude oorkonden en geschiedkundige bronnen overeen te brengen. Volgens hem liep eertijds, en dat tot in de achtste eeuw, de Schelde noordwaarts, van Gent naar Meulestede, Langerbrugge en dan, — hier is zijne opgave nieuw meen ik, — keerde zij noord-oost naar Moerbeke en gekomen op de hoogte van Exaarde, deelde zij hare waters in twee beddingen of richtingen ; noordwaarts of links voortloopende ontlastte zij zich door verschillige mondingen in den Braakman en den Hond; de tweede arm, de rechtere Schelde keerde zuidwaarts naar Lokeren, volgde den loop der tegenwoordige Durme, liep verder naar Temsche, ontving daar het water van den Dender, en te Rupelmonde dat van den Rupel, stroomde voorbij Antwerpen en Bath en keerde dan noordwaarts tot in de Maas. — Den lezer zal het niet ontgaan dat in de eerste meening zoowel als de tweede, Temsche bespoeld was door

---

(1) Warnkoenig. *Histoire de la Flandre*, vertaling van Gheldolf. Deel II, § XVII. Controverse au sujet du canal d'Othon. — Renard, *Histoire politique et militaire de la Belgique*, 1re partie, 2me étude. — Belpaire, *Sur les changements subis par la côte d'Anvers à Boulogne*, eene studie gedrukt in het zesde deel van de *Mémoires couronnés par l'Académie royale de Belgique*. — Wauwermans, *Notes sur les variations de l'Escaut au seizième siècle*, in het eerste deel van het *Bulletin de la société de géographie d'Anvers*. — Dr Nicolas Westendorp, *Verhandelingen over onderwerpen uit het gebied der Oudheidkunde en Godenleer. Delft*. 1826.

(2) Dr Van Raemdonck. *Le Pays de Waas préhistorique*.

(3) E. J. Verstraete. *Nouvelles études sur le cours primitif de l'Escaut en aval de Gand*. Dit staat te lezen in het bulletijn van de *Société belge de géographie*, 1868. Men vergelijke de studie van Dr Van Raemdonck terzelfde plaatse.

den Dender die volgens kapitein Verstraete daar samenvloeide met de Schelde en volgens de anderen met de Durme. — Maar bestond er dan geen verband omstreeks Bath van deze rechtere Schelde met de linkere of westelijke? Ja, bij hooge tij moest dit deel van den Hond onderstaan. Daaruit is gemakkelijk te begrijpen dat de indijking der Opperschelde, het verzanden van sommige deelen van den stroom en andere oorzaken heên of morgen de waters langs daar moesten jagen. Daar gebeurden eerst nog grootere veranderingen : de Schelde, ten gevolge overstrooming, overvloed van opperwaters, van springvloed of tempeest versprong in eens op eene groote uitgestrektheid : te Gent keerde zij rechts af, spoelde recht naar den Dender op de plaats waar later Dendermonde werd gebouwd, verbreedde die rivier en kwam rechtover Temsche in hare bedding weder om met meer kracht en snelheid voort te stroomen. Wanneer dit gebeurde is moeielijk te bepalen, maar toch zeker vóór de negende eeuw.

In 1240 liep de Schelde nog in die richting; dat blijkt uit eene oorkonde van dit jaar : de Weert komt daarin voor als begrensd en ingesloten door Schelde en Durme. Op het einde der dertiende eeuw, in 1274 en 1288, leden onze streken door schrikkelijke overstroomingen en wij meenen dat alsdan ook de Schelde langs Drij Goten zal doorgebroken zijn en zich met de Durme bezuiden Tielrode hebben vervoegd. Van de oude bedding, eerst van den Dender later van de Schelde, blijft nog een deel over dat den naam van Oude Schelde draagt.

Hier zijn wij ver van ons kasteel geraakt, wij komen terug. Het is gelijk wat meening of uitleg men aanneemt, altijd toch vloeiden te Temsche twee voorname rivieren samen. Als men de ligging der plaats inziet, een allergunstigst verdedigingspunt in een betrekkelijk droog land, als men weet dat er de Romeinen verbleven, dat zij daar wegen en banen maakten, mag men met waarschijnlijkheid besluiten dat eene romeinsche statie of legerplaats het begin en de oorsprong is van wat later heet « de burcht en heerlijkheid van Temsche. »

Wat men ook van die oudheid geloove, het is bewezen dat in de achtste eeuw Sint-Amelberg te Temsche eene erfelijke « villa, » een landgoed of beter eene hofstede bezat waar zij, vervolgd van de menschen en getroost door God de laatste vijftig jaren van haar leven kwam overbrengen in heiligheid en vrede. Te Mater verblijvende was zij voor de tweede maal aangevallen geworden door Karel Marteel,

den frankischen hofmeier die haar ten huwelijk verzocht. Zij ontkwam zijn geweld en vluchtte naar Temsche waar zij aanlandde en eene kerk bouwde die zij God en Onze Lieve Vrouw toewijdde,

« Te Temsche al voor den eersten keer,
't En was maar bosch en woud. » (1)

Zij verbleef er lange jaren en « voldeed er haar pelgrimagie » d. i. eindigde haar sterfelijk leven in 772.

Waar had zij haar verblijf te Temsche? Waar lag die eigendom die zij van hare ouders of voorouders had geerfd? Men heeft somtijds de plaats van het oud kasteel aangewezen, maar daar brengen anderen tegen in dat haar oude levensbeschrijver (2) van geen kasteel, *castrum, castellum* spreekt, en wel van een landgoed, *villa*. Die opwerping kan niet gelden, die romeinsche statie, gelijk wij reeds gezeid hebben, moet geene groote versterking geweest zijn en kan zeer wel in een later tijdvak als voorname woon of hofstede, *villa dominicata*, in de villa gediend hebben en zal waarschijnlijk te halven de middeleeuwen een versterkt kasteel geworden zijn.

Honderd jaar na de dood van Sinte Amelberg hebben wij eerst over Temsche een historisch stuk dat waarlijk belangrijk is. Het is de brief waarbij Karel de Kale, koning van Frankrijk, de gift van een landgoed, *Temsica* genaamd, met alle zijne afhankelijkheden aan de kloosterlingen van Sint Pieters bij Gent bevestigt of goedkeurt (3). Baudewijn I, de eerste graaf van Vlaanderen stond hun dien eigendom af en, daar ons land een leen was, deed hij tot meerder plechtigheid en zekerheid, zijne gifte wettigen door het koninklijk gezag van zijnen leenheer.

Die goedkeuring begint zoo : In naam der heilige en onverdeelbare Drijvuldigheid, Karel koning bij de genade Gods. Wij maken bekend aan alle de getrouwen van Gods Heilige Kerk en van ons dat de

---

(1) Lofdicht ter eere van Sinte Amelberg, maagd en patrones van Temsche.

(2) Acta Sanctorum, X Julii, waarin het schoon handschrift der Kerkarchief van Temsche is gedrukt.

(3) Van de Putte. *Annales abbatiæ S. Petri Blandiniensis*, bl. 84. — Sanderus, *Flandria illustrata*, I, bl. 266. — Miraeus, I, bl. 341. — Eerw. De Roo, *De wonderbare Maagd Sinte Amelberga*, bl. 206. — De Bast, *Ancienneté de la ville de Gand*. — Van Lokeren, *Chartes et Documents de l'abbaye de Saint-Pierre*, I, bl. 19. — Acta Sanctorum, loco citato. — Z. bewijsstukken. I.

eerbiedweerdige man Balduinus, abt van het blandijnsch klooster van Gent, door « Sint Amand gesticht, toegewijd aan de heilige Apostelen Petrus en Paulus en waar nu het lichaam van de heilige maagd Sinte Amelberg is rustende, gevraagd heeft van voor onze zielen zaligheid aan de kloosterlingen die God in die kerk weerdiglijk dienen eenige zaken door ons gezag te geven, wat wij ook gedaan hebben. »

Alhoewel de koninklijke brief duister is door onderdrukking of vervalsching van het een of ander woord, meenen wij dat de eerbiedweerdige man « vir venerabilis Balduinus », die hier als abt van het klooster voorkomt de vlaamsche graaf Boudewijn is, de eerste van dien naam. Men weet dat de personen die den titel van abt van een klooster namen of droegen niet altijd priesters waren der gemeente; maar somtijds leeken of wereldlijken die zich zelve of hunne gunstelingen als zulken aanstelden. Het is zoo dat Karlemanje's levensbeschrijver, de beruchte Eginhard, aan het hoofd staat van het klooster; het is zoo dat graaf Boudewijn de Kale zich geheel de abdij van Sint Bertijn weet aan te matigen en dat zijn opvolger Arnulf de Oude drij verschillige heeren als abten van Sint Pieter noemt (1). Wij gelooven dat graaf Boudewijn zulk een abt zal geweest zijn daar wij ten zelfden jare Robrecht als geestelijken overste genoemd vinden in de geschiedenis der vervoering van Sinte Amelberg (2). Dat hij daarom niet moet doorgaan als verdrukker, maar eerder als beschermer der kloosterlingen, dat bewijzen zijne gift en zijn laatste wil waarbij hij belastte zijn hert in zijne geliefde abdij te begraven (3).

Maar hoe was Temsche de eigendom van graaf of koning? In de tijden der Karlingers behoorden de uitgestrekste bezittingen, oprechte *latifundia*, meestal aan den koning, eenige aan kerk of klooster en gedeeltelijk aan machtige familiën. Van in de negende eeuw bleef de kleine vrije eigendom met moeite bestaan en smolt allengskens in de groote naburige eigendommen weg : een gevolg der betrekkingen van leenschap en voogdij. Om de bescherming van eenen machtigen gebuur te bekomen stond iemand zonder veel achterdenken zijnen eigendom

---

(1) Van Lokeren, *Chartes et documents de l'abbaye de Saint Pierre,* I Deel, einde bl. XLVIII. — Zie Ducange op het woord, *Abbacomites.* — David, *Vaderlandsche Historie,* Deel III, bl. 332; Deel IV, bl. 26.

(2) Eerw. Heer P. De Reo, *De wonderbare Maagd Sinte Amelberga,* bl. 207. — Het verhaal der vervoering bij de Bollandisten. X Julii.

(3) *Carpus Chronicorum Flandriae,* Deel I, bl. 38, uitgegeven door De Smet.

af, op voorwaarde van leenman te worden en als dusdanig hulp en bescherming te erlangen. Op die wijze zal aan den koning van Frankrijk, die er misschien van ouds af goederen bezat of door erfrecht had verkregen, allengskens een grooter eigendom en wijder gebied zijn toegekend geworden, waarvoor de graaf van Vlaanderen zijn leenman was.

Waarin bestond de gift aan Sint Pieters klooster gedaan? Uit de *villa*, dat is, het landgoed of dorp van Temsche met zijne welversierde kerk ter eere van O. L. Vrouw en van Sint Pieter, den prins der Apostelen gesticht, met andere bidplaatsen, *cum basilicis*, er van afhangende; uit eene heeren-hofstede, *mansus indominicatus*, met haar toebehooren, als bouwland en ander, weiden, waters, visscherijen en bosschen. — Eene villa bestond uit een zeker getal hofsteden *(mansi)* van veranderlijken omtrek, alhoewel zij in eene en dezelfde streek gelijke grootte hadden en gewoonlijk een twaalftal bunders bouwland bevatten. In de villa werden ook begrepen de huizen *(casae)* zonder bouwgrond voor werk- en ambachtslieden, en de kleine boerderijen *(hospitia)*. De voorname hofstede werd door den eigenaar zelve of door zijnen plaatsvervanger *(villicus)* bestierd en onder zijn toezicht bewerkt en bebouwd, meestal door lijfeigenen. Rond zijne woon met neêrhof, schuur en spijker had men de bakkerij en brouwerij, den meulen enz. (1)

Uit het voorgaande kan men genoeg besluiten hoe belangrijk de gifte was aan de Heeren van Sint Pieters gedaan. Zij bleven er niet lang in bezit van. Door de hebzucht en geweldenarij der grooten werden verschillige goederen hun ontnomen en het is maar in 951 dat graaf Arnulf, leedwezig en berouwend, het klooster weêr inrichtte en aan de nieuwe monikken de vroegere eigendommen, waaronder Temsche, wedergaf. De koning van Frankrijk keurde die gifte goed (2) en van dan af moet het grondgebied eene *immunitas*, eene vrijheid uitgemaakt hebben die later eene heerlijkheid geworden is. De personen, zelfs de vrije die er woonden als leenhouders, hingen af, zoowel in politieke als domaniale zaken, van het gerechtshof van den bevoorrechten eigenaar, hier den abt van Sint Pieters.

Tot beter verstand van wat volgt, is het hier nuttig en noodzakelijk in 't kort aan te teekenen hoe de rechts- en bestuurzaken in de eigendommen der abdij, waren geschikt en geregeld.

---

(1) Raepsaet, Œuvres complètes. Deel IV, bl. 205 en volgende. — Ed. Poullet. *Précis d'histoire politique interne de la Belgique*, bl. 55.

(2) Van Lokeren, *Chartes et documents*, I, bl. 27. Zie bewijsstukken. II.

De wetten der kerk verboden aan priesters en kloosterlingen het zweerd te gebruiken, in het gerecht gelijk in den oorlog; daar de kloosters door de vrijgevigheid der vorsten aanzienlijke goederen hadden verkregen die onafhankelijk waren van het burgerlijk gezag, werden zij genoodzaakt, om orde en recht te handhaven, zich te wenden tot de tijdelijke macht en daar verdedigers te kiezen. Van in de zevende eeuw treft men deze personen aan onder den naam van *advocati, advocatores, avoués, voués, advohés, awoués, voogden* (1). De voogd, een vrij en rijk man, noch graaf noch honderdman, ontving zijne eer- en winstvolle bediening uit handen van zijne overheid, hier den abt. In den eersten werd er een aangesteld tot het vonnissen in crimineele zaken, en een ander tot het bevelvoeren over de krijgslieden, welke de abdijen moesten te been brengen tot hunne eigene of tot 's lands verdediging. Karlemanje heeft beide deze bedieningen aan éénen persoon toevertrouwd (2). De voogden moesten dan, te beginnen van de negende eeuw, in crimineele zaken alle *vrije* mannen vonnissen die op het gebied der abdij woonden, uitgeweerd de monnikken; in die bediening werden zij bijgestaan door de vrije begoede lieden *(Rachimburgi)*, waaronder de schepenen gekozen werden die ten getalle van zeven moesten zetelen of ter bank komen, en alleen uitspraak deden of beslisten. In burgerlijke zaken hadden zij niet te oordeelen, die behoorden den abt. Om zijnen dienst te beloonen werden aan den voogd verschillige voorrechten toegestaan : hij bezat de onschendbaarheid en het recht van, in geval van aanklacht of misdaad, voor een hoog hof te moeten verschijnen; hij had een derde deel van de boeten en andere gelden bij vonnis vastgesteld. In tijd van oorlog, indien hij genoodzaakt was de goederen en personen der abdij te verdedigen of te beschermen, dan was hij vrij van allen anderen dienst en hij en zijne mannen moesten op de kosten der abdij onderhouden worden. Die beschermers maakten welhaast groot misbruik van hunnen stand, en alhoewel de vorsten om ze tot verantwoordelijkheid te kunnen dwingen, hun hadden opgelegd eene burcht of versterkte woon eigen te hebben, dreven zij toch gezag en geweld zoo ver dat zij, van verdedigers, verdrukkers wierden der kloosters. Van daar die twisten en gedingen waar de graaf van Vlaanderen dikwijls moest tusschen komen, moeielijkheden die slechts met het uitgaan der vijftiende eeuw een einde namen.

---

(1) Jules de Saint Genois, *Histoire des avoueries en Belgique*, bl. 1.

(2) Raepsaet, Œuvres complètes, T. III, bl. 363.

Benevens dien eersten en voornamen vertegenwoordiger der abdij stond een beambte gelast met alles wat het ontginnen en bewerken aanging der landen; hij droeg den naam van meier *(major)*, bezat zijne bediening als erfachtig leen en had recht tot een deel der opbrengst der gronden, deel dat hem moest betaald worden door den proost *(praepositus)*. Deze was gelast met het ontvangen der gelden of beter der inkomsten der gansche villa. Men had ook nog den schout die de velden, bosschen en weiden moest beschutten tegen alle schade (1).

De bewoners der kloostergoederen waren, gelijk de andere, in drij klassen verdeeld : vrije lieden, laten en serven of lijfeigenen.

Vrij waren de edelen en geestelijken en de leden van voorname gezinnen.

Daarna kwamen de laten *(lites, tenanciers féodaux, sujets, hostes, manans etc.)*, die streng genomen ook vrij waren. Zij bewoonden, op den eigendom van den meester, een huis en gebruikten van hem eenige stukken land, woon en grond die zij mochten verlaten als zij het goedvonden en waar zij ook uitgezet werden als 't den meester behaagde. Ten bestemden dage en op strenge straf hadden zij vastgestelde lasten te betalen en bovendien waren zij verplicht de wegen en waterloopen te onderhouden, ten oorloge te trekken bij oproep van den heer, voor hem te karweien, graan te wannen, den dorschvloer te vagen, te dorschen, vracht te voeren, enz. Onder de laten waren er ook verscheidene die gronden, bedieningen, tollen, enz., op cijns bezaten, dit alles konden zij verkoopen mits den heer zijn recht van verandering te betalen. Alle deze lieden hingen voor de gerechtszaken af van eene bank van zeven schepenen onder hunner gelijken, dit is leenhouders of laten, gekozen. De heer noemde den eersten schepene, de meier den tweeden en de twee genoemden kozen eenen derden. Vooraleer aangesteld te worden of in bediening te treden moesten zij gedrijen de vier andere leden kiezen, bekend maken en ze doen aanveerden en goedkeuren door 's heeren plaatsvervanger.

Lager stonden in den toenmaligen volksstand de *Censitarii* (somtijds *tributarii* genoemd, *colons ecclésiastiques)* en de serven, anders genoemd dienstbare lieden, dienstmannen of lijfeigenen.

De eersten waren vast aan den grond en stonden ten willekeurigen dienste van hunnen meester ; zij betaalden eene jaarlijksche belasting

---

(1) Raepsaet, Œuvres complètes, D. IV, bl. 218. — Van Lokeren, I, bl. 367.

(cavagium, census capitalis, tributum), trouw- en sterfpenningen, enz.; zij waren dienstbaar ten opzichte van hunnen heer en vrij tegenover iemand anders. Zulke onderhoorigen leefden er veel op de goederen van Sint Pieters en Sint Baafs abdij, sommige van serfelijken oorsprong zijnde, waren opgedragen en geschonken door hunne meesters, *(oblati)*; andere hadden zelf vrijwillig hunne vrijheid ten deele afgestaan *(ingenni)* (1).

Onder de onvrije lieden zijn de slechtste de serven of dienstmannen: Zij waren wel is waar, aanzien, geëerbiedigd en beschermd als menschen, maar stonden geheel en gansch in de macht van hunne meesters. In den beginne kon hij hunnen persoon verkoopen als hij het goed vond, later mocht hij ze slechts met het landgoed waarop zij leefden, ontvreemden en allengskens moest hij hun zelfs eenige rechten toestaan. Bij hunne dood erfden de kinderen niet en de meester mocht uit kracht eens rechts *(main morte)* de hand leggen op 't spaargeld en den huisraad van den aflijvige; later vermocht hij maar de helft er van te nemen, en in de dertiende eeuw moest hij zich met het beste hoofd of kateil tevreden houden. De aanstootelijkste gebruiken golden nooit voor de kerk- of kloosterserven wier staat, buiten kijf, beter en menschelijker was.

Laat ons na die voorloopige aanmerkingen tot de eigenlijke geschiedenis der voogdij van Temsche overgaan.

---

(1) Bij Van Lokeren staan talrijke stukken waardoor vrije lieden, ook eenige van Temsche, zich als *censitarii* aangeven.

DE VOOGDIJ VAN TEMSCHE.

Alle de voorstanders die de abt van Sint Pieters te Temsche heeft aangesteld zijn ons niet bekend bij naam, de eerste voogd dien wij genoemd vinden is Steppo van Viggensele (1), die in 1166 te gader met 's heeren mannen de rechten en voorrechten van Balduinus, den meier van Temsche, in een openbaar stuk voorhoudt en vaststelt (2). Wij geven er hier den inhoud van om zoo beter de ambten en bedieningen in de heerlijkheid te doen kennen.

Abt Hugo († 1177) had meermalen zijn beklag gedaan dat zijn toeziender of meier zich eenige zaken en rechten aanmatigde die hem niet toekwamen; hij deed hem voor zijn hof verschijnen om daar te hooren beslissen wat hem toebehoorde of niet. Balduinus verscheen ten gestelden dage en beriep zich op zijn recht van alleen door zijns gelijken gevonnisd te worden. Er wierd hem geantwoord en opgelegd dat, ingezien hij boven zijn leen (de meierij) een cijnsgrond hield, hij ook, indien een laat hem vervolgde, zich aan het vonnis der schepenen van Temsche moest gedragen. Den man werd opgelegd zelf zijne rechten voor te dragen en zijne ongerechtigheden te verzaken. Heer Abt, sprak hij, ik ben erfachtige meier te Temsche, en bezit er het leen dat mijne bediening toekomt. Als dusdanig ben ik mijnen heere verplicht de laten te manen, zoo dikwijls als 't noodig is, van hun werk te doen op zijne landhoeve, te spitten, te mesten, te mennen, en dan heb ik recht tot den kost. Beantwoorden zij mijne waarschuwing niet,

---

(1) In het stuk staat de Viggensele, voor het latijn en fransch voorzetsel *de* stellen wij *van* als wat volgt klaarblijklijk een plaatsnaam is.

(2) Van Lokeren, I, bl. 171. Zie bewijsstukken III.

dan deel ik als ik het begeer, het boetgeld met den proost. Wanneer er na de inhaling van den oest gefeest wordt, moet ik er tegenwoordig zijn en mijn eetmaal hebben. Wanneer de pacht te betalen is, met Sint Marten een' dag en met Sint Andries gedurende drij dagen, moet ik daar kerkgebod over doen geven en op den zitdag met den proost zijn en met hem eten. Wanneer hij in gezelschap van den voogd, gaat pandinge doen (1) moet ik medegaan ; maar ik heb niets van de boetgelden tenzij men mij iets overlaat, want twee denariën zijn voor den proost en een is voor den voogd. Insgelijks beken ik dat hun de kalengeering- en boetpenningen toekomen. Twee dorschers in de schuur zijn de mijne, de derde is van den Abt. Van alle de inkomsten, 't zij de *molenpenning* (2), 't zij 't goed van eenen afgestorven serf, 't zij de *wingartpenning*, 't zij die van « *vogetliden*, » 't zij de *balcpenning*, 't zij de *sturpenning*, 't zij die voor toelating van huwelijk met vreemden, daarvan heb ik niets ten ware de abt of de proost ze wilden afstaan. Wat de klacht betreft aan den abt gedaan dat ik de landslieden bezwaar met den *landcoep* daar ik meer vraag en eisch dan de proost zou doen, dat is geheel en gansch valsch, en ik verklaar dat dit geenerwijze mijn feodaal recht aangaat. Nogtans daar ik met de landslieden bevriend ben en voor hen bij den proost een woord kan ten beste doen, ben ik gewoon te hebben wat zij mij wel willen geven. Ware het zake dat ik iets te veel mocht eischen, ik moet mij aan den redelijken wil des proosts gedragen.

Zoo sprak meier Balduinus zijn eigen vonnis dat ook werd aangeno-

---

(1) In 't latijn *Pandare*, zie Ducange, ad. voc. — Van Lokeren, I, bl. 176. Voor dit woord staat er in de oude vlaamsche stukken *pandinge doen*, het beteekent : eene erfenis of eenig goed aanslaan, in beslag nemen tot pand of band. (Zie Kiliaan) ; ook gelijk hier : het geld van eene boet of eene belasting ontvangen ; somtijds : iemand in zekerheid nemen of in bewaarde hand stellen.

(2) De *molenpenning*, de rechten of belastingen die men betaalde om in den meulen van den heer te malen, of om zelf eenen te mogen plaatsen of hebben. De *wingartpenning*, *bannum vini*, *le droit de banvin*, *d'afforage*, *de forage*, de belasting op wijn, bier, sterke dranken te heffen voor de verkooping, — *die van vogetliden*. Ik meen dat hier het recht bedoeld is waardoor de heer binnen de minderjarigheid van weezen hunne goederen bestiert, maar er ook de profijten van trekt, in 't fransch *droit de tutelle*. — *Balcpenning* en *sturpenning* versta ik niet. Van Lokeren, ter aangehaalde plaats, meent dat *balcpenning* of wel de boet is te betalen door *banlingen*, of wel een recht geheven op de sluizen *(met balken)*. — Wat verder aangeduid wordt noor *landcoep* of landkoop, is de verhef van een leen, meen ik, *le relief*, *relevamentum*.

men en bekrachtigd door den voogd en 's heeren mannen, zes en twintig in getal, waaronder zekere Lifnodus als deken van Waas voorkomt.

Het volgende jaar 1167, in eenen akt (1) waarbij de bewaker van den boomgaard der abdij zijne bediening afstaat, komt voor onder de getuigen Algot de Tempseka (van Temsche), en in eenen anderen akt van gifte van hetzelfde jaar Raymundus de Temseka. Beide personen zijn waarschijnlijk de eerste (2) bekende leden van die familie van Temsche welke men later dikwijls aantreft en aan welke misschien de voogdij toekwam (3).

In 1196 werd er een overeenkomst gesloten tusschen de abdij en Reingot, broeder van Balduinus, den voorzeiden meier van Temsche (4).

Balduinus had eenige goederen die hij erfelijk zeide te hebben te Temsche, aan Sint Pieters klooster gemaakt voor zestig marken. Reingot verstond de zaak zoo niet. Na lang geschil werd er overeen gekomen, daar de paters met vriendschap en goedheid wilden handelen, dat zij een deel der betwiste gronden, hun als aalmoes afgestaan door Reingot en zijnen zoon, zouden behouden en een ander deel onbelast aan Reingot toekennen. De loop der Vliet wees de ligging en verdeeling der eigendommen aan : wat lag langs den kant van Reingot 's woon was aan hem ; wat lag langs den kant van het hof *(curia)* der abdij was aan de paters, uitgezonderd een stuk land *(praedium) Bolek* genaamd, dat Balduinus had behouden. Reingot kreeg als leen van de kerk (Sint Pieters) de meierij van Temsche met al haar toebehooren, juist gelijk ze Balduinus had gehouden, uitgenomen de vlegels en bookhamers welke hij gewoon was te hebben in de schuur, 't is te zeggen, dat hij tot de twee derden der graanopbrengst geen recht meer had. Er wierd hierbij nog aangestipt dat de gifte die Balduinus en zijne huisvrouw hadden gedaan aan Onze-Lieve-Vrouw te Kluizen met dezen geene vermindering noch verandering onderging. Dit werd aldus besloten te Gent op den Blandijnberg den 8 Novemberg 1196 (5).

---

(1) Van Lokeren, I, bl. 173 en 174.

(2) Bernardus de Temseka komt als getuige voor in een charter van 1129. De Potter en Broeckaert, *Geschiedenis van de gemeenten van Oostvlaanderen.* D. XXVII, bl. 13.

(3) De Potter en Broeckaert zeggen dit stellig.

(4) Van Lokeren, *Chartes et documents,* I, bl. 203.

(5) Zie bewijsstukken IV.

Onder de negentien getuigen staat Lambertus, deken van Temsche, met de zeven schepenen : Gisel de Stauerbeka, Walterus, filius Bertildis, Gisel de Heekhout, Godescalc, filius Stombes, Walterus Vede, Inghelbertus de Bolsele, Arnolt Spicht.

In 1197 verkeerde het klooster in geenen schitterenden toestand ; het was genoodzaakt geld te vragen aan den Prior van Sinte Marie (O.-L.-V.), te Kluizen, die mits eenige voorwaarden ter hulp kwam en onderstand gaf. Daardoor werden de eigendommen der abdij ten deele belast en ook Temsche, dat verplicht was den prior ieder jaar te geven zes muiden gezonde tarwe, drij met Sint Marten en drij met Halfvasten, en daarbij een muid koren, alles gentsche maat.

In eenen brief van 1223, waarbij Oda van Champagne, de echtgenoote van Huig I, kastelein van Gent (1), bekend maakt dat haar man en zijne opvolgers van hunne leenmannen van Waas voortaan geene schatting meer zullen heffen dan in twee gevallen, te weten : als de oudste zoon ridder wordt, en als de oudste dochter in huwelijk treedt, staat onder de getuigen Joannes de Thamisia, *Clericus.*

In 1247 woont Matthias de Thamisia, kok van het klooster, *(cocus noster,* staat er) als getuige het teekenen bij van eenen akt (2), waarbij Staas van Wingles (3) de tienden en andere voorrechten afstaat aan Sint Pieters voor eene jaarlijksche betaling of rente in graan.

---

(1) Van Lokeren, *Chartes et documents,* I, bl. 206.

(2) Van Lokeren, I, bl. 283.

(3) Wingles ligt in het Departement van Pas-de-Calais.

DE VOOGDIJ ONDER DE VILAIN'S.

Te dezer plaatse zal het niet onbelangrijk zijn te onderzoeken hoe de vermaarde familie « van Gent, de Gand, Vilain (1) », of de kasteleinen van Gent in bezit gekomen zijn der voogdij van Temsche. « Het is maar in 1240, zegt kanunnik De Smet (2), dat de naam van Vilain eigen werd aan eenen tak der familie (van Gent), tak die eerst de heerlijkheid van Sint Jans Steen en de voogdij van Temsche bezat en de wapens van Gent behield....... De eerste die den naam Vilain bij dien van Gent voegde, was Wouter, tweede zoon van Huig I en Oda van Champagne; hij trouwde eene jonkvrouw, Avezoete geheeten, wier familie onbekend is, alhoewel Sueyro (3) en Van der Linden (4) geschreven hebben dat zij van de heeren van Maelstede afstamde. »

Sanderus (5) van zijnen kant schrijft : « Het geslacht hetwelk voormaals den naam van deze heerlijkheid (Temsche) voerde was zeer oud, en, onder anderen, vindt men in de geschiedenissen gewag gemaakt van Joan van Temsche, zoon van Iwan van dien naam, die bij het sluiten

---

(1) Verschillig wordt de naam geschreven in de oude stukken : *Vilanus, Villanus, Villain, Vileyn, Villein, Villyns*, enz., wij volgen de spelling nu door die doorluchtige familie aangenomen.

(2) De Smet, *Mémoires*, II, bl. 525. Waar De Smet de date 1240 gevonden heeft weten wij niet.

(3) Emanuel Sueyro zegt in zijn werk over Vlaanderen, D. I : « Villano de Gante.... de quien tomò aquella Familia el appellido de Villano ò Villain ; usòle premero su hijo Alexandro, que procreó en Auezoeta de Maelstede. — Malstede was eene heerlijkheid bij Hulst.

(4) David Lindanus, *De Teneromaenda libri tres.*

(5) Sanderus, *Verheerlijkt Vlaandre*, II, bl. 111.

van het vergelijk tusschen de vrouwe van Avezoete (lees : vrouw Avezoete) en den abt van Bodelo tegenwoordig was » (1).

In dit stuk waardoor aan de heeren van Baudeloo eenige rechten geschonken worden, handelt niet alleen Avezoete, maar ook haar zoon Alexander Vilain. Voor de moeder getuigt, onder anderen, Jan van Temsche en voor den zoon, Daniel van Temsche. Hieruit blijkt dat Avezoete zeker niet kon onbekend zijn met het geslacht van Temsche. Behoorde zij misschien aan die familie waarvan Sanderus spreekt? Heeft zij door haar huwelijk met een Vilain, te weten Wouter, aan de kasteleinen van Gent de voogdij van Temsche doen overgaan? Meent het kanunnik De Smet zoo niet, als hij schrijft dat in 1240 de naam van Vilain eigen wierd aan den bezitter van Sint Jans Steen en Temsche?

Van der Vynckt (2) noemt den gemaal van Avezoete onder de hoofdschepenen van Waas, betitelt hem als heer van Sint Jans Steen, voogd van Temsche, enz., en voegt erbij dat van hem in eenen akt van 1262 spraak is. Het is spijtig dat hij dit laatste niet beter aangeduid heeft.

Duchesne Tourangeay, die de beste geschiedenis der Vilain's in 1631 liet drukken en nooit iets aangeeft zonder bewijsstukken, zegt dat hij nergens een toenaam voor Avezoete heeft gevonden (3). Geen wapen kan hier iets aanwijzen. Verder zegt deze schrijver dat haar kleinzoon door zijn huwelijk met Adeliza van Temsche (1318), de voogdij bekwam; hij besluit dit, omdat alleenlijk alsdan, in een gekend of overgebleven openbaar stuk, eerst een Vilain als voogd van Temsche aangegeven wordt.

Vast en bewezen is 't dat ten tijde van Avezoete de familie der kasteleinen van Gent in deze streken reeds begoed was. In 1246 (4) bekent Huig dat hij als heer van Bornhem op den grooten en kleinen Weert, door de abdij van Sint Baaf gekocht van Wouter van Kouderburg, geene rechten bezit. Den 28 April van hetzelfde jaar, geeft hij een stuk dat in het vlaamsch luidt als volgt (5) :

---

(1) Hetzelfde staat te lezen in L'Espinoy. Duchesne heeft het stuk waarvan hier spraak is, gedrukt in zijne « *Preuves de l'histoire de la maison de Gand* » bl. 545. Daar staat Joanne filio dominae Juen de Temzeka. Zie bewijsstukken, V.

(2) Van der Vynckt, *Les anciennes magistratures du pays de Waes.* Annalen, III bl. 120.

(3) Duchesne, *Histoire de la maison de Gand*, bl. 360.

(4) Duchesne, *Preuves*, bl. 520. — Annalen, VI, bl. 326. — Zie bewijsstukken, VI.

(5) Van Lokeren, *Chartes et documents*, I, bl. 308. — Duchesne, *Preuves*, bl. 521. Zie bewijsstukken, VII.

Ik, Huig, kastelein van Gent en Heer van Hosdein, en Maria, mijne gemalin, maken kond de tegenwoordigen en toekomenden, dat wij wettiglijk verkocht hebben aan de godvruchtige mannen, den abt en de kloosterlingen van Sint Pieters te Gent, alle recht dat wij hadden of konden hebben, 't is gelijk hoe, op de heiden liggende in de parochie van Temsche en op het gebied derzelfde heerlijkheid, voor honderd vlaamsche ponden, en een slagpeerd van de weerde van twintig pond gezeider munte, uitgezonderd de heerlijkheid en de boetgelden ons daar toekomende en door de schepenen ons toegewezen. En al het bovengenoemde recht kwijten wij voor altijd en verklaren wij gekweten aan den abt en zijn klooster, hun dit als zuivere aalmoes gevende voor onzer zielen zaligheid en die onzer voorzaten, enz.

Van Lokeren dit stuk uitgevende, zegt dat er in staat dat de kastelein van Gent en zijne huisvrouw aan de abdij alle hunne rechten verkoopen die zij hadden op de heiden en de heerlijkheid van Temsche. Verstaat deze geleerde dat de heerlijkheid van Temsche verkocht wordt, dan kunnen wij zijne meening niet aannemen. Er zal hier spraak zijn van eene kleinere heerlijkheid met toebehooren, waar Huig eenige gronden van af staat aan de abij; had hij de voogdij bedoeld, hij zou dit klaar en duidelijk vermeld en ze, in het lang en in het breed, beschreven hebben, gelijk hij doet ditzelfde jaar 1246 (1) voor de verkooping van Bornhem. In den akt zegt hij juist en stipt dat hij zijne heerlijkheid van Bornhem met burcht, hulde, inkomen, alood, enz. aan de gravin van Vlaanderen verkoopt. Uit het besproken stuk mag men niet afleiden dat Wouter Vilain, de gemaal van Avezoete, Huig's broeder, geen voogd van Temsche was. Bijgevolg is er geen oud stuk dat stellig bewijst dat Avezoete aan het geslacht van Temsche niet toebehoorde.

Deze edelvrouw had van haar huwelijk met Wouter, den eersten Vilain, zoon van Huig I van Gent, twee kinderen, te weten, Jan en Alexander. De eerste was hoofdschepene van Waas en zou, volgens Van der Vynckt, in weinig gevorderden ouderdom op het kasteel van Rupelmonde vermoord zijn en geene afstammelingen hebben nagelaten (2). Die misdaad moet gepleegd zijn vóór 1262, als blijkt uit een stuk waar wij den lezer hebben naar teruggewezen. Haar tweede zoon Alexander

---

(1) Best, *Bornhem*, Annalen, VII, bl. 326.

(2) Van der Vynckt, *Anciennes magistratures du pays de Waes*. Ann. III, bl. 120. Deze Vilain zal voor den kleinzoon van Alexander genomen zijn. Zie verder bl. 118, en ook Duchesne, *Preuves*, bl. 545.

verwierf dus het recht van eerstgeboren en teekende tegader met zijne moeder en onder goedkeuring van zijnen oom, Huig van Gent, van wien het leen afhing, de brieven waardoor zij aan den abt van Baudeloo de tienden te Sint Jans Steen afstonden (1). Hij trouwde met eene jonkvrouw van het huis van Axel, die Sanderus en Lindanus den naam van Isabel geven. Uit dit huwelijk sproten drij zonen : Wouter, Jordaan en Philip, die allen den bijnaam van Vilain voerden.

I. De oudste volgde zijnen vader op in de heerlijkheid van Sint Jans Steen en vierendeelde zijn wapen met dit van Axel. Hij is de eerste Vilain die in de oude stukken als voogd van Temsche betiteld staat, alhoewel misschien zijne vooronders die plaats hadden bekleed. Zijne echtgenoote, Adeliza van Temsche, zou hem volgens Duchesne (2), door haar huwelijk de voogdij hebben aangebracht. Dat staat nogtans in geene oorkonden uitdrukkelijk te lezen. Wouter overleed in 1300. Zijne weduwe hertrouwde met ridder Simon van Desseldonk, die volgens sommigen aan de familie van Axel behoorde. In 1306 stichtten deze echtgenooten tot lafenis der ziel van Wouter Vilain eene kapel in de kerk van Temsche, en begiftigden ze met een inkomen van vijftien pond genomen op een stuk land te Walle bij Hulst, en op de visscherij en andere goederen aldaar (3). Adeliza stierf in 1318 en het volgende jaar, haar echtgenoot, die zijne voorkinderen als erfgenamen aanstelde.

De vier overblijvende afstammelingen van Wouter bekwamen opvolgens de voogdij van Temsche. Zijn oudste zoon Jan was niet meer in leven, en, daar Adeliza de voogdij voor haren tweeden man Simon schijnt behouden te hebben, wordt hij onder de voogden van Temsche niet gerekend ; maar bij het afsterven van zijnen vader Wouter Vilain in 1306, werd hij heer van Sint Jans Steen en teekent in die hoedanigheid de gifte aan de kerk van Temsche gedaan (4).

Jan Vilain staat ook bekend in de geschiedenis van Vlaanderen. Het

(1) Duchesne, *Preuves*, bl. 545.
(2) Duchesne, *Histoire de la maison de Gand*, bl. 374.
(3) Duchesne, *Preuves*, bl. 552. Zie bewijsstukken, VII.
(4) Zie hiervoren.

einde der dertiende eeuw was voor ons land een tijd van scheuring en verslaving; maar welhaast volgden de dagen van strijd en glorie. Er was hier eene diepe en droeve verdeeldheid : de meeste vlaamsche edellieden, ontevreden van onzen graaf Gwijde van Dampierre, waren Frankrijk genegen en begunstigden met raad en daad koning Philip den Schoone, die niets zoo zeer begeerde als ons rijk graafschap te kunnen binnenpalmen. Eenige edellieden van den platten lande en de mannen der gemeenten maakten de echt vaderlandsche gezindheid uit, zij kleefden den graaf aan, die dan ook in de uur van het gevaar bij hen hulp en verlossing zou vinden. Gwijde was door den koning op de onweerdigste en trouweloosste wijze behandeld geworden. Verbitterd en door wraakzucht ontstoken sloot hij een bondgenootschap met de vijanden van Frankrijk. Dan rukte Philip in Vlaanderen met een ontzaglijk leger en veroverde bijna geheel ons land. De graaf meende door zijne ootmoedige onderwerping nog alles te vereffenen, en hij, zijne twee zonen en vijftig edellieden trokken naar Parijs om de koninklijke meêdoogendheid af te smeeken (1). Onze geschiedenis heeft trouw en heilig de namen bewaard der helden die uit vaderlandsliefde den weg naar den vreemde kozen tot redding van hunnen vorst. Daaronder staat ook Jan van Gent, de oudste zoon van Adeliza van Temsche. De lezer weet hoe de fransche koning te werk ging, Gwijde met zijne mannen gevangen hield en zijn graafschap verbeurd verklaarde; hoe Vlaanderen opstond, hoe de franschman den slag der goedendags gevoelde op 't Groeningeveld (1302).

Als het vrede wierd kreeg, volgens sommige schrijvers (2), Jan Vilain, tot loon van zijnen moed en getrouwigheid, het kasteleinschap van het slot te Rupelmonde, waar hij in 1316 om het leven werd gebracht. Vijf honderd voorname Mechelaars kwamen tot Robrecht van Bethune, den graaf van Vlaanderen, baden hem om vergiffenis over die moord en beloofden, in bijwezen van Philip, heer van Liedekerke, van twee schepenen van Brussel en twee van Leuven, daarover tien duizend pond grooten te betalen (3). Dit geschiedde te Gent « le sapmedi apres le Behourdich » 1318 (4).

---

(1) Meyerus, *Annales Flandriæ*, bl. 88.

(2) De Potter en Broeckaert, *Geschiedenis van de gemeenten van Oost-Vlaanderen*, XXVI deel, bl. 115. — Annalen, III.

(3) Duchesne, *Preuves*, bl. 554, 555, 556. — Zie bewijsstukken, VIII.

(4) *Behourdich* beteekent steekspel, tornooigevecht, het lansen breken te peerd. Ducange in zijn woordenboek zet het over door *hastiludium*, dit is steekspel, lansspel

Jans oudste broeder was Philip, maar wanneer in 1318 zijne moeder kwam te overlijden, droeg hij zijne erfrechten, reeds bestaande of toekomende, over aan zijnen broeder Hector (1) die dan ook bij de dood van zijnen schoonvader, Simon van Desseldonk, de voogdij erfde 1319.

II. Hector Vilain is een heldhaftige ridder, die altijd in het harnas was en nooit zonder eer of roem uit den strijd wederkeerde. Lodewijk van Crecy, de franschgezinde graaf van Vlaanderen, had door zijn slecht gedrag, door zijn praalziek en verkwistend leven dat den onderdaan duur te betalen stond, de Vlamingen verbitterd. De onlusten begonnen te Brugge en welhaast stond een groot deel van 't land in rep en roer. De graaf viel in de handen der Bruggelingen die hem gevangen hielden. Gent aan Lodewijk getrouw gebleven, werd weldra door de opstandelingen belegerd, en Hector Vilain, die als kapitein de stad kloekmoedig verdedigde, hield het zoowel uit, dat, met den strengen winter van 1324, het brugsche leger de zaak moest opgeven. Onder het geleide van Hector Vilain en Zeger van Kortrijk, trokken de Gentenaren hunne muren uit en bereikten den vijand tusschen Kortrijk en Oudenaarde. Vilain « liet hun door twee grauwbroeders weten dat zij zonder verdrag, van tweeën een kiezen moesten, te wetene, of haarlieder natuurlijken heere ende prinse voortaan goed getrouwe ende

---

en geeft de volgende woorden op : *behordeis, bohordicum, buhurdicum, bofordum, bofferdum, bordiare, burdeare, burdare* enz.; in 't fransch had men de werkwoorden *behourder, bohorder, border*. In de oude stukken staat *burdare* dikwijls bij *turneare, justas facere*, fr. *joûter*. Men heette die spelen ook nog *brandones*, (in 't italiaansch is *brando*, degen, speer), *bordae, burae;* in het oud fransch schreef men *behourdich, bouhourdis, behourdi*. Ducange geeft aan *bohourt, béhourt,* de beteekenis van tornooigevecht; deze woorden werden in het oud fransch gebruikt voor lans. De etymologisten hebben veel spel met die woorden; misschien komt *behourdich* van *horten*, dit is, aanstooten, fr. *heurter*, eng. *to hurt*, waarvan wel *behorting* kan gemaakt zijn. Zie Littré's *Dictionnaire*, op de woorden *béhourdis, bourde*. Bescherelle geeft het woord *bourdic* aan. en legt het uit door *joûte*. — Die gewone steekspelen werden op eenen bepaalden tijd van het jaar gegeven, te weten den eersten of den tweeden zondag van den Vasten en duurden somtijds geheel de eerste week. — In het jaar 1318 kwam Paschen den 23 April, waaruit men kan opmaken wanneer de verzoening der Mechelaren heeft plaats gehad. Men gelieve te bemerken dat, aangezien men het jaar met het Paaschfeest begon, men nog 1317 moest teekenen en dat wij volgens onze tijdrekening 1318 moeten zetten.

(1) Duchesne, *Preuves*, bl. 356, 357. — Zie bewijsstukken, IX.

onderdanig te blyvene, ofte jegens die van Gent te vechtene » (1). Vechten zullen wij tegen die « dronke mostzuipers », riep het brugsche leger, en hoe eer hoe liever! Er wierd « met gelijker kloekheid, wreedheid en nijdigheid gevochten van beide zijden »; maar de schranderheid van Vilain besliste de victorie, die van Brugge werden teenemaal verslagen en geheel de streek met de Vier Ambachten en het land van Waas koos zijde voor den graaf.

Waren hier te lande de beroerten voor eenen tijd gestild, dan ging Vilain vechten over zee. Hoort te welker gelegenheid : Isabella van Frankrijk, de zuster van koning Karel den Schoone, leefde in oneenigheid met haren man, Edward den tweede, koning van Engeland. Het was haar gelukt de zee over te steken met haren zoon. Niet veel bijval vindende in Frankrijk kwam zij naar Henegauwen de strijdbare ridderschap schoon spreken en te voet vallen. De broeder van graaf Willem, Jan van Henegauwen, heer van Beaumont, nam de zaak ter herte, wierf krijgsmannen en zwoer aan de koningin van haar en haar zoon op den engelschen troon te plaatsen. In September 1326 vergaderden drij honderd ridders, rijkelijk uitgedost en sterk gewapend, te Dordrecht in Holland en scheepten daar in onder Gods geleide en Sint Joris' (2). Bij de voornaamste werd Hector Vilain gerekend. Men kwam te Orewell in Suffolk aan land. De strijd duurde niet lang; de de ongelukkige koning Edward II en zijn gunsteling Huig Spencer vielen in de handen der ridders : deze bekocht het met de dood, en de monark met eene droeve gevangenis, waarin hij het volgende jaar ellendig overleed. — De ridders werden rijkelijk begiftigd voor hunnen dienst en kwamen naar hun vaderland weder in 1326.

Het volgende jaar moesten de Engelschen wederom de hulp van Jan van Henegauwen en zijne ridders afsmeeken tegen Robert Bruce (3), die koning van Schotland was uitgeroepen en nu aan Edward III den

---

(1) Despars, *Cronycke van Vlaenderen*, II, bl. 269.

(2) Namèche, *Histoire nationale. Hainaut*, bl. 147 en volg. — Kervyn, *Histoire de Flandre*, II, bl. 252.

(3) De koning van Engeland Edward I had alle middelen ingespannen om Schotland te veroveren. Twee heldhaftige mannen, Wallace en Robert Bruce, boden hem eenen onoverwinnelijken wederstand. Na zijns vaders dood zette Edward II den strijd voort; maar in 1314 zag hij zijne edelste ridderschap sneven in den bloedigen slag van Bannock-Burn, eenen anderen slag der *Gulden Sporen*, die Schotland vrijmaakte. In 1328 werd Robert Bruce als koning erkend. De groote man, een held en een christen, stierf in 1329, na zijnen vriend Douglas verzocht te hebben zijn hert naar Jerusalem te dragen en het bij het H. Graf neer te leggen.

oorlog verklaarde. Jan van Henegauwen, Hector Vilain en andere edellieden sprongen in de wapens, staken de zee over en waren, drij dagen voor Sinksen, op de grenzen van Schotland. Koning Robert, die zulken spoedigen weerstand niet verwacht had, bepeisde zich en bleef in zijn gebergte. Edward III en zijne moeder behandelden hunne verdedigers op koninklijke wijze en gaven te Warwick prachtige feesten te hunner eer. Ongelukkiglijk kwam er verdeeldheid tusschen de Belgen en de engelsche boogschutters; men twistte en krakeelde, en Jan van Henegauwen was tevreden van naar huis te mogen komen (1).

Hector Vilain was altijd zijnen graaf genegen en toegedaan geweest en had de partij der Leliaarts met raad en daad verdedigd. Het is de reden waarom Mattheeuws van Lorreinen (2) getrouwd met Machteld, de dochter van Robrecht van Bethune, hem ook begunstigde. Mattheeuws had de heerlijkheid van Beveren als bruidschat zijner echtgenoote ontvangen en ook sedert 1326, het kasteleinschap van Rupelmonde verkregen. Dit laatste gaf hij als leen aan Hector Vilain (3). De akt van gifte werd geteekend te Antwerpen op Sint Andriesavond van 't jaar 1327. Alle rechten en voordeelen werden hem afgestaan en daarenboven nog eene jaarlijksche som van veertig pond parisis, die hem Mattheeuws en zijne erfgenamen moesten betalen op Sint Rimigiusdag, op voorwaarde dat Hector dit alles zou houden als leen en daarover dienst en hulde doen, en ook dat het den gever vrij zou staan, 't is gelijk wanneer, alles mits betaling van vijf honderd pond parisis, weer te eischen; wat later ook gebeurde.

Hector was in huwelijk getreden met Maria, vrouw van Liedekerke en Breda, weduwe van Philip van Gaver. Gezamentlijk gaven zij, bij brieven (4) van Zaterdag voor half Meert 1330 *(o. s.)*, (5) aan het gasthuis dat zij gesticht hadden, de woonsteden en gronden waaruit het bestond. Hector stierf kort nadien zonder kinderen en zijn broeder Philip erfde

---

(1) Duchesne, *Preuves*, 559. — Namèche, *Histoire nationale, Hainaut*, bl. 157.

(2) De Potter en Broeckaert, *Rupelmonde*, XXVI, 115, en XXIII. *Beveren*, bl. 48. — Duchesne, *Preuves*, bl. 559 en 560. — Zie bewijsstukken, X.

(3) De Potter en Broeckaert.

(4) Duchesne, *Preuves*, bl. 560. — Zie bewijsstukken, XI.

(5) *o. s.* 't is zeggen *oude stijl*, in andere woorden : volgens de vroegere wijze van het jaar te beginnen. Dit begin was verschillend van plaats tot plaats; de eerste dag was hier Kersmis, Paschen of O. L. V. Boodschap; ginder, 1ste Meert of Goede Vrijdag; elders, gelijk te Gent, O. L. V. Half-Oest. In 1575 schafte Requesens, koning Philips landvoogd alhier, die verscheidene gebruiken af, en bevool het jaar met den 1sten Januari te beginnen. Die nieuwe rekening heet *n. s. nieuwe stijl*.

nu nog eens, uitgeweerd de douarie aan Hector's weduwe, Maria Van Liedekerke, toegekend, de rechten en goederen die hij voortijds vrijwillig had afgestaan, te weten de voogdij van Temsche en het kasteleinschap van Rupelmonde.

III. Philip had zich toegelegd op de studie der rechten en wetten, en den titel verworven van *Dominus legum*, *Chevalier de lois*, *Professeur de loys*. Sedert de dood van zijnen oudsten broeder Jan (1317), was Philip heer van Sint Jans Steen, een leengoed van Huig, burggraaf van Gent. Met toestemming van zijn broeder Hector dien hij zijnen naasten erfgenaam noemt, (1) gaf hij aan zijne nicht Catharina van Axel eene rente van dertig ponden parisis. — Het jaar dat hij Temsche en Rupelmonde erfde, te weten 1330, kocht hij op Allerheiligenavond, van Jonkvrouw Maria van den Briele, echtgenoote van Everdeys Jonghen, het goed ten Briele, te Gent, en den 6 December daaropvolgende, van haar en haren man de goederen en renten welke zij bezaten nabij de abdij van Groenenbriel (Sinte Barbara) (2). — Van 1333, 's maandags vóór Sint Pieters banden dagteekenen, de brieven waarbij de vikaris generaal van zijne Hoogweerdigheid Andreas Ghyny, bisschop van Doornijk, de inrichting en begiftiging goedkeurt van het hospitaal van Temsche (3). Zij luiden als volgt : « Ulieden zij bekend dat de edele en eerweerdige Heer Philip Vilain, leeraar in wetten, in godvruchtigen iever ontsteken, de hemelsche goederen voor die der aarde verlangende en door eene loffelijke handelwijze de vergankelijke met de eeuwige begerende te verwisselen, een hospitaal gesticht en begiftigd heeft te Temsche, parochie van het bisdom. Hij deed dit met zijn eigen goed en tot heil en zaligheid van hem zelve en van zijne familie. Op ons bevel en op zijn verzoek, heeft de deken der Christenheid van Waas die stichting en begiftiging onderzocht na oproep van de belanghebbenden : hij heeft nagezien welkdanige en hoevele goederen en renten gezegd hospitaal bezat, wat er het jaarlijksch inkomen van was, of ze belast waren of te ontlasten, wie er het patroonschap van had en al het overige dat noodzakelijk of nuttig was. Wij dan, dit onderzoek gedaan, gezien en zorgvuldig nagevorscht hebbende, wij bevonden dat

---

(1) Duchesne, *Preuves*, 337 en 338.

(2) Duchesne, *Preuves*.

(3) Miraeus, *Diplomatum nova collectio*, III. bl. 719. — Zie bewijsstukken, XII.

gezeid hospitaal was en is naar behooren gesticht en begiftigd, dat al het noodwendige en het gevoeglijke op voldoende en vereischte wijze is gedaan, en wij verklaren bij deze brieven dat, alles ingezien, dit huis wel gesticht en begiftigd is. Dit alles loven en bekrachtigen wij, keuren wij goed en bevestigen wij, voor altijd, door het gezag van den eerweerdigen Vader wiens plaats wij vervullen.

Verder zullen wij zien hoe dit gesticht een klooster wierd van Preekheeressen ».

In 1335 *(o. s.)* (1), den derden Meert, kwam Philip overeen met de weduwe van wijlen zijnen broeder Hector, over het aandeel dat zij in de erfenis bezat. Zij kreeg de helft der voogdij van Temsche, maar moest ook de helft der schulden van Hector betalen. Philip, gelijk wij gezeid hebben, was ook kastelein van Rupelmonde. Bij brieven van 30 December 1337 (2), verklaarde de graaf Lodewijk van Crecy dat hij, volgens voorwaarde en overeenkomst, het kasteleinschap wederkocht voor de som van vijf honderd pond parisis, en dat hij aan Philip Vilain nog twee honderd pond gaf voor wat hij kon schuldig zijn. Philip teekende en erkende dit den 23 Januari 1338 *(n. s.)*.

Geld had de graaf niet te veel, en daar de Temschenaren ofwel hadden meegedaan met Zannekin en andere Klauwaarts, ofwel hunne engelschgezindheid niet hadden verdoken, werden zij behandeld als oproermakers, en moesten als boet de bovengemelde som van zeven honderd pond aan Philip Vilain betalen; of zij het gedaan hebben, weten wij niet. Het stuk waarin men van die zaak spreekt, verdient vertaald te worden.

« Philip Vilain, leeraar in wetten, heer van Sint Jans Steen en voogd van Temsche, laat weten aan allen die deze brieven zullen zien of hooren lezen, dat ik heb gekregen en ontvangen van mijnen zeer hoogen en machtigen en geduchten vorst, mijnheer den graaf van Vlaanderen, Nevers en Rhetel, eenen brief van wijze en inhoud als volgt :

Wij Lodewijk, graaf van Vlaanderen, Nevers en Rhetel, laten allen dit volgende weten : wij moeten geven aan onzen beminden en getrouwen Heer Philip Vilain, de som van vijf honderd pond parisis vlaamscher munt, over den wederkoop van het kasteleinschap van Rupelmonde; daarenboven geven wij hem twee honderd pond voor-

---

(1) Duchesne, *Preuves*, bl. 561.

(2) De Potter en Broeckaert, *Geschiedenis van de gemeenten der provincie Oost-Vlaanderen*, XXVI deel, bl. 116. Uit dezen akt blijkt dat hier het jaar niet begon met Januari. Zie Annalen, III, bl. 120, en bewijsstukken, XII.

noemder munt in kwijtschelding van al wat hij te goed heeft, zoowel in naam zijner broeders als anders, voor welke twee honderd pond hij moet « erf koopen en onze man worden » (1) : het geheel bedraagt 700 pond. Daarvoor hebben wij hem afgestaan en staan wij hem af de 700 pond parisis welke de schepenen en goede lieden onzer stede van Temsche ons schuldig zijn ter oorzake van opstand. Wij bevelen aan genoemde schepenen en goede lieden van, zonder naar eenig ander bevel van onzentwege te wachten, te betalen aan mijnen gemelden Heer Philip de 700 pond voornoemd, die zij ons schuldig zijn gelijk gezeid is. Wij willen ook dat zij, na betaling, ontslagen zijn jegens ons, ingezien den inhoud dezer brieven gezegeld met onzen zegel. — Gegeven te Brugge, den 30sten dag der maand December in het jaar van gratie 1337.

Uit kracht dezer brieven en door de toewijzing der vijf honderd pond parisis daarin besproken, heeft mijn voornoemde heer, Mijnheer van Vlaanderen, gekocht en gekweten het genoemde kasteleinschap van Rupelmonde, en ik, Philip voorzeid, heb mij ontdaan van gezeide plaats voor wet en door vonnis naar de rechten en de gebruiken 's lands, en breng die over in handen van den baljuw van Waas, vervangende Mijnheer van Vlaanderen voornoemd.

Voor de toewijzing van vijf honderd ponden parisis moet ik, Philip voorzeid, betaald worden en voor de andere twee honderd pond parisis moet ik « eigendom koopen en rent hebben » (2), om die in leen te houden van gezeiden Mijnheer van Vlaanderen en hem daarover manschap te doen. Ik ben daartoe verplicht zoohaast dat de gemelde twee honderd ponden parisis zullen ontvangen zijn van de schepenen en goede lieden der stad Temsche voornoemd. Ten bewijze deze brieven gezegeld met mijnen grooten zegel, gedaan en gegeven in den jare van gratie duizend drie honderd zeven en dertig, den XXIIII dag der maand Januari ».

Philip stierf kort nadien. Aangezien hij den titel had van *Dominus legum;* dat hij, oudste zoon, ten voordeele van zijnen broeder Hector aan zijne erfenis verzaakte; aangezien dat wij in 1330 Wouter van de Voorde, hooldschepene van Waas, en in de volgende jaren Jacob van der Hasselt als kasteleinen van Rupelmonde, 't is te zeggen als Philips

---

(1) Hij moet een eigen goed hebben hetwelk hij als leen van den graaf houdt, en bijgevolg als leenman zijne feodale plichten vervullen.

(2) *Doige achater en terre et trouver rente*, leest Duchesne. *Preuves*, 562. — *Doige achater euquerré*, drukken De Potter en Broeckaert.

plaatsvervangers, aantreffen; aangezien wij van hem geene huwelijksverbintenissen kennen en hem door den bisschop van Doornik *venerabilis*, eerweerde, hooren noemen, mag men denken dat hij zal priester geweest zijn.

IV. Zijn broeder Geeraart volgde hem op als voogd van Temsche en heer van Sint Jans Steen. Hij was weduwenaar van Aldewich van Borsele (1) kinderloos gestorven, en man van Margeriet van Reingarsvliet die hem geene afstammelingen schonk. — In 1333 had graaf Lodewijk van Vlaanderen de stad en heerlijkheid van Mechelen gekocht; maar de Mechelaars wilden aan Vlaanderen niet toebehooren en gaven zich aan Brabant. Uit dien hoofde ontstond er een bloedige krijg. Eindelijk werd de koning van Frankrijk als scheidsman genomen; maar, het zij dat de koning te veel om zijn ooren had, het zij uit enkele traagheid, hij talmde zoo lang, dat hertog Jan en graaf Lodewijk het wachten moede werden. Op Paaschdag, namelijk den 31 Meert van het jaar 1337, kwamen zij te Dendermonde bij malkander en besloten er dat zij voortaan Mechelen en wat daartoe behoorde onder hen tweeën zouden bezitten. In de lange reeks van getuigen staat ook Geeraart Vilain (2). Na de dood van haren gemaal (1340), kwam Margeriet voor haar douarie overeen met Simon van Malstede, Geeraarts erfgenaam.

Hoe bestond deze met de Vilain's? De vier aangehaalde broeders die zonder kinderen overleden waren hadden eene zuster met name Elizabeth, die in huwelijk getreden was met Tillo van Malstede. Uit die vereeniging sproten Simon en Maria van Malstede. In 1329 was Elizabeth reeds weduwe, en gaf dit jaar aan Simon den eigendom van alle de landen welke zij bezat tusschen Hulst en de Moere (3).

V. In 1340, als Geert Vilain stierf, volgde Simon zijnen oom op als voogd van Temsche en heer van Sint Jans Steen (4). In 1341 gaf hij aan Jakob van Kruibeke zijn kapellaan, die de bidplaats moest bedienen welke Simon van Desseldonk en Philip Vilain in de kerk van

---

(1) Duchesne, *Preuves*, bl. 683 en 684.

(2) David, *Geschiedenis van de stad en de heerlijkheid van Mechelen.* — Namèche, *Histoire nationale, Brabant*, bl. 653.

(3) Duchesne, *Preuves*, bl. 684.

(4) Duchesne, *Preuves*, bl. 564.

Temsche hadden gesticht, eene jaarlijksche som van vijftien pond parisis, te nemen op de goederen en landen van Walle tegen Hulst, en op de visscherij gelegen tusschen die stad en Sint Jans Steen (1). In 1342, bij brieven op Sint Andriesdag geteekend, gaf hem Maria van Liedekerke, Hector Vilain's weduwe, haar douarie om het te gebruiken haar leven lang, alsook de rechten die zij had in de parochie van Temsche, de boeten die er nu of later moesten betaald worden, en eenige renten op de goederen van Arckes (2).

Simon van Malstede stierf korts nadien, eene jonge dochter nalatende die zonder kinderen overleed. Alzoo ging de voogdij van Temsche aan eenen anderen tak der Vilain's over. Ziehier op welke wijze: geen der kinderen van Wouter had den naam Vilain voortgezet; maar benevens dien tak bestond er een andere sprnitende uit Jordaan (3), Wouter's broeder. Daar behoorden aan toe Wolfaart, hoofdschepene van Waas (4), en Wouter die vader was van Jan en Hector.

Hector Vilain was een moedige krijgsman en vernuftige politiek die zich opentlijk voor van Artevelde's zaak verklaarde tegen den graaf van Vlaanderen, Lodewijk van Crecy. Als in 1339 (5) de koning van Engeland Edward III met zijne brabantsche en duitsche hulptroepen Frankrijk aanrandde, wordt onder de vlaamsche ridders die hem bijstonden en verdedigden, Hector Vilain genoemd. Zoo keerde tegen den graaf een zijner doorluchtigste verdedigers in vroeger tijd, « l'un de ses plus illustres défenseurs à une autre époque », zegt Kervyn (6). Die aanmerking van den geleerden geschiedschrijver is niet juist; de gelijkheid van naam heeft hem en anderen doen dolen, wanneer zij van dezen Hector en van Hector, 's graven vriend en voogd van Temsche, eenen en denzelfden man maken. De laatste, gelijk wij gezeid hebben, was reeds overleden.

---

(1) Duchesne, *Preuves*, bl. 564.

(2) Duchesne, *Preuves*, bl. 565 en 566. Het is de eerste maal dat wij uitdrukkelijk het kasteel van Temsche genoemd vinden. De naam van *Ark*, *Arckes*, *Arques*, *Erckensteyn* enz., moet afgeleid worden van het latijn *arx*, versterkt kasteel. — Zie bewijsstukken, XIV.

(3) In het martyroloog der abdij van Beaupré (Grimminge) staat Jordaan van Gent als heilige, zegt Duchesne. Zie over dit sticht : van Gestel, *Historia sacra et profana archiepiscopatus Mechliniensis*.

(4) Annalen, III, bl. 120.

(5) Meyerus, *Annales Flandriæ*, ad ann. 1339.

(6) Kervyn, *Histoire de Flandre*, II, bl. 306. Bruges 1853. — Namèche, *Histoire nationale*, *Flandre*, bl. 609.

Hector 's broeder, Jan staat in nadere betrekking met Temsche. Hij trouwde eerst met Maria van Malstede en dan met Clara van Mirabelle, de eerste was zuster, de tweede, weduwe van Simon van Malstede (1). Clara droeg den titel van vrouw van Sint Jans Steen en voogdes van Temsche uit hoofde van haren eersten man (2) en gedurende de minderjarigheid harer dochter Elisabeth van Malstede. Bij het overlijden dezer laatste moest de voogdij aan den naastbestaanden erfgenaam der van Malstede's overgaan, en die was Jan Vilain, zoon van Jan bij zijne eerste vrouw Maria van Malstede (3).

VI. Sint Jans Steen, Temsche, en andere goederen en erven kwamen zoo in handen van Jan Vilain die, in 1359, trouwde met Margeriete Briseteste (4), eene jonkvrouw van hoogedele familie, ja, van de graven van Gent afstammende.

Den 19 Augustus van hetzelfde jaar, teekenden zij de brieven waarbij zij gezamentlijk aan de abten van Sint Pieters en Sint Baafs hun *huis van den Briele* schonken, met zijn toebehooren, eene som van twee en dertig ponden parisis tien stuivers, en jaarlijks vier en vijftig kapuinen luttel min of meer (5). Volgens den laatsten wil van Simon van Mirabelle of van Halle, van wien zij dien eigendom geërfd hadden, moesten de voornoemde echtgenooten hem onteigenen en er een klooster van nonnen doen stichten. Het is de oorsprong van de abdij van Groenenbriele (Sinte Barbara) te Gent, behoorende aan de orde der Victorienen (6).

Jan Vilain en zijne echtgenoote werden eigenaars van verschillige goederen. In 1371 verkocht hun, Robrecht Briseteste, Margeriete's broeder, twee leenen in het Ambacht van Assenede, te weten Vronhove met zijn toebehooren en de « hove » van Steeland met het Schoutheetschap van Asseneden-Ambacht, twee leenen gehouden van den graaf

---

(1) Clara van Mirabelle trouwde 1° met Simon van Malstede; 2° met Geert van Moerzeke en 3° met Jan Vilain.

(2) Duchesne, *Preuves*, bl. 369.

(3) Duchesne, *Histoire*, bl. 387 en 388.

(4) Duchesne, *Histoire*, bl. 388 en 389.

(5) Duchesne, *Preuves*, bl. 371. — Van Lokeren, *Histoire de l'abbaye de Saint Bavon*, bl. 131, geeft eene andere date en verstaat den akt van gift verschillig; wij volgen Duchesne.

(6) Sanderus, *Verheerlijkt Vlaandre*, I, bl. 22.

van Vlaanderen (1). In 1374 verkregen zij van hem nog de heerlijkheden, leenen en erven die hij had te Huisse, Waregem, Boelaere en Uplosere (Lozer?). Hetzelfde jaar verkocht hun zekere Willem Ferrant (2) het schoutheetschap en het huis van Loven, te Hortinge, en de collatie der kerkelijke bedieningen en goederen der parochiën Hortinge en Moerkerke (3).

De geschiedenissen en kronijken spreken met den meesten lof van dezen Jan Vilain, die een kloeke ridder was en in de bloedige twisten tusschen Lodewijk van Male en zijne onderdanen, den graaf verdedigde en getrouw bleef. Sedert lang morden de Vlamingen tegen hunnen vorst die niets deed dan feest houden en geld verkwisten, en wanneer hij, met den Sinksen van 1379, een steekspel te Gent ging geven, en daarvan de onkosten aan de burgers wilde doen betalen, weigerden de Gentenaren kortaf en antwoordden hem dat zij geene roode duit gaven. De Bruggelingen op voorwaarde van eene vaart te mogen delven van Deinze naar hunne stad, gaven het gevraagde geld. Jan Yoens van Gent raadde zijne medeburgers aan van eendrachtiglijk wederstand te bieden. Herneemt, zei hij, uwe witte kaproenen tot kenteeken, trekt naar Deinze en slaat er het werkvolk uiteen! Dat vond weerklank en welhaast stond niet alleen Gent, maar een groot deel van Vlaanderen onder de wapens. De Witte Kaproenen wonnen veld en gingen het land meester worden, als Yoens schielijk, misschien vergiftigd, te Eekloo overleed. Daarom lieten de Kaproenen den moed niet zinken, en duchtig zetten zij den strijd voort. Het kwam zoo ver, dat eindelijk maar drij steden, te weten Oudenaarde, Aalst en Dendermonde, aan den graaf overbleven. Met zestig duizend man, zegt Meyer, met honderd duizend, zegt Froissard, gingen de Witte Kaproenen Oudenaarde belegeren. De stad hield het goed uit; zij verdeelden dan hunne legermacht en met scheepslieden, voet- en peerdenvolk randden zij onvoorziens Dendermonde aan. Graaf Lodewijk die in de burcht sliep, werd door de schetterende trompetten gewekt en zou gevangen genomen zijn, hadden zijne ridders (4) geenen kloeken wederstand geboden. Die mannen, waaronder Jan Vilain uitmuntte, vochten als leeuwen en konden na eenen wreeden strijd, die duurde van den vroegen morgend tot

---

(1) Duchesne, *Histoire*, bl. 390. *Preuves*, 372 en 373.

(2) Duchesne, *Preuves*, bl. 374.

(3) Alle deze plaatsen lagen in de Vier Ambachten : Moerkerke bewesten Axel; Hortinge en Steeland ten noord-westen dier stad. Zie de oude kaarten.

(4) Bij Meyerus, *Annales Flandriæ*, ad ann. 1379, staan de naam dier ridders.

den noen, den graaf naar Oudenaarde overbrengen. Rond deze stad viel er nog menige krijger, en het ging er zoo erg, dat de hertog van Burgondië, de schoonzoon van graaf Lodewijk, begon te vreezen voor zijn toekomstig graafschap en alles in het werk stelde om tot den vrede te geraken, die, den 1 December 1379, te Doornijk, werd geteekend in bijwezen van Jan Vilain (1). « Wij zijn een vri heere », beleed de graaf, « ende onze liede vrie liede ».

De rust was van korten duur. In het begin van 1380 was men weeral aan het vechten voor eenigen tijd, en met de lente van 1381 werd de oorlog hevig en bloedig. Graaf Lodewijk trok met twintig duizend man naar 't kasteel van Gaver, om daar de Gentenaren uit te jagen. Te Nevele lagen de Vlamingen, zes duizend man sterk. Jan van Lannoy en Raas van Herzele, hunne bevelhebbers, randden bij 't geroep van : Gent! Gent! den vijand met zulke heldhaftigheid aan, dat de krijgslieden van den graaf het kwaad kregen, « que les gens du comte furent en aventure de tout perdre », zegt Froissart. Op 't einde lagen zij boven, Jan Vilain was bij de overwinnaars (1381). Welken dienst de voogd van Temsche aan Rijkaart den tweede, koning van Engeland, bewezen heeft, zijn wij niet te weet gekomen; maar hij moet door dien vorst hoog gewaardeerd en geschat geweest zijn. Het derde jaar zijner regering gaf de koning, te Westminster, de brieven (2), waarbij Jan Vilain bemachtigd werd, zijn leven lang, van 's konings schaakberd (3) of schatkist eene jaarlijksche som te trekken van honderd marken sterling, waarvan hij de eene helft mocht ontvangen met Paschen, en de andere, met Sint Michielsdag. Het is waarschijnlijk om reden dier betrekkingen, dier bevriendheid met den engelschen vorst, dat Lodewijk van Male, volgens Froissart ons verhaalt, den voogd van Temsche en Jan Moulin als afgezanten naar Engeland zendt, waar zij met den opperbevelhebber des legers gewichtige onderhandelingen hadden.

Lodewijk van Male stierf den 30 Januari 1384, en met hem verdwijnt het doorluchtig stamhuis van Vlaanderen. Philip de Stoute van Burgondië volgde hem op. Het is hier de plaats niet te verhalen hoe, na

(1) Namèche, *Histoire nationale*, bl. 637.

(2) Duchesne, *Preuves*, bl. 574. — Zie bewijsstukken, XV.

(3) Fr. *échiquier*, oudfr. *schachier*, lat. *scaccarium*, *scacarium*, werd oulings bij de Engelschen in verschillige beteekenissen genomen, onder andere, in die van rekeningskamer. Nu is het *échiquier* of *schaakberd* de inrichting die de inkomsten van de kroon en het rijk moet bestieren. Zij dagteekent van Hendrik I. De naam zou komen van de vorm der tafel waarop de gelden moesten geteld worden, tafel die niet slecht trok op een damberd.

drij maand, de oorlog wederom uitborst, hoe Frans Ackerman met de Vlamingen streed tegen Philip en den koning van Frankrijk, hoe het Meetjesland werd geplunderd en verwoest, en hoe drij-en-twintig Wazenaren van ééne familie, als martelaars voor 't vaderland stierven (1). De vrede, een gelukkige vrede voor Godsdienst en land, werd geteekend te Doornijk, den 18 December 1385. Beneven de vorsten en vorstinnen, de hoogste edellieden en de afgezanten der steden, teekent ook « Jehan Vilain, sire de Saint Jehan-à-la-Pierre », de voogd van Temsche (2). Na 1385 is er van hem geen spraak meer. — Philip Vilain, ridder, een broeder van Jan, had in het land van Waas aanzienlijke bezittingen. De heerlijkheid van Welle te Beveren (3) (het geestelijk Hof) erfde hij van zijnen vader, alsook verschillige goederen te Kruibeke en elders (4). Dit zij ter loops aangeteekend.

Jan Vilain liet twee zonen achter en eene dochter, Clara, die trouwde met Philip, heer van Konderburg, hoofdschepene van het land van Waas en kastelein van Rupelmonde in naam van den graaf van Vlaanderen (5).

VII. Zijn oudste zoon, naar zijn vader genoemd Jan, de derde van dien naam, trad rond 1396 in huwelijk met Margeriet van Gaver, dochter van Arnout van Liedekerke. In 1396 kochten of verkregen zij van hunnen zwager, Philip van Konderburg, verschillige eigendommen hem toekomende door zijne vrouw Clara Vilain : Paddeschoot te Belsele, ter Straten in het zelfde dorp, en een erf te Bazele (6). Daarbij kwam

---

(1) Namèche, *Histoire nationale, Période bourguignonne.*

(2) De Reiffenberg, in zijne *Histoire des ducs de Bourgogne*, III, 321 en volgende, heeft de beste lezing van dit stuk gegeven. Het staat ook in de Barante, *Histoire des ducs de Bourgogne de la maison de Valois*, maar met fouten. Zie verders Froissart, Meyerus, Oudegherst, enz. Mgr Namèche, *Histoire nationale, Période bourguignonne*, bl. 30, drukt den tekst van de Reiffenberg met noten.

(3) De Potter en Broeckaert spreken eerst van ridder Daneel Vilain, ten jare 1414, als heer van Welle. Hij was de zoon van Philip. — Zie *Livre des feudataires des comtes de Flandre*, bl. 18, 26, 32 en 33.

(4) Duchesne, *Histoire de la maison de Gand*, bl. 394. — De Potter en Broeckaert, *Geschiedenis der gemeenten, Rupelmonde*, bl. 117. — Ridder de Schoutheete de Tervarent, Annalen III, bl. 128.

(5) Lindanus in zijn « *Teneraemonda* » meent ten onrechte dat het deze Vilain is die, te Mons in Vimeu, zoo heldhaftig vocht tegen de fransche ridders. Zie verder.

(6) Duchesne, *Preuves*, bl. 375.

nog eene rente en eenige rechten op Helftscheede (1), een weiland te Temsche. — In 1397 betaalde hij, als erfgenaam zijns vaders, den verhef van zeven leenen, in de Vier Ambachten. — In 1396 had de koning van Hongarië een oproep gedaan aan de fransche ridderschap, om hulp en bijstand te krijgen tegen de Turken. Jan, de zoon van Philip onzen vorst, kreeg het opperbevel over deze nieuwe kruisvaart. Bij Nicopolis werd de Turk aangetast, de roekelooze en onversaagde jonge ridder deed het zonder de Hongaren af te wachten, ook werd al wat christen was of gedood of gevangen genomen. Om het losgeld of rantsoen van zijnen zoon te betalen, vroeg hertog Philip aan de Vlamingen eene som van honderd duizend nobelen. Jan Vilain beriep zich op zijne voorrechten en wilde zijn deel niet geven dan nadat Philip bij brieven bekende dat die betaling, voor het toekomende, Vilain's rechten niet kon krenken of veranderen (2).

Sedert Jan Vilain schijnen de betrekkingen der voogden met hunne overheid van de vriendelijkste niet geweest te zijn, bij zoo verre, dat onze vorst, Philip de Stoute, door zijne tusschenkomst de moeielijkheden te Temsche moest vereffenen, en verplicht was aan de buitensporigheden of ongerechtigheden van Jan Vilain een einde te stellen.

Het dient geweten te zijn dat de veranderingen die de samenleving onderging, in de dertiende eeuw en in 't begin der veertiende, ook invloed hadden op 't gezag der voogden. Eertijds bestond er in de voogdijen een tweederlei gerecht : de voogd vonnisde de vrije mannen; de meier, de proost of een ander bediende had een tribunaal voor de andere lieden. Wanneer deze laatste, door den vooruitgang en de verbetering der instellingen, volle vrijheid hadden verkregen, bleven zij toch in gerechtszaken afhangen van denzelfden beambte, door klooster of kerk aangesteld (3). Dan zagen ook de prelaten duidelijk dat een dubbel gerecht onnuttig of schadelijk was; zij ontrokken den voogd zijne rechtsmacht, en noemden in hunne heerlijkheden een bediende die hen vertegenwoordigde, persoon die niet overal denzelven naam kreeg, en te Temsche baljuw heette.

De voogden trachtten hun gezag, zoo niet in gerechtszaken, toch in het bestuur der heerlijkheid, te doen voortduren, en zoo ontstonden er twisten, zooals deze waar wij nu van gaan spreken, en krakeelen

---

(1) Duchesne, *Preuves*, leest slecht Helfsteeden en Paddestoet.

(2) Duchesne, *Histoire de la maison de Gand*, bl. 396.

(3) Baron de St. Genois, *Histoire des avoueries*, bl. 172.

die de tusschenkomst van het oppergezag noodzakelijk maakten. Jan Vilain telt zeker onder de vreedzaamste en onbaatzuchtigste ridders niet van zijnen tijd; meester spelen en geld slaan scheen het best in zijnen smaak te vallen. Van eenen anderen kant stond alsdan aan het hoofd der abdij Geeraart Leewaerde (1), een man die niets zoo zeer behertigde als het goed en de welvaart van zijne leenmannen, en inzonderheid orde en stiptheid eischte in bestuurzaken. — De wetten van politie die hij den 14 November 1397, als hij te Temsche kwam, deed onderzoeken en overschrijven, de « voorbode van den Wullewarke », dit is, het reglement voor de lakenwevers en volders van Temsche, bewijzen genoeg zijne bezorgdheid (2). Het is ook abt Geeraart die « in coren of privilegie », dit is, bij keurbrief, Temsche bevoordeeligde en er het recht van « wildvang » en « stragiersgoed » afschafte (3). Alle degenen die van buiten Temsche of van over 't water, binnen Temsche wilde komen wonen, zouden ontstaan bij hunne dood met den « besten hoeftacke » (4). Er was behouden of opgelegd, ten eerste, dat zij de hoogste jaarlijksche rente zouden betalen, en den klerk, die ze ontvangen moest, zijn « insed gelt » vergoeden; ten tweede dat, indien iemand in de heerlijkheid gekomen en « ten besten hoofde gesteld » zijnde, dit is, daar jaar en dag verbleven hebbende, veranderde van woon, hij vooraleer te scheiden en zijn goed te verhuizen,

(1) Van Lokeren, II, bl. LXII.

(2) Van Lokeren, *Chartes et documents*, II, bl. 136, 137 en 138. — Zie bewijsst. XVI.

(3) Recht van wildvang, *droit d'aubaine, jus attractus, albanagium*, het recht dat een heer had van als zijn' dienstman of serf te nemen den vreemdeling, *(albanus, alibi natus)* die op zijn gebied kwam wonen, zonder vervolgd te worden door zijnen meester, als hij serf was, of zonder wedereischt te zijn door zijnen heer, indien hij een vrij man was. Voor een verblijf korter dan één jaar en éénen dag, viel men onder die verordening niet. Wat die lieden bezaten kwam bij hunne dood aan den heer, dat is stragiersgoed. Raepsaet, *Analyse de l'origine et des progrès des droits des Belges et Gaulois, Livre III, chap.* 13. — Cfr. *Ducange*. — Van Lokeren, II, bl. 211. — Zie bewijsst. XVII.

(4) Hoeftacke, volgens onze spelling hoofdtak, van *takken*, dat in het oudvlaamsch, nemen, vatten, vangen, beteekent; in 't engelsch, *to take*; dus is de zin van het woord, de neming van het hoofd; het heeft dezelfde beteekenis als *hoeftoel*, dat verder staat. Voor dit laatste heeft Kiliaan, *hoofdstoel* en hij verklaart dit door : *Servitutis genus, quo directus dominus sibi optat vindicatque clientis praestantissimum jumentum aut optimam supellectilis partem*. Uit kracht van dit recht mocht dus de heer het schoonste dier nemen of het beste stuk van den huisraad. Dit werd geheeten : *beste hoofd, beste vrome, beste cateil of catteel*, enz.; in 't fransch, *le meilleur cattel*, lat. *melius catellum*. Het *beste cateil*, het *beste hoofd* wordt gewoonlijk gebruikt voor het vee, en *beste have*, voor meubels en kleederen.

het beste stuk te geven had. De voogd en de abt hadden daaraf elk de helft. — Dat de abt dan ook geene aanmatigingen of ongerechtigheden zou lijden, en Jan Vilain of 't is gelijk wie, niet zou toelaten de rust te Temsche te storen, is gemakkelijk te verstaan; ook vinden wij dat hij zijn beklag doet aan zijnen vorst, hertog Philip, en aan den bisschop van Doornijk, die zich ook met de zaken bemoeiden. Door tusschenkomst van den laatste, werd aan eenen der pastors van Temsche, Philip Bras, en aan den kapellaan Gillis De Backere (Pistoris), door den abt eene schadevergoeding gevraagd. Gelijkerwijze moest Jan Vilain en zijne mannen voor den raad van Rijsel verschijnen. Ziehier wat er gebeurd was, volgens dat wij kunnen opmaken uit den akt waarin aan den baljuw van Gent bevolen wordt de zaak te onderzoeken. Eerst worden daarin duidelijk de rechten bepaald van den abt : « Hij heeft », zoo spreekt hertog Philip, « in de stad Temsche, gelegen in ons land van Waas, alle justitie : hooge, middele en nedere, en mag onderzoeken en oordeelen bij vonnis zijner mannen en schepenen, na maning van zijnen baljuw, alle feiten en misdaden, zonder dat Mijnheer Jan Vilain, ridder, er moge tusschenkomen. Uit hoofde zijner voogdij heeft deze een derde der boetgelden, en daarvoor is hij verplicht de lijfstraffen uit te voeren ». — De abt en zijne voorzaten waren in ongestoord bezit van die rechten sedert onheugelijke tijden, en niettegenstaande de gewoonten en gebruiken, verzette zich Jan tegen het uitspreken van een vonnis in de volgende omstandigheden. Er was eene misdaad gepleegd op eenen weg te Temsche, liggende tusschen twee leenen van Sint Pieters; die zaak moest gevonnisd worden, alsook eene zaak van leen en eene wetsovertreding ten laste van de mannen van den disch der kerk. De baljuw van den abt had dit voor het gerecht gebracht en bij kerkgebod een inkwest voorgeschreven, dag en plaats daarvan doen kennen, en eenige personen van 't rechtsgebied opgeroepen om daarover gehoord te worden. Ridder Vilain kwam ten gedinge en zich richtende tot den plaatsvervanger van den baljuw die het onderzoek deed, met een oproerige stoutheid (1) en de hand aan zijnen degen slaande : Gij zijt

---

(1) Icelluy chevalier vint a ladicte journee et soy adrescant au lieutenant dudict bailli qui procedoit ou fait de ladicte enqueste lui dist en felon courage en mettant sa main en sa dague vous estez un mauvais rapporteur et vous cesseres de proceder sur le fait aucun et perpetre sur le chemin dentre lez deux fiefz ou vous en aures male meschance, la quelle vous auriez bien tost avecquez plusieurs autres rigoureuses et iniurieuses paroles.

een slechte gerechtsman, zei hij, en gij zult die zaak niet vervolgen of 't zal u kwalijk varen en dat terstond. Hij voegde daar nog vele harde en hoonende woorden bij, zoodanig dat de leenmannen die tegenwoordig waren, begonnen te twijfelen of 's heeren bediende geen laat was, en beslisten dat het onderzoek der misdaad gepleegd op voornoemden weg, zou verschoven worden tot veertien dagen later, op voorwaarde dat intusschentijd Ridder Vilain met den abt alles zou verhandelen en schikken. De twee andere zaken werden opgeroepen, en daar er niemand verscheen, werden de gedagvaarden tot de gewone boet voor afwezigheid veroordeeld.

Veertien dagen nadien, termijn dien de gebruiken 's lands bepaalden voor de gedingen, en aangezien dat Vilain verwaarloosd had in onderhandeling te komen met den abt, werd de tweede gedingdag gelegd tot onderzoek der drij zaken. Er kwamen eenige van Vilain's lieden en bedienden, en vroegen uitstel voor het onderzoek der misdaad. De baljuw, om peis en vrede te bewaren tusschen den ridder en den abt, verschoof de zaak nogmaals voor veertien dagen. Dezen die uit hoofde der twee andere zaken moesten ter bank komen, werden om reden van afwezigheid tot eene tweede boet veroordeeld.

Op den derden zitdag verscheen Geert Brisinc en verscheidene andere van 's voogds mannen. Wij verzoeken u, zeiden zij kortaf tot den baljuw, van wege Mijnheer Jan Vilain, uw inkwest niet te beginnen, zoolang hij aan Mijnheer van Sint Pieters niet gesproken heeft. — Mijne Heeren, zei de baljuw, de zaak die Mijnheer Jan bedoelt, is uitgesteld; maar de twee andere, waarin hij geen recht of tusschenkomst vordert of beweert te hebben, zullen onderzocht worden en de lieden tot hiertoe ongehoorzaam en weerspannig, moeten verschijnen. — Een der partijen kwam op, voorzien van advokaat en wet begerende. De baljuw vond dit redelijk en gaf bevel van de mannen te manen en het gerecht te beginnen. Jan Vilain stond rechtover de vierschaar, omringd van een groot getal ingezetenen der plaats. Geert Brisinc, gelijk hij 't bevel van den baljuw hoorde, gaf teeken aan Vilain die, heel ontsteld en opgewonden, de gerechtsplaats binnensprong, hij en zijn volk. De goede lieden van Temsche worden te zeer verdrukt, riep hij, men spot met hunne gebruiken, ik ben hunne beschermer, ik zal 't niet lijden! De baljuw antwoordde dat de zaak die hij meende hem aan te gaan, opgeschorst was, en dat hij niet kwalijk mocht nemen dat de andere twee zaken gehoord werden. Vilain bedaarde niet, maar scheen op den baljuw de hand te gaan leggen. Wilt gij de zaak doordrijven, riep hij, het zal niet, ik zal 't met geweld beletten.

Daarop volgden beleedigingen tegen den abt en dreigementen tegen zijne mannen en beambten, het volk riep en tierde, gewapende lieden die Vilain had geplaatst en verdoken in de huizen, om ter hulp te komen als 't nood deed, kwamen toegeloopen. Bevreesd of overmand moest de baljuw de zaak zoo laten en voor 't geweld van Vilain wijken. Bij zulke handelwijze, werd zij niet krachtdadig tegengewerkt, moest het gezag veel verliezen in eer en achting ; de abt diende zijne klachten in, en vroeg strenge maatregelen tegen dien overmoed en opstand. Hertog Philip gaf bevel aan zijnen baljuw van Gent van volkomen en vlijtig alles te onderzoeken, en Jan Vilain met acht of tien der plichtigsten, in persoon, te Rijsel te dagen, waar er kort en goed recht moest geschieden. (29 Januari 1401 n. s.) (1).

Danckaert Dogerlande, de baljuw van Gent, kwam den 17 Januari naar Temsche, waar hij drij dagen lang met de zaak bezig was ; de getuigen welke hij niet had kunnen hooren, deed hij naar Gent komen, en den 13 Meert bracht hij naar Temsche 't gebod waarbij Jan Vilain, Jan Brisinc, Geert Brisinc en Jan Brisinc, Jan's zonen, M[r] Gillis le (De) Backere, priester, en Andries de le (Van den) Eede, in persoon, moesten voor den Raad verschijnen te Rijsel. Welke uitspraak het hof van Rijsel gegeven heeft is ons onbekend; maar Hertog Philip wachtte naar dat vonnis niet, en bijna terzelfder tijd dat hij aan den baljuw van Gent bevel gaf de zaak te onderzoeken, verbood hij aan Vilain en zijne medeplichtigen van het gerecht te verhinderen en den baljuw en de mannen der abdij in hunne bediening te storen. Om zijne aanspraak te kunnen wettigen en te houden staan, had Vilain de Temschenaren met talgen of kerven (2) geslagen ; de hertog lei hem op die schattingen niet meer te heffen zonder zijne toelating of die van den abt (3).

Onder de verschillige belangrijke stukken die Van Lokeren over

---

(1) Het bevel aan den baljuw van Gent gegeven, en het verslag over het onderzoek dat hij deed te Temsche, vonden wij in het Staatsarchief, te Gent; wij laten beide drukken in de bewijsstukken, XVIII.

(2) *Talgen* of *kerven*, in 't fransch *tailles*, waren schattingen, die, door den heer gevraagd *(beden)* en door de wethouders toegestemd zijnde, door eerlijke lieden *(prud'hommes, probi homines)* op de burgers verdeeld werden volgens ieders staat en vermogen. Oorspronkelijk sneed of *kerfde* de inzamelaar ieders gedeeltelijke betaling op de twee ineen passende helften van den talgstok. Zie David, *Vaderlandsche historie,* IV, bl. 433.

(3) Van Lokeren, *Chartes et documents,* II, bl. 148 en 149. — Zie bewijsstukken, XIX.

Sint Pieters abdij heeft uitgegeven, is er een dat verscheidene klachten bevat door de kerk gedaan tegen den voogd van Temsche (1). Die voogd zal, naar alle waarschijnlijkheid, Jan Vilain geweest zijn. De klachten werden hem voor oogen gelegd, en, wat hij er op te zeggen had, is in het stuk, achter ieder punt, aangeteekend. Hij zegt er dat hij « in zijn leen draagt », in andere woorden, dat zijn contrakt van leen uitwijst, dat een derde deel van de goederen van gestorven bastaarden of vreemdelingen hem toekomt; dat hem de visscherij van het Oostbroek binnen dijk toebehoort; dat in zijne afwezigheid de schepenen niet « dingen » of vonnissen mogen, wat ook de kerkbaljuw doe of gebiede; dat zijn baljuw mag eene roede dragen in het dorp. en dat hij, gelijk zijne vaderen geplogen hebben, vreemden of ballingen als « heeren » mag aanveerden. — Dit was hem betwist. — Deze punten geeft hij toe : de « erfachtigheden » van het Meulenbroek en het geld dat komt van de kramen binnen de Kermis, « doet hij van hem », laat hij varen. Op de klacht dat hij, « als men schepenen maakt, den derden wil maken », zegt hij dat men moet handelen « na der costume van den dorpe », en is dit niet afdoende, « na der usage van den dorpe ». — Men ziet dat men te Temsche niet zeer tevreden was van Jan Vilain, en elders ook had men zich van hem niet te beloven.

Hertog Philip was in 1404 gestorven, en zijn zoon Jan had hem opgevolgd. Van het begin zijner regeering herbegon de oorlog met Engeland : de Vlamingen waren niet genegen hem te bekostigen of te voeren. Het is slechts na de inneming van Sluis (1406) door de Engelschen, dat men begreep dat het tijd wierd paal en perk aan hunne tochten te zetten, en men trok op met talrijke benden om de stad te verlossen. De Engelschen verschrikt zeilden af met buit geladen, de Vlamingen vervolgden ze tot in den Teems, en kapitein Wouter Jansseune nam een hunner schepen en haalde 't over naar Duinkerke. Duchesne vertelt dat Jan Vilain ook tegen die engelsche zeeschuimers was van wal gesteken, maar wat hij er niet bijvoegt, is dat Jan Vilain en anderen allengskens smaak vonden in rooven en kapen, en dan zoowel vrienden als vijanden stroopten (2), bij zooverre, dat Vilain, Zeger

(1) Van Lokeren, *Chartes et documents*, II, bl. 7. — Zie bewijsstukken, XX.

(2) Meyerus, *Annales Flandriæ*, ad ann. 1405. — Despars, *Cronycke van Vlaenderen*, III, bl. 194. — Kervyn, *Histoire de Flandre*, III, 97. — Nameche, *Histoire nationale*, *Période bourguignonne*, bl. 69.

van Gent, admiraal Jan Blanckaert, de heer van Voorhoute, enz., door de « drie leden » van Vlaanderen verbannen wierden. Dit alles gebeurde in mei en juni 1405.

In 1408 was er oorlog met de Luikenaars die tegen hunnen gekozen bisschop de wapens hadden gevat en hem uit zijne staten hadden gejaagd. Dat zou hertog Jan niet dulden : hij riep alle zijne volkeren onder de wapens om zijn zwager in zijn bisdom te herstellen. De edellieden kwamen op talrijk en machtig, Vlaanderen gaf zijn aandeel : Ingelbert, heer van Eine, Felix, heer van Steenhuize en Avelgem, Jan Vilain, Jan van Belle, Jan van Gistel, de heer van *'tHeimseke*, enz. Den 23 September trok vijfmaal duizend man uit de stad Luik, in prachtige slagorde, en kwam Jan zonder Vrees, in de vlakte van Othée, aanranden. De Luikenaars, na dapper gevochten te hebben, moesten het opgeven, en de helft hunner mannen lieten zij dood op 't slagveld (1).

Uit de rekeningen van Sint Pieters abdij, die in het gouvernementshotel te Gent bewaard zijn, zouden wij voor dees tijdstip verschillige ontvangsten en uitgaven kunnen aanhalen. Wij schrijven er eenige over zonder de spelling te veranderen (2).

« Ontvangen... Item 4 Ponden 16 Schellingen die de prochiepapen van tempsche schuldig zyn ». Wat volgt legt uit hoe deze som dat jaar onbetaald bleef : « niet ontvaen bi den geschille dat de voorzeide rente valt in Sint Jansdage mids somers ende beede prochiepapen (3) doen (4) eerst aenveerden de profiten van den goede der priesteragie sone (5) was d'ontfangher niet geavisteerd hoe hy ze executeren zoude of dewelke hieromme volghen (6) zoude. (1397—98)...

« Item ontfaen van den kerkmeester van tempsche van scallagen (7) opt kerckhof in Sinte Amelberghe dagen 24 schell. (1397—98)...

---

(1) Meyerus, ad ann. 1408. — Despars, *Cronijcke*, III, 211.

(2) Ze zijn getrokken uit de nota's ons gegeven door den Eerw. Heer P. De Roo, oud-onderpastoor van Temsche, nu missionnaris in Oregon.

(3) De parochie was verdeeld in twee zoogenaamde *portiën*, en voor iedere portie was er een pastoor of prochiepape.

(4) *Doen*, toen, dan.

(5) *Sone*, vor zoo en.

(6) *Volghen*, voor 't gerecht brengen, vervolgen.

(7) De straf der *scala* (trap, ladder) behoorde tot de hoogere justitie. Een trap of treê werd op het gebied der heeren, die zweerdrecht hadden, geplaatst en moest dienen voor het straffen van sommige misdaden. De plichtige of veroordeelde moest

« Dits d'utghevene van den selven jare (1397).

« Mer Joanne Vileine van zynen voghede-rechte 17 viertale 1 muddekin ende de twee deel (1) muddekins evene (2) gelost (3) elke viertale 2 schell. 8 deniers komt 47 sch. 6 den. ende 2 deel deniers. (1397)...

« Item betaeld de costen die mynen heere van Sinte Pieters deed te Tempsche alsi myns heeren Jans Vileins kind hief (4) ».

Uit dit laatste blijkt genoeg dat Temsche het gewoon verblijf was der familie der voogden.

Jan Vilain overleed rond 1418 (5), en werd nevens zijne gemalin in de kerk van Temsche begraven (6).

VIII. Zijne kinderen waren Adriaan, Jan, Hector, Philip en Margeriet. De oudste bekwam de voogdij. Hij en zijn broeder Jan staan geboekt als de sterkste ridders en vervaarlijkste krijgsmannen van hunnen tijd. Het is de moeite weerd hunne heldendaden in de kronijken en de oude schriften na te gaan. — Frankrijk en Engeland waren nog altijd in oorlog. Philip de Goede, hertog van Burgondië en graaf van Vlaanderen, was besloten de dood te wreken van zijnen vader, door den dolfijn van Frankrijk vermoord, en had met den koning van Engeland een verbond geteekend. Beide vorsten waren aan het hoofd hunner legerbenden in Frankrijk gevallen. Karel de dolfijn, wiens vader de fransche kroon, onbegrijpelijk genoeg, aan Engeland had afgestaan, had gezworen, op eigene hand tot nood en dood, te kampen voor zijn erfrecht. De jonge hertog Philip ging dan voor den eersten keer te

---

den trap beklimmen, en tot zijne schaamte en schande, aan het volk ten toon gesteld blijven. Dit was de *sculatio* of *scalagie*. Dan zou het ontvangen geld moeten komen van den heer, die, om op het kerkhof, — eene voorname, openbare plaats, — te mogen straffen, iets of wat betaalde. — Of is misschien *scallagen* hier iets anders? *Scala* komt wel eens voor in den zin van *lectica*, *feretrum*, *scrinium*, fierte of reliquiekas, omdat die gewoonlijk op eenen troon met *trappen* geplaatst wierd of op eene laddervormige berrie gedragen. Dan zou hier het geld voortkomen van de offeranden aan Sinte Amelberg, wier reliquieën ter vereering op het kerkhof uitgesteld werden.

(1) *De twee deel*, een half.

(2) *Evene*, haver, *avena*.

(3) *Gelost*, betaald, vergoed.

(4) *Hief*, over de doopvont hield.

(5) In 1418, den 23 April, komt hij nog voor in een kontrakt van renteverkoop. *Archieven van Temsche*.

(6) In de archieven der kerk van Temsche vinden wij dat deze echtgenooten een jaargetijde hadden te Temsche.

vechten hebben. Hij wierd ridder geslagen voor den strijd, en gaf op zijne beurt het ridderschap aan zeven edellieden, waar Adriaan en Jan Vilain onder waren (1). Hevig was de aanval : de mannen van den dolfijn omringden Philip den hertog, zijn vlag werd gestreken en vele ridders weken achteruit, meenende dat alles verloren was. — Om de liefde Gods, blijft bijeen! riep de heer van Rosimbos, dient uwen vorst en toont dat gij van edelen bloede zijt! — 't Woord had weerklank. Philip, bijgestaan en gered, riep met luider stem : Burgonje! Burgonje! en de vijand werd met nieuwen moed aangevallen. Aan het hoofd dier helden stond Jan Vilain, groot van gestalte, gespierd van leden en fier van oog. Hij zat op een sterk slagpeerd, wonderlijk dik en moedig, gelijk van doen was, zegt Chastelain. In het dichtste van 't gevecht, kwam hij met lossen toom aangerend en, met zijne twee handen zijne zware slagbijl zwaaiende, sloeg hij schrikkelijke slagen, en doodde zijne vijanden, gelijk een beenhouwer zijne ossen. Hij kwam tot aan Saintrailles, den reus der fransche ridders, maar zag hem van kant wijken, en verwonderd en spijtig zijn zweerd mijden (2). Ook zei Philip na den slag : Ik ben de Vlamingen mijn leven en mijne macht verschuldigd. Dat greep plaats te Mons in Vimeu (3), den 30 Oest 1421.

Hunne namen staan ook in de treurige historie van Jacoba van

---

(1) Kervyn, *Histoire de Flandre.* — Namèche, *Période bourguignonne,* bl. 149. — — Monstrelet.

(2) Sy est vray que entre eulx en y avoit un qui estoit fait chevalier cely jour, nommé messire Jehan Villain, noble homme et de haulte stature, gros avec ce, membreux, et portait force et croysée, ayant haulte forcelle et gros yeulx fellés durement et flamboyeulx. Cestuy estoit monté sur un hault puissant destrier, merveilleusement gros et couragieux, comme il luy faisoit bien besoing, car il portait de fès assez pour deux, et en la plus dure et mortelle presse là où ses ennemis estoient en leur plus hault orgueil, il vint à bride abandonnée et d'une pesante hache en ses mains, que nul n'eust peu sourdre, et a deux bras alloit ruant et rammonant devant luy; et par la plus horrible manière qui avoit esté veue oncques mais, tuoit gens et assommoit comme bouchiers font les boeufs, espautroit testes de chevaulx, confondoit hommes d'armes, espovantoit couraiges, donnant forces et puissances, employant bras d'ung foudre et d'ung homme d'achier que nully n'amiroit mais. Sy le fuirent chacun, et ne sembloit que ung assommeur et un meurtrier à journée, plus diable que homme. Se tira à part Potton de Sainctes-Trailles espovanté en luy meismes de ses faits, pour le regarder par unes merveilles plus à son aise, car oncques mais n'avoit veu ne ouy parler ne telle oultraige ne de telle horreur; et s'en seignoit par amiracion. — Chastelain, *Chronique du duc Philippe,* Chap. LXXVIII.

(3) Tusschen de Somme en de Brêle.

Beieren, gravin van Henegauwen. Niet overeen komende met haren man en op eene onweerdige wijze misleid door haren oom, Jan zonder Genade, was de ongelukkige prinses, na vele lotgevallen en wederwaardigheden, naar Engeland overgesteken en schonk daar hare liefde aan 's konings oom, Heinfroot of Humphroi, den hertog van Glocester (1422) (1). Op het einde van het volgende jaar, ontscheepten zij te Kales, trokken naar Henegauwen en wierden te Bergen plechtig ingehuldigd. Jacoba's echtgenoot, Jan van Brabant, en de hertog, Philip van Burgondië, konden dit niet dulden. De Brabanders kwamen Bergen belegeren. Verlaten van Glocester en verraden door haar volk, gaf Jacoba de stad over, en liet zich door Adriaan Vilain en den heer van Masseme als gevangene naar Gent vervoeren, den 13 Juni 1425 (2). Daar eindigde de twist niet. In 't begin van September ontsnapte Jacoba « bij nachte, in een schamelen mans habijte, met een kruike waters up haar schouders » (3) uit hare gevangenis, kwam in allerhaast naar Antwerpen, en ging hare partij der Hoekschen, in Holland aanwakkeren en ophitsen. Glocester zond haar drie duizend soldaten, die in het eiland Schouwen ontscheepten en zich met de Hoekschen vervoegden. Hertog Philip kwam hen te Brouwershaven aanranden, « aldaar up den 13en dag van Lauwe, afgrijselijk zeer gevochten wierd » (1425). (4) Philip ziende dat zijne mannen wat begonnen te deinzen, verliet zijn schip, sprong te peerde, nam zelf zijnen standaard in de hand luid roepende : al die mij lief hebben volgen mij ! en herstelde zoo 't gevecht. Daar vocht ook « die zeer vrome ende wel vermaarde kapitein, Mer Jan Vilein, vellende met zijnder masse (diewelke, naar die proportie van zijnder lichame, zeer grof ende atelijk was), aldaar hij eenigzins bij ofte omtrent geraken konste, ende roepende deurgaans met luider stemme : Keelt, keelt, ik zal ze genoeg vellen ! » (5) Jacoba's leger werd geheel en gansch verslagen door den hertog van Burgondië die ook menigen ridder zag sneven. Meyerus en Despars noemen, bij misgreep, onder de gesneuvelden Adriaan Vilain, die ook voor Burgondië had meegevochten (6).

---

(1) Kervyn, *Histoire de Flandre*, III. 179. — Namèche, *Histoire nationale, Période bourguignonne*, *bl.* 219.

(2) Kervyn, *Histoire de Flandre*, III, bl. 181.

(3) Despars, *Chronycke van Vlaenderen*, III, bl. 295.

(4) De Potter en Broeckaert zetten als date 1423. Dat is mis. *Geschiedenis der gemeenten*, *Burcht*, bl. 14.

(5) Over den slag van Brouwershaven, zie Meyerus, *Annalium Flandriæ, Lib. XVI.* Antverpiæ 1561, bl. 269. — Despars, *Chronycke van Vlaanderen.*

(6) Jugulate vos fortiter, ego satis multos prosternam, zegt Meyerus.

Jan Vilain was heer van Huise, Pamele enz., en kocht rond 1446 de heerlijkheid van Burcht en Zwijndrecht (1). Hij overleed den 8 Juli 1449, en werd begraven in de kerk van Burcht, die hij op zijne kosten had doen herstellen, en waar hij verschillige missen fondeerde (2).

Laat ons de geschiedenis der voogdij hernemen. Bij de dood van Jan Vilain in 1418 werd, gelijk wij zeiden, zijn oudste zoon voogd van Temsche. Hij trouwde met Jossien of Judoca van Praet, gezeid van Moerkerke. Bij brieven geteekend te Temsche, den 14 Februari 1428 *(n. s.)*, gaven deze echtgenooten aan zekeren Petrus Hendriks (Henrici), priester, de kapelle van Sint Jan te Moerkerke, om daar een klooster van Kruisheeren te stichten (3).

Daar Hertog Philip den moed, de getrouwigheid en de uitstekende diensten van ridder Adriaan Vilain kende, was hij niet tevreden hem onder zijne ridders en kamerlingen te rekenen, hij gaf hem nog, in 1436 *(n. s.)*, het opperbevel over de stad en het land van Dendermonde (4). Of Dendermonde zich te beloven had over 't kwijten van zijn ambt, vinden wij niet; maar dat hij de Temschenaren uit baat- of wraakzucht wist geld af te persen dat blijkt uit de oude papieren. Tot dien tijd toe waren zij, gelijk alle Wazenaren, vrij van tolgeld te Rupelmonde; maar hij, na wel en degelijk betaald te zijn, liet toe aan den kastelein dier stad van aan de schippers van Temsche den tol te vragen. De scheepvaart moest daar noodwendig door lijden, zooals verder zal uiteen gedaan worden.

Adriaan Vilain was een der machtigste en rijkste mannen van zijnen tijd. Door het afsterven van zijne aanverwanten bekwam hij uitgestrekte eigendommen. Alle de broeders van zijne moeder waren gestorven, uitgenomen Willem Van Gaver, aartsdiaken der Kempen in 't bisdom van Luik, die de eenigste erfgenaam was dier rijke familie, en aan zijnen neef Adriaan zijne heerlijkheden van Ressegem, Liedekerke, Leeuwe, Lombeek, Eigendomme, Sint Amands en Baasrode maakte. (1447) (5) Maar de dood « afgunstig van zijne grootheid en zijn geluk » beroofde hem van het tijdelijke; hij overleed den 28 Mei 1449, en werd nevens zijn vader en moeder in de kerk van Temsche begraven (6).

---

(1) De Potter en Broeckaert, *Burcht*, bl. 13.

(2) Ibid. bl. 14 en 39.

(3) Duchesne, *Preuves*, bl. 604 et 605. — Zie bewijsstukken, XXI.

(4) Duchesne, *Preuves*, bl. 606.

(5) Duchesne, *Histoire de la maison de Gand*, bl. 209. *Preuves*, bl. 606, 607.

(6) In de kerkrekeningen is er spraak van eene rente « over de oct^ve^ van J^r^ Mertene Metten Jaerghetijde Mr Adriaen Vylains ende vrouwē Josine van Moerkerke zijn gheselnede ».

Zijne weduwe en kinderen hadden eenige moeielijkheden nopens de erfenis van Willem van Gaver, waarvan zoo even gesproken is ; alles eindigde met aan Jan, Christoffel en de andere kinderen van Jan Vilain, Adriaan's broeder, twaalf duizend pond parisis te betalen (1).

IX. Adriaan's kinderen waren Merten, Colaart, Catherien en Margeriet. De oudste, getrouwd met Antonia Van Massemen, volgde hem op in de voogdij van Temsche. De man beleefde tijden van tweedracht en twist, de oorlog woedde in onze streken en hij ontsnapte aan zijne schrikkelijke gevolgen niet. De Gentenaren waren in vollen opstand tegen Philip den Goede : wie den hertog verdedigde stelde hier zijn leven in gevaar, en meer dan een bekocht het met de dood. Het land van Waas waren zij meester en zoo ver ging het, dat zij Godevaart Braem, den baljuw, gevangen namen terwijl hij op de vierschaar was, hem van hier wegvoerden naar Gent en daar het hoofd afsloegen (2), (27 Meert 1452). In April stond alles in vier en vlam. De gezellen der Groene Tent, die gezworen hadden onder geen dak te slapen zoolang zij niet zegevierden, doorliepen Vlaanderen in dichte benden. Oudenaarde werd met woede aangerand, dorpen en steden werden in laai gezet, geene onderhandeling of tusschenkomst had goeden uitslag, en de zaak moest in 't bloed beslist worden. Het rijke land van Waas (3) ging er grootelijks door lijden. Twee duizend Gentenaren lagen te Temsche en waren meester van de Burcht of 't Kasteel, vier duizend waren te Bazel gekampt. Hertog Philip, weinig betrouwen hebbende in den koning van Frankrijk die zich met onze zaken bemoeide, meende spoed te moeten maken en had besloten den vijand langs de Schelde aan te tasten. Drij honderd zijner mannen kwamen, den 13 Juni, uit Brabant over, en vernachtten in de puinen van Rupelmonde (4). Binnen den nacht bleef alles stil, maar met de eerste dagschemering zetten nog duizend boogschutters en drie honderd lansen over, die zonder toeven naar Bazel rukten. De Gentenaren verrast en uit hunne verschansingen gejaagd, vluchtten in de kerk waar zij door de Bur-

---

(1) Duchesne, *Histoire*, bl. 410, *Preuves*, 609 en 610.

(2) Kervyn, *Histoire de Flandre*, III, bl. 283.

(3) Le pays de Wast estoit le plus riche plat pays qu'on eut pu trouver, car oncques n'avait esté pillé. *Mémoires de J. Du Clercq*, uitgegeven door Reiffenberg, II, bl. 45.

(4) Philip had Rupelmonde in brand gestoken. — Despars, *Cronycke van Vlaenderen*, III, bl. 487. — Meyerus, *Annales Flandriae*, bl. 303, verso.

gondiërs belegerd wierden. Er was spraak van overgaaf als in eens de twee duizend mannen van Temsche Philips soldaten aanvielen (1). Er ontstond eene schrikkelijke verwarring. Philip, die nog op den brabantschen oever was, bij het hooren van 't gevecht sprong in eenen boot, stak over naar Rupelmonde, en deed versche troepen ter hulp aanbrengen. Dit was onnuttig voor den oogenblik ; de vijand was op de vlucht. Den 18 Juni 's avonds, was geheel het leger van Philip overgezet. Acht a negen duizend man kampten op dezen oever der Schelde. Die overmacht verschrikte de Gentenaren niet, 's anderendaags randden zij den vijand aan, op den kouter tusschen Bazel en Rupelmonde, maar werden teenemaal verslagen. (16 Juni 1452) (2).

Hertog Philip was uiterst ontevreden over het gedrag van Merten Vilain, die maar moest zijn kasteel niet hebben laten innemen. Hij wierd beschuldigd van mede te doen met de oproerlingen, en de burcht Arques met al wat er van afhing, werd verbeurd verklaard bij brieven den 7 November 1453 te Rijsel geteekend (3). Merten Vilain werd daarin beschuldigd van, gedurende den opstand der Gentenaren, zich opentlijk hunnen aanhanger en begunstiger getoond te hebben. « Wij hadden hem geschreven », staat er, « ons het kasteel van Arques, waar hij alsdan heer van was, over te geven, eene sterkte tegen Temsche gelegen, op den stroom die gaat van onze stad Dendermonde naar onze stad Antwerpen. Wij begeerden daar aldus zekere mannen te zetten voor de wacht en de verdediging van die plaats, om zoo alle moeielijkheid te voorkomen en te beletten dat ons schade gebeurde. Nadien spraken wij daar nog over, en eischten dat hij de sterkte in

---

(1) Les Gandois, qui se tenoyent à Thémésie, et autres, s'assemblèrent environ trois mille, et avoyent plusieurs chariots de petite artillerie et légère : et abordèrent droit devant l'estendard des hommes d'armes, et trouvèrent la compaignie en petit ordre. *Olivier de la Marche*, I, bl. 25.

(2) De slag staat beschreven bij Olivier de la Marche, *loc. cit.*, bij Despars, *Cronycke van Vlaenderen*, III, bl. 497; bij Meyerus, *Annales Flandriae*, bl. 307; en, in 't lang en 't breed, in de Annalen, II, bl. 100 en volgende. — Zie ook *Mémoires de J. Du Clercq*, liv. II, chap. XV. Daar staat te lezen : Quand les gens du duc veirent le chevalier mort (Cornille, fils bastard du duc), sy le vengerent fierrement, car ils occirent tant de Gantois, qu'on nombre les morts des Gantois jusqu'a XXV^c ou plus; ceulx des Gantois qui poeulrent eschapper, feirent tant par fuire, qu'ils vindrent a Acres, ung très gros et fort villaige, lequel estoit très bien boulloverequié; et jusques audit Acres, les suivirent touts tuants les gens du duc de Bourgogne. — *Acres*, dit zeer groot en sterk dorp, dat zoo wel gebolwerkt was, is wel het kasteel *Arces*, of *Ark*, het kasteel van Temsche.

(3) Duchesne, *Preuves*, bl. 613. — Zie bewijsstukken, XXII.

onze handen zou stellen. Hij deed ons antwoorden dat hij voor de bewaking dier plaats geene andere mannen wilde dan deze die er waren, en dat hij alles zou schikken om geene moeielijkheden te hebben en zijne eer ongeschonden te bewaren. » De brief verhaalt wat er verder gebeurde : de Gentenaren betrokken het kasteel gedurende den oproer, zij wierden verslagen, en Temsche viel in de handen des hertogs. Deze gaf alles wat Merten Vilain daar had bezeten, aan den ridder en kamerheer Antoon, bastaard van Burgondië. Na er eenigen tijd eigenaar van geweest te zijn, stond Antoon, op Philips verzoek, alles af aan ridder Pieter Vasque de Savanedra. — Den 12 Meert 1454 *(n. s.)*, verklaarde de hertog dat de voogdij met haar toebehooren, onder de verbeurde goederen begrepen was (1). — Den 18 derzelfde maand schrijft Philip aan den Raad van Vlaanderen dat Pieter Vasque, niettegenstaande het beroep en de rechterlijke aanklacht van Vilain, eigenaar van 't kasteel van Temsche blijft (2).

Wat er ook gewezen of beslist wierd, Vilain was toch niet haastig om zijne rechten te laten schieten of zijn verblijf te ruimen. Den 25 Februari 1454 *(n. s.)*, teekent hij als voogd van Temsche in eenen akt waardoor hij 't kerkbestuur van Nieuwkerke aanstelt (3). Van eenen anderen kant hebben wij eenen brief van 1455, geschreven door Philip de Montmorency, waaruit blijkt dat Merten Vilain nog met der daad zijne goederen te Temsche bezat, en op de burcht woonde. Alleenlijk had hij om Vasque's voortdurend aanklagen te doen ophouden, hem het inkomen zijner landen overgelaten en afgeteekend, waarover Montmorency zelfs ontevreden was. « Indien Pieter Vasque », schrijft hij, « iets doet dat uwen akt te buiten gaat, laat het niet toe en stel u er tegen door aanklacht of anders. Uw kasteel is genomen geweest bij gebrek aan wacht, gij weet het en 't spijt u; en om die reden kan Mijnheer de hertog het doen slechten als 't hem belieft; dit alles moet gij bekennen; maar willen hebben dat gij uw goed verbeurd hebt, zeg dat dit iets anders is. Houd staan dat gij 't niet verbeurd hebt, en nooit jegens uwen vorst noch verraad noch iets begingt, waardoor gij uw goed moest verliezen. Verklaar bereid te zijn ten gerechte te komen voor mijnen genoemden Heer of zijnen Grooten Raad, indien er u iemand wil dagen. Beschik en handel als of er nooit eenig belet geweest was, uitgenomen voor den grond die

---

(1) Van Lokeren, *Chartes et documents*, II, bl. 247. — Zie bewijsstukken, XXIII.

(2) Staatsarchief te Gent. — Zie bewijsstukken, XXIV.

(3) Duchesne, *Preuves*, bl. 612.

van 't kasteel afhangt. Daarenboven indien gij ervan geenen akt van gebruik had geteekend, die toch uw eigendom niet raakt, ik zou hem niets laten ontvangen hebben. Bij acht dagen ten laatste, zult gij nieuws hebben van mij, over wat ik gedaan heb en u te doen staat. Ruim niet en blijf waar gij zijt. Geschreven te Rijsel den 13 van Oestmaand 't jaar 55 ». Leeger stond : « Gansch aan u, uw neef, Philip van Montmorency ». Het opschrift was : « A mon très-cher et amé cousin Martin Villain, seigneur de Saint Jehan de Steen et de Tamesique. » (1) Gelijk men uit dit schrijven kan opmaken had Vilain de zaak niet laten slapen en ondertusschen zich beroepen op het Parlement van Parijs dat den 28 Oogst 1456 uitspraak deed (2).

Hij werd in zijne burcht en heerlijkheid van Temsche hersteld, om er in bezit en genot van te blijven, hij en zijne erfgenamen, zonder eenig beletsel. Vasque zou de inkomsten die hij had ontvangen, behouden, en, op den dag van Sint Jan den Dooper eerstkomende, eenmaal trekken twee duizend twee honderd gouden leeuwen, van zestig vlaamsche grooten ieder.

Vilain en zijne gemalin bekenden zich daartoe verplicht, in tegenwoordigheid van Philip, onzen vorst, die den 31 December 1457 de noodige brieven zegelde (3).

Philip had Vilain, voor de beroerten en twisten waar wij van spraken, als lid van zijnen raad benoemd, maar hem nog niet plechtig aangesteld, ten gevolge zijner ongenade; wanneer alles vereffend was werd hij dan ook tot den eed van getrouwigheid toegelaten, den 6 Februari 1458 *(n. s.)*. (4)

Ditzelfde jaar den 7 Februari, liet Philip de Goede aan zijne ambtenaren en bedienden weten dat Merten Vilain bezitter en eigenaar was van 't kasteel en de voogdij van Temsche, en dat zij hem als zulkdanig moesten aanzien en houden (5). Hij bleef er niet lang meester van. « Om van alles goed verstand en bescheed te hebben », schrijft Heyndricx (6), « zoo moet ik hier nog verklaren ende te kennen

(1) Duchesne. *Preuves*, bl. 613 en 614. — Zie bewijsstukken, XXV.

(2) Duchesne, *Preuves*, bl. 614, 615. — Zie bewijsstukken, XXVI.

(3) Duchesne, *Preuves*, bl. 616. — Van Lokeren, II, bl. 252. — Zie bewijsstukken, XXVII.

(4) Duchesne, *Preuves*, bl. 611 en 612.

(5) Van Lokeren, II, bl. 253.

(6) *Leven van de H. Maeght S. Amelberga*, bl. 346, door Jacob Heyndricx. De schrijver was in 't begin der zeventiende eeuw pastoor van Temsche, hij wierd het nadien te Merelbeke, van waar hij de opdracht van zijn werk teekent.

geven dat het huis ende geslachte van mijnen doorluchtigen heere « de Vileyn » pleeg in deze prochie grootelijks gerecht ende gegoed te wezen, want hem kwam toe de hooge ende nedere justitie, ende de collatie ofte uiterlijke presentatie van de benificiën die in de prochiekerke, in 't hospitaal, ende op oft in andere plaatsen der voorschreven prochie waren bezet. Insgelijks behoorde hem toe het kasteel genoemd « de Hercque » met de gronden van erven, wateren, weiden, huizen, boomen ende zeer veel graanrenten, penninkrenten, kapoenrenten ende andere renten, dewelke Mher Marten « de Vileyn » riddere, heere van Ressegem, van Sint Jans Steene etc., al (uitgesteken eene rente van zes en dertig ponden grooten 's jaars op Kauwerburg, die hij tot zijne naarkomers profijt heeft uitgesteken en behouden) heeft verkocht om hem te ontlasten ende te zuiveren van zijne groote schuld, aan abt Philips ende zijne religieuzen van het voornoemde klooster, voor de somme van acht honderd pond grooten vlaamsche munt » (1). Philip Cornault, abt des kloosters vreesde, en met reden, dat het recht van her- of wederkoop (2) dat Vilain bezat, hem misschien later moeielijkheid zou kunnen veroorzaken en daarom had hij den 17 Meert 1458 *(n. s.)* (3) de koopsom van drie tot vier duizend kronen gebracht op voorwaarde dat Vilain van dit recht afzag. De gansche eigendom werd dan zuiver en onbelast aan 't klooster afgestaan, uitgesteken de bovengenoemde rent op Kouderburg, eene graanrent van 16 deniers en een recht op 't veer van 10 deniers. « Maar zoo de verkooper bemerkte dat deze koop onder de weerde was gegeven, hij heeft den voorschreven Prelaat hierom troebel oft onrnste gedaan, om dewelke te neder te leggen heeft hij aan zijnen verkooper, bij tusschensprake van mijn edel heer van Lanoy, nog bijgeleid ende gegeven drij honderd gouden leeuwen. Dit is geschied binnen de stad van Rijsel den 12 dag van Oestmaand, in het jaar 1458 » (4). Hier zij aangestipt dat Vilain het « recht van naerhede » of van naasting (5) had voorbehouden ten voordeele zijner nabestaanden,

(1) In den akt van verkoop staat 1000 kronen; een kroon deed 48 grooten; 40 grooten van onze munt deden een gulden, zes guldens een pond, dus acht honderd pond.

(2) La faculté de reméré.

(3) Van Lokeren, II, bl. 255.

(4) Heyndricx, *Leven van S. Amelberga* — Duchesne, *Preuves*, bl. 617, 618, 619 en 620. — J. de Saint Genois, *Histoire des avoueries en Belgique*, bl. 216. — Zie bewijsstukken, XXVIII. — Van Lokeren, II, bl. 251 en 255, die den inhoud geeft van verschillige akten die tot dezen verkoop behooren.

(5) In de « custumen van den leenhove van Sint Pieters » bij Van Lokeren, II,

uitgeweerd Christoffel Vilain, zijn rechtszweir, die van alle recht en aanspraak had afgezien. Den 17 October 1458 gaf de Groote Raad van Mechelen gebod aan den baljuw en de schepenen van Temsche en Gent, van het klooster in bezit der verkochte goederen te stellen (1).

Merten Vilain, eens zijn kasteel kwijt zijnde, ontmaakte zich ook van al wat hij bezat in den lande van Waas. Den 17 September verkocht hij twee leenen gehouden van den graaf van Vlaanderen : het goed ter Moeren « l'avoir de le Moure » te Sint-Nikolaas, en ook de Willemeersch gelegen te Bazel (2).

In 1459 *(n. s.)*, den 18 Januari verkocht hij aan de abdij de volgende eigendommen : ten eerste, in bijwezen van den meier en de leenmannen van Willem van Veurhoute, heer van Leugenhage (Blauwhof) (3), het schoutheetschap van Shouselbroek te Bazel, met alle de profijten en voorrechten er toebehoorende, nadat Colaart Vilain zijn « recht van naerhede » en Antoinette van Masseme hare tolrechten hadden afgestaan (4). — Ten tweede, ten overstaan van den schoutheet en dezelfde leenmannen, en onder gelijke voorwaarden, « twaelf spaden CIV roeden erven wesende brouc » gelegen in voornoemd Schouselbroek te Temsche (5). — Ten derde, in bijwezen van den baljuw en de leenmannen van Lodewijk van Luxemburg, graaf van Saint Pol, heer van Bornhem (6),

---

bl. 382, staat het recht van naerhede uitgelegd.

Elk persoon, wie hij zij, vermag naar de costume dezer heerlijkheid « calangieren bij naerhede » de huizingen ende erven gelegen buiten en binnen vesten op 't voornoemde heerschap, verkocht bij zijnen broeder, kozijn, ofte andere hem van bloede bestaande, ende vermag ook den koopere ende verkoopere te doen verklaren op hunnen eed den waarachtigen ende rechtveerdigen koop van dezelve verkochte huizingen ofte erven ende bij dien naling namptierende ofte in prompt opleggende ende betalende de gereede penningen, die daar voren beloofd waren, ende anderszins souffisantelijk volkomende de conditiën ende bespreken van den principalen koop ende komt ter erven gelijk gedaan zoude hebben de eerste koopere, indien der geen calaigne van naarhede gepresenteerd geweest en hadde. — Alle uitlandschen ende weezen en worden van 't recht van naarhede niet versteken, dan naar jaar en dag, dat zij inlandsch ende hemzelfs geworden zijn. — Item caliengierde van naerhede vermag zijn calaigne te bieden binnen de kerkgeboden van de verkoopinge ende tot de erfenisse inclus; nemaar daarnaar en wordt niet meer ontvanglijk, ten ware dat hij uitlandsch ofte weeze ware, zoo voorzeid is. — Zie ook Annalen, VII, De Croos, bl. 96.

(1) Van Lokeren, II, bl. 260.

(2) Annalen, I, bl. 304.

(3) De Potter en Broeckaert, *Bazel*, bl. 37.

(4) Van Lokeren, II, bl. 261.

(5) Ibidem.

(6) Annalen, VI, Best, *Bornhem*, bl. 340.

het veer te Temsche met alle de profijten en opbrengsten, na dat Colaart Vilain zijn « recht van naerhede » had vereffend, en dat Merten's gemalin had afgezien van alles wat haar zou kunnen toekomen (1).

De abdij betaalde nog duizend kronen van de weerde van 48 grooten ieder aan Merten Vilain en daarmee had zijne moeder, Judoca van Moerkerke, niets meer te eischen als tocht in de heerlijkheden van Temsche en Steenbrugge (2).

Ditzelfde jaar vertrok Merten Vilain naar het heilig land. Sedert den val van Constantinopel, ten jare 1453, in de macht der Turken, had de Paus niet opgehouden de christene vorsten tegen die vijanden van godsdienst en beschaving te wapen te roepen. Hij rekende voornamelijk op den machtigen hertog van den Westen, ook was Philip niet ongevoelig aan den oproep : in 1454 had hij met zijne ridders, op het plechtig « Feestmaal der Fezant », gezworen tegen den Turk ter kruisvaart te trekken. De groote krijgstocht, wel is waar, werd verschoven; maar de christene belangen in den Oosten werden toch uit het oog niet verloren en, op Philips aandringen, trokken sommige ridders ter verkenning naar Palestina. Merten ontving schoone brieven van zijnen vorst waardoor hij aan alle hertogen, prinsen, graven, baronnen, ridders en edellieden, aan alle oorlogsmannen van land en zee, werd aanbevolen (3). Hij vertrok in gezelschap van tien ruiters, bezocht Jerusalem en vereerde daar het heilig Graf. Op zijne afreis vertoefde hij in het eiland Cyprus, waar koningin Karlotta hem hoffelijk en koninklijk onthaalde en hem in haar orde van « het zweerd » benoemde (4), den 25 Juli 1459. Hij bracht kostelijke inlichtingen te huis over de landen welke hij had bezocht. Verder lezen wij van hem niets en weten alleenlijk dat hij in 1466 overleed, en te Wachtebeke in den koor der kerk begraven werd.

Ondertusschen had de abdij nieuwe moeielijkheden. Nauwelijks was Merten Vilain over den verkoop zijner goederen te Temsche, met de heeren van Sint Pieters overeengekomen en naar Palestina vertrokken, of zijn broeder Colaart heeft « geproefd wat te slaan uit dezen koop.

(1) Van Lokeren, II, bl. 261.
(2) Van Lokeren, ibid.
(3) Duchesne, *Preuves*, bl. 617. — Zie bewijsstukken, XXIX.
(4) Duchesne, *Preuves*, bl. 621. — Zie bewijsstukken, XXX.

Hierom heeft hij in 't naarvolgende jaar zonder lange te vertoeven, uit krachte van naderling de verkochte stukken met hare toebehoorten gecalengierd oft willen calengieren. Maar omdat hij zijne gecalengierde vernaderinge zonde afgaan en den Prelaat met zijne religieuzen, al dat voorzeid is vreedzamelijk zonde laten genieten, zoo heeft (de Prelaat) hem boven de voorzeide sommen geteld vijf honderd gouden kronen, elke krone weerd zijnde acht en veertig grooten vlaamsche munt. Hierna zijn zij koopers vreedzamige bezitters van alle de voorschreven jurisdictiën, partijen ende heerschappijen, die in de prochie van Temseca gelegen zijn, bedegen. » (1)

Colaart, gelijk men ziet, deed zijn recht van naerhede of van naderling, dat is, van eersten wettigen erfgenaam of nabestaande van den verkooper, gelden; den 18 September 1459 besliste de hertog van Burgondië, Philip, dat de abdij de bovengenoemde som van vijf honderd gouden kronen zou betalen (2); de baljuw en de leenmannen van Temsche, na de vereischte geboden gedaan te hebben, stelden den 16 October de kloosterlingen in bezit van alle de leenen der heerlijkheid (3), en den 29 October werd, volgens kwijtschrift van Vilain, hem de gezeide som betaald (4). De heerlijkheid van Steenbrugge, een leen van den kastelein van Gent, werd hem ook toegekend door de leenmannen van Haasdonk van wie ze afhong, den 28 December 1459 (5).

Door al dit aankoopen had de abdij hare kassen ledig betaald en moest, in 1460, tot de leening haren toevlucht nemen (6). Zij leende 64 pond grooten aan 4 pond 's jaars! — De voogden van Colaart's kinderen beweerden nog recht te hebben op een stuk grond waar er een meulen in opbouw was : alles werd het klooster toegekend, mits eene som van 34 pond (7).

Ruim dertig jaar bleef Temsche onder het onmiddelijk gezag der Heeren van Sint Pieters.

Wordt vervolgd.

---

(1) Heyndricx, *Leven van S. Amelberga*, bl. 316.
(2) Van Lokeren, II, bl. 262.
(3) Van Lokeren, II, bl. 263.
(4) Ibid.
(5) Ibid.
(6) Ibid.
(7) Van Lokeren, II, bl. 267.

STAMTAFEL DER VILAIN'S

Huig I, kastelein van
Steen, trouwt met O

Huig II, kastelein van Ge
trouwt met Maria van Ga

Jan van Ge
gezeid Vilai

I. Wouter van Gent Vilain, heer van Sint Jans Stee
van Temsche, trouwt met Adeliza van Temsche, † r

Jan Vilain, heer van S. Jans Steen. † 1316.

III. Philip Vilain, heer van S. Jans Steen, voogd van Temsche. † 1338.

II. Hector Vilain, voogd van Temsche, trouwt met Maria van Liedekerke. † 1330.

IV. Ge
voo

V. Simon van Malstede
Jans Steen, voogd va
met Clara van Mirab
dood omtrent 1342
1° met Geert v. Moerz
Van Simon van Mals

Elizabeth van Malst

VIII. Adriaan Vilain, heer
voogd van Temsche, t

IX. Merten Vilain, heer van Ressegem en Sint Jans Steen, voogd van Temsche tot 1458, tr. met Antonia v. Massemen. † 1466.

Catherien.

Margeriet.

Colaart
v. Lied
Marger
dochte

Adriaan Vilain trouwt met Maria van Koeigem. † 1490.

Jossiene.

Geertruide, kloosterlinge.

Adriaan Vilain trouwt
Jossiene van Rijmersw

Adriaan.

Antonette.

DIT WERK VOORKOMENDE.

heer van Sint Jans
Champagne. † 1232.

Vouter van Gent, gezeid
ilain, tr. met Avezoete.

Alexander van Gent, gez. Vilain,
trouwt met Isabella van Axel.

gd
00.

Jordaan van Gent,
gezeid Vilain.

Vilain,
emsche.
).

Elizabeth tr. met
Tillo van Malstede.

Wolfaart Vilain, Hoofdschepene van Waas.

Wouter Vilain.

van Sint
che, getr.
na zijne
ht treedt
et Jan Vil.
amt af.

Maria van Malstede,
tr. met Jan Vilain.

Jan Vilain, heer v. Boekhoute, tr.
1° met Maria van Malstede.
2° met Clara van Mirabelle.
Uit 't eerste huwelijk sproten

Hector Vilain.

jong.

VI. Jan Vilain, heer van Sint Jans Steen, voogd van Temsche, tr. met Margeriet de Briseteste, † rond 1385.

Wolfaart Vilain.

Philip Vilain,
heer v. Welle.

Joanna.

VII. Jan Vilain, heer van Sint Jans Steen, voogd van Temsche, tr. met Margeriet v. Gaver. † 1418.

Rogier.

Clara trouwt met Philip,
heer van Kouderburg.

int Jans Steen,
udoca van Praet.

Jan Vilain, heer van Huise enz.,
Burcht en Zwijndrecht. † 1449.

Hector Vilain.

Philip Vilain.

Margeriet.

, heer
tr. m.
Gistel,
echt's.

Jan Vilain.

Christoffel Vilain.

Godfried Vilain.

Gudula.

Margeriet.

Colaart
Vilain.

Merten
Vilain.

BEWIJSSTUKKEN.

I.

Koning Karel de Kale keurt de gifte goed van graaf Boudewijn den IJzeren (1).

« In nomine Stāē et individue Trinitatis Karolus gratia Dī rex. Notum esse volumus omnibus Stāē Dī ecclesiae fidelibus gen̄ris (2), presentibus scilicet et futuris, quia vir venerabilis Balduinus abba monasterii quod vocatur Blandinius a Stō Amando in vico gandavo constrūctus in honore stōrum apostolorum Petri et Pauli consecratus et ubi modo corpus beate Amalberge virginis quiescere dinoscitur, qualiter pro remedium animae n̄rae fratribus in eadem ecclesia digne Dō militantibus ut aliquas res per auctoritatem præcepti n̄ri daremus, quod ita et fecimus. Dedimus præfatis Dō servientibus in pago Wasi super flumen Scaldi villa quæ vocatur Temsica, cum ecclesia bene ornata et in honore Stāē Mariae et Sт̄i Petri Apostolorum principis consecratam, ubi Sta Amalberga virgo gloriosa migravit de seculo ad xр̄m et ubi corpore humationis multis diebus quiescere dinoscitur, cum aliis basilicis ibi aspicientes, mansum indominicatum cum omnibus appendicibus suis, cum culturis et terris pratis aquis piscatoryis silvis ibi aspicientibus pro mercedis nostrae augmento et reverentie ipsius loci a nobis adquiescere libuit ad præfatum cenobium cum jam dicta villa secundum divisionem suam, presentialiter tradere libuit. Qua propter volumus atque jubemus ut per n̄ram auctoritatem n̄ris videlicet et futuris temporibus predicta ecclesia et predicti fratres eorumque successores supradictas res in nostra elemosina concessas habeant atque perpetuo in dicione fratrum predictorum consistant, ita demum ut

(1) P. De Roo, *De wonderbare maagd Sinte Ametberga*, bl. 205 en 206. — Zie hiervoren, bl. 104.

(2) Van Lokeren leest : *ac nostris*.

quicquid de ipsis ob utilitatem et profectum ipsorum fratrum jure ecclesiastico facere voluerint, libero in omnibus profruantur arbitrio faciendi, per nostram quippe auctoritatem. Ut pleniorem in Dī nomine optineat vigorem et a fidelibus Sīe Dı ecclesiae ac uris verius credatur et diligentius conservetur de anulo nr̄o subter jussimus sigillari.

R
Signum K—( )—S Karoli gloriosissimi regis
L Thadbeoldus

Data id. apr̄l. indictione tertia Anno xxx regnante Karolo gloriossimo rege. Actum Compendio palatio regis in Dī nomine feliciter. AXUMIII. »

II.

Koning Lodewijk van Overzee keurt de gifte goed van graaf Arnulf den Oude (1).

In nomine sancte et individue Trinitatis divina preordinante gratia Francorum rex Ludouicus. Si in divinis cultibus operam dantes ecclesiam Dei ad summum sacre religionis statum sustollere conamur ab ipso bonorum omnium remuneratore pro certo confidimus fore nobis recompensandum. Igitur notum esse volumus omnibus sancte Dei ecclesie fidelibus presentibus scilicet et futuris, quam nostre dignitatis adiens presentiam Arnulphus Comes et Marchio nobilissimus nosterque consanguineus clarissimus, Nobis retulit dolendo quoddam cenobium a beatissimo Amando presule sub regulari monachorum norma nobiliter secus castrum Gandavum super Scaldi fluenta olim constructum fuisse, quod antiquitus vocabatur Blandinus, nunc vero vocitatur Johannis monasterii, penitus modo haberi destructum. Unde isdem comes Arnulphus ob Dei sanctorumque eius amorem vehementer compassus eo reddidit jure quasdam res, quamvis non omnes predicto cenobio, que dudum per violentiam et nimiam secularium cupiditatem inde fuerant absumpte, remotis inde canonicis inibi non satis honeste viventibus, quo melius ibidem velut quondam monachi substituerentur qui regule et abbati vacando obedirent. Quo circa prelibatus comes nostram satis reverenter expetiit munificentiam, quatenus concessas res precepti nostri munimine iam dicto monasterio corroborare dignaremur, quod et fecimus. Sunt autem memorate res..... In pago vero Wase super fluvium Scaldam villam que dicitur Tempseka cum omnibus appenditiis.......

---

(1) Van Lokeren, *Chartes et documents*, I, bl. 27. — Zie hiervoren, bl. 106.

III.

Steppo van Viggensele, en zijne mannen doen de rechten en voorrechten kennen van den meier van Temsche (1).

Ego Steppo de Viggensele cunctis fidelibus in futuras sicut in praesentes generationes. Venerabilis abbas Hugo sancti Petri Gandensis, cum essem advocatus in Tempseca, frequenter conquestus est quod Balduinus villicus suus in eadem villa quaedam sibi injusta usurparet et intra iura sua computaret. Ei ergo, consilio nostro et aliorum hominum suorum, diem in camera sua constituit, et quid ad eum pertineret quid non, hoc modo determinavit. Balduinus idem ad diem sibi praefixam veniens dirationare voluit de officio suo non nisi aliorum villicorum se judicium exsecuturum. Cui statim per nos atque alios abbatis homines judicatum est eum semper non solum villicorum, sed etiam aliorum hominum abbatis subiturum judicium. Et quia idem Balduinus praeter feodum suum etiam terram censualem habere dignoscitur, judicatum est ei, si quis de villanis adversus eum causam habuerit, eum apud Tempsecam judicio scabinorum coram praeposito justiciam prosecuturum. Deinde ab abbate ammonitus ut jura sua ipse ediceret et injusta quæ sibi usurpaverat abnegaret cum consilio parium suorum, loquens ait : Mei, domne abba, officii est, ex paterna hereditate in Tempseka villicum esse et terram feodi mei ad officium meum pertinentem possidere. Propter hoc debeo Domino meo servire villanos quotiens necesse est ad opus curiae vestrae ad fodiendum, ad culturam fimandum, ad segetes carricandum submonere, et tunc cibum meum habere, et cum non venerint qui submoniti fuerint cum praeposito satisfactionis praemia dividere unum tantummodo licet mihi ex hoc excusatum habere, si voluero. Cum salbatitur, collecta messe, debeo adesse et cibum similiter habere. Cum abbatis census solvendus est, in festo sancti Martini uno die et in festo sancti Andreae tribus diebus, debeo de censu solvendo prius in ecclesia praeceptum dare, cum census solvitur cum praeposito esse et cum eo comedere. Cum pro censu non persoluto cum advocato pergit pandare, debeo simul ire, sed de pandorum redemptione nichil pertinet ad me, nisi eorum permissione, quia duo denarii sunt praepositi, tercius advocati. Similiter omnis emendatio vel forefactum eorum profiteor quod sit, nichilque inde habeo nisi permissus. Duo batores in horreo abbatis,

(1) Van Lokeren, *Chartes et documents*, I, bl. 171. — Zie hiervoren, bl. 110.

mei sunt, tercius ejus est. Praeterea de colligendo censu abbatis, sive de Molenpenning, sive substantia alicujus mancipii mortui dividenda, sive Wingartpenning, sive de Vogetliden, sive Balcpenning, sive Sturpenning, sive de licentia nubendi cum extraneis, nichil horum iure pertinet ad me, nisi abbas seu praepositus mihi velint committere. Hoc autem unde querela ad abbatem pervenit, quod soleam villanos nimium gravare de Landcoep, eo quod ab eis plus etiam quantum praepositus exigerem, penitus falsum est, nec assero hoc ad feodale jus meum pertinere. Sed quia noti sunt mihi homines et eorum terra et substantia et valeo pro eis ad praepositum intercedere, hoc tantum habere soleo, quod mihi spontanee volunt tribuere. Si quid autem supra mensuram visus fuero exigere, debeo secundum quod praeposito rationabile visum fuerit accipere. Haec Balduinus ipse iudicio suo affirmavit et abnegavit, et haec ei a nobis et a multis hominibus abbatis, qui affuerunt, adjudicata sunt, quorum nomina et testimonia subscripta sunt : Sigerus, filius meus, Balduinus, filius meus, Balduinus Potter, Simon filius eius, Wethericus Gandensis decanus, Lifnodus decanus de Wasia, Balduinus Morel, Erpinus presbyter, Walcherus villicus de sancto Petro, Rodulfus Azzekin, Walterus magister de coquina, Lambertus Kegel, Willelmus Snethe, Alexander, Thomas de Thesla, Macholmus Longus de Thesla, Balduinus Loc, Otiocht, Walterus filius eiusdem, Balduinus villicus, Otto avunculus Balduini villici, Walterus filius eius, Benzo de Scoucele, Balduinus de Beka, Sigerus de Overstamer, Ringot Ruskere.

Actum anno dominicae incarnationis MCLXVI°, domni Hugonis abbatis anno IV°.

IV.

Overeenkomst tusschen de abdij en Reingot, broeder van Balduinus meier van Temsche (1).

Hugo Dei miseratione abbas sancti Petri Gandensis, omnibus tam futuris quam presentibus in perpetuum, universitati vestre notum esse volumus, quod cum frequentior questio pullulasset inter Nos et Reingotum, fratrem Balduini, Maioris de Tempseka, super quibusdam bonis que idem Balduinus jure sibi hereditaria vendicare contendebat, omnis quidem contentio de consensu partium sopita est in hunc modum et penitus decisa. Predictus Balduinus quitquid in terris vel feodo apud Tempseka habebat, retroactis diebus, ecclesie sancti Petri LX marcis

(1) Van Lokeren, *Chartes et documents,* I, bl. 205. — Zie hiervoren, bl. 112.

obligauerat; sed Nos amicabiliter et misericorditer cum Ringoto, fratre eiusdem Balduini, agere volentes, aliquantulum terre nobis detinuimus, ipso Reingoto terram illam una cum filio suo Nobis resignante et in elemosinam donante, partemque terre ipsi Reingoto quitam clamavimus. Limitata autem elemosina nostra ab ipsius terra hoc modo est, torrens inter curiam nostram et domum ipsius decurrens. Quitquid itaque ex parte torrentis versus domum ipsius habetur, ipsius erit, et quitquid ex parte torrentis versus curiam nostram habetur, ecclesia nostra imperpetuum sibi proprium retinebit, excepto solo predio quod Bolek nominatur. Illud enim predictus Balduinus et successores ipsius, usibus suis reservavit, processit quod de voluntate nostra ut sepedictus Reingotus villicationem de Tempseka, cum omnibus pertinenciis suis, sicut eam memoratus frater eius Balduinus tenuerat, exceptis flagellis et triturariis, quos idem Balduinus in horreo nostro singulis annis habere consueverat, nomine feodi ab ecclesia nostra possiderent. Nos itaque factum nostrum nulla volentes temporum diuturnitate cassari, cartam presentem iam dicto Reingoto conscribi et sigilli nostri fecimus auctoritate confirmari, salva quidem elemosina quam prenominatus Balduinus capelle sancte Marie de Clusa, cum uxore sua tradidit et liberaliter assignavit. Actum in monte Blandinio anno dominicae incarnationis MCXCVI° mense novembris VI° idus mensis.

Testes : Walterus de Platea, frater eiusdem Reingoti, Walterus filius Boammundi et Balduinus filius eius, Walterus de Remis, Balduinus Scultetus de Lokerne, Willelmus de Crayenhem, Lambertus Kegel, Robertus Anglicus, Willelmus Snede, Lambertus Decanus de Tempseka, Ghelnotus presbiter, Johannes filius eius, Gisel de Stauerbeka, Walterus filius Bertildis, Gisel de Heekout, Godescalc filius Stombes, Walterus Vede, Inghelbertus de Bolsele, Arnolt Spicht, Scabini de Tempseka.

V.

Avezoete staat aan den abt van Baudeloo, eene tiende af te Sint Jans Steen (1).

Universis præsentes Litteras visuris, Avesoeta relicta domini Villani de Gandavo militis, et Alexander primogenitus eius salutem in Domino sempiternam. Universitati vestræ tenore præsentium significamus, quòd nos decimam sitam in parrochia sancti Joannis de Steene, quam domi-

(1) Duchesne, *Preuves*, bl. 545. — Zie hiervoren, bl. 115. — Van der Vynckt zal dezen brief beoogd hebben als hij zegt dat Wouter Vilain, voogd van Temsche, in eenen akt van 1262 vernoemd is. Zie bl. 115. Dat hij voogd was staat er niet in.

nus Balduinus de Inghelosenberghe miles de consensu uxoris suæ et heredum, et per manum Adelizæ dominæ suæ, ut dicitur, à qua eam tenebat in feodo, et judicio hominum suorum, viris Religiosis Abbati et Conventui beatæ Mariæ de Bodelo in puram contulit elemosinam, pro nobis et heredibus nostris, tanquam superiores domini, à quibus dicta Aliza eandem decimam tenebat in feodum, ad opus Abbatis et Conventus prædictorum secundum arbitralem ordinationem quitamus, quitam clamamus, werpimus, et effestucamus, et quicquid iuris huc usque habuimus, vel habere potuimus in eadem. Et specialiter homagium et omne ius, in quibus huc usque dicta domina Adeliza de Overmere, et heredes eius occasione dictæ decimæ nobis tenebantur. Omnia prædicta libere ipsis Abbati et Conventui prædictis conferendo in perpetuum pacifice possidenda. Et hoc coram hominibus nostris feodatis, scilicet Nicolao de Scoucele, Joanne filio dominæ Juen de Temseka, Lamberto de Puteo, Balduino de Rusching, et Balduino filio Joannis. Salvo nobis et heredibus nostris iure seculari in forefactis accidentibus in terra illa, in qua dicta decima colligi consuevit. Promittentes quòd adhuc stare volumus dicto arbitrorum, si quid quoad dictam quiticlamationem supplendum fuerit vel addendum. Promittentes nihilominus fide et iuramento interpositis, et sub poena trecentarum librarum Flandr. parti observanti dictam quiticlamationem a parte resiliente ab ea, cum poena de qua fit mentio in arbitrio super his prolato reddendarum, quòd contra præmissa vel aliquod prædictorum per nos vel per alium non veniemus in futurum. Et hæc omnia et singula ut firma et inconcussa permaneant in futurum, et inviolabiliter à nobis et heredibus nostris in perpetuum observentur, ego Avesoeta prædicta præsentes litteras sigilli mei munimine ipsis Abbati et Conventui prædictis tradidi sigillatas. Ego verò Alexander prædictus in annis legitimæ ætatis constitutus, et quòd talem quiticlamationem facere possem à prædictis hominibus indicatus, quia sigillum proprium tempore datarum Literarum præsentium non habui, præsentes etiam Literas in notitiam et robur omnium prædictorum sigillo nobilis viri domini Joannis de Damme militis ad preces meas feci communiri. Interfuerunt autem huic quiticlamationi dominus Willelmus de Belsele miles, et Theodoricus filius eius, Willelmus de Witnevelde, Walterus dictus Har, Daniel de Temseke, et alii quamplures villæ de Steene. Datum et actum Cimiterio de Steene anno Domini M.CC.LXII. mense Augusto Dominica post Laurentij Martyris (1).

---

(1) Hierna volgt de akt waarbij het afstaan der tiende wordt goedgekeurd door de scheidsmannen en aangenomen door den abt van Baudeloo.

VI.

Huig, kastelein van Gent, verzaakt, ten voordeele van Sint Baafs abdij, aan alle de rechten welke hij bezat in den grooten en kleinen Weert, en stelt een einde aan sommige geschillen tusschen hem en de abdij (1).

Universis præsentes litteras inspecturis, Hugo Gandensis Castellanus salutem in Domino. Noverit universitas vestra, quòd terra illa quam emit Ecclesia S. Bavonis Gandensis erga Walterum de Coudenborch militem iacentem iuxta domum meam de Bornem, quæ dicitur Magnus Wert et parvus Wert, sive quocumque alio nomine censeatur, spectat totaliter ad Ecclesiam antedictam. Et in ipsa terra tam in alta quàm minori sive bassa iusticia, piscariis et omnibus aliis ad dictam terram spectantibus, nullum omninò ius me habere, dominium, vel advocatiam, spontaneè fateor et recognosco. Et si quid iuris in ipsa terra habere videar, hoc ipsi Ecclesiæ quitum clamo. Et si fortè per me, vel ex parte mea de permissione dictæ Ecclesiæ in posterum piscari, vel aliquid aliud quocumque modo ibidem fieri contigerit, per hoc nolo ipsi Ecclesiæ circa proprietatem seu possessionem præiudicium aliquod generari. Præterea omnes rancores et discordias habitas inter me et dictam Ecclesiam, pro eo quòd ipsa Ecclesia in allodio suo apud Mendonc circa locum qui dicitur Hosdonc et pratum et nemus adiacentia, in fluvio meo quoddam fossatum fodi fecerat, et omne ius quod in ipso fossato habeo, vel habere potero : et etiam omnes querelas et discordias inter me et ipsam Ecclesiam usque nunc motas vel habitas occasione Advocatiæ meæ parrochiarum de Mendonc, Everghem, Wondelghem, et Eckerghem, ipsi Ecclesiæ remitto, et ipsam Ecclesiam quitam clamo mea spontanea voluntate. De custodia verò, quæ vulgo dicitur Pratriæ, remanebit et observabitur infra advocatiam meam prædictam. sicut hactenus est observatum. Promitto etiam ipsi Ecclesiæ, quòd ipsi bona fide tanquam bonus Advocatus de cetero assistam, et quòd ipsam promovebo pro posse meo fideliter, et defendam. In quorum omnium testimonium præsentes literas scribi feci, et sigilli mei munimine roborari. Datum anno Domini MCCXLVI. feria secunda ante diem Cinerum.

---

(1) Duchesne. *Preuves*, bl. 520. — Zie hiervoren, bl. 115.

VII.

Huig, kastelein van Gent, en zijne vrouw verkoopen aan Sint Pieters abdij eenige goederen te Temsche (1).

Ego Hugo Castellanus Gandensis et dominus de Hosdein et Maria, uxor mea, notum facimus tam præsentibus quàm futuris, quòd nos vendidimus legitimè viris religiosis abbati et conventui sancti Petri Gandensis omne ius quod habuimus, vel habere potuimus quoquo modo in wastinis iacentibus in parochia de Thamisia, et in dominio eiusdem villæ, pro centum libris Flandrensibus et uno ronchino valente viginti libras dicte monete; exceptis dominio et forefactis nos ibidem contingentibus, et per scabinos adjudicatis, et omne jus predictum dictis abbati et conventui in perpetuum acquitamus et quitum clamamus, illud eisdem pro salute animarum nostrarum et antecessorum nostrorum in puram elemosinam conferentes. In signum rei testimonium et munimen, præsentes litteras memoratis abbati et conventui contulimus sigillis nostris roboratas. Actum et datum anno MCCXLVI. feria sexta post Quasimodo.

VIIbis.

Simon van Desseldonck en zijne vrouw Adeliza stichten eene kapellanij in de kerk van Temsche (2).

Universis præsentes Litteras inspecturis, Simon de Desseldonc miles, et Adelisa de Thamisia domina de Sancto Johanne de Stene salutem in Domino. Noveritis quòd nos propter remedium animarum nostrarum et parentum nostrorum, et quondam Walteri dicti Vileins, de consensu et voluntate dilecti filii nostri Johannis primogeniti nostri, fundamus et dotamus ex nunc inter vivos et irrevocabiliter Capellaniam in Ecclesia de Thamisia in perpetuum deserviendam ad magnum altare ejusdem Ecclesiæ. Ita quòd Capellanus in perpetuum instituendus in dicta Capellani tenebitur et debebit singulis diebus primam Missam celebrare pro remedio animarum prædictarum. Deputamus et assignamus, et assignari tum facimus ad dotationem et fundationem dictæ Capellaniæ quindecim libras parisiensium et usualis monetæ pro tempore currentis

(1) Van Lokeren, *Chartes et documents*, I, bl. 308. — Zie hierboven, bl. 116.
(2) Duchesne, *Preuves*, bl. 551. — Zie hiervoren, bl. 117.

per regionem Franciæ super decem et septem mensuris terræ iacentibus apud Walle juxta Hulst ad nos pertinentibus, et super piscaria nostra ad nos et ad bona nostra de Walle spectante solvendis singulis annis dicto Capellano instituendo, in Nativitate beati Joannis Baptistæ, etc. Et supplicamus nobili Principi domino Comiti Flandriæ humiliter et devotè, ut dictam dotationem franeet et mortificet ob remedium animæ suæ. Insuper supplicamus reverendis in Christo Patribus ac dominis Dei gratia venerabili Tornacensi Episcopo, ac domino Abbati Sancti Petri Gandensis, ut præmissæ fundationi et dotationi dictæ Capellaniæ suam auctoritatem, consensum et confirmationem adhibeant, cum solemnitatibus quæ in hujusmodi fieri consueverunt. In cujus rei testimonium, et firmitatem præmissorum, sigilla nostra præsentibus Litteris duximus apponenda. Datum et actum anno Domini M.CCC.VI. in Divisione Apostolorum (1).

VIII.

Vergelijk tusschen Robrecht van Bethune en de Mechelaars die zich moeten onplichtig verklaren aan de moord van Jan Vilain, vergiffenis vragen over den brand van Rupelmonde, en aan den graaf tien duizend pond grooten betalen (2).

Ordenet, traictict, et accordet est entre les gens Monsieur de Flandres en le presence de li d'une part, Waultier de Endove, Godefroy de le Piere, Jehan de le Slike, Jehan de Calcovene, Jehan de Coelputte, Ghiselin le Flameng, Jackemon de Dicquemue, et Simon de Lepelere, Procureurs des Maistres des Communes, des Eschevins, des Jurez, du Conseil, et de toute le Communauté de la ville de Maalines, envoyez, commis, et deputez de par caus d'autre; sour le maltalent et courrous que Monsieur de Flandres dessusdis a eu sour chiaus de ledite ville apaiser en le fourme que chi apres s'ensieut.

Premierement, chi de Maalines doivent venir en un certain lieu jusques à cinq mille ou quatre mille personne des plus suffisants de ledite ville devant Monsieur de Flandres devant dit, et illec se doivent excuser par leurs sermens de le mort Monsieur Jehan Vilain en le maniere qui s'ensieut. C'est à sçavoir que par eaux ne par nul d'eaux de ledite ville, ne par leur fait, ne par leur traict, lidis Messire

(1) *Divisio Apostolorum*, scheiding der Apostelen, die feest werd gevierd den 15den Juli.
(2) Duchesne, *Preuves*, bl. 554, 555 en 556. — Zie hiervoren bl. 118; men gelieve volgens het hier gegeven stuk eene onnauwkeurigheid van bladzijde 118 te verbeteren.

autel maniere, comme tout marchants de Brabant ou d'aultre pays. Et Jehan Vilain ne fut mis à mort, ains leur desplent lidis fais aussi tost comme ils le sceurent, et desplait encore et desplaira à tousjours; et que si ils l'eussent sceu, ils l'eussent empesché à leur pouvoir.

Item tout en autel maniere et forme se doibvent excuser chil de Maalines, et par autel nombre de gens, et el mesme lieu, del arsin de Rupelmonde (1).

Item se doibvent chil de Maalines dessusdit ou mesme lieu, et par le mesme nombre de gens, excuser du fait qui advint hors de Maalines, comme de chiaus qui presens furent sur le stroon del yavve (2), et furent dehors ledite ville. Et avec ce doivent-il cognoistre illec en apiert, que au lieu la où lidit encor furent presens, n'ont-il nul droit, ne oncques ne eurent, ne nul droit ne reclaiment, ne oncques ne firent.

Item chil de Maalines dessusdit doibvent à tout ledit nombre de personnes, et en mesme lieu, venir reveremment, et illec dire à Monsieur de Flandres dessusdit, que il leur poize de ce que il oncques le courroucherent, et de ce que courrouchié l'ont prier merci, et que il leur veille pardonner, et rechevoir à sa grace.

Item doivent chil de Maalines dessusdit en nom de amende donner à Monsieur de Flandres dessusdit dix milles livres de gros, le gros tournois pour seize tournois petits, à payer à dix ans prochains et continuels ensieuvants. De lequelle somme de deniers il doibvent donner audit Monsieur de Flandre au jour que il feront les excusances dessusdites mille libvres de le monnoye dessusdite : et dudit jour en un an aussi mille livres, et avant continuellement de an en an mille livres de ledite monnoye, jusques à tant que lesdites dix mille libvres seront plainement parpaiées. Et sur les paiements à venir leurs lettres de obligations si bonnes et si fortes que on les sara deviser. Et parmy les coses dessusdites Monsieur de Flandres doibt pardonner à chiaus de Maalines tous mâltalents et conroux avenus jusques aujourd'huy. Et les doibt sour chou rechevoir à se grace et à se paix et amour. Et poront d'ores en avant aler, venir, demourer, marchander, et retourner paisiblement à tous leurs biens et marchandises parmy le Comté de Flandres, leur coustumes et droitures payant, tout en

(1) *De l'arsin*, van den brand, van het in brand steken; van *ardre* of *ardoir*, lat. *ardere*, branden.

(2) *Del yawe*, van het water. Van *yawe*, *iave*, eertijds gebruikt in Noord-Frankrijk, is het hedendaagsche *eau* afgeleid; men had ook *eve*, *eue*, *eyhe*, *iau*, *ieu*, enz.; sur *le stroon del yawe*, op de rivier.

les doibt vuarandir (1) Monsieur de Flandres dessusdis leurdites marchandises et besoignes faisants de tous arrests et empeschements non deus, si comme aultres marchants. Sauve che que lidit Monsieur de Flandres ne prend mie les corps de chians de Maalines dessusdis à warandir envers Monsieur de Tenremonde son nepveu, ne envers Hector Villain, ne se partie, ne leur biens aussi en le terre le Segneur de Tenremonde dessusdit se il y venoient, mais se aulcune cose leur fut meffaict en leur corps, ce que ja n'advienne, és aultres endroits de Flandres, Monsieur de Flandres dondit meffait fera faire loy du pays comme boins Sires.

Encore est il accordé, que cil de Maalines doibvent à Jean Scinkel de Bruges sans delay plainement faire rendre ce que prins luy fut dedans le ville de Maalines, si avant comme il le pourrat suffisamment monstrer : rabbatu de ce chou que lidis Jehan en a rechent par luy ou par ses gens.

Item est il accordé, que des prinses qui furent faictes dedans Eauwes (2) par les gens de Monsieur de Flandres sur chians de Maalines d'une part, et de chiaulx de Maalines sour les gens Monsieur de Flandres d'aultre, que dix prendhommes en doibvent estre prins li uns del une partie, et li aultres del aultre : liquels enquerront loialement et en bonne foy desdictes prinses. Et quant il en auront enquis diligemment, il en doibvent dire et juger droict selon ce que trouvé en aront, se il en sont en accord. Et se il n'en sont en accord, il est accordé que les boines villes de Flandres et de Brabant y doibvent mettre le tiers. A le fin que li jugement de le partie, à qui li tiers s'accordera, demourra ferme et estaules (3). Ce fut faict, ordenet, traictiet, et accordet à Gand l'an de grace mil trois cents et dix et sept, le Sapmedi apres le Behourdich (4).

IX.

Philip Vilain staat aan zijnen broeder Hector het recht af op de voogdij van Temsche en op andere erven (5).

Ie Philippe Villain fay sçavoir à tous ceulx qui ces presentes lettres

---

(1) *Vuarandir,* warandeeren, *garantir.*

(2) *Dedans Eauwes,* op water, *dans les eaux.*

(3) *Estaules,* bestendig, *stable.*

(4) *Behourdich* staat uitgelegd bl. 118.

(5) Duchesne, *Preuves,* bl. 556 en 557. Dit stuk, gelijk vele andere, heeft de schrijver uit het vlaamsch vertaald, wij moeten nu van hem het fransch overnemen. — Zie hiervoren bl. 119.

voiront ou lire oiront, que moy et Hector Vilain mon frere sommes accordés de tous biens escheus audict Hector, qu'il doibt à présent avoir et jouïr du costé de Madame nostre mere, et de Messire Jan Vilains nostre frere, desquels Dieu vœulle avoir leurs ames, et de tels aultres biens que luy pourroient escheoir et advenir par cy apres de Monsieur nostre pere (quelques ordonnances que pour ce pourroient avoir esté faictes par cy devant) pour aultant que moy à Hector n'ay faict nul assignement asseuré ny donné enseignement, si comme de quarante livres parisis par an, qu'il auroit presentement de Madame nostre mere, et de Messire Jan nostre frere susdits, et de cent livres parisis par an qu'il auroit apres la mort de Monsieur nostre pere au cas que nous venons à le survivre. Pour tous lesquels biens luy ay assigné l'Advouerie de Thamise avec tout ce qui appartient au fief de ladite Advouerie gisant à Thamise; et avecq ce toutes terres et heritages que j'ay audit Thamise, avecq tels droicts qui m'appartiennent et me sont escheus. Et outre ce luy donne vingt livres parisis par an sur le bien que je tiens presentement. En oultre j'octroye comme plus prochain hoir de Monsieur nostre pere, advenant que nous vivons plus long temps que luy, que Hector mon frere aura la disme que tient Monsieur nostre pere de Monsieur de Tenremonde. Et moyennant ces parties de biens ledit Hector se tient bien satisfaict de moy, et m'a quitté tout tels biens qu'il devroit avoir de Madame nostre mere et de Monsieur Jan nostre frere, tous deux de fiefs cotteriez, et meubles, et de tous biens qui luy pourroient escheoir de Monsieur nostre pere, tant de fiefs cotteriez, que meubles. Mais est à sçavoir que parmy ce il ne quitte le droict que luy pourroit escheoir de moy. Ces biens et assignemens ont esté faits par communs parens, et pardevant nostre honoré Seigneur Monsieur le Vicomte de Gand, y ayant aussi pour hommes Monsieur Philippes d'Axelles, Monsieur de Masmine, Monsieur Sohier de Gand, et Monsieur Rasse Mulard. Et pource que cecy demeure ferme et stable, avons prié et requis mondit Seigneur le Vicomte, ensemble nobles personnes Monsieur Philippes d'Axelles, Monsieur Sohier de Courtray, Monsieur Ywain de Vaernewick, Monsieur Waultier Briseteste, et Monsieur Simon vander Couckenen, qu'ils veullent seeller cestes. Et nous Hugues Seigneur de Sottenghien, Vicomte de Gand, Philippes d'Axelles, Sohier de Courtray, Ywain de Waernewyc, Waultier Briseteste, et Simon vander Couckenen, chevaliers, par la priere et requisition de Messires Philippe Vilain et Hector son frere avons seelez ces presentes de nos seels pendants. Ce fut faict en l'an de nostre Seigneur que l'on escripvoit son Incarnation

mil trois cens dix et huict, au Jœudy avant le soir de Sainct Martin en hiver.

X.

Mattheeuws van Lorreinen staat het kasteleinschap af van Rupelmonde aan Hector Vilain, voogd van Temsche (1).

Nous Mahius de Lorraine, sires de Bevre et de Florines, faisons savoir a tous que nous pour le bon et loial service que messires Ector Vilain chevaliers nous a fait et fera encore nous en guerredon (2) et en recompensation de bon service il donnons et avons donneit nostre chastelrie de Rupplemonde et tel droit que nous y poons et devons avoir a tousjours par telle manière que ledit messire Ector trespasseit de cest siecle nous notre hoir ou cil qui cauze aroient de nous leditte chastelerie et tel droit comme avoir y poons si que dit est porront rachater, toutes foys que il nous plaira, de chinc cens livres de bons parisiz, un vies gros tournoys le roy de France pour douze deniers parisiz ou monnoie a l'avenant et leditte chastelerie et tel droit que nous y avons si comme dit est il doit tenir de nous en fief et en hommaige et estre en notre feautes et venir en notre hommaige tontez foys que il nous plaira et nous servir bien et loyalment et en renforchant et amendant ledit fiez nous de notre volontez donnons encore audit messire Ector quarante livrez de parisiz tous les ans a payer au jour Saint Remy prochainement venant et ensi de an en an tant et si longement comme il auera le vie ou cors en paiant lesdittes quarante livres un vies gros tournoys le roy de France pour douze deniers parisiz ou monnoie au vaillant lesquelles quarante livres dessus dittes nous volons que il ait tous les ans sur tous nos biens de notre terre de Bevre a toutez les chosez dessus dittes bien et loyalement tenu de nous et de nos hoirs nous obligons tous nos biens de no ditte terre de Bievre par les tesmoing de ces presentes lettres seellees de notre seel faittes et données a Anwers le dijmenche nuit dou jour saint Andrien apostele l'an de grâce mil trois cens vint et sept.

---

(1) De Potter en Broeckaert, *Geschiedenis van de gemeenten*, *Rupelmonde*, bl. 115. — Zie hiervoren bl. 121.

(2) *Guerredon*, *guerdon*, belooning; een dier zeldzame woorden gemaakt uit twee verschillige talen *weder*, terug, en *donum*, gift, gesteld in plaats van *loon*; *wederloon*.

XI.

Hector Vilain en zijne gemalin begiftigen het gasthuis van Temsche (1).

Hector Vilein Chevalier Advoüé de Tamise, et Chastellain de Rupelmonde, et Marie Dame de Liedekercke, de Breda, et de Tamise. Sçavoir faisons à tous presens ou advenir, que nous avons donné par commun et consentement à l'Hospital de Tamise qu'avons fondé de nouveau, et faict à l'honneur de Dieu et de sa benoite mere la Vierge Marie, la place où il est assiz, maisons et heritages, etc. Et pour aultant que nous Hector Vilein Chevalier et ladite Marie sa femme voulons que toutes le choses avant dictes demeurent bonnes, fermes et stables à l'honneur de Dieu nostre Seigneur, sa mere Marie, et ceste grande Saincte Amelberghe, avons seellé cestes avecq nos seels y pendants. Ce fut faict le Sabmedy avant my Mars en l'an de nostre Seigneur que l'on escripvoit M.CCC.ETXXX.

XII.

De bisschop van Doornijk keurt de inrichting goed en de begiftiging van het gasthuis van Temsche (2).

Universis præsentes Litteras inspecturis Vicarius Reverendi in Christo Patris et Domini, A. (3) Dei gratiâ Tornacensis Episcopi in remotis agentis, in spiritualibus et temporalibus generalis, salutem in Domino sempiternam.

Noveritis, quod cum de mandato nostro, ad supplicationem Nobilis viri et venerabilis Domini Philippi Villain Legum Professoris, zelo devotionis accensi, cupientis pro terrenis cœlestia, et pro perituris æterna felici commercio commutare : qui quoddam Hospitale in Parochia de Thamisia Tornacensis Diœcesis, pro ipsius et parentum suorum animarum remedio et salute, de bonis propriis fundasse dicebatur pariter et dotasse, per Decanum Christianitatis Wasiæ, de et super fundatione et dotatione hujusmodi Hospitalis, videlicet quæ et qualia et quanta sunt bona et redditus dicti Hospitalis, ac de valore annuo

(1) Duchesne, *Preuves*, bl. 560. Vertaald uit het vlaamsch. — Zie hiervoren bl. 122.

(2) Miraeus. *Diplomatum nova collectio*, III, bl. 719. — Zie hiervoren bl. 122.

(3) *Andreae*, Andreas Ghyny, een Florentijner, eerst bisschop van Atrecht en dan van Doornijk. Hij werd kardinaal en verliet in 1312 de Doornijksche kerk.

eorundem, et an amortisata sint, vel amortizatione indigeant, in cujus etiam Patronatu existant, et de omnibus aliis circa hæc necessariis et oportunis, vocatis evocandis, inquisitio facta fuerit.

Nos dictâ inquisitione præmissâ, ac à nobis visâ et diligenter inspectâ, compertoque per eandem, dictum Hospitale necessaria et competentia, modo sufficienti et debito facta fuisse, ipsum Hospitale tamquam sufficienter fundatum pariter et dotatum, consideratis considerandis, pronunciamus in his scriptis, fundationemque et dotationem dicti Hospitalis laudamus, ratificamus, approbamus, et eas auctoritate dicti Reverendi Patris cujus Vicariè curam gerimus, perpetuo confirmamus.

Datum sub Sigillo Vicariatûs Episcopi Tornacensis anno Domini M.C.C.C.XXXV. feriâ secundâ ante festum beati Petri ad vincula.

XIII.

Philip Vilain laat weten dat graaf Lodewijk van Crecy het kasteleinschap van Rupelmonde wederkoopt, volgens vroegere voorwaarde, en dat de Temschenaren voor den graaf moeten betalen (1).

Philippez Vilayn, professor de Loys, sire de Saint Jehan à le piere et anwet de Thamise fais savoir à tous chiaus que ches presentes lettres verront et oiront que j'ai eu et rechen unez lettres de très-haut et poissant et redouté prinche monseigneur le comte de Flandres, de Nevers et Rethel en la forme et manière que s'ensient : Nous Loys, comte de Flandres, de Nevers et de Rethel faisons savoir à tous que comme nous soiemez tenuz à notre amé et foyal messire Philippe Villayn en la somme de chinc cens livres parisis de flandres pour le rachat dou chastelenage de Ruplemonde et nous li aienz donnée deuz cens livres parisis dessus diz en récompensation de tout che en quoi nous pooez estre tenuz à li tant pour chez frères comme autrement, desquelez deux cens livres il doit achatter hyretage dont il sera nos homs cest par tout sept cenz livres, pour les queles nous li avons assenees et assenons à prendre les sept cenz livres, parisis que li eschevin et bonnes genz de li vile de Thamise nous doivent pour cause des esmuetez, si mandons as diz eschevins et bonnes genz que sanz autre mandement atendre de nous il paient au dit monsei-

(1) De Potter en Broeckaert, *Geschiedenis van de gemeenten, Rupelmonde*, bl. 116. — Zie hiervoren bl. 123.

gneur Philippe les sept cenz livres dessus ditez que il nous doivent comme dit est et volons que parmi che que il les li aront puieez il en soient et demeurent quites vers nous par les teismonge de ces lettres scellées de notre seele. Donné à Bruges le xxxe jour dou mois de décembre l'an de grâce mil troiz cenz trente et sept — par la vertut de ditez lettres et par l'asseinement de chinc cenz livres parisis que contenuz il est li devant dit monseigneur de Flandres est rachaté et quite ladite chastelenage de Ruplemonde, et Jou Philippez devant diz me sui devestuz de la dite chastelenage pour loy et par jugement selonc la costume et droit dou pays et la transporte ens les mains dou baillin de Wase en non monseigneur de Flandres dessus dit et del asseinement de chinc cenz livres parisis dessusdis Jou Phillipes dessusdiz m'en tienz bien à payés et dez autres deuz cenz livres parisis doige achater enquerré et trouver rente pour le tenir en fief et en hommage dou dit Monseigneur de Flandres ou chi toist comme (1) il diz deuz cenz livres parisis seront rechenz des eschevins et bonnez gens de la ville de Thamise dessusdite. En teismonge de chez lettres seellées de mon grant seel faitez et données en l'an de grâce mil troiz cent trente et sept le xxiiie jour dou mois de Jannarius.

XIV.

Simon van Malstede begiftigt eene kaprij te Temsche; de weduwe van Hector Vilain geeft aan dien voogd eenige rechten en goederen, gifte gedaan ten overstaan van twee schepenen van Brussel (2).

Simon de Maelstede Chevalier, Seigneur de Sainct Jan Steene et Advoüé de Thamise, fai sçavoir à tous ceulx qui ces presentes Lettres verront, ou lire oiront, que j'ay promis et promets pour moy et mes hoirs bien et leallement tenir en bonne foy Sire Jacques de Crubecke mon Chappelain et l'hypotecquer pour une Chappelle perpetuelle en l'Eglise de Thamise de quinze livres parisis par chacun an, ainsi que Monsieur mon grand pere Simon de Desseldone, et Madame ma grand mere sa femme, et Monsieur Philippe Vilein mon oncle (desquels Dieu vœulle avoir les Ames) ont fondé sur le bien et terres ten Walle hors la ville d'Hulst proche le Beghinage et sur les pescheries à nous appartenans entre Hulst et Sainct Jan Steene, etc. Ce fui fait et seellé de mon seel le jour de Saincte Luce l'an M.CCC.XLI.

---

(1) *Ou chi toist comme*, aussitôt que.

(2) Duchesne, *Preuves*, bl. 564 en 565. — Zie hiervoren bl. 125 en 126.

Simon de Maelstede Chevalier Seigneur de Sainct Jan Steene et Advoüé de Thamise, et Claire de Mirabel sa legitime compaigne, Dame desdits lieux. Sçavoir faisons à tous, que donnons et avons donné à Gilles Ysvyve et Marguerite sa femme legitime la maison avecq l'heritage qui souloit appartenir â Jan Bues pour cinq sols de gros tournois par an, tels gros tournois que le Comte de Flandres fera annuellement recepvoir ses rentes. Lesdits Gille et Marguerite payeront cestedite rente au premier Sainct Martin en hiver prochainement venant apres la date de cestes, et ainsi d'an en an à chasque Sainct Martin heritablement durant. Et ceste rente nous Simon et Claire avons assigné annuellement à une Chappelle qu'a fondée Monsieur Simon de Desseldonc, Madame sa femme, Monsieur Philippe Vylein, et tous leurs predecesseurs, etc. Ce fut fait et accomply en l'an de nostre Seigneur quand on escripvoit mille trois cents quarante et un le Lundy apres la Chandeleuse.

A tous ceulx qui ces presentes Lettres voiront ou lire oiront Godement van Oondenberghe et Henry Labus Eschevins de Bruxelles salut avecq cognoissance de vérité. Sçacent tous que pardevant nous est comparue Madame Marie Dame de Liedekercke (1), laquelle estoit jadis femme de Monsieur Philippe Seigneur de Liedekercke, et a donné à Monsieur Simon de Malstede Seigneur de Sainct Jan Steene et Advoüé de Thamise tout le droict qu'avoit ladicte Dame Marie en la paroiche de Thamise, en toutes fourfaictures qui y sont escheuz, et par cy apres escheoir pourront, et les vingt-cincq sols de gros tournois par an qu'elle avoit sur le bien d'Arcke, à tenir, avoir et posseder aussi long temps qu'icelle Dame Marie vivera, chacun an un denier parisis à payer à icelle Dame la veille du Noel, excepté qu'icelle Dame Marie retiendra et jouïra annuellement de son droict de l'avoine et de trente et un gros tournois par an qui appartiennent à ladite avoine, comme elles les a relevé du Seigneur. En tesmoignage desquelles choses nous Eschevins susdits avons à ces presentes faict appendre nostre seel. Ce fut faict en l'an de nostre Seigneur mil trois cens quarante et deux, jour de Sainct André.

---

(1) Na de dood van Philip van Liedekerke trouwde zijne weduwe met Hector Vilain. Zie stamtafel.

XV.

Koning Rijkaart II van Engeland begiftigt Jan Vilain met eene jaarlijksche rente van honderd marken (1380). (1)

Richardus Dei gratia Rex Angliæ, etc. Omnibus, ad quos præsentes Litteræ pervenerint, salutem. Sciatis quod pro eo quod retinuimus penes nos pro termino vitæ suæ dilectum nobis Johannem de Villain Militem de Flandria, et pro bono servicio quod ipse nobis impendit, et impendet in futurum, concessimus ei centum marcas redditus percipiendas singulis annis ad Scaccarium nostrum ad terminos Paschæ et S. Michaëlis per æquales portiones ad totam vitam prædicti Johannis, vel quousque pro statu suo aliter duxerimus ordinandum, faciendo nobis hommagium pro redditu supradicto. In cujus rei testimonium has Litteras nostras fieri fecimus patentes. Teste me ipso, apud Westmonasterium tertiodecimo die Julij, anno regni nostri tertio. Pro Litteris de parvo sigillo. Waltham.

XVI.

Voorschriften van politie en verordeningen voor volders en wevers te Temsche (2).

Dit es de copie van den brieve daer die van Theemsche useren dat haer keure in staet, den welken in een rolle niet bezeghelt eñ met diversche handen gheschreven was, eñ oec te diverschen steden in sommen eñ elre gherasureert (3) bi Janne Brisinghe, den vader (4) Janne Brisinc, sinen sone Gheerde Van der Elst, Gillise den Smet eñ Janne Volkerie, alse mannen der kerken. . . . .

. . . .

als schepenen der kerken van sente Pieters bi Ghend den abt heer Gheerem Leewaerde te sinen versoecke leenden te visiteerne eñ doedene hute copieren den XIV[sten] dach van november int jaer MCCCXCVII, hem doe wesende (5) te Theemsche.

---

(1) Duchesne, *Preuves*, bl. 574. — Zie hiervoren, bl. 129.

(2) Van Lokeren, II, bl. 156. — De Potter en Broeckaert. *Temsche*, bl. 71. — Zie hiervoren, bl. 132.

(3) *Te diversche steden in sommen eñ elre gherasureert*, gherasureerd, van het latijn *rasura*, beteekent uitgeschrabd, doorgehaald; de brief was slecht : hij was in eenen onbezegelden rol geschreven door verschillige personen, en op verscheidene plaatsen waren er sommen en andere zaken uitgedaan.

(4) Er zou behooren een comma te staan achter *vader* en een achter *sinen sone*.

(5) *Hem doe wesende*, hij dan zijnde.

Int jaar ...LXII (1) te sente Lucas daghe.

Dit zyn de voorbode (2) in Theemsche ghegheeven bi mannen en bi scepenen.

In thalster (3) tarwen zal men winnen, XII d. par.

Item an thalster rugghins sal men winnen, IX d. par.

An dat broet dat van buten comt an scellinc I d.

Item wit broet omme IIII miten (4) of omme VIII.

Item rugghen broet omme VI d. of omme VII d.

Item broet te backene eenengheliic eñ eenen goed ghelyc (5) den ommesaeten (6) eñ daer af den heere omme te gaene (7) met IV mannen en IV schepen, of met meer also diewile also hi wille eñ daer men tbroet te cleine vint, dat sal men ontwee (8) sniden eñ deelen den armen, die diet te cleene ghebacken hadde up de boete van V st.

Item hoppen bier eñ bruun bier te ghevene den stoep omme... (9) miten, sonder oesters bier (10), eñ dien te metene metter ghebrander maten; maer die wille maecht min gheven, eñ diet niet en daede up te boete van V st., eñ daer af mach de heere omme gaen also dicke alse hi wille, eñ die hem ontsculdeghen wille, dat hi de vorbode wel ghehouden heeft, mach hem ontsculdeghen bi sinen eede.

Item so wii (11) dat draecht I cnyf (12) of eenen dol (13) binnen sAbs

---

(1) Aangezien de herziening gedaan wordt in 1397, moet het oorspronkelijke van 1362 ten laatste, dagteekenen; ik meen dat de brief ouder is.

(2) *Voorbode*, voorschriften, voorberichten. *Bode* staat bij Van Maerlant en de oude schrijvers in den zin van bericht, kennisgeving.

(3) *Halster*, eene maat, een halve mudde, in het halster of halter gingen twee viertels of viertals; die maten hebben niet overal dezelfde grootte.

(4) *Mite of myte*, een klein muntstuk. 72 mieten dedeu eenen brabantschen stuiver of twee grooten vlaamsch.

(5) Men was verplicht brood te bakken van ééne grootte en van één goed, van één meel.

(6) *Ommesaeten*, ommezaten, inwoners.

(7) *Omme te gaene*, daarover moet de heer onderzoek doen, en vonnis vellen met vier mannen en vier schepenen, zoo dikwijls als hij 't begeert. Zie over *omme gaen*, *ommeganck*, *devrgaende waerhede*, *waerhede doen* enz. Raepsaet, *OEuvres complètes*, III, bl. 333.

(8) *Ontwee*, in twee, in stukken.

(9) Er staat nevens : « Nota hier es rature van den somme eñ es ute ghedaen. »

(10) *Zonder oesters bier*, zonder oostersch bier, uitgezonderd het oostersch bier, waar men meer mocht voor vragen; daardoor wordt waarschijnlijk bier uit Duitschland aangeduid.

(11) *So wii* of beter *so wie*, al wie, *quisquis*, « wie so mi vint sal mi slaen » zegt Caïn bij Jacob Van Maerlant.

(12) I *cnijf*, een *cnijf* of *knive*, dit is een mes, *cultrum*, vergelijk 't engelsch *knife*.

(13) *Dol*, een dolk. De zin van den artikel is : Al wie draagt een mes of dolk binnen

heerscepe of tvoechs bedect up de boete van LX pond. item openbaer, up III pond.

Item eene pike op ghelame (1), up XX s.

Item . . . . colve zwaerd (2) ghedregen in scoen sonder spaenre of onscedich (3) alrande boghen met meer scurper schithten dan met tween (4), up de boete van X s. eñ den heere te betoeghene met III scepenen of met meer.

Item so wie dat mate coren anders dan met ghebrander mate, also dicke alse hiit daede, verbeurde hi V s.; en waere dat man waere van buten, die mochte hem ontsculdeghen een warf met sinen eede dat hiis niet en wijste.

Item wie dat meent eenen waghen up de cautsiede hie hebbe de parde in een seel of hi en suter hup, of hi en ghingher nevens (5), op de boete van II s. eñ een vremdt man mach hem onsculdeghen een warf met sinen eede, dat hijs niet en wijste.

Item die verkine hilde ongherinct (6) up de boete van XII den. eñ den heere dit te betoeghene met eenen scepenen of met II erfachteghen lieden.

Item negheenen wyn te tappene hi en zy gheprijst bi den fores (7) diere mannen eñ scepenen toe hebben ghewyst, of en zij bi orlove van den fores up den prys dat sene prisen zullen, eñ te metene met

---

de heerlijkheid des abts of des voogds, verdoken, op de boet van zestig pond, bloot, op die van drie pond.

(1) *Ghelame*, De Potter en Broeckaert lezen *of ghelame* en meenen het woord te mogen uitleggen door *ghelaive* of *glavie*; glavie beteekende eertijds lans, speer. Zie Kiliaen ad voc.

(2) *Colve zwaerd*, een zweerd met kolf of steel.

(3) *In scoen, scoe, scoen*, schoen; dit woord beteekent *calceamentum*, schoeisel; *ende sonder scarpe ende sonder scoe*, en zonder reiskorf en zonder voetzolen. Die beteekenis is somtijds gewijzigd als in handschoen; — of gelijk hier, waar schoen voor *scheede* staat. — *Sonder spaenre*, zonder *spander*, misschien riem of band, vergelijk *spanghe*, lat. *lamina, fibula*. — *of onscedich*, buiten de scheede.

(4) Allerlei bogen met meer scherpe of puntige schichten dan met twee.

(5) *Wie dat meent enz.*, wie eenen wagen ment, met eenen wagen rijdt zonder het peerd bij de lijn of het leisel te hebben, zonder er op te zitten of er nevens te gaan.

(6) *Ongerinct*, zonder ring. Het was eertijds algemeen het gebruik dat men in onze dorpen, ja zelfs in onze steden, de verkens langs de straten liet loopen, alwaar zij genoegzaam den kost vonden aan den overschot en afval, die voor de deur geworpen wierd. Opdat die dieren geene schade zouden veroorzaakt hebben door wroeten, moesten zij in den snuit geringd zijn.

(7) *fores*, foriers, fr. *fourrier*, lat. *mensor, forrerius*, hier bedienden aangesteld tot het keuren van eetwaren en dranken.

ghebrander malen, eñ dies niet en daede up de boete van III pond, eñ diene valschte, naer dat hi ghefort waert daert fores kenden up de boete van III pond eñ den heere metter boeten den wijn up de straete te doene eñ den bodem hute slaen metten wine.

Item so wie vleesch slaat van Paesschen toet sente Jansdaghe hutgaende ougste eñ langher hilde onghesouten dan III mael (1) up de boete van XX s. eñ daer af mach de heere sinen waerhede doen also dicke als hi wille.

Item so wie gheeten vleesch sloughe eñ vercochte, hij en seit, up de boete van X s.

Item soeghyn vleesch, verren vliesch, versaute vleesch eñ alrande onghave vleesch (2), up de boete van XL s., eñ een jaer zyn ambacht verbuert, hi en seit den persoon te vooren diet cochte, eñ daer af mach de heere sine waerhede doen also dicke alse hi wille.

Item so wat vleeschouwer bliesse of daede blaessen (3) int vleesch op de boete van X s. (4)

Item so wie ribaude of ribauderighen (5) heerbercht ofte . . . . . (6) up de boete van V s.

Item so wie dobbelde, nokelde, hutsede (7) of die dobbelinghe hilde

---

(1) De zin is : Al wie vleesch slaat van Paschen tot Sint Jansdag, einde van Oestmaand en het langer ongezouten zou bewaren dan voor drie eetmalen, op de boet enz. De feest hier bedoeld is Sint Jans onthoofding. Er zijn drij Sint Jansdagen, en zij komen niet zelden voor in de oude oorkonden, onder de volgende benoemingen : Sint Jan mid zomers, Sint Jan uitgaanden oeste, en Sint Jan 's winters.

(2) *Soeghijn vleesch, verren vliesch, versaute vleesch en alrande onghave vleesch*, zoggen- en stierenvleesch, gezoute en allerlei ongaaf of slecht vleesch. De Potter en Broeckaert zetten voor *verren vliesch* beerenvleesch; *verre, varre* heb ik in het oud vlaamsch nooit gebruikt gevonden in den zin van beer, fr. *verrat*, maar wel in dien van stier.

(3) *Bliesse of daede blaessen*, om het vleesch een schooner voorkomen te geven gebeurde het soms dat de slachter, vooraleer de huid af te doen, in de beest blaesde, waardoor eenige vliezen zich uitzetten en opzwollen, zoo scheen het vleesch vetter en deugdelijker te zijn. Door het stollen of stijven behielden de stukken dien schooneren ronden vorm, maar bedierven eerder.

(4) Er staat nevens : « Dit point was met eenre vremde hant. »

(5) *Ribaude of ribauderighen*, slechte, ondeugende mans- of vrouwspersonen; fr. *ribaud;* in Westvlaanderen zegt men nog *rabauw* tegen eenen schelm of deugniet.

(6) Er staat nevens : « Nota, daer es een wort hute gherasen, daer omme dat dese plaetse ydele staet. »

(7) *Dobbelde, nokelde, hutsede*, hier worden drij kansspelen aangeduid. *Dobbelen*, met de teerlingen spelen, de dobbelsteenen werpen. — *Nokelen*, is misschien met de bikkels of pikkels spelen, van knokel of kneukel. Het woord kan wel komen van

of hutsinghe bi dagge up x s. en bi nachte up xx s., en zy dat die dobbelinghe hilde of hutsinghe leed ware eñ verbode, en hier af mach de heere sine waerhede doen alse dicke alse hi wille.

Item so wie dat ghinghe ongherechte weeghe (1) up ii s. eñ den man sine scade vergouden so wie dat mach betoeghen met erfachteghen lieden.

Item niemen en sal wieden in anders mans corens en zij bi orlove van dies dat tcoren es up de boete van ii s. eñ den gheenen sine scade vergouden up dat ment mach betoeghen met erfachteghen lieden.

Item so wie quaeme bi nachte of bi daghe binnen yemens huuse of binnen sinen beloke van siere stede (2) omme yemene te cuelne (3) ofte scaede te doene van live eñ van goede, die persone die binnen zyn moghen de gheene, eñ sonder verbueren jeghen den Heere, eñ al sloughense doed of quettense, zij waeren quite jeghen den Heere, eñ riepen zy up haere ghebuere ulpe eñ makeden gheruchte eñ haere ghebuere niet en quaemen ter hulpen in tyd, die verbuerden elc iii pond; eñ ware dat zys niet en hoerden eñ daer af mach hem elc onsculdeghen met sinen eede, dat hijs niet en horde.

Item de gheeten (4) zyn ghewyst teeweliken daghen balline hute sabs heerscepe eñ tvoeghs.

Item die zyn bier valschte up de boete van iii pond eñ een jaer zyn ambacht verbuert.

Ende eenrande bier in huus te houdene up de boete van x st.

Ende van allen desen dinghen mach de Heere omme gaen eñ sine waerhede doen also dicke als hi wille.

Item de Heere sal ommegaen eñ besien maten en potte eñ also diewile alse hi wille, en waer hise te cleene vint up de boete van

---

nucleus, kern, steen van sommige vruchten, en zou dan 't spel zijn waarin men de twee deelen eener geklovene kern of dergelijke stukken ten gronde werpt. De speler kan fijn, middelbaar en grof spelen : vallen de stukken beide bol, 't is fijn; vallen zij beide hol, 't is middelbaar; ligt de eene helft hol en de andere bol, 't is grof. Dat heet hier *blokken*. — *Hutsen*, van waar het fransch *hocher*, beteekent schudden, om end weer bewegen, ondereen slaan, frequentatief *hutselen*; van daar hutsepot, hutsebeker, enz. Wat hier bedoeld wordt zal het oproeien of opwerpen zijn, het spel van *kop of letter, kruis of munt*; in het fransch, *croix ou pile, pile ou face*.

(1) *Ongerechte weeghe*, langs ongebaande, onerkende of verbodene wegen.

(2) *Binnen yemens huuse of binnen sinen beloke van siere stede*, binnen iemands huis of binnen het beluik of de aftuining zijner woonstede.

(3) *Cuelne*, quelne, quellen, kwellen, plagen.

(4) *Gheeten*, geëeden, samengezworenen, eedgenooten, *conjurati*.

v s., eñ die mate ontwee te slaene, die te cleen zyn, eñ alle maten voort te bringhene alst de Heere begheert, die binnen den huus zyn daer zy mede ghemeten hebben.

Item van ghewichten van ponden, van halve ponden, van steenen, van halve steenen, sal de Heere omme gaen met IV mannen eñ IV schepenen of met meer, up de boete van v s. eñ al haer ghewijchte voort te bringhene bi haeren geede daer zy mede hebben gheweeghen binnen den jaere, eñ waer dat mense te cleene vint ontwee te slaene.

Item so wie quakede (1) of quakebert hilde of spelede up de boete van III pond, eñ den Heere queekebart ontwee te slaene.

Item alran de beesten van den kerchove, up de boete van v s.

Item niemene negheen mees te leeghene ant kerchof daer beesten overgaen moghen (2), up de boete van v s.

Item niemene negheen mees noch vullicheyt daer up te leeghene, up de boete van v s.

Item clossen (3) caetsen upt kerkhof, up de kerke eñ in de kerke dobbelen eñ alrande spel omme ghelt, up de boete van v s.

Item die lieten crayen of roeke (4), broeden up tsine de boete v s. (5)

---

(1) *So wie quakede, quaken*, kwakken, frequentatief *kwakkelen*, beteekent verkwisten, verdoen, iets als nietig, als beuzeling wegwerpen. Het spel waar hier van gesproken wordt is het teerlingen of dobbelen op het berd of in den bak; genaamd *tiktak, trictrac*, alreeds gespeeld bij de Romeinen. Kiliaan spreekt in zijn Woordenboek van *quaeckborden* en *tiktakborden*.

(2) *An 't kerchof daar beesten overgaen moghen*, op het kerkhof mogen er geene beesten gaan volgens voorgaanden artikel; aan of nevens het kerkhof is er een weg langs waar zij mogen geleid worden, maar daar, zoo min als op het kerkhof, mag men geen mest leggen.

(3) *Clossen*, een spel waarbij iemand een stuk hout of zoo iets tracht in eenen put te krijgen, terwijl anderen werken om dit eruit te houden door te slaan met stokken of kolven. Het heet ook *kolven*. Zie De Bo, *Westvlaamsch Idioticon*.

(4) *Crayen of roeke, roek* beteekent raaf. Het woord staat in Van Maerlants Rijmbijbel, Noë. zegt hij,

> ... liet vliegen. metter spoet,
> Den roec, die niet weder quam.

In den *Ysopet*, eene verzameling van Fabelen uit de dertiende eeuw, staat er :

> Op i boom sat tere stont
> i roec, ende hadde in sinen mont
> i case.

Van Maerlant, *Naturen bloeme*, gebruikt *roec*, voor kauw, fr. *choucas* :

> *Graculus*, dat is die roec
> Als ons toghet broeder Aelbrechts boec
> Want hi altoes roept : *gra*
> Der crayen is hi ghelijc wel na.

(5) Er staat nevens : « Met een vremder hant. »

Item so wanneer dat de heere ghedoecht dat men dese voorboode breet (1) so zyn zy alle te broken.

Item waer yemen die eenich goed cochte dat hier ter venten wilde commen, die vercooper moest gheven in den selven coop, die van binnen (2), up de boete van III pond.

Item mannen eñ scepenen en wysen negheene voorbode, up hem selven van wapenen eñ up de gheene die zy hebben in haeren aete en in haeren dranke (3).

Item deze vorsyde voorbode bi mannen eñ scepenen af eñ aene te doene (4).

Int iaer ...LXII te sente Lucs daghe.

Dit zyn de voorbode van den Wullewarke in Temsche bi mannen eñ bi scepenen.

Gheminede lakenen te sceerne, XLVIII twyfte (5) oeghe.

Item witte eñ blau lakene, LVIII twyfte hoeghe eñ ele up de boete van X s.

Item up de ramen breet X vierendeel.

Item van wiedene eñ van nap (6) . . . . . te waerdeerne up de

---

(1) *Breet*, lees *breet*, breekt.

(2) De zin is : kocht er iemand eenig goed dat hier ter merkt zou komen, de verkooper moet denzelfden koop verklaren en daarvoor de lasten betalen te Temsche.

(3) De zin is : mannen en schepenen rechten of oordeelen noch hunne eigene lieden van wapenen, die hun zelven den krijgsdienst verschuldigd zijn, noch lieden die bij hen inwonen, die zij hebben in hunnen *aete* en *drank*. In den roman van Ferguut staat er :

> hi reet den dach dore, toter noene
> in 't foreest, dwers eñ lancx,
> dat hi en ontbeet *aet* no *drancx*.

(4) *Af ende aene te doene*, deze wetten moeten door mannen en schepenen uitgevoerd en toegepast worden.

(5) *Twyfte*, het woord staat bij Van Lokeren; De Potter en Broeckaert geven hetzelfde; het moet *twyste* zijn, de *s* is als *f* gelezen. Twijst of twist is nog in gebruik bij wevers en scheerders; eene zekere hoeveelheid draden die bij malkander loopen op den scheermolen, en op den boom van het getouw een deel van de keten of ketting zullen uitmaken. Het getal draden zal eertijds bepaald geweest zijn, zoodat men door 't getal twisten de breedte en de zwaarte van de keten kon kennen. Men vergelijke het woord *twijn* en het eng. *twist*.

(6) *Van wiedene eñ van nap....* lees *noppen*. Wieden en noppen, — nu pluizen, — zijn twee bewerkingen die eerst het laken ondergaat. *Wieden*, vergelijk het engelsch

rame eñ diese doet wieden in huus den lieden ghelde de boete selve eñ diese buten huus wieden ghelden en de boete up II s.

Item alle spinnersen neegheen weerp (1) te spinnen metten wiele up II s., de boete also dicke als syt daeden.

Item alle die wulle haelen eñ draeghen eñ di geene kimmerssen zyn neghecn laken te makene eñ zal zy de witte wulle bringhen voor de ghezworne van den wollewerker, eñ daeden hijs niet de laekene verbuert.

Item alle kommerssen (2) wel eñ loeffelike te kimmene eñ meskenden (3) zy yemene zyne wulle, dat te beterne bi den ghezwornen vors. diere toe gheset zyn, den geenen dies de wulle es, eñ voort up de boete van II s. Eñ neghecne waghe noch neghecn ghewychte te houdene binnen haeren huus, eñ nemmeer wullen binnen haeren huus te houdene dan tvierande (4) wulle, eñ up de boete van II s.

Eñ waere dat saeke volres of wevers mesvolden of mesweveden yemene syn laeken, up de boete van VI s. eñ dat te beterne den gheenen dies die lakene zyn bi den ghezwornen diere toe zyn gheset.

Item die lakene maken willen makense goed eñ custgaeve (5) of sise ghezeghelt willen hebben.

Item waer yemen van binnen die laeken daede zeghelen dat van buten waere, en came in den name van hem, dat laken verbuert, dat een derden deel den Heyleghen Gheest, dat ander derden deel der

---

to weed, is de grove en slechte stoffen uit het fabrikaat plukken of nemen; *noppen* is de ongelijkheden en hobbels met de noptang uit het laken trekken; Zie Kiliaen op het woord *nop*.

(1) *Weerp* beteekent in de weverij keten. Kiliaen geeft *werp-gaeren*, lat. *stamen*. De Engelschman gebruikt nog in dien zin het woord *warp*.

(2) *Kommerssen* zal staan voor kammerssen, vrouwlieden die kammen of *kimmene*.

(3) *En meskenden zy*, meskennen of miskennen beteekent somtijds : niet meer kennen, vergeten; maar neemt men aan dat er hier van kamsters spraak is, dan zou men wel moeten lezen *miskemden*, dit is, bedierven met het kammen. Dat wordt nog waarschijnlijker bij het lezen van den volgenden artikel.

(4) *Tvierande*, is tweederhande. Men mag voor het kammen maar twee soorten van wol in huis hebben. Dat en het verbod van weegschalen en gewichten in huis te hebben kon bedrog en mengeling in de wolspinnerij beletten.

(5) *Custgaeve*, ik denk dat het zal moeten *custgaere* zijn, vaardig, bereid, gereed om gekeurd te worden en als probaat te kunnen doorgaan. *Custen* beteekende eertijds *probare*, keuren; van daar de spreekwijze, *te kust en te keur*. *Gaar* is eigenlijk genoeg, zacht gekookt, genoeg gebraden; ook, klaargemaakt, bereid; men vindt in Kiliaen *gaermaecken* vertaald door *apparare*. De wevers moeten hun laken goed maken en weerd van goedgekeurd te worden indien, *of*, zij het gezegeld willen hebben.

kerken, eñ dat derde derdendeel den zeghelaers, eñ jeghen den Heere verbnert III pond (1), eñ binnen te ghereedene (2) eñ niet te zeghelen en zy goed eñ custgare eñ ghelyc van wollen.

Item waer yemen lakene corte, na dat zy ghezeghelt waeren, up III pond par., den Heere eñ den ghezwornen XX s.

Item niemen en sal maken eeninghe of overeendraghen van wevers of van volres als an wolle.

Item elc mach tappen eñ backen up den kerssavond eñ II daghe daernaer also als hi wille eñ vercoopen te sinen siensten (3) sonder boete.

Item negheene pride (4) te legghene int straetken bi Symoens Van der Heyden op de boete van V s. eñ daer af mach de Heere sine waerheyt doen also dicke als hi wille.

Item so stoeter een punt dat so af gheerapt was houdende eene regule dat men niet ghelesen en conste ten welken dat stoet, de boete van V s.

Collatio facta est per dominum abbatem predictum ad originalem rotulum anno et die supradictis et me de Leene.

XVII.

De abt van Sint Pieters staat eenige voordeelen toe aan de lieden die binnen Temsche zouden komen wonen. (1399) (5).

Ten selven daghe was by den selven abt en convent gheordennerd,

---

(1) Iemand van binnen, een inwoner, zou, op zijnen naam, laken doen zegelen dat van buiten komt, die heeft eene boet van drij pond en verbeurt het laken. De stof wordt verdeeld tusschen den arme, de kerk en de zegelaars.

(2) *Ghereedene*, bereiden, opschikken.

(3) *Te sinen siensten*, volgens zijn goeddunken, gelijk 't hem best schijnt; op Kersavond en de twee volgende dagen is er volle vrijheid; iedereen mag tappen, bakken en verkoopen gelijk hij het goedvindt. *Sien* is goed, *onsien*, slecht. In « Reinaert » staat er :

Waert u ghesienste dinckel wesen,

voor : waar het u best dunkt te zijn. Elders :

tis den ghemeenen lieden tsienste (het beste)
Dat heren selve hoer lant besien.

(4) *Pride*, prije, prij, lat. *praeda*, beteekent eigentlijk prooi, roof, buit; het woord komt ook voor in den zin van kreng, vuiligheid. Kiliaen stelt over door *cadaver, tetrum cadaver.*

(5) Van Lokeren, II, bl. 141. — Zie hiervoren, bl. 132.

dat men, om tmeest profyt van onsen kerke, gheven zaude in coren of privilegie allen den ghonen, die van buten Temsche, of van over dwater binnen Temsche wilde commen wonen, dat zy ontstaen zouden te harer doed metten besten hoeftacke, behouden dien zy jaerlicx ghelden zullen eene zekere rente ten hoesten dat men zal moghen, ende den clercq die den ontfang hauden zal, zyn insed ghelt sulc als men ordonneren sal, ende oec behauden dien, dat waerd so dat, naer dat zy int eerscap commen waren, ende ten besten hoofde ghesteld waren buten voorsyde eerscepe trocket, dat hii te zinen sceedene, eer hy zyn goed van daer voeren zaude moghen, den besten hoeftoel ghelden zal, ende dit elc te deelne tusschen ons ende Mynheer Janne Vilaine, ghelyc het recht ende costume es.

XVIII.

Philip de Stoute geeft aan zijnen baljuw van Gent bevel het gedrag van Jan Vilain en zijne mannen te onderzoeken (1).

Copie du mandement au bailli de Gand qu'il s'enfourme de la offense faite par messire Jehan Vilain et ses complices.

Philippe filz de roy de France, duc de Bourgogne conte de Flandre dArtois et de Bourgoigne palatin sire de Salins, conte de Retel et seigneur de Malines. A notre bailli de Gand ou son lieutenant salut. De la partie de reverend . . . . feal conseillier labbe de lesglise de Saint Pierre lez notre ville de Gand, estans ensemble. . . . . jurisdictions possessions gens et officiers de ladicte esglise en notre protection et especiale sauvegarde . . . . disant que entre lez aultres terrez jurisdictions et seignouries que lesdict exposant a et lui appartiennent a cause de sadicte . . . . noz predecesseurs il a en la ville de Thamise assise en notre terre de Wase toute justice haulte moienne, et basse, et la cognoissance et addreschement par le jugement de sez hommes et eschevins au coniurement de son bailli ou de son lieutenant de tous fais et deliz commis et perpetrez sur fiefz dabus et de loys soit daultres eschevins ou de tenans aians administration et adreschement de justice audit lieu de Thamise sens ce que messire Jehan Vilain

(1) Staatsarchief te Gent. — Zie hiervoren, bl. 135.

chevalier qui a cause de le advoerie de ladicte ville, la quelle advoerie il tient mouvant de fief de la dicte esglise a le tiers dez amendes et fourfaiturez appartenans au jugement dez eschevins de ladicte ville tant seullement, sur quoy il doibt et est tenu de faire les executions des cas crimineulx que aviennent audict lieu de Thamise y ait aultrement ne plus avant que veoir, ne que cognoistre, ne que icellui messire Jehan y prengne aucune part ou portion. Et de cez chosez joir et oser ledict exposant par lui et ses predecesseurs abbez de ladicte eglise a este et est ensaysine et possession paisiblez de tel tempz et si long quil nest memoire du contraire. Ce non obstant aprez ce que nagairez en un chemin gisant entre deux fiefz tenu de ladicte eglise certain delict avoit este perpetre et que pour adreschier par loy ledit cas et deux autrez lun fait sur fief, et lautre dabus de loy commis par lez tenans de la pietance de ladicte eglise, le dict bailli de lexposant avoit fait jugier et depuis denuncier publiquement en leglise de ladicte ville une enqueste sur ce estre faicte, et les jour et lieu que faire len debvoit en faissant commandement a certaines personnes justiciablez et subgites dudit lieu sur paine de lamende accoustumee de y estre pour deposer, de et sur lez dis cas icelluy chevalier vint à ladicte journee et soy adrescant au lieutenant dudict bailli qui procedoit ou fait de ladicte enqueste lui dist en felon courage en mettant sa main en sa dague vous estez un mauvais rapporteur et vous cesseres de proceder sur le fait aucun et perpetre sur le chemin dentre lez deux fiefz ou vous en aures male meschance, la quelle vous auriez bien tost avecquez plusieurs autres rigoureuses et iniurieuses paroles pour lez quelles lesdis hommes de fiefz que la estoient (doubtans que ledit lieutenant ne feust vilene) mesmement incontinent que ladicte enqueste du cas perpetre au chemin dessusdict se soursorroit jusquez a quinse jourz par condicion telle que ledict chevalier cependant se trairoit devans lesdict exposant, pour parler et traitier avecques lui dela matiere, et que len procederoit es aultres deux cas, es quelz il ne demandoit ne ne pretendoit avoir aucun droit, et furent lesdis subges pour ce quelz nestoient pas comparus a icelle journee jugies et condampnez en ladicte amende accoustumee. Et depuis pour entretenir lez termes de justice selong la costume du pais, veu que ledict chevalier navoit pas fait sa diligence de traitier et accorder sur ce avecques ledict exposant, durant la dicte dilation ou continuation de xv. jours len fist jugier secondement ladicte enqueste sur lez trois cas dessusdicts, et au jour servant pour proceder a ycelle, vindrent aucuns dez gens et officiers dudict chevalier requer-

rans de par lui ladicte cause dudit deliet commis audict chemin estre continuee, ce que ledict bailli pour nourir bonne pais et amour entre lesdict exposant et chevalier et leurs gens fist encores par lespace dautrez quinse jours en la maniere et sur les condicions que fait lavoit . . . . . fois. Et aprez ce que lesdictz subgez adiournes de y estre eussent pour deffault et comparoir este condempnes . . . . et seconde amende, le dessusdit bailli a fin que par leur desobeissance lez diz deliz ne demourassent in . . . . cas singulierement considere que le tiers regardant lediet chevalier estoit encontinuacion, jugier de rechief . . . . à la tenir a certain jour ensuivant, au quel comparans un nomme Girard Brisine et plusieurs aultres dez gens . . . . audit bailli. Nous vous requerons de par messire Jehan Vilain que de lenqueste yey commencier vous vos voulliez deporter jusques a tant quil ait parle a monseigneur de Saint Pierre. Sur quoy ledict bailli leur respondi, Messeigneurs, le fait au quel ledit messire Jehan demande avoir droit est continue, et sur lez deux autres cas ou yl ne clame ne ne pretent aucun droit ains y renuncie sert aujourdhuy la tierce enqueste et doibvent comparoir ceulx qui ont este desobeissans et pour ceste cause je y procederay comme il appertient, senz ce que le tiers y sera aucunement comprins. Laquelle response ainsi faite par le dit bailli vint une dez parties a qui ladite enqueste touchoit pourveu davocat, et requerant destre receue a loy et lors icellui bailli regardant que ladite requeste estoit raisonnable, sordonna daler coniurer lesdis hommes pour ouvrir la court. Et ce fait, ledit Girard Brisine foist certain signe audit chevalier qui se tenoit devant le lieu ou lon est accoustume de plaidoioir accompaingnie de grant nombre et quantite de gens de ladite ville et tantost ycellui chevalier tresfort esmeu, vint et entra hastivement audit plaidoioir et avecquez lui beaucop dez dictes gens dissant audit bailli, qu'il lui sembloit que lon grevoit lez bonnez gens de ladicte ville desquelz il se disoit estre advoe, et quil ne le soufferoit mie, ne que lez dictes bonnes gens fussent despointies de leurs usages, et que pour ce ledit bailli se voulsist desister de proceder a la dite enqueste. Et non content que icellui bailli lui dist comme dessus que ledit fait ou il pretendoit avoir droit pendoit en delay comme dit est, et quil ne lui voulsist desplaire ne empeschier que lon procedast aux dis autres deux cas, dist oultre le dit chevalier en monstrant semblant de vouloir iniurier de faict le devant dit bailli, se vous procedez plus avant je y resisteray par forche, aveequez pluseurs iniures touchant tant la

personne du dit exposant, comme sez dis bailli jurisdiction et seignourie a declairarer plusaplain en tempz et en lieu et finablement pour lez menaces force et violence dudit chevalier, et le tumulte aussi de peuple estant en sa dite compaingnie par maniere de monopole il convint que ledit bailli laissast et cessast de faire loy dez dis cas, lesquelz par ce sont chens hors loy, et que plus est icellui bailli parti dudit plaidoit, vit issir de plusseurs maisons grant foison de gens armez que ledit chevalier y avoit mis et embuschies pour le conforter sil en eust eu besoing, qui est chose de tresmauvais exemple et faite par le devant nomme chevalier et ses complices en ceste partie en grand escandre, lesion et offense de justice preiudice de notre dicte sauvegarde et grief et dommage dudit exposant et sa jurisdiction et serait encores plus, se par nous ne lui estoit sur ce pourveu de remede convenable, duquel il nous a humblement fait supplier. Pour quoy nous qui telz exces et oultrages ne pourrions ne aussi vouldrions par dissimulation demourer impunis, pour donner exemple a autres deulx engarder vous mandons et commettons par ces presentes que de et sur toutes les choses dessus dites, lez circonstances et dependences dicelles vous voz infourmez plainement et diligemment. Et se par la dite information le tro . . . . adiournez ledit messire Jehan Vilain et jusquez a huyt ou dix des plus coulpablez de sez dis co . . . . en personne, et les aultrez simplement par devant lez genz de notre conseil en notre chambre a Lille . . . . competent pour respondre sur ce a notre procureur general de Flandres pour et ou nom de nous, et . . . . et son bailli proceder et aler avant et en oultre comme de raison sera, en certiffiant les dites gens de notre conseil par voz lettres patentes deladiournement, et de tout ce que fait en aurez, aulx quelz envoiez la dite information avecquez cestez par les quellez aussi leur mandons que entre lez parties ycelles oyes facent sommierement et de plein senz long procez droit et raison et bon et brief accomplissement de justice en y gardant notre droit, si avant et par la maniere quil appartiendra. Car ainsi nous plaist il estre fait et audit suppliant degrace especial se mestier est lavons octroye et octroyons par cez presentes non obstant quelxconquez subreptices impetrations a ce contraires. Donne a Paris le XXIXe jour de Jenvier lan de grace mil quatre cens.

Par mons. le Duc à la relacion du conseil ou quel vous esties.

Deychulle ?

A haulz et noble mes tres chers et tres honneres seigneurs messeig neurs du conseil de mon tres redoubte seigneur, monseigneur le duc de Bourgogne conte de Flandres a Lille. Danckaert Dogerlande bailli de Gand commissaire en ceste partie, honneur et reverence, avec toute obeissance mes tres chers et tres honnores seigneurs plaise vous savoir que par vertu dun mandement, a moy donne de par mon dit seigneur a la marge duquel ceste mienne rescription est annexee, a la requeste de labbe de Saint Pierre lez Gand impetrant dudit mandement me transportay en le paroche de Thamise le xvij^e jour de fevrier lan mil cccc. Et illec selon le teneur dudit mandement et lintendit par le dit abbe a moy bailliet ensemble les noms des personnes lesquelz sur ce cas me requist avoir oys au mesmes jour et les jours ensuivans jusques au xx^e jour dudit moys, oy examinay plusieurs tesmoings a mieulx et plus diligemment que je pooye et scavoie a mon pooir. Et pour ce que dedens ladicte espace de temps je ne pooye oyr et examiner tous les tesmoings par ledit abbe a moy requis estre oys en sont depuis a certains jours, en la ville de Gand plusieurs par moy oys et examines en la maniere que dit est. Et ce fait en acomplissant le contenu dudit mandement me transportay de rechief le xiii jour du moys de march lan dessusdit en la paroche dudit Thamise as personnes de messires Jehan Villain, Jehan Brisinc, Gheerard Brisinc, Jehan Brisinc enfans dudit Jehan Brisinc. Sire Gille le Backere prestere et de Andries dele Eede. As quelz je luich et exposay le tenuer dudit mandement, duquel audit chevalier a sa requeste par avant ce, je avoye bailliet copie. Et apres ce a cause que me semble par le dicte deposition estre aparu selon le contenu du mandement moy ad ce cause yceulx adiournay pour chascun deux, estre a Lille le xxvi^e jour de ce present moys de march, pour lendemain par devant vous messires chascun comparoir en personne pour respondre sur ce au procureur general de Flandres pour et au nom de mon dit seigneur. Et audit abbe et son bailli ou leur procureur proceder et aler avant. Et en oultre comme de raison sera ainsy que ledit mandement plus a plain contient, lesquellez depositions avec lintendit dudit abbe tout ce que fait en est. Je vous envoye clos soubz mon seel pour par vous messires en apres estre ordone par la maniere quil appartendra. Toutes lesquellez . . . . dictes je vous certifie estre faites comme dit est. Tesmoing mon seel mis a cez presentes . . . . marchz lan dessusdit.

XIX.

De hertog van Burgondië gebiedt zijnen baljuw van Gent van te beletten dat Jan Vilain zich bemoeie met het gerecht te Temsche en er schattingen heffe (1).

Datum per copiam sub signo et subscryptione mei notarii subcripti : « Philippe, fils de roii de France, duc de Bourgogne, comte de Flandres, Dartois et de Bourgoigne, Palatin sire de Salins, comte de Rethel, Seigneur de Malines, a nostre bailli de Gand ou a son lieutenant, salut. De la partie de notre ame et feal conseillier labbe de St. Pierre, lez notre ville de Gand Nous a este expose comme Messire Jehan Vylain, chevalier et autres ses complices, si ont nagair perturbe et empesche par maniere de assemblee illicite de bailli et hommes du dit exposant estans en sa ville de Thamise a faire loy, pour laquelle chose faire et soustenir le dit chevalier et ses dis complices sefforcent ou veullent efforcier de faire et asseoir certaine taille en la dicte ville de Tamise. Ja soit ce que aucuns ne puissent ou doient faire, ne asseoir aucun tailles au dit lieu de Thamise, sans notre congie et licence du dit exposant, au quel la haulte justice de la dicte ville appartient a cause de sa dicte eglise, qui est contre rayson et ou tres grand grief, preiudice et domaige du dit exposant en en entreprenant sur sa dicte seugnourie si comme il dit. Pourquoy par lui requist sur ce notre provision gracieuse et qui ne ne voulons yceluy exposant estre indeuement empeschie en son drois et seugnories, vous mandons et ordonnons expressement en commettant se mestier est que vous faictes inhibition et defense de par Nous ausdis chevalier, ses dis complices habitans de la dicte ville de Thamise et aultres a qui il appartiendra, que ils ne facent ou asseent aucun tailles en la dicte ville de Thamise sans notre congie et licence ou du dit exposant en quelque maniere que soit, car ainsi nous plaist il estre fait et au dit exposant lavons ottroiie et ottroions de grace especial par ces presentes non obstant quelxconques allegations et lettres subreptices empetrees ou a empetrer au contraire. Donne a Paris, le 1er jour de fevrier lan de grace MCCCC. « Et erant sic signate, » par le conseil auquel vous estiez, Daniel.

---

(1) Van Lokeren, *Chartes et documents,* II, bl. 148. — Zie hiervoren, bl. 155.

XX.

De abdij van Sint Pieters doet eenige klachten over den voogd van Temsche die zich daarover verantwoordt (1).

Dit zyn de pointes eñ tonrecht dat hier na volght daar haf dat hare de kerke beclagende es van den Voecht in onse herschap te Theemsche.

Primo dat hy de vanghenesse ons onteracht van lieden die ghevaen werdden, die de kerke sculdech ware te handene, eñ dat hy selve die ghevanghene houdt.

R (2). dat me hem up leeghe siin recht van den ghunnen die ongaan syn, eñ vort verzekere van synen rechte hie zalre van hem doen.

Item van keefs kinderen, bastarde, incommelinghe, die sterven binnen den herscepen, daer haf wil hij hebben van harren erfachtigheden den derden deel, die sii houden van der kerken, dat hy niet sculdech es thebben metten rechte. R. hi draghet in syn leen.

Item neempt hy ons, onse ervachtichede, die die men heet de Molenbrouc, die de kerke hoynt ghehanden heeft. R. ende doet van hem.

Item neempt ons die visscherye van den Oestbronke binnen dyke en buten dyke. R. buten dike ne heeft niet an; nemaer binnen zeghet hi dat hem toe behort, want sine vadere hebbent gheusert.

Item verbiedt hy ons dat wij niet dinghen moghen met Scepenen, hy en waren in presantie en dat de kerke wel ghehuseert heeft alse men hem eeschtde te sinen huus soffisantelike quamen, oft hy wilde, ofte ne wilde dat de baillin van der kerken mochte dinghen met Scepenen. R. ende zeghet dat hen toebehoort en draghet an sin leen.

Item es hy niet sculdech te wesene vanghene binnen den herscepe, het ne waren van vremden lieden, die doren leden, uppe dat de baillin van der kerken niet present ware, waerbi dat hi huseert vanghere te wesene, daer de kerke bi van onrecht es. R. ende zeghet dat hem toe behort en draghet an syn leen.

Item alse men Scepenen maect so wil hii den derden Scepenen maken; voort wil hij Scepenen vorlaten alse hij wille, dien hij niet

(1) Van Lokeren, *Chartes et documents*, II, bl. 7. — Zie hiervoren, bl. 156.

(2) R. *respondet*, hij antwoordt.

sculdech es te doene, en hem niet toebehort, eñ daer al dat hij grootelike de kerke van onrecht. R. dat mese es sculdech te makene nader costume van den dorpe, en alzo niet vinden zal nader usage van den dorpe.

Item van inslaghene, van huutslaghene, van ervachticheden die men wintd up straten en van dat men wintd up de Seelde, daer haf wil hij hebben den derdendeel, dat hij niet sculdech hen es te hebbene, en daer haf dat hy de kerke van onrecht. Nieh R.

Item van den impedimenten die me hebt ghedaen van xxiiii s. van den crame in de kermesse, die me de kerke van Sinte Pieters hebbet onthonden. R. dat hire niet an kalangiert.

Item van den vleshuse eñ dat daertoe behort. R. dat met hem verhaelen hi zonder te pointe of andworden.

Item van lene die min here Gielis Van Welle houdende was en Johannes Van Kerke ende andre, de isto honeratus est Egidius de Medele. Item van Mester Gasius Hues. R. dat minen here niet toebehort, want hi ne waes ne gheen testamentere, ne waer de her Machellyn waes van een eñ andere.

Item dat hi sinen Baliu doet ene rode draghen achter dorpe. R. dat hij hiet draghet an syn leen.

Item dat ghi ballinghe in wille bringhen als nieuwe here. R. dat syn vadere gheplogen hebben.

Item van wettlekede dar i persoen sedert ghedagen van sinen hoefde eñ van morde eñ bi ghebreke van hem moeste vallen uter wet eñ tfeit moste onboetht bliven. R. dat noch staet onverleet.

XXI.

Jan Vilain en zijne gemalin geven de Sint Janskapel te Moerkerke, om er een klooster van Kruisheeren te stichten (1).

Nos Adrianus Vilain miles, dominus Sancti Johannis ad Lapidem, Advocatus Thamisiæ, necnon hereditarius Scultetus Officii de Assenede partium quatuor Officiorum Flandriæ, Taietensis (2) diocesis. Universis præsentes litteras inspecturis salutem et omne bonum. Ad nostram præsentiam declinavit quidam humilis Petrus Henrici Presbyter de Westcapellis partium Zelandiæ, nobis humiliter supplicando, quatenus

(1) Duchesne, *Preuves*, bl. 604 en 605.

(2) *Taietensis*, Trajectensis, van Utrecht.

dignaremur ei providere de loco congruo, in quo construere ac ædificare gratia Dei ex propriis suis bonis patrimonialibus una cum elemosynarum Christi fidelium juvamine, possit Conventum Ordinis pauperum Fratrum Sanctæ Crucis. Cujus humillimis precibus faventes, et attendentes nobis exinde præjudicium non posse inferri, sed salutem animarum nostrarum, ceterorumque Christi fidelium de gratia Dei consectari. Hinc est, quod nos de gratia speciali pure et simpliciter propter Deum concessimus et concedimus per præsentes, pro nobis et successoribus nostris in futurum, dicto Petro Presbytero Capellam sancti Johannis sitam in parrochia de Moerkercke dictæ diocesis, in vico dicto de Hooghe Moerstraete, cum suis pertinentiis ad nostram collationem pleno jure patronatus spectantibus. Idque ad construendum novum Conventum Ordinis Fratrum sanctæ Crucis, et ab ipsis perpetuo possidendum. In qua Capella sine Conventu dicti Fratres, secundum eorum Regulam vivendo, septem Horas Canonicas tenendo, ceteraque dicti Ordinis privilegia conservando, scilicet populo prædicando, confessiones audiendo, et tenendo alia quæ jura dicti Ordinis dictant, etc. Datum Tamisiæ sub sigillo nostro anno Domini M.CCCC.XXVII. secundum stylum Trajectensem, decimoquarto Februarii.

XXII.

Philip de Goede stelt Pieter Vasque in bezit van het kasteel van Temsche verbeurd door Merten Vilain (1).

Philippe par la grace de Dieu Duc de Bourgongne, de Lothier, de Brabant, et de Lembourg, Comte de Flandres, d'Artois, de Bourgongne Palatin, de Hainnau, de Hollande, de Zelande, et de Namur, Marquis du Saint Empire, Seigneur de Frise, de Salins, et de Malines. Sçavoir faisons à tous presens, et à venir, que nous considerans les bons et aggreables services que nous a faits longuement et loyaument, et fait chacun jour nostre amé et feal Chevalier, Conseiller, et Chambellan, Messire Pierre Vasque de Sayanedra, à iceluy avons donné, cedé, transporté et delaissé, donnons, cedons, transportons, et delaissons de grace especiale par ces presentes la place et forteresse d'Arques empres Temeseque assize sur la riviere qui va de nostre ville de Tenremonde en nostre ville d'Anvers, aveeques la terre, Seigneurie, revenus et autres choses appartenans à ladite place, et tout tel droict

(1) Duchesne, *Preuves*, bl. 613. — Zie hiervoren, bl. 141.

que avons en icelle place, terre, Seignenrie, revenus et appartenances, qui furent à Martin Villain fils de Messire Adrian Villain, et à nous eschenës et confisquées parce que ledit Martin en la rebellion et desobeissance dernierement commise par ceux de nostre ville de Gand à l'encontre de nous s'est demonstré notoirement leur adherent, partial, et favorable. Car combien que luy eussions escript et mandé qu'il nous delivrast ladite place pour y mettre gens seurs pour la garde et défence d'icelle, afin qu'il ne s'en ensuivist inconvenient, et qu'elle ne nous portast aucun dommage, et que depuis eussions parlé à luy et requis avoir en noz mains ladite place, à quoy il nous fist response, qu'il ne vouloit pour la garde de ladite place autres gens que ceulx qui y estoient de par luy, et qu'il la garderoit tellement, que aucun inconvenient n'en adviendroit, et si que son honneur y seroit gardé. Ces choses nonobstans ladite place a esté mise en la mains desdits de Gand, et durant nostre guerre et rebellion se sont aidiez d'icelle place à l'encontre de nous, et de fait partirent en armes d'icelle, et des villages à l'entour en entention de nous combatre à nostre pays de Wast, et l'ont tenue lesdits de Gand jusques à ce que par nous ils ont esté combatus et desconfis, etc. (1) Donné en nostre ville de Lille le VII. jour de Novembre M.CCCC.LIII.

XXIII.

Philip de Goede verklaart dat de voogdij onder de verbeurde goederen begrepen is (2).

Phelippe, par la grace de Dieu duc de Bourgoigne, de Lothiers, de Brabant et de Lembourg, conte de Flandres, d'Artois, de Bourgoinge, palatin de Haynau, de Hollande, de Zellande et de Namur, marquis du Saint Empire, seigneur de Foist, de Salins et de Malines. A tous ceulx qui ces presentes lettres verront salut. Comme de la part de notre ame et feal chevalier conseiller et chambellan, messire Pierre Vasque de Savanedra Nous ait este expose que nagaires par autres nos lettres patentes scellees en lac de soye et cire vert et donnees en ceste notre ville de Lille le VIIme iour de decembre derrenier passé, Nous lui avons donne, cede, transporte et delaissie la place et forteresse dArques empres Temessin assise sur la riviere

(1) In het XXIV stuk kan men zien wat verder de brief moet bevat hebben.

(2) Van Lokeren, *Chartes et documents*, II, bl. 247. — Zie hiervoren, bl. 141.

qui va de notre ville de Tenremonde en notre ville dAnvers, avecques la terre, seigneurie et autres appartenances a la dite place et forteresse dArques empres icellee place, terre, seigneurie, tenements et appartenances qui furent a Martin Vilain, filz de Messire Adrian Vilain, et a nous eschenes et confisqueet parce que le dit Martin en la rebellion et desobeissance derrenierement commise a lencontre de Nous par ceulx de notre ville de Gand, sest demoustre notoirement leur adherent et favorable, car combien que lui eussions escryt et mande qui nous delivrast la dic place pour y mettre gens seurs pour la garde et deffense dicelle, afin quil ne sen ensuivist inconvenient et quelle ne nous portast dommaige, et que depuis eussions parle a lui et requis avoir en nos mains la dicte place, a quoy il nous fist response quil ne vouloit pour la garde et deffense dicelle place autres gens que ceulx qui y estoient de par lui et quil la garderoit tellement que aucun inconvenient nen adviendroit et que son honneur y seroit garde. Toutes ces choses non obstant la dite place fut mist es mains desdits de Gand, et durant notre guerre et leur rebellion se sont aidies dicelle place alencontre de Nous, et de fait partirent en armes dicelle et des villages alentour en intention de Nous combatre a notre entree en notre pais de Waes, et lont tenue iceulx de Gand jusques a ce que par Nous ils ont este combatus et desconfis et que par ce moyen la dite place nous a este rendue et mise en notre obeissance, pour les dictes place terre, seignourie et appartenances ainsi a nous confisques et de tout tel droit que y avons et qui nous y peut competer, joyr et user par le dit Messire Pierre Vasque exposant, ses hoirs et ayans cause perpetuelment, heritablement et a tousiours, et tout ainsi que ledit Martin Villain les tenoit et devoit tenir avant la dite confiscation, comme ces choses sont aplain contenues et declarees en nos dites lettres patentes. Et combien que comme dit est nous ayons par icelles nos autres lettres audit Messire Pierre exposant donne et transporte en general la dicte place terre seigneurie et appartenances dArques sans faire aucune mencion en especial de ladvoerye de Theemseque et autres fiefs, terres et heritages tenus tant de leglise et abbaye de Saint Pierre lez notre ville de Gand, comme daucuns seigneurs que souloit possider au dit Theemseque le dit Martin Villain, paravant mon dit don et transport, et que lesdits advourye, fiefz, terres et heritaiges soient des appartenances dicelle place et seignourie dArques, toutesvoyes icellui Messire Pierre exposant doubte que cy apres lon ne lui voulsist mettre empeschement en la joyssance dicelle advoerye et desdits fiefs terres et heritaiges soubs ombre de ce que,

comme dit est, nos dites autres lettres nen font aucune mention, qui serait en son grant interest et preiudice diminution et amoindrissement dudit don et transport par Nous a lui ainsi fait des dites places, terres, seignenrie et appartenances dArques, ainsi quil dit, en Nous suppliant lui sur ce faire notre declaration et lui en octroyer nos lettres patentes pour sa seurte en temps avenir, savoir faisons que Nous les choses dessus dites considerees et sur icelles en bonne et meure deliberation du conseil, avons declare et declarons par ces presentes que au temps que feisimes a icellui Messire Pierre Vasque les don, cession et transport dont dessus est faite mention, Nous entendions et encore entendons de presens lui avoir donne, cede et transporte, avecques les dites places terre, seignourie et appartenances dArques, lesdites advoerye, fiefs, terres et heritaiges que le dit Martin Vilain tenoit et possedoit paravant au dit Theemseque, comme membres et des appartenances dicelle place et seigneurie dArques. Et autant que mestier est les lui donnons, cedons et transportons de nouvel par la teneur de cestes, pour en joir et user par lui et ses hoirs doresenavant perpetuelment, heritablement et a tousiours tout ainsi et par la forme et maniere quil fait dicelle place, terres, seignouries et autres appartenances dArques par vertu du don et ottroy que fait lui en avons comme dessus est dit. Et donnons en mandement a noz amez et feaulx les gens de notre chambre de Conseil en Flandres et de nos Comptes en ceste notre dite ville de Lille et a tous nos Baillis, justiciers et officiers de notre dit pais et conte de Flandres cui le peut et pourra toucher et regarder, leurs lieuxtenans et chacun deulx en droit soy et si comme a leur appartiendra que de notre presente declaration, don, cession et transport, ainsi que dit est, ils facent, sueffrent et laissent ledit Messire Pierre Vasque exposant, ses dits hoirs et ayains cause plainement et paisiblement joyr et user, sans leur faire ou donner, ne souffrir estre fait ou donne ores ne en temps avenir quelconque destouphier ou empheschenir (1) nient au contraire, car ainsi il nous plaist il et le voulons estre fait. En tesmoing de Nous avons fait mettre notre seel a ces presentes. Donne en notre ville de Lille le xiime jour de mars lan de grace MCDLIII.

---

(1) *Destouphier ou empheschenir nient*, d'étouffer ou empêcher quelque chose.

XXIV.

Philip schrijft aan den Raad van Vlaanderen dat Vasque, niettegenstaande het beroep van Vilain, in bezit blijft van het kasteel van Temsche (1).

Philippe par la grace de Dieu etc. à nos amé et feaulx les gens de noster chambre de conseil de flandre residens en nostre ville dippres a nostre souverain bailliu de flandres à nos bailliux de Gand des 4 mestiers et de Waise et a tous noz aulters bailliz justiciers et officiers ou a leurs lieuxtenants salut.

De la partie de noster ame et feal chevalier conseiller et chambillan messire Pieter Vasque de Savanedra nous a este expose comment pendant les guerres et divisions qui ont este derrainement en nostre Pais de flandres par le fait de ceulx de noster ville de Gand pour ceque Martin Vilain fils de feu messire Adrien s'estoit en la rebellion et disobeissance desdiz de Gand notoirement demonstre leur adherant et favourable, car combien que lui eussions escript et mande quil nous delivrast la place et forteresse darcques empres Themseque assise sur la riviere qui va de nostre ville de Teuremonde en nostre ville dAnvers dont lors il estoit seigneur pour y mettre de par nous gens seurs pour la garde et defense icelle place afin quil ne sen ensuiviste inconvenient et quelle ne nous portaste aucun domaige et que depuis eussions parle a lui et lui requis avoir en noz mains ladicte place. Aquoi il nous fist reponze quil ne vouloit pour la garde dicelle place autre gens que ceulx qui y estoient de par lui et quil la garderoit tellement que aucun inconvenient nen adviendroit et que son honneur y seroit garde. Neanmoins toutes voyes si avoit ladicte place este mise es mains desdiz de Gand lesquelz partirent en armes dicelle place et des villaiges alentours a intencion de nous combatre a nostre entree en nostre pais de Waize et la tenderent en faisant tous les maulx et dommaiges quelz povoient a nous et nos gens et subjez jusques a ce que par nous ilz furent desconfiz et que par ce moyen elle nous fut rendue et mise en nostre main nous eussions ladicte place d'arques avec les terres droiz seignourie fiefz rentes revenues et appartenances quelzconque que y avoient et dont souloit jouir ledit Martin donne cede transporte et delaissie comme a nous commise et confisque par

(1) Staatsarchief te Gent. — Zie hiervoren, bl. 144.

les moyens et pour les cause que dessus à nostre ame et feal chevalier conseiller et chambellan messire Antoine bastard de Bourgoigne en heritaige perpétuel lequel en eust et a joi paisiblement par aucun temps et jusques à ce que a nostre requestre il s'en est desiste et depporte au profit dudit messire Pieter Vasque exposant auquel les avons depuis donnez cedez et delaissiez perpetuellement ainsi comme par nos lettres patentes sur ce scellees en lacz de soy et cire vert que il en a pardivers lui put apparoir plus a plein lequel aussi depuis longuement en a joui paisiblement et il soit ainsi que par vertu de nostre dit don icelluy Martin Vilain soubz ombre de certain appel quil se dit avoir emis et interjetté de nos dits don et cession et transport et de la possession et jouissance que ledit exposant avoit et a prins desdites place terres rentes revenus et appartenances darques et lequel appel il a releve pardevant nous et les gens de nostre grand conseil estans lez nous s'efforce de donner et mettre empeschement audit exposant en sadite possession qui est en son très grand grief interest prejudice et dommaige et plus seroit se par nous ne lui esce...... se pourvu de nostre gracieux et convenable remède ainsi quil dit dont attendu ceque dit est et mesmement que ledit appel qui encorres est indiciz ne doit aucunement empèchir icelluy exposant en icelle sa possession, il nous a humblement supplie et requis pour ce est il pour nous les choses dessus dictes considerées desirant icelluy exposant joïr de noster dit don vous mandons et très expressement commandons et enjoingons par ce presentes et a chacun de vous en droit soy et si comme a luy appartiendra que nonobstant lappellation ainsi emise par ledit Martin et sans prejudice dicelles vous faict ledit exposant par luy et ses gens et officiers use pleinement . . . . . de ladite place et forteresse dareques et des rentes terres fiefz seignouries revenues membres et appartenances quelzconques dicelle.... ensuivant et selon icelluy nostre don jusques à ceque par nous ou lesdits gens de nostre grand conseil estant lez nous parties oyes autrement en soit ordonné. Nonobstant tout trouble et empeschement fais au contraire saucuns en y a car ainsi nous plaist il et le voulant nonobstant ceque dis est et quelzconque lètre subreptice impetrer a ce contraire.

Donne en nostre ville de Lille le 18e jour de Mars l'an de grace mil quatre cens et trois par monseigneur le duc.

(Signe) A. Delaporte.

XXV.

Philip van Montmorency schrijft aan Merten Vilain over de verbeuring van het kasteel van Temsche (1).

Tres-cher et amé cousin, je me recommande à vous tant comme je puis. Et vous plaise sçavoir que j'ay parlé à Messire Pierre Vasque, lequel je ay trouvé bien dur, et ay eu de grosses parolles à luy, lesquelles vous seroient trop longues à rescripre. Et ay espoir que je y trouveray appointement, s'il est possible, et vous en attendez à moy. Et s'il veut faire quelque chose au dehors de vostre Acte, se ne laissiez point faire, soit par appellation ou autrement : En disant que vous savez bien que vostre plache a esté perdue par faute de garde, dont il vous en desplaist, et que à ceste cause il est à Monsieur le Duc de le faire abatre, s'il luy plaist, mais que de dire que vous avez confisqué le vostre, vous ne l'avez point confisqué, et ne fistes oncques trayson ne autre quas envers vostre Prinche, parquoy vous duchiez avoir perdu le vostre. De ce vous estes prest de estre à droit pardevant mon dit Seigneur ou son grand Conseil, s'il y a personne qui se veulle faire partie fournée contre vous. Et ce prenez et faites ainsi comme s'il n'y avoit oncques eu empeschement, excepté en la terre qui appartient au chasteau, et ce ne luy eussiez accordé par vostre Acte la joissance sans vous porter prejudice, je ne luy eusse rien laissé rechevoir. Et au plus tart, vous arez nouvelles de moy avant qu'il soit huict jours de ce que je aray fait, et de ce que arez à faire. Et ne vous partez point, et demourez où vous estes. Escript à Lille le XIII. jour d'Aoust an LV.

Le tout vostre cousin Philippe de Montmorency, Signé de Croisilles.

A mon tres-cher et amé cousin Martin Villain Seigneur de Saint Jehan de Steen et de Tamesique.

XXVI.

Karel VII, koning van Frankrijk, bevestigt de uitspraak van het Parlement van Parijs, waarbij Jan Vilain in het bezit zijner goederen wordt hersteld (2).

Karolus Dei gratia Francorum Rex. Universis præsentes Literas in-

(1) Duchesne, *Preuves*, bl. 613 en 614. — Zie hiervoren, bl. 143.

(2) Duchesne, *Preuves*, bl. 614 en 615. — Zie hiervoren, bl. 145.

spectnris salutem. Notum facimus, quod cum Martinus Villain Scutifer defensor et opponens contra dilectum nostrum Petrum Vasque militem actorem in ejus absentia et contumacia in nostra Parlamenti Curia proponi fecisset quod dictus defensor, qui nobilis, ac de magna et antiqua prosapia contractus fuerat et extabat, se bene et honeste ac tanquam nobilis rexerat et vixerat, absque eo quod unquam de aiiquo vili casu et crimine apprehensus aut convictus fuisset. Dicebat ulterius dictus defensor, quod ipse ex successione defuncti Adriani Villain ejus quondam patris et aliorum suorum prædecessorum, quamplures pulcras terras et dominia in patria Flandrensi, et inter alias castrum, terram, et dominium d'Arques, feoda de la Vouerie de la Tamise, de Haquem, et Lestaing, cum suis pertinentiis, habebat, ac eisdem terris, feodis, et dominiis dictis defunctus Adrianus Villain usque ad ejus decessum, et ex post dictis defensor ejus filius et heres per aliquod tempus pacifice gavisi fuerant. Et licet dictus defensor aliquod crimen, propter quod dictas terras, dominia et feoda perdere deberet, non commisisset, nullaque declaratio desuper per justitiam facta fuisset : nihilominus prædictus actor sub umbra certi doni sibi per carissimum fratrem et consanguineum nostrum Ducem Burgundiæ de dictis castro, terris, et feodis, ut prætenditur, facti, infra dictas terras, castrum, et feoda se intrudere, et de eisdem se adhereditare in dicti defensoris absentia nisus fuerat : ac propter hoc certas Literas per ipsum actorem a dicto fratre et consanguineo nostro, seu a carissimo consanguineo nostro Comite Karilocensi ejus filio et Locumtenente obtentas, Baillivo de Veise in Flandria præsentaverat, ac ipsarum virtute se in possessione dictarum terrarum, castri, et feodorum poni petierat et requisierat, quo tunc dictus defensor dicto Baillivo ipsum prædictas terras minime fore fecisse dixerat, ipsumque defensorem in suis justificationibus et ad oppositionem admitti requisierat. Ad quam oppositionem eundem defensorem admittere prædictus Baillivus noluerat. A quo idcirco dictus defensor et opponens appellaverat, et hujusmodi appellationem in dicta nostra Curia bene et debite relevaverat. In qua Curia tantum processum extiterat, quod per ipsius Curiæ nostræ Arrestum dictum fuerat prædictum Baillivum male expletasse et denegasse, et dictum appellantem bene appellasse. Et ulterius dicta Curia nostra prædictum defensorem ad oppositionem adversus expletum dicti Baillivi admiserat. Et ex post supradictus actor virtute certarum Litterarum per dictum defensorem a dicta nostra Curia die xxiv. Martii ultimo præteriti obtentarum ad secundam diem mensis Maii tunc sequentis in dicta nostra Curia compariturus, super dicta oppositione processurus,

et ulterius facturus ut esset rationis, per Pasquerium le Coc servientem nostrum certis locis, modo, et forma in dicti servientis relatione contentis et declaratis adjornatus fuerat, etc. Tandem visis per dictam Curiam nostram prædictis defectibus, demanda, Litteris, expletis et documentis dicti defensoris, ac consideratis considerandis, et quæ Curiam in hac parte movere porterant et debebant : Præfata Curia nostra per suum Arrestum virtute prædictorum defectuum talem prædicto Martino Villain contra dictum deficientem adjudicavit et adjudicat utilitatem, videlicet quod ipsa Curia nostra declaravit et declarat, dictum Villain ad bonam et justam causam adversus executionem dictarum Litterarum per dictum fratrem et consanguineum nostrum Ducem Burgundiæ, aut per dictum consanguineum Comitem Karilocensum ejus Locumtenentem dataram se opposuisse, dictumque deficientem ad malam et injustam causam dictarum Litterarum executionem requisiisse. Et insuper dicta Curia nostra per dictum Arrestum dictum Villain ab impetitionibus et demandis dicti deficientis absolvit et absolvit. Ordinavitque et ordinat dicta Curia nostra per dictum Arrestum, quod dictus Villain in possessione et gaudentia castri et dominii d'Arques, feodorum de la Vouerie de la Tamise cum suis pertinentiis, feodorum de Hacquem et de Lestaing, et suarum pertinentiarum et dependenciarum, in modo et forma quibus ante dictarum Litterarum executionem extabat, ponetur : et quod dictus deficiens ad amovendum omne impedimentum in dictis terris et feodis ad ejus prosecutionem et requestam appositum compelletur, etc. Datum Parisiis in Parlamento nostro xxviii. die Augusti anno Domini m.cccc.lvi. et regni nostri xxxiiii.

XXVII.

Philip de Goede herstelt Merten Vilain in bezit van zijne goederen te Temsche (1).

Phelippe par la grace de Dieu Duc de Bourgongne, etc. A tous ceux qui ces presentes Lettres verront, salut. Comme dés pieça nous pretendans pour aucunes causes les place, terre, Seigneurie, et appartenances de Temseque en nostre pays de Flandres a nous apparteuir par droit de confiscation, eussions icelle terre, Seigneurie, et appartenances de Temseque donné, cedé, et transporté a nostre amé et feal Chevalier, Conseiller et Chambellan, Messire Pierre Vasque, pour les causes, et ainsi que plus à plein est contenu en nos autres Lettres

(1) Duchesne, *Preuves*, bl. 616. — Zie hiervoren, bl. 145.

patentes sur ce à luy octroyées. Et sur ce se soient meuz certains procés, questions, et debats entre ledit Messire Pierre Vasque d'une part, et nostre amé et feal Escuyer Martin Villain pretendant icelle place, terre, Seigneurie et appartenances de Temseque à luy competer et appartenir, d'autre part. Et depuis par le moyen des parens, amis, et afins desdites parties, se soient icelles apointées et accordées ensemble en la maniere qui s'ensuit. C'est à sçavoir que ledit Messire Pierre Vasque mettra, baillera, et delivrera és mains dudit Martin Villain lesdites place, terre, Seigneurie et appartenances de Temseque, dont il a joy par certaine espace de temps : et d'icelles le souffrera et laissera d'ores en avant et perpetuellement joyr et user, pour luy, ses hoirs, et ayans cause, sans jamais luy mettre ou donner aucun empeschement, etc. Moyennant et parmy ce que tout ce que ledit Messire Pierre a receu des revenues de ladite terre jusques au jour de Noel M.CCCC.LVII. exclus, dont iceluy Messire Pierre a baillé quittance, demeurera receu au profit dudit Messire Pierre, etc. Et avec ce que ledit Martin Villain sera tenu de payer, bailler et delivrer comptant, et à tout une fois entierement audit Messire Pierre Vasque, ses hoirs, ou ayans cause, dedans le jour de la feste S. Jean Baptiste prochainement venant, la somme de 2200. lyons d'or du pris de 60. gros monnoye de nostredit pays de Flandres chacun lyon. Et pour icelle somme de 2200. lyons payer, bailler, et delivrer comptant audit Messire Pierre Vasque dedans ledit jour de feste S. Jean Baptiste, se sont ledit Martin Villain et Damoiselle Anthonine de Mamines sa femme Dame de Calquene, mesmement ladite Dame du loux, licence, et authorité dudit Martin son mary illecques present, et quant à cela expressément auctorizant, obligez, etc. En tesmoing de ce nous avons fait mettre nostre seel de secret en l'absence du grand à ces presentes. Donné en nostre ville de Bruges le dernier jour de Decembre l'an de grace M.CCCC.LVII. Par Monseigneur le Duc, A. le Bourgo.

XXVIII.

Philip de Goede bekrachtigt den akt waarbij Merten Vilain alle zijne rechten en eigendommen te Temsche verkoopt aan de abdij van Sint Pieter (1).

Philippe, par la grace de Dieu duc de Bourgogne, de Lothier, de

(1) J. de Saint Genois, *Histoire des avoueries en Belgique*, bl. 216. — Cfr. Duchesne, *Preuves*, bl. 617 en volgende. — Zie hiervoren, bl. 146.

Brabant et de Limbourg, comte de Flandre, d'Artois, de Bourgogne, palatin de Hainaut, de Hollande, de Zélande et de Namur, marquis du Saint Empire, seigneur de Frise, de Salins et de Malines. A tous ceulx qui ces presentes verront, salut. Comme question et prochès fussent meus et pendant par devers nous et les gens de nostre grant conseil, estant lez nous entre religieuses personnes et nos bien-amez les religieux, abbé et convent de l'église de saint Pierre lez nostre ville de Gand, demandeurs d'une part, et nostre ami et féal escuier, Martin Vilain défendeur d'aultre, pour et à cause de la fortresse que l'on nomme de Hercque et de la terre et advoirie de Themseka et généralement de tous les droicts, héritaiges, prérogatives et possessions, que avait le dit Martin au lieu et paroisse du dict Themseke, lesquels iceulx religieux, abbé et convent disaient avoir acheté du dit Martin, pour le pris et some de 4000 escus d'or du poyds quarante huit gros de nostre monnoie de Flandres la pièce, pour une fois qu'ils lui avoient offert payer, pouven que iceluij Martin leur délivrast les dits forteresse et terre, advoerie, drois, prérogatives et possessions, et qu'il leur fournist le marchié. Il povait renoncier à iceluy marchié en payant à yceulx religieux, abbé et convent la somme de quarante livres de gros monnoye de Flandres, pour une fois disant que ainsi il le voulait faire. Et il soit ainsi que aujourd'hui date de ceste, soient venus et comparus pardevant les dits de nostre grand conseil, Reverend père en Dieu, l'abbé du dit saint Pierre de Gand en sa personne et daprès Loijs Van-der-Meersch, procureur des dits religieux et convent de la dicte abbaye d'une part, et le dit Martin Vilain aussi en sa personne daultre, et illec aient dict et affirmé que de leur dicts différens ils par le moyen, daucuns leurs amis et mesmement de nostre amé et féal chevalier, conseiller, chambellan et lieutenant général en nos pays de Hollande, Zélande et Frise, le seigneur de Lanoy, auquel il s'estaient soumis au regard de leur différent, et devoient tenir ce quil en diroit, sur peine de 2000 lyons d'or, à les appliquer moictié à nous et l'autre moictié à celui ou ceulx, qui accepterait le dit et ordonnance du dict sieur Delannoy, se sont accordés en la manière qui sensuit. Il est assavoir que les dicts religieux payeront audit Martin Vilain, oultre la dicte somme de 4000 escus, la somme de 300 lyons d'or du poids de LX gros de nostre dicte monnoye de Flandres, la pièce, et le dict Martin sera tenus de soy dessaisir et deshériter souffisamment de tos les dics héritaiges, tant par devant les dits Baillis et hommes des dis Religieux, comme pardevant aultre seigneur et justice dont les dits heritaiges et possessions sont tenus, et de

accorder la possession et saisine en estre baillie aus dis Religieux ou leur commis, pour en joyr par les dits religieux héritablement, et promettre de garandir et faire joyr et ence et au surplus furnir le dit marchié et vendaige selon la teneur d'icellui. Et mesmement selon la fourme et teneur de certaines lettres sur ce faictes et données par le dict Martin, et scellées de son sceel, et desquelles lettres la teneur sensuit. A tous ceulx qui ces présentes lettres verront ou oiront, Martin Villain, seigneur de Rasseghem et de Saint Jehan ten Steenen, salut. Comme pour subvenir et secourir à certains mes grands et pesans affaires à moi sourvenus puis six ans, en cha ou environ, tant à l'occasion de la guerre et division que darmement, a este entre mon très redoubté seignour et princhc Monseigneur le duc de Bourgogne, de Brabant, etc. *(sic)*, et ses subjets de la ville de Gand comme aultrement en plusieurs manières, mesmement pour moi furent et acquities envers plusieurs mes créditeurs, auxquelx je doy grantes somes de deniers dont les années sont piecha escheues, et dont je et tous mes hoirs sont obligiés en diverses manières, doubtant l'execution rigoureuse de mesdis crediteurs et pour pieus marchié éviter, mieulx faire que laisser et obvier à plus grant dommaige, si come à charge de rente courant, en quoy pour le fournissement des dits payemens me faul-drait necessairement obliger d'estre contraint et exécuté par justice et souffrir l'aliénation et vendition de plusieurs mes biens et héritaiges a vil pris et somptueuse despense. Et pour certaines aultres justes causes et considérations, à ce moy mouvans, je, Martin dessus dis, de mon propre motif, franche volonté ne aucune persuasion, séduction et éduction me soit approchié de Reverend père en Dieu, Monseigneur Philippe par la permission divine, auprésent Abbé de l'Eglise et monastère de Saint Pierre-lez-Gand, et luy ay offert vendre héritablement et à tojours pour et au proufict de la dicte église ma place et chastel de Hercque et tous mes aultres fiefs et advoirie, avec les appartenances, seignou-rie, terres, drois, rentes, caves, molins, maisons, édifices, arbres croissans, héritaiges, pres et tous aultres biens et possessions quels-conques que je ay et possesse au terroir et paroiche et justice de Themseque et illec environ, tout ce qui est tenu du dict Réverend pére en Dieu et en sa dicte Eglise soit en fiefs ou aultrement, comme du tenement de Monseigneur le vicomte de Gand et d'aultres, sur la-quelle offre icellny reverend père en Dieu eust prins delay et jour d'avis pour advertir ses Religieux et Convent de sa dicte église et en avoir leur deliberation, et depuis n'eust *(m'eust)* fait sçavoir que lui et son dict convent estaient contens d'entendre à la dicte offre par moy faicte,

et de procéder au marchié et contract du dict achapt et vendition des dicts chastel et place, advouerie, fiefs, terres, et aultres possessions dessus dictes, moyennant pris raisonnable, finalement je le dis ainsi de ma franche volonté, non constraint, seduit, ne circonvenu, persuadé, ne sousconseillé, mais bien et meurerement advisé, deliberé et conseillé à plusieurs des Messeigneurs parens, amis et bienveullans sur ce par moy requis, et par long intervalle de temps, cognois avoir vendu, cédé et transporté et par la teneur de ces présentes vens, cède et transporte irrevocablemant audit réverend père en Dieu, Monseigneur Philippe, abbé des dis et aux dicts religieux, et convent de la dite église et Abbaye de Saint Pierre-lez-Gand, de l'ordre de saint Benoist, au dyocèse de Tournay, qui de moy semblablement ont bien et loyalement achepté ma dicte place et chastel de Herq, fiefs, advoirie, terres, seigneuries, droitures, caves, édifices, molins, héritaiges et possessions cy-après déclairés : c'est assavoir ma dicte place et chastel de Herq avec les appartenances, comme la basse court, four de briques, gardins, terres et tos les édifices qui y sont contenus, environ qualtre bonniers et aultres choses y appartenans, ainsi que les tenois et tenir soleie en fief et hommaige de mes dics seigneurs, abbé et convent de la dicte église de Saint Pierre-lez-Gand, à cause de leur dicte segnourie temporelle de leur terre et seigneurie de Themseke. Item mon advouerie du dit Themseke, que tenois aussi en ung aultre fief de la dicte église, ensemble toutes les appartenances : c'est assavoir le tiers des amendes et fourfais, jugés par le bailli et eschevins de cette église à cause de la justice de Themseke, avec les LXIII services qui doivent eschoir à le saint Remy, cinq viretaulx d'avaine, mésure du dit lieu, et un gros, monnoye des Flandres (1), et est chacun service assigné sur X bonniers de terre, et prandon à l'exécution du dict service celuy qui a le plus grante quantité de terres esdits X bonniers, et fault que les aultres respondent et payent leur part à celuy qui à le plus grante part esdits X bonniers, ensemble tous aultres drois et prérogatives appartenans à la dicte Avouerie. . . . . . . (2). Item à cause de ceste présente vendition dessus dicte, demeure perpetuellement aux dis réligieux de mon exprès consentement, authorité et prérogative, de présenter

---

(1) In eenen lateren akt van verkoop staat er : Item LXIII diensten vallende te Bamesse elcken dienst van vyff viertale evenen Theemsche mate ende van 1 gr. vlaamsch.

(2) Daar achter komt eene lange aanhaling van de goederen en renten welke Vilain verkoopt.

et conférer tous bénéfice, services et offices ecclésiastiques, que je et mes predecesseurs ont et avaient accoustumé de présenter ou conférer, tant en l'église parochial et hospital, comme aultres lieux en la dicte paroisse et justice du dit Themseke, lesquelx bénéfices, services et offices promets abaillier par bonne déclaration aux dits Religieux acheteurs, pour par les dis Reverend père en Dieu, Messire Philippe, aprésent Abbé, Religieux ou leurs ayans cause joyr, user et possesser héritablement et à tous jours dorenavant, toutes les choses dessus dictes, place, chastel, fiefs, terres, rentes, droits, possessions et héritaiges, comme de leur bon, vray et propre droit et héritaige, et aussi vaillablement que des biens et de la fondation et dotation de la dicte église et abbaye du dict Saint Pierre. Ceste présente vendition faicte moyennant et pour le pris et somme de 800 liv. de gros, monnoye de Flandres avec la somme de 300 lyons d'or, dont le pris avair esté tren par l'ordonnance et moyen de noble et puissant seigneur Monseigneur Delannoy, arbitre pour ce par nous parties pris et sur aulcunes difficultés entrevenues depuis le marchié de la vendition faicte mesmement sur ce que avoie mainctenu les dits heritaiges mieulx valoir desdits huit cent livres de gros, lesquelles sommes de 800 livres de gros et 300 lyons d'or. Reverend père en Dieu, Monseigneur l'Abbé et convent de la dicte église de Saint Pierre, acheteurs seront tenus de moy delivrer, moyennant souffissante quitance, incontinent et aussitost qu'ils auront la jouissance et possession paisible de toutes les choses, dessus dictes par moi, ainsi que dit est, à eulx vendus. . . . . . . (1). Recognues et passées à Lille le xe jour d'aougst, l'an mil quatre cens chinquante huict. . . . . . . (2). Donné en nostre ville de Lille, xiie jour d'aougst, l'an de grace 1458.

XXIX.

Door Philip den Goede wordt Merten Vilain in de gunst en bescherming van alle vorsten en oversten aanbevolen (3).

Philippus Dei gratia Dux Burgundiæ, Lotharingiæ, Brabantiæ et Limburgiæ, Comes Flandriæ, Arthesii, Burgundiæ Palatinus, Hannoniæ;

---

(1) Hier herhaalt en bevestigt Vilain al wat er staat in den akt, die door hem, Christoffel Vilain en den heer van Lannoy gezegeld wordt.

(2) De hertog van Burgondië zegelt hem insgelijks.

(3) Duchesne, *Preuves*, bl. 617. — Zie hiervoren, bl. 148.

Hollandiæ, Zelandiæ et Namurci, sacrique Imperii Marchio, ac Dominus Frisiæ, Salinarum, et Mechliniæ. Universis et singulis Ducibus et Principibus, Marchionibus, Comitibus, Baronibus, Militibus, ceterisque Nobilibus, Constabulariis, Mariscallis, Admiraldis, Vice-Admiraldis, Capitaneis gentium armorum, aliisque guerram terra et mari frequentantibus : Communitatibus, Senescallis, Baillivis, Præpositis, Maioribus, Scabinis, Rectoribus, Gubernatoribus, Capitaneis, et Locumtenentibus oppidorum, villarum, civitatum, castrorum, fortalitiorum, pontium, portuum, districtuum et locorum : Justiciariis, Officiariis, subditis, amicis, confœderatis, et benivolis Domini mei Regis, ac nostris, et ceteris quibus nostræ præsentes Litteræ ostensæ fuerint, benivolentiam nostram et salutem. Universitatem vestram et vestrum quemlibet affectuose rogamus, nostris vero subditis et servitoribus districte præcipiendo mandamus, Quatenus dilectum fidelem nostrum nobilem virum Martinum Villain de dominiis nostris Comitatus Flandriæ oriundum, præsentium exhibitorem, ad fines Terræ sanctæ, ut Deo vota ultramarina persolvat, transeuntem, recommissum suscipiatis, et favorabiliter nostri amore et contemplatione tractetis. Ipsumque una cum decem personis et totidem equis, seu equitaturis, ejus auro, argento, valesiis, iocalibus, Litteris, ceterisque rebus et bonis suis quibuscumque, per terras, dominia, districtus, et loca nostra atque vestra, aut vobis commissa, nocte dieque, per aquam, mare, et terram, ire, pertransire, stare, pernoctare, morari, ac reverti permittatis, libere, tute, secure, pacifice, et quiete, quibusvis amotis, disturbio et impedimento in corpore aut in bonis, et absque alicuius thelonei, tributi, dacii, pedagii, gabellæ, fundinavis, aut alterius cuiusvis debiti solutione, vel exactione. Quinimo de salvoconductu, scortis, victualibus, ceterisque necessariis ei provideatis, et faciatis provideri expensis suis rationabilibus, si id a vobis aut vestrum aliquo exegerint. In hoc amore nostri et contemplatione tantum facientes, quantum pro vobis aut vestris nos velletis esse facturos. Vos vero subditi et servitores nostri, quatenus de bona et prompta obedientia veniatis apud nos commendandi, et non pro inobedientia puniendi. Præsentibus usque ad annum integrum a data ipsarum computandum, et non ultra in suo robore permansuris. Datum in oppido nostro Montensi Hanoniæ x. Januarii, anno Domini M.CCCC.LVIII. Per Dominum Ducem, T. de Vitry.

XXX.

Karlotta, koningin van Cyprus, benoemt Merten Vilain ridder van het orde van « het zweerd » (1).

Karlota Dei gratia Jerusalem, Cypri, et Armeniæ Regina, etc. Nobili ac strenuo Militi Domino Martino Vilain domino de Rasseghem fideli nostro dilectissimo, salutem et sinceræ dilectionis affectum : Libenti et grato quidem animo illos nostri honoris titulis exaltamus et honoramus, quos antiqua progenies, et gloriosa nobilitas, decensque et meritorum suorum multitudo exigit, et requirit. Hinc est quod tibi ex sacro viatico Sepulcri Dominici redeunti, et nostræ Majestati requirenti Armam, sive spectaculum, insigne, et Ordinem nostrum Spatæ, quo nonnulli mundi et Christi fideles Principes, Barones, Nobiles, et Milites soliti sunt decorari : Nos, quæ de præmissis, generis tui nobilitate, virtutisque claritate, ac laudabilium rerum a te gestarum venustate, et erga nos regnumque nostrum fide et devotione plenissime informatæ sumus, gratiose et tuis exigentibus meritis Armam, sive insigne spectaculum, et Ordinem Regalem nostrum Spatæ tibi, præstito per vos corporali et consueto juramento, et sub verbis secretis ad dictum Ordinem spectantibus, conferimus, concedimus, et elargimur. Ac insuper omnimodam concedimus præsentium tenore facultatem et auctoritatem, ut duobus aliis nobilibus (dumtaxat Militibus seu Scutiferis) quos merito sub tua prudentia ac militari fide et per juramentum tibi præstitum duxeris eligendos, quorumque nobilitas et virtus apud te per fide dignorum testimonium comprobetur, dictam Armam, seu insigne, spectaculum, ac Regalem Ordinem nostrum Spatæ prædictæ, nostra auctoritate cum universis et singulis jurisdictionibus, prærogativis, honoribus, oneribusque et juramentis, et sub verbis secretis ad dictum Ordinem spectantibus, tradere, donare, et concedere, possis et valeas. Datum in nostro Palacio citadellæ civitatis nostræ Nicosiæ regni nostri Cypri, anno Nativitatis Domini nostri Jesu Christi millesimo quadringentesimo (2) nono, Indictione septima, die Lunæ, vigesimo tertio mensis Julij. Sub impressione nostri Regalis sigilli in similibus consueti.

---

(1) Duchesne, *Preuves*, bl. 621. — Zie hiervoren, bl. 148.

(2) Hier ontbreekt, *quinquagesimo*.

VERSLAG.

1879—1880.

RAPPORT.

VERSLAG

OVER DEN TOESTAND VAN DEN OUDHEIDSKUNDIGEN KRING VAN HET LAND VAN WAAS, GEDURENDE HET DIENSTJAAR 1879-1880.

Mijnheeren,

Wanneer ik, verleden jaar, de eer had UE. het jaarlijksch verslag van onzen Kring aan te bieden, dacht ik geenszins dat dezelfde taak mij van daag zou worden opgelegd.

Ons herhaald aandringen bij den geheimschrijver Mr Billiet, heeft dezen niet kunnen doen terugkomen op een besluit dat wij thans, tot ons groot spijt, als onwederroepelijk aanzien. Wij betreuren dit besluit zooveel te meer dat Mr Billiet altijd een van de werkzaamste leden van onze maatschappij geweest is; en dat, in de moeielijke omstandigheden waarin onze kring zich bevonden heeft, zijne verkleefdheid en zijne bekwaamheid krachtig hebben bijgedragen om eene instelling te behouden die misschien had kunnen tot ondergang komen. Alhoewel de bezigheden van onzen collega hem voor als nu dwingen zijne geliefkoosde studiën te verlaten, hebben wij nogtans de innige overtuiging, dat nog eenige van zijne ledige uren zullen geschonken zijn aan den voorspoed eener stichting waarvan hij altijd een der vurigste bewonderaars geweest is.

Het is de negentiende maal dat de bestuurlijke commissie verslag komt geven over den toestand en de werkzaamheden van het genootschap. Negentien jaar, Mijnheeren, is reeds een langdurig bestaan. Wij zien immers, op onze dagen bijzonderlijk, zoovele kostbare instellingen, die nauwelijks opgekomen, treuren en vervallen en verder spoedig in minachting en vergetelheid te niet gaan. Toegejuicht en gevierd bij

RAPPORT

SUR LA SITUATION DU CERCLE ARCHÉOLOGIQUE DU PAYS DE WAAS, PENDANT L'EXERCICE 1879-1880.

Messieurs,

Lorsque l'année dernière, j'avais l'honneur de vous présenter le rapport annuel du Cercle, je ne me doutais nullement que la même tâche me serait imposée aujourd'hui.

Nos instances réitérées auprès du secrétaire, Mr Billiet, n'ont pu le faire revenir sur une détermination, que nous devons à notre grand regret regarder comme irrévocable. Nous regrettons d'autant plus cette décision, que Mr Billiet fut toujours l'un des membres les plus actifs de notre association et que, dans les circonstances difficiles que le Cercle a eu à traverser, son dévouement et ses talents, contribuèrent puissamment à la conservation d'une œuvre, dont l'existence eut pu être compromise. Si les occupations de notre collègue, le forcent momentanément à s'éloigner de ses études chéries, nous avons la ferme conviction, que quelques-unes de ses heures de loisir, seront consacrées à la prospérité d'une œuvre dont il fut toujours un des plus fervents admirateurs.

C'est la dix-neuvième fois que la commission administrative, vient faire rapport sur la situation et les travaux de la société. Dix-neuf ans, Messieurs, c'est une période d'existence déjà longue. Nous voyons en effet, de nos jours surtout, tant de précieuses institutions, à peine nées, végéter et languir, puis se perdre bientôt après dans la décon-

haren oorsprong, en omgeven met eenen eerbied en eene genegenheid die een lang en schitterend bestaan schenen te voorspellen, zijn zij zelf door hare stichters verlaten; hare leden worden vermoeid en ontmoedigd, en weldra komt het uit op onverschilligheid, op beknibbeling en spotternij. Allen worden tegenstrevers, en wat enkelijk de lange tijd had kunnen vernielen vergaat spoedig door kwaadwilligheid omgestooten of vervallen door verwaarloozing.

Mijnheeren, dit al te getrouwe beeld van vele schoone inrichtingen is, God dank, het beeld niet van de onze. Maar hebben wij de plicht niet UE. te waarschuwen tegen het vreeselijk kwaad der onverschilligheid tot dewelke de mensch zoo gemakkelijk overvalt en die zooveel verwoestingen aanricht? Onze Kring heeft nooit andere dan ieverachtige en verkleefde leden geteld. De onmeetbare loopbaan reeds afgelegd en de talrijke werken ten uitvoer gebracht zijn daar een duidelijk bewijs van. Wij hebben met eerbied verzameld wat ons vroegere tijden hebben nagelaten; de oude keuren en handschriften doorzocht om de geschiedenis te schrijven van onze bevolking, en den roem van de groote mannen van het land in zijnen waren luister te doen schitteren; wij hebben aan de vergetelheid ontrukt, gij weet ten prijze van welke opofferingen, al de schatten die ons hier omringen en ons van onze roemrijke voorvaderen spreken; wij hebben ons museum gemaakt dat een juweel is daar geheel het Land van Waas trotsch op blijft.

Die gewonnen lauwerkronen en deze werken schijnen misschien de rust toe te laten; maar de rust hier is de dood. De boom die opgehouden heeft te groeien en zich uit te breiden is een boom zonder leven. Zou het dan waar zijn dat de vurigheid en de hevigheid der jonge jaren maar alleen tot werken bekwaam maken en dat de kracht en de wijsheid van rijperen ouderdom onmachtig zijn geworden? Neen, Mijnheeren, het zal voor onze maatschappij geene waarheid zijn. Ook onze Kring moet voortdurend groeien en vooruitgaan, al zijne vertakkingen moeten zich uitstrekken, al zijne lidmaten moeten zich vol leven vertoonen. Ons genootschap zal niet tevreden zijn met de gewrochten van zijne schitterende jeugd. In zijnen reeds eerbiedweerdigen ouderdom zal het nimmer werk noch moeite vreezen, altijd zal het verder en verder den kring zijner werkzaamheid verbreeden. Wat onze oudere medeleden waren dit ook te zijn willen wij ons tot eene eer rekenen en tot eene plicht.

Aan den arbeid dus, met nieuwen moed! Er blijven nog uitgestrekte velden te ontginnen, bronnen te ontdekken en geheimen te ontsluieren. Laten wij een werk niet staan dat zoo lastig maar zoo moedig is

sidération et l'oubli. Acclamées et fêtées à leur origine, entourées d'un respect et d'une affection qui semblaient leur promettre une existence longue et brillante, elles sont abandonnées par leurs organisateurs eux-mêmes. La lassitude s'empare de leurs membres, le découragement les saisit, et bientôt naissent l'indifférence, la critique et la raillerie. Tous deviennent adversaires, et ce que le temps seul aurait pu détruire, succombe promptement, assailli par la méchanceté ou ruiné par l'abandon.

Messieurs, ce tableau trop fidèle de beaucoup de belles institutions, n'est, grâces à Dieu, pas une image de la nôtre. Mais n'avons-nous pas le devoir de vous prévenir contre ce mal redoutable de l'indifférence, auquel l'homme est si inclin et qui occasionne tant de ruines? Notre Cercle n'a toujours compté que des membres zélés et dévoués. L'immense route parcourue et les nombreux travaux exécutés le prouvent d'une manière péremptoire. Nous avons recueilli avec respect tout ce que nous ont laissé d'autres âges; nous avons dépouillé les chartes anciennes et les manuscrits pour écrire l'histoire de nos populations, et faire briller, dans son vrai jour, la gloire des grands hommes de la patrie; nous avons arraché à l'oubli, vous savez au prix de quels sacrifices, tous ces trésors qui nous entourent et qui nous parlent de nos glorieux ancêtres; nous en avons formé notre musée, ce joyau dont tout le pays de Waes se montre fier.

Ces lauriers et ces travaux sembleraient permettre le repos, mais le repos ici, c'est la mort. L'arbre qui a cessé de croître et de se développer est un arbre sans vie. Serait-il donc vrai, que l'ardeur et la fougue du jeune âge seuls sont capables de travail et que la force et la sagesse de l'âge mûr sont devenues impuissantes? Non, Messieurs, ce ne sera point la vérité pour notre société. Notre Cercle aussi doit continuer à croître et à prospérer, tous ses rameaux doivent s'étendre, tous ses membres se montrer pleins de vitalité. Notre société ne sera pas contente des travaux de sa brillante jeunesse, dans son âge déjà respectable, elle ne craindra jamais le travail et la peine, elle étendra toujours davantage sa sphère d'activité. Ce que furent nos aînés, nous nous ferons un honneur et un devoir de l'être.

A l'œuvre donc, avec un courage nouveau! Il reste encore de vastes champs à défricher, des sources à découvrir, des mystères à dévoiler. N'abandonnons pas l'ouvrage si laborieusement et si courageusement commencé. Continuons tous, tant que nous sommes, sans admettre aucune exception, continuons à soutenir et à développer l'institution si utile que nous avons créée. Comprenons que ce serait

begonnen. Laat ons voortgaan, zooveel wij zijn, zonder eene uitzondering aan te nemen, laat ons voortgaan met de nuttige inrichting te ondersteunen en uit te breiden die wij hebben tot stand gebracht. Laat ons begrijpen dat het eene fout misschien eene misdaad zou zijn onverschillig te blijven. Het ware het bestaan wagen eener instelling, die reeds zoo rijk aan vruchten geweest is, en aan welke, wij zijn er van overtuigd, de toekomst nog andere lauweren zal schenken en nieuwe zegepralen.

§ 2. TOELAGEN.

De geldelijke toestand van onzen Kring is zeer gunstig. Hij laat ons toe de drukkosten te dekken van onze Annalen en zelfs van er aanzienelijke verbeteringen aan te brengen. Wij hebben onze publicaties versierd met houtsneden en kleurdrukplaten die met groote zorg vervaardigd zijn. De leden van het bestuur getroosten zich geerne zulke kosten die de aantrekkelijkheid der bulletijns vermeerderen en groote klaarheid bijbrengen aan de uitgegeven opstellen. Zij zijn zeker van op dit punt de goedkeuring te verwerven van alle de leden van den Kring.

Het Staatsbestuur heeft ons het gewone hulpgeld toegestaan van 500 frank, de Provincie gaf er ons 300 en de Stad Sint-Nikolaas 100. Het doet ons genoegen hier onzen dank uit te spreken aan deze openbare besturen die ons welwillend ter hulpe komen.

§ 3. BESTUURLIJKE ZAKEN.

De bestuurraad heeft verschillige zittingen gehouden die nuttig besteed wierden aan het verdedigen der belangen ons door UE. toevertrouwd.

Het mandaat der bestuurleden loopt ten einde in de volgende orde :

AFTREDENDE LEDEN IN 1880.

MM. Geerts, Percy en Meert.

AFTREDENDE LEDEN IN 1881.

MM. Verwilghen, Billiet en Vercruysse.

AFTREDENDE LEDEN IN 1882.

MM. Ridder de Schoutheete de Tervarent, Lapeer en Van Naemen.

une faute, presque un crime de rester indifférents : ce serait compromettre l'existence d'une œuvre qui a été déjà si féconde et à laquelle, nous en sommes convaincus, l'avenir réserve encore d'autres lauriers et de nouvelles victoires.

§ 2. SUBSIDES.

La situation financière de notre Cercle est prospère. Elle nous permet de faire face aux frais d'impression de nos Annales et même d'y apporter des améliorations importantes. Nous avons illustré nos publications de gravures et de planches coloriées faites avec soin. L'administration fait volontiers des dépenses qui augmentent l'attrait des bulletins et donnent une grande clarté aux mémoires publiés. Elle est certaine de recueillir sur ce point l'approbation de tous les membres du Cercle.

Le Gouvernement nous accorda le subside habituel de 300 francs. La Province nous en octroya 300 et la ville de Saint-Nicolas 100. Nous sommes heureux d'exprimer toute notre reconnaissance à ces administrations publiques, qui veulent bien nous venir en aide.

§ 3. AFFAIRES ADMINISTRATIVES.

La direction a tenu plusieurs séances qui ont été consacrées utilement à la défense des intérêts que vous nous avez confiés.

Le mandat des membres directeurs expire dans l'ordre suivant :

MEMBRES SORTANT EN 1900.

MM. Geerts, Percy et Meert.

MEMBRES SORTANT EN 1901.

MM. Verwilghen, Billiet et Vercruysse.

MEMBRES SORTANT EN 1902.

MM. le Chevalier de Schoutheete de Tervarent, Lapeer et Van Naemen.

§ 4. UITGEGEVEN BOEKWERKEN.

Onze leden hebben gedurende den loop van het laatste jaar slechts eene aflevering van onze Annalen ontvangen. De tweede is nog onder de pers. Zij zal, zooals gij alreede weet eene studie inhouden over het kasteel en de heerlijkheid van Temsche, studie aan welke de heer professor Raemdonck en de heer ingenieur Geerts hunne ledige uren en hunne bekwaamheid besteed hebben. Deze publicatie is van groot belang. De schrijvers hebben zich niet in gevaar willen stellen van betreurenswaardige misslagen te begaan met in te groote haast te werken, zij zijn moedig vooruitgegaan en hebben zorgvuldig en nauwkeurig hunne opzoekingen en vergelijkingen gedaan en herdaan. Zoo zijn zij er toe gekomen een werk van groote waarde af te leveren, en, in plaats van enkelijk eene monographie die zij eerst schikten te schrijven, zijn zij gebracht geweest tot bijna de geschiedenis te maken van geheel eene landstreek en van verschillige geslachten. De lezing die UE. gaat gegeven worden van eenige bladzijden uit dit belangrijk werk zal u doen begrijpen, Mijnheeren, dat het bestuur van onzen Kring wijs heeft gehandeld met het afmaken van dit ernstig gewrocht niet te doen overhaasten. Bovendien zal dit werk aan de leden, na weinige dagen, ter hand gesteld worden zonder de uitgaaf te beletten van twee andere afleveringen onzer Annalen, die gedurende den loop van het naaste jaar zullen verschijnen. De stoffen daarvan zijn al gereed en alles doet voorzien dat deze afleveringen zeer belangwekkend zullen zijn.

§ 5. VERWISSELINGEN.

De verwisseling van onze Annalen met de publicaties van vele geleerde genootschappen van het Land en van den vreemde laat ons toe onze bibliotheek aanzienlijk te verrijken : zoo komen wij in bezit der voornaamste oudheidskundige werken die de Kring niet zou kunnen ontberen en die hij alleenlijk ten prijze van groote opofferingen zou kunnen bekomen. Dit is eene kostelijke hulp voor de leden van ons genootschap die zich bijzonder met het opstellen onzer jaarboeken bezig houden.

§ 4. PUBLICATIONS.

Nos membres n'ont reçu pendant le dernier exercice qu'une livraison de nos Annales. La seconde est encore sous presse. Elle comprendra, comme vous le savez déjà, une étude sur le château et la seigneurie de Tamise, étude à laquelle Messieurs le Professeur A. Raemdonck et l'ingénieur Geerts consacrent leurs loisirs et leurs talents. Cette publication a une grande importance. Les auteurs n'ont pas voulu s'exposer à commettre des erreurs regrettables en travaillant avec précipitation. Ils ont marché courageusement et fait et refait des recherches et des collations consciencieuses et minutieuses. Ils sont ainsi parvenus à fournir un travail d'une haute valeur et au lieu d'une simple monographie qu'ils comptaient écrire tout d'abord, ils ont été conduits à faire presque l'histoire de toute une contrée et de plusieurs générations. La lecture qui va vous être faite de quelques pages de ce remarquable travail, vous fera comprendre, Messieurs, que l'administration de votre Cercle, a agi sagement en ne pressant pas trop l'achèvement de cette œuvre consciencieuse. Du reste, elle sera remise aux membres dans peu de jours, sans préjudice des deux autres livraisons de nos Annales, qui leur parviendront pendant le courant de l'année prochaine. Les éléments en sont déjà prets, et tout fait présager qu'elles seront des plus intéressantes.

§ 5. ÉCHANGES.

L'échange de nos Annales avec les publications de beaucoup de sociétés savantes du Pays et de l'étranger, nous permet d'augmenter notablement notre bibliothèque. Nous possédons ainsi les principaux ouvrages archéologiques dont le Cercle ne saurait se passer et qu'il ne saurait acquérir qu'au prix de grands sacrifices. C'est une ressource précieuse pour les membres de notre société qui s'occupent spécialement de la rédaction de nos Annales.

§ 6. AANKOOPEN.

De aankoopen, dit jaar, voor rekening van ons Museum gedaan zijn niet zeer belangrijk. Naarmate dat onze verzamelingen talrijker en vollediger worden, is ook de aanwinst moeielijker en de middelen zouden kunnen ontoereikend zijn als er zich eene gelegenheid zou aanbieden om stukken te koopen van groote waarde. Met het oog op zulke eene mogelijkheid hebben wij gedacht dat het nuttig was in eene voorzichtige afwachting te blijven.

§ 7. VOORNAAMSTE GIFTEN.

1° Eene verzameling van stukken ijzer- lood- en zinkerts, gifte van Mr L. Prud'homme, te Sint-Nikolaas.

2° Eene verzameling nog van delfstoffen, gifte van eenen onbekende, te Sint-Nikolaas.

3° Een koperen muntstuk opgegraven te Thielrode, gifte van den eerw. heer onderpastoor G. Barbiaux.

4° Den H. Reghel van den H. Vader Augustinus 1631, gegeven door denzellden.

5° Haaientanden opgegraven te Sint-Gillis, gifte van Mr J. Naudts, geneesheer te Sint-Nikolaas.

6° Topographie der Stad Hulst door F. Caland, archivaris der Stad, gifte van den vervaardiger.

5° Bronzen haak van eene Bisschopskoorkap gevonden op een kerkhof in Normandië, gifte van Mme F. Bianic, eigenares te Argenteuil (Seine et Oise).

8° Een tafelbord in gleiswerk met het zinnebeeld op der Vrijheid, gifte van den eerw. heer Th. Verwilghen, pastoor te Haasdonck.

§ 6. ACHATS.

Les acquisitions faites pour compte du musée, cette année, ne sont pas de très-grande importance. A mesure que nos collections deviennent plus nombreuses et plus complètes, les achats sont plus difficiles et les ressources pourraient être insuffisantes, quand l'occasion se présenterait d'acquérir des objets de grande valeur. C'est en vue de cette éventualité que nous avons cru, qu'il était utile de nous tenir dans une prudente réserve.

§ 7. PRINCIPAUX DONS.

1° Une collection de minerais de fer, de plomb et de zinc, don de Mr Louis Prud'homme, à Saint-Nicolas.

2° Une collection idem de minerais, don d'un anonyme, à Saint-Nicolas.

3° Une pièce de monnaie en cuivre, déterrée à Thielrode, don de Mr le vicaire G. Barbiaux.

4° Den H. Reghel van den H. Vader Augustinus, 1631, par le même.

5° Dents de requins déterrées à Saint-Gilles, don de Mr J. Naudts, docteur à Saint-Nicolas.

6° Topographie der Stad Hulst door F. Caland, archivaris der Stad, don de l'auteur.

7° Moitié d'une agrafe de chape d'évêque, en bronze, trouvée dans un cimetière de Normandie, don de Madame F. Bianic, propriétaire à Argenteuil (Seine et Oise).

8° Une assiette en faïence, avec les attributs de la liberté, don de Mr Th. Verwilghen, curé de Haasdonck.

§ 8. GELDMIDDELEN.

Ontvangsten.

Boni van het vorig jaar		fr. 1174-15
Jaargeld van 128 leden		» 1280-00
Hulpgeld van den Staat voor 1880		» 300-00
» van de Provincie »		» 300-00
» van de Stad Sint-Nikolaas voor 1880		» 100-00
Verkoop der *Annalen*		» 5-00
	Totaal	» 3359-15

Uitgaven.

Jaarwedde van den boodschapdrager		fr. 50-00
Drukkosten der *Annalen*		» 1044-25
Plans en graveerwerken voor de *Annalen*		» 600-00
Aankoop van boeken, enz.		» 39-45
Onderhoud van het lokaal en der bibliotheek		» 45-75
Bureelkosten, briefporten enz.		» 51-45
	Totaal	» 1828-90

Herhaling.

Ontvangsten	fr. 3359-15
Uitgaven	» 1828-90
In kas	» 1530-25

Gedaan te Sint-Nikolaas, den 26 Augusti 1880.

DE BEWAARDER DER VERZAMELINGEN,
FÉLIX VAN NAEMEN.

DE VOORZITTER,
Ridder de SCHOUTHEETE de TERVARENT.

§ 8. FINANCES.

Recettes.

Boni de l'exercice précédent	fr.	1174-13
Rétribution de 128 membres	»	1280-00
Subside de l'État pour 1880	»	500-00
» de la Province »	»	300-00
» de la Ville de Saint-Nicolas pour 1880	»	100-00
Vente d'*Annales*	»	5-00
Total	»	3359-13

Dépenses.

Rémunération du concierge	fr.	50-00
Frais d'impression des *Annales*	»	1044-25
Planches et gravures des *Annales*	»	600-00
Achats des livres etc.	»	39-45
Entretien du musée et de bibliothèque	»	43-75
Frais de bureau, ports de lettres etc.	»	51-45
Total	»	1828-90

Récapitulation.

Recettes	fr.	3359-13
Dépenses	»	1828-90
Boni en caisse	»	1530-23

Fait à Saint-Nicolas, le 26 *Août* 1880.

LE CONSERVATEUR DU MUSÉE,
FÉLIX VAN NAEMEN.

LE PRÉSIDENT,
Chevalier de SCHOUTHEETE de TERVARENT.

GESCHIEDKUNDIGE MENGELINGEN

DOOR

A. DE MAERE-LIMNANDER.

OUD VLAAMSCHE LEENEN,

GELEGEN BINNEN DEN LANDE VAN WAAS.

(VERVOLG.)

2134.

Item PAUWELS DE DYCKERE heeft verheven als HOIR VAN ANNA DHOOGE van twee stucken lant, ghelegen uit leen van date 17 Meerte 1722.
x L. par.

2135.

Item JAN BAPTISTE CAUWELS, *causa uxoris*, over sieur GERART NICOLAS YSEBRANT bezitter van eene rente van JONCKER PIETER JACOBUS EMANUEL YSEBRANT van date 17 Augusti 1722 volgens den instrumente, dus
Memorie.

2136.

JOSEPH BAERT als ghemachtygd van JONCKHEER ANTHONE HENRYCK DE COLTELS, HEERE VAN MARLE, ende gheselnede besitter van eene rente van den tydt van dry jaeren van eene capitaele somme van dry hondert pont sterck gelt, in profyte van MHER JOAN COLEN tot Antwerpen van date 12e 7bre 1722, dus Memorie.

2137.

DEN VOORNOEMDEN JONCKHEER ANTHONE HENRYCK DE COLTELS besitter van eene rente van 300 pont wisselgelt in profyte van JONCKER JOANNIS VAN BISTOVEN tot *Antwerpen* van date 20 8bre 1725 dus Memorie.

2138.

Joos van Pottelberge heeft verheven op den 9n 7bre 1722 syn sgrave leen hem competerende by versterfte van Joos van Pottelberge, synen vader, die te voorent dit leen vereregen hadde van Marcus van Pottelberge by coop van d'heeren Ramont, volgens den denombrement hier vooren over gheleydt, dus over het relief x L. parisys.

2139.

Item ontfanghen van Pieter Schuerman over syn relief van een s'grave leen ghelegen tot *Kemseke* groot dry hondert vyfthien roeden wesende dhelft van eenen meersch dannof d'ander helf compiteert Pieter de Rechter, *causa uxoris*, et Marie Anne Borm, fs Nicolas, ghelegen in *den soetenhoek*, deel makende van een meerder s'grave leen groot in het gheheele thien ghemeten, in de caerte figurative op N° 51, hem compiterende by versterfte van Elisabeth Maes, syne moije, dus volgens het denombrement x L. par.

2140. — SINAY ENDE BELSELE.

Item op 23 Maerte 1720 soo kent Jacobus van Nieuwlande, fs Jans, opgheleecht te hebben eene somme van twelf hondert guldens wisselgelt in profyte van Je Ambachts *(Hombach ?)* tot *Antwerpen* ende heeft daermede belast syn s'grave leen groot vyf bunderen ghelegen binnen de prochie van *Sinay* waervan de thiende penninghen in de naeste rekeninghe sullen worden verantwoort midts het selven leen vercocht is by decrete ten jaere 1724 dus Memorie.

2141.

Item is by decrete van syne majesteits raede in Vlaenderen vercocht *dheerlyckhede van Colegem* ghelegen ende gheinclaveert binnen de prochie van *Belsele*, synde een s'grave leen beslaende de groot van het voorseyde leen generael acht en veertygh bunderen op ende afvaerens eenen twyntygh ghemeten min hondert roeden bestaende in neghen stucken lants, alle ghelegen ende hanthoofdende oost het *Coolegemstraetien* ende Adriaen Van donck, dhoirs Philip van Gavere ende Je Theresia Anna vander Beke, zuydt Joos van Petegem, west Joos van Boxelaere, Adriaen van Gavere ende noort Maryn Breys; desen coop is gedaen aen ende in profyte van dhoirs Geremias Haegens volgens de letteren van decrete ende act van erfvenisse in date 28 January 1721,

voor ende omme de somme van sesthien hondert guldens courant, dus over den thienden penninck 26 pont derthien schellingen ende acht groote, dus in ponden paresys iij^c xx L. par.

2142.

Item op den 14^en April 1722, heeft DHEER NICOLAS DE BACKER uyt crachte van procuratie aen hem verleent by JONCKER CAROLUS FRANS BOSSCHAERT, IN HUWELYCK hebbende VRAUWE CATHARINE VANDEN BRANDE, verheven een s'grave hooft leen genaemt de puttemeerschen aen DEN SELVEN HEERE compiterende *causa uxoris*, ghelegen binne de prochie van *Sinay* volgens den act van den greffier hier annex, dus over het relief x L. par.

2143.

Item ten selven daeghe heeft DEN SELVEN DE BACKERE uyt crachte van procuratie alsvooren, verheven een s'grave leen, deel van *dheerlyckeyt van Puyvelde* aan DEN SELVEN HEERE oock compiterende *causa uxoris*, ghelegen binnen de prochie van *Belsele* volgens den act van den greffier, dus over het relief x L. par.

2144.

Item den 20^en Octobre 1722, heeft BAUDUIN GÈLDOF, verheven *het heerlyckheyt* genaemt *de poorte*, ghelegen binnen de voornoemde prochie van *Belsele* ende de prochie van *Waesmunster* groot eenen dertygh bunderen ende twee ghemeten, ghelegen op het wynvelt, s'grave leen landende oost zuyt *het goet De Kesel* ende noot *de struycx* wesende een haut s'grave hooft leen denselven compiterende by successie van JACOBUS VAN HECKE, f^s BAUDUINS, SYNEN OOM MATERNEEL, dus over het relief ende midts het voornoomde leen alsnu vercocht, sal den 10 penninck met het denombrement in de naeste rekeninge verantwoort worden x L. par.

2145.

Op den 15 Meert 1719 syn onterft van een stuck lants volgh leen van het bovenstaande hooft leen van J^r JAN VAN DER SARE, PIETER ENDE SERVAES VERNIMMEN ende JAN JUDOCUS VERNIMMEN met SYNE WEDUWE ENDE HOIRS midtsgaders ADRIAEN DHEEREN vooght van DE WEEZEN ADRIAEN VERNIMMEN, f^s SERVAES, in profyte van JACOBUS COLLIER, conform het contrackt dannof synde hier annex, dus Memorie.

Het selve contract wort hier gevoeght ende bedraeght de somme van 864 guldens, het gelagh daerinne begrepen ende mits het moet naerghesien worden of het sujet aan thienden penninck, sal men daervan mentie maecken in de naeste rekeninge, dus

Ic L. xxij L. xvi sch.

2146.

Item heeft JONCKER CAROLUS JOSEPHUS DU BOIS dit VANDEN BOSSCHE, HEERE VAN HOOGER CAMEREN, op den 4en 8bre 1721 opghelicht van JONCKER JAN VAN DER SARE, ONTFANGER GENERAL VAN DEN LANDE VAN WAES, de somme van hondert ponden groote, stuck wisselgelt, ende deselve beseth op seven ghemeten lants wezende s'grave leen binnen de prochie van *St Nicolas* in den wyck *het Walgoet*, volgens den act hier annex, dan alsoo de besette rente maer en betallen naer het verschynen van de dry jaeren de thiende penningen, soo sal deselve hier naer ghebrocht worden, dus

Memorie.

2147. — AESDONCK.

Ontfanghen over het verhef gedaen by JUDOCUS VAN EYCKE, van een s'grave leen ghecocht van MHER EUGENIUS JOSEPHUS DHOLMAN *(d'Olmen,)* BARON VAN POUDRELÉE ende VRAUWE MARIE ELENE VAN STEENHUYSE, BARONNESSE ETa, resorterende onder dese prochie van *Aesdonck*, ghelegen in den wyck genaemt *Cleenhulst*, landende oost ANTHON VAN LANDEGEM ende DHOIRS VAN GILLIS CHRISTIAENS, zuyt DHOIRS VAN GILLIS SMET ende HEER MICHIEL DULLAERT, west JAN VERGAUWEN ende noort ANTHONE VAN LANDEGEM, voor de somme van 500 gulden wisselgelt volgens den contracte daervan synde, compt voor den 10 penninck 10 pont vyf schellingen grooten, ende voor thiende penninck van thiende penninck een pont zes groote, dus in ponden paresys

ic xxxv L. xij sch.

2148.

Item op den 4en April 1722 heeft verhef gedaen PIETER AUDENAERT over ende in den naeme van LAUREYNS THYSEBAERT, uyt crachte van procuratie een s'grave leen hem *causa uxoris* compiterende, ghelegen onder dese vierschaere van *Aesdonck* in *den leenwyck*, landende oost *sheeren straete*, suyt de Beke west CORNELIS DE NOCKERE ende noort MYNHEERE VAN DER WERVE, dus over het relief

x L. par.

Anderen ontfanck van thiende penningen ende relieven onder de prochien van Lokeren ende Dackenam.

2149.

Op den 17 February 1724 heeft Maryn de Witte ghedaen den eeth van feautheytschap ter causen van seker s'grave leen by coope vercreghen van Jan de Lange, paelende oost, zuidt ende west de straete, noort de weduwe Jan de Kinder, ingevolge den contrackt daervan synde ende hier achter in den capitel van remisen overgheleydt, waer van den 10 penninck ende het relief in voorgaande rekeninge folio 14 verso acto primo syn verantwoort als ook overgheleydt het denombrement, dus Memorie.

2150.

Item op den 11 Meert 1724 heeft Gillis de Bock, uyt crachte van procuratie van Jr Joseph Stalins, gedaen den eeth van feautheytschaep van sekere partye meersch s'grave leen, volgens den denombrement, daervan synde hier annexe x L.

2151. — WAESMUNSTER EN ELVERSELE.

Op den 17 July 1728 soo heeft Jan Be van de Voorde tot *St Nicolas* belast syne s'grave leen gelegen op *Elversele*, bestaende in een stuck landt saemen groot dry gemeten 221 roeden mitsgaeders alle syne allodiale goederen met eene somme van ses duysent guldens wisselgelt waervan den 10en peninck naer prysije sal worden veantwoort naer het expireren van dry jaeren, dus Memorie.

2152.

Op den 9 July heeft GUILLIEL. VAN LAERE vercocht aen PIETER WUYTACK een stuk landt wesende s'grave van groot ontrent twee ghemeten ghelegen op *Waesmunster*, voor de somme van 55 pont groote, volgens contract, dus over den 10^{en} penninck in ponden paresis

Lxviii L. iii sch.

2153.

Op den 14 9bre 1728 heeft FRANS WAUMAN ghelicht eene somme van 600 guldens sterck gelt van J^{e} MARIE SCHELHAUT *(Schelfhaut)* beyde tot *Elversele* ende daer vooren belast voor eenen eenwigen onderpant syn s'grave leen ghelegen aldaer, groot dry ghemeten 100 roên hem competerende by successie van JUDOCUS WILSENS, waer van den 10^{en} penninck naer het expireren van dry jaeren sal worden verantwordt, dus

Memorie.

2154.

Op den 14 7bre 1728 heeft JAN BAPTISTE VERSMISSEN *(Versmessen)* verheven in qualiteyt van VOOGHT OVER DE WEESE ADRIAN SCHELFHAUT een stuck lant, wesende s'grave leen ghelegen op de prochie van *Elversele* ontrent *den Veerdam* groot 317 roên, dus over het relief x L. par.

2155.

Op den 19 Meert 1729 heeft JAN BAPT^{e} HENDERICX verheven een s'grave leen ghelegen op de prochie van *Elversele*, *int groot broeck*, groot 462 roeden, hun competerende by successie van SYNEN VADER MICHIEL HENDRICX, dus over het relief x L. par.

2156. — BASELE.

Op den 11^{en} April 1727 heeft PIETER HAESAERT over syn selven ende als vooght over DE WEESE CATHARINA HASAERT *cum suis* vercocht een s'grave leen op de prochie van *Baesele* uit s'graven voor de somme van 48 L. groote boven een pont thien schell ten ghelaege, dus compt voor den 10^{en} penninck volgens contract van den 9^{e} April 1728, dus in ponden parisis. Lix L. xiiii.

2157.

Op den 4^{e} July 1728 heeft J^{r} CHARLES JOSEPHUS DU BOIS vercocht sekere partye van lant wesende s'grave leen ghelegen op de prochie

van *Baesele* aen de VROUW DOUAIRIÈRE VAN BELLEM, voor de somme van 14200 guldens courant, daeronder begrepen een stuck allodial volgens prysye weerdygh 500 guldens courant moetende afghetrocken worden op de voornoemde somme, soo dat nogh snyver blyft derthien duysent 700 guldens waervan den 10^{en} penninck bedraeght in ponden paresis ii^{m}vii^{c}xxxx L.

2158.

Op den 9bre 1728 heeft DEN GREFFIER VAN BASELE vyt crachte van procuratie van DHOIRS J^{r} PIETER ANTHONE DU BOIS ende J^{e} MARIANNE NIEUWLANT *(de Nieulant)* vercocht an VRAUW BARONNE VAN BELLEM een partyé s'grave leen ghelegen binnen *Basel* in *den diderix dam* voorde somme van 7078 guldens courant behaudens dat daerop moet defalqueren eene somme van 320 van een stuck lant allodial in de voornoemde partye begrepen dus comt naer aftreck van de prysije volgens den selven act ende contrackt de somme van 6758 guldens dus voor den 10^{e} penninck in ponden paresis i^{m}ii^{c}lxvii L.

2159.

Op den .... 1729 heeft JOANNES NEYT verheven een s'graveleen dus over het relief x L.

2160.

Item het voornoemde leen is andermael verheven by MICHIEL DULLAERT als cooper, dus voor het relief x L.

2161.

Item vercocht het voornoemde leen aen DEN VOORSEYDEN DULLAERT voor de somme van 1950 gulden, dus voor den 10^{en} penninck in pond paresis.

2162.

Item verheven by DEN HEER VAN SWYNDRECHT syn leen wesende *de heerlyckheydt van Swyndrecht* bestaende in dry leenen dus hier volgens dry relieven xxx L. par.

2163. — KEMSEKE ENDE Ste PAULS.

Op den 25 7bre 1728 hebben DHOIRS LAURENTIUS ende ALEXANDER VAN GOETHEM alsoock HEER ENDE MEESTER JAN VAN DER PERRE, HOOFTSCHEPENEN VAN DEN LANDE VAN WAES, vercocht eene partye s'graven leen ghe-

leen op de prochie van St *Pauls* in *d'Ast*, voor de somme van seven hondert guldens aen Guillielmus Demunck (*de Munck*) volgens den contrakt ende erfvenis in date 19 8bre 1728 : dan alsoo de voornoemde partye hiet syn deel makende van grootere partye toeghecoomen hebbende J^r Jan Frederick Ramont, ende waer over an de majesteyt beantwoord is den 10^{en} penninck, de 8^e rekeninge van den Baron de Bonlez over een belastinge van 200 L. sterck gelt op deselve leenen beseth, ende alsoo alle de partyen lants staen om vercocht te worden mits de dood van den voorseyden Ramont sal hier naer den 10^e penninck verantwoort worden, dus Memorie.

2164.

Op den 4 Mey heeft Andries de Bock verheven seker stuck lant s'grave leen groot 284 roen ghelegen binnen de prochie van *Kemseke*, in den wyck ghenaemt *den brantacker* dus compt voor het relief x L.

2165.

Op den 15 April 1729 heeft Jan Schelfhaut f^s Adriaen, machtygh by procuratie van wegen J^r Pieternelle Schelfhaut, beggintien tot Gent, ghelicht eene somme van 150 ponden sterck gelt ende daer vooren ghehypoticqueerdt een half bunder meersch ghelegen op de prochie van *Waesmunster* in den wyck *de Mautery*, wesende s'grave leen resorterende onder de vierschaere van *Sinay*, emmers te gaene aldaer te gedinge ende alsoo de besette renten maer en betalen 10^{en} penninck naer het expireren van dry jaeren zal alsdan den 10^e penninck worden verantwoordt, dus Memorie.

2156. — KEURE IN AESDONCK.

Op den 29 9bre 1728 heeft J^r Ferdinande Philippe Zaman verheven syn s'grave leen genaemt *ten Bergen* hem competerende by testament van J^r Jan Pieter Zaman, dus over het relief x L.

Tweede Capittel van ontfanck van de thiende penninghen ende relieven onder de procbie van Lokeren ende Dackenam uytwysens de declaratie van den greffier J^r De Clercq, van den 9^en 7bre 1730.

2167.

Den 4^en February 1730 heeft Judocus de Clercq ghepretteert den eedt van feauteytschap over de weezen van Cornelis de Wilde, over eenen meersch *in t'Molbrouck* volgens act ende denombrement, comt voor t'relief x L. parasis.

2168.

Den vierde Meerte 1730 heeft Frans Philipe Wuytack by procuratie van J^r van Kerckhove *(de Kerchove)* Etichove verheven ende ghepretteert den eedt van feauteytschap over *de baronnie van Exaerde* conform den act ende denombrement ; comt voor t'relief x L. par.

2169.

Ten selven daghe heeft denselven Wuytack over den voornoemden heere ghepretteert ghelycken eedt over het leen ghenaemt *den auden acker* ; dus x L. par.

2170.

By declaratie van J^r de Castro, greffier aldaer, van den 25^en February 1733 blyckt, dat Jacobus Van Hecke den 24^en February 1731 ghecocht heeft van de w^e Maryn de Witte, een stuck lants voor de somme van t'veertich pont thien schellingen grooten, dus over den 10^en penninck volghens contract mitsgaders van een pont grooten ten gelaghe ende dhelft van derffenisse a 25 grooten xLix L. xviii.

2171. — WAESEMUNSTER EN ELVERSELE.

By declaratie van den greffier de Cock van den 14en 7bre 1730, blyckt, dat Judocus de Cleene op den 6en Augusty 1729 ende acte van erffenisse van den 11en Aoust daernaer N° 1° vercocht heeft, den cooper aengenomen aen dheer advocaet van Laerebeke eene partye lants waeronder begrepen *de Elsaekers*, gheleghen op *Elversele* wesende s'graven leen by prysye van den 16ee Mey 1730 N° 1s gedaen door Joos Verlateau ende Jan Volcherick (*Volckrick*) schepenen der voornoemde prochie, gepresen een hondert vier en veertigh ponden grooten courant ghelt, dus comt voor den 1eo penninck van deselve somme. icLxxii L. xvi par.

2172.

By de voorghemelde declaratie Ne 2 blyckt dat Jan Lauwereys de Clecq den 6en April 1730 gehypotequeert heeft de somme van hondert ponden grooten wisselgelt in proffyte van dheer Petrus Deman, op eene hofstede ende eenen acker wesende s'graven leen ende alsoo de dry jaeren niet en syn overstreken, soo wort alhier alleenelyck ghebroght voor Memorie.

2173.

Dan by naerdere missive van den 3en 9bre 1734 dienende voor declaratie blyckt dat het leen by voorgaenden texte is alleenelyck volgh leen onder het leen van Pieter Wuytack ende geen 10en penninck subject dus cesseert alhier, ende Memorie.

2174.

By de ghemelde declaratie N° 3 blyckt dat Jr Melchior Balduinus Duvergere by passeringhe van den 7en Aouste 1730 gehypotequeert heeft op synen leenen op *Elversele* en op andere allodiale landen twee hondert vyftich ponden grooten wisselghelt, dan alsoo den tydt van dry jaeren niet en is overstrecken soo is dese voor Memorie.

2175. — THIELRODE.

By declaratie van den greffier Keppens van den 12 7bre 1730 verheft den selven op den 4en 9bre 1729 N° 1 het leen en *heerelеyckheyt van Termeghem*, dus comt x L. parasis.

2176.

By declaratie van DEN SELVEN greffier van den 3^{en} July 1733, heeft JOSEPH TEMMERMAN op den 29^{en} 9bre 1732 verheven syn leen, conform den act ende denombrement N° ij dus x L. par.

2177. — BAESELE.

By declaratie van DEN GREFFIER DER VOORNOEMDE PROCHIE N. SEGHERS van den 20^{en} 7bre 1730 ende by degene van SYNEN SUCCESSEUR J^r DE CLERCQ van den 4^{en} 7bre 1734 en de copie authentique van het contract van coope van den 20 7bre 1729 blyckt, dat J^r CHARLES JOSEPH DU BOIS vercocht heeft aen JAN VAN MIEGHEM seker 's gravenleen groot 2 hondert 12 roeden gheleghen in *dirixdam* voor de somme van 970 guldens courant, en neemt den cooper aen erven ende onterven tot 24 stuyvers, dus voor den thienden penninck van de coopsomme ende dhelft van d'erffenisse met de neghen guldens ten ghelaeghe alles volghens contract N° 1. $i^c iiii^{xx}xv$ L. xviii sch. parasis.

2178.

By contracte van den 15^{en} 8bre 1729 heeft JUDOCUS REYNTJENS vercocht aen FRANS SMET, seker stuck sgraven leen gheleghen in *dirixdamwyck*, voor de somme van acht hondert guldens courant, ses guldens ten ghelaeghe ende daete van onterffenisse; dus comt voor den thienden penninck alles volghens contract, acte van relief ende denombrement i^cLxi L. vi sch. par.

2179.

Volghens de ghemelde declaratie N° 4 heeft VAN MIEGHEM by acte van den 15^{en} 8bre 1729 het landt van 2 12 roeden ten onderpandt ghestelt voor de somme van achttien hondert guldens wisselghelt gelicht van J^e MARIE VAN SCHELSTRAETEN WED^e VAN D'HEER INGHELBERT MUYTINKX, dus alleenelyck Memorie.

2180.

Volghens declaratie alsvooren heeft JAN DE LAMPER by acte van den 20^{en} X^{bre} 1729 syn stuck s'graven leen groot 2 206 roeden ten onderpant ghestelt voor de somme van vyfthien hondert guldens wisselgelt ghelicht van J^e MARIE CATHARINE VAN SCHELSTRAETEN tot Antwerpen. Memorie.

2181.

Den elfsten Meerte 1730, heeft Pieter Stuer verheven een syn stuck landts groot 207 roeden gheleghen in *den blauwhofwyck*, dus comt voor t'selven verhef met denombrement x L. par.

2182.

Volghens andere declaratie van den greffier Jr de Clercq heeft Jr Charles Joseph du Bois by contracte van den 7en 8bre 1730 vercocht aen Matthys van Royen sekere hofstede groot 255 roeden, deel van n° 110, voor de somme ses hondert guldens, ses guldens ten ghelaeghe t'recht van onterven dans is den selven grondt by wettelycke prysye alleenelyck ghepresen op twee hondert negen en vyftich guldens courant, dus comt met ghelagh ende d'onterffenisse tot 265 fl. 12 stuyvers en danof den 10en penninck Liii L. ii sch. par.

2183.

Inghevolghe de selve declaratie heeft Mher Frans de Swert by procuratie van Mher Jaspaert Joseph viscomte de Villegas volghs als man ende vooght van vrauw Marie Isabelle de Coxie op den 1en Meerte 1732 verheven seker leen in den beekwyck groot 13 dus over het selve verhef x L. par.

2184. — MELSELE.

By declaratie van den greffier successeur N. Ysebrant van den 16en February 1733, heeft Mher Daneel Gerarde Melyn ghepresteert den eedt van feauteytschap over dry leenen te weten : *dheerelyckheyt van Swyndrecht*, het leen d'*acht en twintich bunderen*, ende het goet *sjaeghers*, dogh het leste niet geenregistreert, uytwysens de declaratie by brief, dus alhier by dry denombrementen xxx L. paris.

2185.

By deselve declaratie wort opgegeven dat Josyne Stuer, wede Matthys van Schoote, met consorten vercoopt den 20en Xbre 1731 aen Jan Bape van Raemdonck een leen genaemt *de Byle*, dan mits t'selve is volgh leen onder t'hooft leen Jr Melchior ende Balthazar Lainie uytwysens het contract; soo wort het selve alhier maer gebroght by Memorie.

2186.

By declaratie van DEN SELVEN GREFFIER van den 4en July 1733 vercoopt DHEER ANDRIES VAN KEMSEKE geauthoriseerden van de WEDUWE ende voghden, van de WEESEN VAN GEERAERT CRAIJE op den 7en 9bre 1732 het *hof ten Damme* aen DIERICK ROTTHIER voor de somme van vyfthien hondert guldens ende twee en veertich guldens ten ghelaeghe, dus voor den thienden penninck iiicviii L. viii sch. Par.

2187. — VRACHENEN EN St GILLIS.

Volghens declaratie van DEN GREFFIER Jr N. YSEBRANT van den 7en July 1733 ende copie authentique van den act van den 16en 8bre 1732 heeft HEER ENDE MEESTER EVERARDUS JOSEPHUS QUVRYNSENS VAN DER DULT beset op syne *heerelyckheyt van Iterrebeke*, een en twintich hondert guldens wisselgelt dan al soo den termyn deser rekeninge niet en is overstreken soo brenght den rendant dit voor Memorie.

2188.

Op den 19en Meert 1730 is JACOBUS VERMEULEN pachter van het leen van den ADVOCAET AELSTYN tot Ghendt van weghens den rendant betrocken gheweest voor de *vierschaere van Vrachenen ende St Gillis* tot betaelinghe van twee jaeren landtpacht, verschenen baefmisse 1728 ende 1729 a 13 L. 10 S. gr. tsiaers uyt causen het selve leen ter taefele was ghewesen den 9en July 1727 ende mits daerop ghedaen waeren differente clachten, namptiert DEN SELVEN VERMEULEN de somme van 27 L. grooten met de lasten van de clachten, soo dat hy rendant naer aftreck van de dyckgeschoten ende van de oncosten van namptissement, uytwysens d'acte van den greffier in date 29en meert 1730 maer en heeft connen lichten ter somme van xix L. v sch. ii gr. viii drs dus verantwort alhier de selve in ponden parisis

iicxxxi L. ii 1/2 drs par.

2189.

Item is DEN SELVEN PACHTER andermaal betrocken geweest den 27en 7bre 1732 tot betaelinghe van de twee naervolghende jaeren 1730 en 1731 ende tot het gone pendente lite staende te verschynen 1732 ter causen alsvooren ende namptiert andermael 40 L. 10 S. grooten over dry jaeren t'leste verschenen baefmisse 1732; dan den rendant en heeft naer deductie van de dyckgheschoten ende oncosten van namptissement volgens d'acte van den greffier van den twelfsten Mey 1733

maer connen ontfanghen ofte lichten tot de somme van xxxvi L. iii sch. ix gr. ii Drs, waeraen noch ghecort over de costen by den rendant ghesupporteert in de ponrsuite omme tot de lichtinghe van de voornoemde genamptierde penninghen te gheraecken 4.1.6 grooten, soo resteert alleenelyck de somme van xxxii L. ii sch. iii gr. ii drs de welcke hy rendant alhier verantwort in ponden parasis, dus

iiiciiiixxv L. vii sch. par.

2190.

Item by declaratie VAN DEN VOORNOEMDEN GREFFIER, van den 23en february 1733 isser op den 3en Xbre 1732 sententie verleent door sgravemannen ende schepenen der *vierschaere van de voornoemde prochie*, by de welcke het leen ende heerelyckheyt genaemt Waesdam ghecompeteert hebbende aen wylent Je ANNA FRANCISCA MUSAERT by faute van verhef ende voldoeninghe aen de hovelycke devoiren gewesen is ter taefele van de Majesteit met boete ende costen, dan alsoo gheduerende den termyn deser rekeninghe danof geene ophinninghe en heeft connen gebeuren soo brenght desen article alleenelyck voor

Memorie.

2191. — KEMSEKE ENDE St PAUWELS.

By declaratie van den greffier van de voornoemde prochie DHEER RAMONT; van den 15en 7bre 1730 en contracte van coope van den 2en 9bre 1729 blyckt dat GILLIS SMET ghecocht heeft van PIETER DE BOCK seker stuck lants groot 866 roeden in den wyck *het Papelaer* voor vyf hondert guldens courant; dus brenght den rendant voor den thienden penninck van de selve 500 fl. ende van ses guldens ten ghelaege waeraf ghecort het catheyl van de gheseide coopschat blyven 477 fl. ende den Xen pennynck

iiiixxv L. ix sch. par.

2192.

Ende alsoo den cooper tsynen laste heeft genomen den Xen penninck den seghel erven ende onterven; soo comt hier voor den Xen penninck van den Xen penninck ende van de andere lasten van erfven etc. genomen twee fl.

ix L. xviii sch. par.

2193.

Volghens de voorgemelde declaratie heeft JAN FRANS ZAMAN den 14en meert 1730 gepresteert den eedt van feanteytschap over DE WEESEN VAN ANDRIES DE BOCK, den act ende denombrement onder No 1 en 2e dus

x L. par.

2194.

Volghens de voorghemelde declaratie presteren Pieter Abbeel ende Matthys Smet den eedt van feantheytschap over de weese Jan Abbeel dus volgens den act van den 4^{en} July 1730 ende denombrement
x L. par.

2195.

By naerdere declaratie van den selven greffier van den 25 february 1733, contract van coope ende erffenisse beyde van 14^{en} 9bre 1730 blyckt dat Jan van Huffele gecocht heeft van Pieter van Winckel sekeren cooren wintmeulen met appendentie ende dependentie staende op leengront voor de somme van 1400 guldens courant; dan volghens de wettelycke prysye van den 10^{en} July 1731 is desselfs gront alleenelyck gepresen op twee ponden grooten dus den X^{en} penninck soude bedraghen 2 L. 8 sch. par. dan om de sobere gestaetheyt van den cooper ende het cleyn import volghens het te kennen geven van de weth, wort den thienden penninck, relief ende denombrement genomen op
ii L. par.

2196.

By de selve declaratie ende contract van coope ende acte van erffenisse, beede van den 20^{en} X^{bre} 1730 ende 8^{en} february 1731 blyckt dat Frans van Ruymenant gecocht heeft als lesten verhoogher van de representanten van J^{r} Jan Frederick Ramont, greffier van den lande van Waes, seker sgraven hooftleen in den wyck genaemt *d'Ast;* groot sonder de volghleenen 35 71 1/2 roeden, voor de somme van 1970 guldens 18 stuyvers daerinne sesthien verhooghinghen ende desselfs ghelaeghen, dan alsoo het catheyl daer op staende by de wettelycke prysye van den 10^{en} July 1731 gepresen is op 1053 guldens en ses stuyvers alles volghens d'acten sub n° 2; dewelcke gecort aen de coopsomme blyft alleenelyck 917 fl. 7 stuyvers, ende danof den X^{en} penninck
i^{c}iiii^{xx}iii L. ix sch. par.

2197.

Volghens de ghemelde declaratie verheft Joannes Dhannins *(d'Hanens)* seker leen over syne moeder den 2^{en} Mey 1731; acte verhef ende denombrement, dus
x L. par.

2198.

Volghens de ghemelde declaratie, coopt Anneken Buyl van Pieter Verbanck met consorten den 16en Mey 1731 sekere hofstede belast met xxx schellinghen tsiaers, losselyck den penninck xxiiiich voor de somme van sesthien ponden grooten, dan neemt de cooperighe thaeren laste, erven ende onterven, seghel en schryven contract, mitsgaders acht schellingen grooten ten gelaeghe, twelck genomen op ...... comt voor den Xen penninck ......

2199.

Item den 30en January 1732 verheft Sr Guillam Vanderhoeven over den prince van Rubempré, dry distincte leenen, dus over de selve begrepen in een denombrement xxx L. parisis.

2200.

Item over het verhef van het leen van Joos van Pottelberghen van date 22en April 1732, dus x L. par.

2201.

Item over den gonen van Josyne Marie Gheerincx van den 19en Meye 1732, dus x L. par.

2202.

Item voor den gonen van Judocus de Rechter van den 10en Juny 1732, dus x L. par.

2203.

Item den gonen van de voornoemde Josyne Marie Gherincx van date 19en Meye 1732 over een andere partye leen, dus x L. par.

2204. — SINAY ENDE BELSELE.

By de twee declaratien van den greffier van der Beke van den 9en 7bre 1730 ende 2en July 1733 blyckt, datter ghedurende den termyn deser rekeninge geene andere belastinghen, alienatien ofte verheffen en syne voorgevallen dan alleenelyck dat Eugene Goddaert by contracte van den 13en April 1730, ende acte van erffenisse van den 16en Mey daernaer vercocht heeft aen Mher J. B. Duane Bercé en aen Mynheer J. C. P. de Neve de Rode *dheerelyckheyt van Bistelles* sonder expressie van somme, ende alsoo het ghemelt leen niet en is verheven soo wort alhier alleenelycke ghebroght Memorie.

2205. — St NICOLAES ENDE NIEUWKERCKEN.

By dry declaratien van de twee successive ghesworen clercken van de vierschaere der voornoemde prochie, Ysebrant ende Manderschaidt respectivelyck, van date 6^en 7bre 1730, 19^en february 1733 ende 30^en Juny daernaer blyckt, datter gheduerende den termyn deser rekeninghe gheene andere verheffen, veralienatien ofte belastinghen en syn voorghevallen dan alleenelyck dat J^r Pieter van der Sare, heere van Vryssel, gecocht heeft by contracte van den 13^en 8bre 1732 ende acte van erffenisse van den 18^en 9bre daernaer van Joannes Norbertus de Lateur, soo over syn selven als procuratie hebbende van syne consorten, seker sgraveleen groot bestaende in neghen bunderen helftwinninghe, deel van twelf bunderen gheleghen binnen de prochie van *St Nicolaes* in *den Puytvoet*, voor de somme van 96 L. grooten wisselgelt synde hondert twelf ponden grooten courant, mitsgaeders noch dry ponden grooten courant, de welcke heeft te betaelen aen den armen van *St Nicolaes* over een jaer crois t'welck den vercooper schuldich was; synde alsoo tsamen 115 L. grooten courant dus voor den X^en penninck i^cxxxviii L. parasis.

2206.

Item heeft J^r Joseph du Bois dit van den Bouche voor date van den termyn deser rekeninge, belast syn leen, genaemt *dheerelyckheyt van Hoogher caemeren,* met hondert ponden grooten wisselghelt in proffyte van J^r Pieter van der Sare; dan de dry jaeren syn ghecouleert binnen desen termyn soo dat den rendant alhier brenght voor desselfs X^en penninck in courant i^cxl L. par.

2207. — KEURE IN HAESDONCK.

By de dry distincte declaratien van den greffier der voornoemde Keure respectivelyck van den 13 7bre 1730 12^en February ende 13^en Augusty 1733, blyckt datter gheduerende den termyn deser rekeninghe gheene verheffen, alienatien ofte belastinghen en syn voorgevallen, dan alleenelyck dat J^r Balthazar Moretus den 9^en 7bre 1730 heeft verheven syn leen genaemt *het hof te Weyns*, dus x L. parasis.

Tweede capittel van ontfanck van de thiende penninghen ende reliefven onder de prochien van Lockeren ende Dackenam uytwysens de declaratie van den greffier Jr N. de Castro, heere van Sombeke.

2208.

Volghens declaratie van den greffier van den 27en Meert 1739 heeft dheer Reynier Geldolf den 29 Xe 1736 belast syne *meyerye van Lockeren* synde s'graveleen met de somme van vyf hondert ponden grooten, dan heeft deselve somme gelost den 24en 8e 1739, dus voor t'expireren van de dry jaeren, soo blyckt by brief van den selven greffier van date 3en Septembre 1740 dus alhier Neant.

2209.

Volghens de selve declaratie vercoopt Gillis Corneel by contract van den 23en Novembre 1737 aen Pieter Baert seker s'graveleen geleghen in den *wyck ten roosen* genaemt *het geusen Kerckhof* voor sesthien ponden.

2210.

By naerder declaratie van den 18en Xe 1741 vercoopt Judocus van Goethem, qualitate qua, by instellinghe aen Jan Baptista Wittock 63 roeden leen bebauwt met dry vervallen huysekens voor 26 L. grooten.

2211.

Volghens de selve declaratie vercoopt Amelbergh Vanderburght met consorten by contracte ende instellin van den 2en Mey 1739 een stuck lants genaempt *den Meulenacker,* synde s'graveleen ende verblyft naer

dry verhooghingen op heer ende meester DOMINICUS BERNARDUS AUDENAERT, presbytre, ende J^{e} MARIE CLARA AUDENAERT, voor de somme van met de dry verhooghingen tsaemen, sevenen veertigh ponden grooten.

2212.

Volghens de voorgemelde declaratie vercoopt JUDOCUS VAN GOETHEM met consorten by contracte van den 31^{en} January 1739, 63 roeden lants s'graveleen bebauwt met dry huysekens op cheyns, tsaemen randerende twee ponden grooten aen JAN WITTOCK voor de somme van 40 L. courant boven den X^{en} penninck.

2213. — VERHEFFEN.

JUDOCUS DE PAUW by procuratie van J^{r} DE BLOCK verheft volghens de declaratie van den greffier van den 27^{en} Meert 1739 twee stucken leen gheleghen op de staeckte canter volghens denombrement compt x L. p^{s}.

2214.

Den selven DE PAUW over D'HOIRS JAN COPPITERS 17 gemeten in *het Eeckhout*. x L. p^{s}.

2215.

PIETER AUDENAERT verheft den 9^{en} Meert 1737 een stuck saylant genaempt *het Sant*, dus voor t'verhef x L. p^{s}.

2216.

Den 18^{en} Julij 1738 verheft PIETER BAERT syn leen vercreghen van GILLIS CORNEEL, dus x L. p^{s}.

2217. — WAESMUNSTER ENDE ELVERSELE.

By de selve declaratie N° 3, heeft MEESTER JAN BAPTISTA THOMAS CARDON doen verheven de neghen deelen van 27 in *de burmthiende*, dan alsoo den act maer en is eene anticipatie van hoorije.

2218.

Den 27^{en} 9bre 1734 N° 4 verheft MEESTER MARCUS ANTHONE BASILIUS, syn leen op *Elversele* groot 20 bunderen, dus voor tselve x L. p^{s}.

2219.

Den 8en Meye 1736 N° 5 verheft Marie Franchoise Weyn haeren meers, groot 2 gemeten op *Waesmunster* int broeck, de materyen dus x L. ps.

2220.

Den 19en February 1737 verheft Joannes Baptista Bourgillioen seker leen synde een stuck landts en meersch volghens denombrement, dus x L. ps.

2221.

By declaratie van den 14 9bre 1741 hebben Joanna Amelberghe ende Isabelle Marie Braem by contracte van den 3en Meert 1739 aen elckanderen opghedraeghen seker gemet leen op *Elversele*, dan vermidts het voorseyt contract niet en behelst eenigh vertier of versterf dan maer syn effect en can hebben met de doodt van den proprietarigghe soo is alhier maer voor Memorie.

2222.

Volghens de voorgemelde declaratie hebben by contracte van den 14en Julij 1711 Jacobus van Hove als in huwelyck met Catharina Wauman, fa Joos, mitsgaders Elisabeth Wauman, by forme van uytgrootinghe vercocht aen Jan van Hove, d'helft van d'hofstede groot 422 roeden, de wederhelft compiterende aen voornoemden Jan, voor 128 L. grooten.

2223.

Item heeft heer ende meester Anthone de Clercq, presbiter, ende canoninck van Sinte Baefs tot Ghent, als naerlinck vercreghen dhelft van vyf gemeten leen geleghen op *Waesmunster,* voor de somme van sevenentsestigh ponden, dry schellinghen grooten.

2224.

Volghens de voorseide declaratie heeft Jan Baptista Vereecken tot *St Nicolaes*, by contracte van den 27en Xe 1739 gecocht het leen genaempt *d'heerelyckheyt De poorte*, voor de somme van vier hondert guldens.

2225. — THIELRODE.

By twee declaratie van den greffier respectivelyck van den 12en Meert 1739 ende 3en Novembre 1741 blyckt dat Mheer Sebastiaen Guilliaeme Dhaene, heere van Berghe, raedt van den raede van Vlaenderen etc. den 12 Meert 1734 by procuratie verheven heeft de *meijerije van Thielrode* synde sgraveleen.

2226. — BAESELE.

Op den 3en January 1733 verheft dheer Judocus Josephus Soenaert over Mheer Franchois Denys van der Haeghen heere van Oultere, seker leen gheleghen op *heer Willems cauter*, groot 7 bunderen. Den 28en February heeft Pieter Mees verheven *t'blauw hof* dit *langenhage* over de weduwe van dheer Pieter de Keirsmaecker.

2227.

Op den 9en Meert 1736 verheft dheer Albertus de Smedt over Jr Ignatius Vanderhaeghen Cambeke groot 7 bunderen genaempt *heer Willems Cauter* dus voor tselve verhef x L. ps.

2228.

Item verheft den 9en february 1737 den greffier Jr Ls Joseph de Clercq over syne vrouwe Philippine Coppens by successie van den greffier Seghers, seker sgraveleen ghelegen op *Rupelmonde* buyten *de craghe* onder de Nos 79, 80 ende 81, dus voor tselve x L. ps.

2229.

Item 23en february 1737 verheft Michiel Frans Bolssens over syne vrauwe Marie Theresia van Strydonck, syn sgraveleen bestaende onder twee numbers 12 ende 13, genaemt *het botschap* leen, in den wyck *de gemeente*, dus x L. ps.

2230.

Item op den 27 Julij 1737 verheft Jr Louis Joseph de Clercq, greffier, het sgraven *hooftleen ten doorent* ende *ter scharent*, bestaende in bewalt hof, groot 278 roeden, dus compt voor tselve relief x L. ps.

2231.

By de selve declaratie verheft JAN BAPTISTA DE SMET fs JAN BAPTISTA den 1en January 1738 het sgraven *hooftleen*, *het hof ter vaerent*, dus voor het selve x L. ps.

2232.

By declaratie van den greffier Js DE CLERCQ, verheft op den 18en February 1738 ELISABETH VAN MIEGHEM, fa JOOS, WEDUWE VAN MATTHYS VAN ROUGHEM, eene behuysde hofstede groot 259 roeden in *Dirickdamwyck*, dus comt voor tselve verhef x L. ps.

2233. — BELASTINGHEN OP DE SELVE PROCHIE.

Volghens de gemelde declaratie verkent ende belast JAN MIEGHEM, fs JANS, op den 5 Meert 1735 syn leen ghelegen in den *Dirickxdam*.

2234.

Item JAN VAN MIEGHEM, fs PIETERS, verkent op den 7en Meert 1735 in profyte van SIEUR JAN HEYNDRICKX, fs ADRIAEN, eene rente van 150 L. grooten capitaels ende gehypotecqueert op een syn stuck landts groot 2 gemeten 187 roeden, gelegen in den wyck genaemt *de gemeente* onder N° 8, synde sgraveleen.

2235.

Item hebben PIETER HUYBENS ende MARIE LYSSENS gelicht van DHEER PETRUS DEMAN, de somme van 1200 guldens wisselgelt ende de selve beseth op een hooftleen onder *t'hof ten Dooren*, groot 500 roeden.

2236.

Volghens de gemelde declaratie verkennen ende besetten GILLIS DE KERF ende JOSIJNE BOGAERT by acte van den 13en January 1738, eene somme van 700 guldens wisselgelt in proffyte van dheer PETRUS DEMAN, eerst op seker stuck volghleen onder *de baronnie van Wissekercke* ende op een stuck sgraven volghleen onder het hooftleen van PIETER THYSMAN.

2237.

Item, by contracte van den 28en 7bre 1734, vercoopt Jr Charles Joseph du Bois aen Jr Louis de Clercq, greffier der selver prochie seker sgraven *hooftleen*, *genaemt ten doorent*, ende *ter scharent*, met den tittel, edifitien, cheynsboeck etc. groot 278 roeden onder N° 110 voor de somme van twee hondert acht guldens thien stuyvers ende ses en dertigh guldens voor den cheynsboeck, dus tsaemen twee hondert vier en veertigh guldens thien stuyvers.

2238.

Volghens eene naerdere declaratie van den greffier N. Bogaert vercoopen Jacobus de Jonghe ende syne huysvrauwe aen Jacobus ende Pieter Lyssens de deurgaende helft van seker schoor buyten dyck op *Rupelmonde* groot int geheel ontrent 9 gemeten volghens contract van den 17 April 1739.

2239. — MELSELE.

Volghens declaratie van den greffier der selver prochie, van date 24en Meert 1739, verheft Dirick Rotthier den 18en Meert 1735 syn leen groot X gemeten 152 roeden in *Dirickxdam*, dus comt voor t'verhef x L. parasis.

2240.

Den 8en Augustij 1736 verheft Pieter Maes over den heere Vanderhaghen, heere van Oultere Cambeke, etca syn sgravenleen groot 6 bunderen op ende afvaerens vij gemeten, dus relief x L. ps.

2241.

Item den 22en Xbre 1736 verheft Jan Vydt syn leen groot 22 bunderen op ende afvaerens twee bunderen, dus voor relief x L. ps.

2242.

Item op den 31en January 1737 verheft Balduwinus Nys by procuratie van de vrauwe Baronesse van Nevel, het leen genaemt *het hof ten berghe*, geseyt *het erfachtigh schauteetdom van Melsele* etca, comt voor relief x L. ps.

2243.

Item den 17^{en} X^{bre} 1737 verheft den GREFFIER VAN SWYNDRECHT MOENSSENS, over DEN HEERE SCHILDERS, syn leen genaempt *den cleynen Moes* ofte cooren seyde, groot 4 gemeten, dus comt daervoor x L. p^{s}.

2244.

Item verheft JAN BAPTISTA VAN LANDEGHEM over J^{r} JAN GUILLIAM DE WITTE, het *hof t'heyvaert*, groot 34 bunderen, dan heeft maer op en afvaerens een bunderen, dus voor relief x L. p^{s}.

2245.

By naerdere declaratie blyckt dat ten jaere 1739 alleenelyck is verheven den 11^{en} X^{bre} 1739 de *heerelyckheyt van Burght* by den GREFFIER VAN BURGHT N. VARENDONCQ over MHER LOUIS VAN COLEN, HEERE VAN BROCHEM, OELEGHEM ETC^{a} dus x L. p^{s}.

2246. — VRACHENEN ENDE SINT GILLIS.

Item gheeft nu te kennen dat *het selve leen* volghens declaratie van den greffier van den 16^{en} Meert 1739 met de ordinaire formaliteyten is vercocht aen J^{r} PHILIPE IGNATIE VAN LANDEGHEM, F^{s} J^{r} JAN, voor de somme van 1461 guldens courant, daer in begrepen negen guldens besproken ten gelaeghe, soo dat deselve daeraen gecort, de volle coopsomme blyft 1452.

2247.

By de voorgemelde declaratie van den 16^{en} Meert 1739 copie contract, heeft DHEER THEADOR AELBRECHT gekocht *dheerelyckheijt van Iterrebeke* voor de somme van 450 L. grooten wisselgelt boven de wyngelden a eenen schellinck te ponde, bedraeghende 20 L. 10 sch. grooten.

2248.

Item blyckt dat J^{r} FRANCHOIS THIERIN, HEERE VAN SLEUTELS, RODEMAIRE ETC^{a} gelicht ende gehypotiecqueert heeft by acte van den 22^{en} Meert 1737, eerst op vier stucken sgraveleen ghelegen op de *Keure in Haesdonck*, groot tsaemen 7 gemeten 46 roeden ende voorts op *syne meyerye van Vrachenen ende Sint Gillis*, releverende voor de selve vierschaere eene somme van 1200 L. grooten wisselgelt waraf den X^{en} penninck bedraeght in ponden parasis courant xvj^{c}Lxxx L. p^{s}.

2249.

Item heeft Jan Baptista Nys over J^r^ Philippe Ignatie van Landeghem gedaen den eedt van feauttheytschap over het verhef van *dheerelyckheyt van Dourmon dit Waesdam*, dus comt voor verhef x L. p^s^.

2250.

Item heeft dheer ende meester Nicolaes van Goethem op den 4^en^ January 1733 verheven seker leen ghelegen onder *den Braderick*, dus comt voor tverhef x L. p^s^.

2251.

Item heeft Pieter Albert Trits nyt den naeme van dheer ende meester Frans Albert van Goethem raedt in syne Majesteyts raede van Vlanderen verhef gedaen op den 9^en^ Meye 1733 van syn leen genaemt *ten bouckte* x L. p^s^.

2252.

Item heeft heer ende meester Joannes Nijs, presbytre, den 8^en^ 8bre 1734 seker leen in *den Braderick*, dus comt voor tverhef x L. p^s^.

2253.

Item den 22^en^ July 1733 heeft sieur Pauwels van Overtvelt over J^r^ Jan Theador de Jonghe, verheven seker sgraveleen geleghen in *den Braderick* ende den provisionelen curateur van den voornoemden J^r^ Frans van Damme geeft over het denombrement x L. p^s^.

2254.

Item den 16^en^ Novembre 1733 verheft Pieter Baert, syn leen gheleghen aen *den brouckant* groot Xj bunderen, comt voor tverhef

x L. p^s^.

2255.

Item 17^en^ January 1737 verheft Frans van Landeghem dhelft van een leen groot 2 gemeten 109 roeden, gemeen met Pieter Speelman

x L. p^s^.

2256.

Item Joos van Landeghem over hem ende syne minderjaerighe broeders verheft een leen groot 430 roeden geleghen in *den Braderick*, comt daerover x L. p^s.

2257.

Item, op den 31 X^{bre} 1737 verheft dheer Pauwels van Puymbroeck syn leen groot 6 gemeten 82 roeden in *den Braderick* dus x L. p^s.

2258.

Item op den 13 9bre 1737, verheft dheer Theador Aelbrecht syn leen *Herrebeke*, dus comt x L. p^s.

2259.

Item dheer Joseph Varendoncq verheft den 24^{en} X^{bre} 1738 in huwelyck met J^{e} Bernardine Baert, eerst eene partye sgraveleen groot IX gemeten 237 roeden, in *den langhen Braderick*, het tweede parcheel in *den corten Braderick*, groot 5 gemeten 59 roeden, dus x L. p^s.

2260.

By naerder declaratie van den 10^{en} Novembre 1741 blyckt dat vrauwe Pietronelle de Rycke verheven heeft den X^{en} Junij 1739 een partye sgraveleen groot 8 gemeten 200 roeden in *den langhen Braderick*, dus x L. p^s.

2261.

Item de selve vrauwe verheft noch een partye sgraveleen in *den selven Braderick*, groot 334 roeden, dus comt voor tverhef x L. p^s.

2262. — KEMSEKE ENDE SINTE PAUWELS.

Volghens de declaratie van den greffier der vierschaere van de voornoemde prochien van date 13 Meert 1739 ende de copien van de respective acten van veralingnatie belastinghe ofte verhef ordine gevonght, heeft Judocus Verhaeghen, over syne vrauwe Maria Anna Baert op den 2^{en} Juny 1735 verheven 2 gemeten 96 roeden leen geleghen op *de Canters*, dus comt voor tselve verhef x L. p^s.

2263.

Item heeft Anna Hendrickx, f^a Joos, den 20^en 8^ber 1739 verheven haer sgraveleen hooftleen, synde dry stucken bosch in *de ghavers*, dus comt voor gelyck recht x L. p^s.

. . . .

. . . .

2266.

Item heeft Pieter Wuytack den 9^en Meert 1734 verheven syn leen groot 450 roeden in *den wyck het leen*, dus comt voor tselve recht x L. p^s.

2267.

Item volghens de selve declaratie blyckt dat Pieter Frans Ysebrant by procuratie van Joannes Ysebrant synen broeder vercoopt aen Joos van Pottelsberghe een stuck sgraveleen groot 859 roeden, voor de somme van veertigh ponden grooten courant.

2268.

Item heeft Pieter Schuerman by procuratie van Mher Pieter Burghgrave de Nieuwlant, uijt den hoofde van syne vrauwe den 4^en January 1735 verheven syn leen geleghen op *Kemseke* groot elf bunderen.

2269.

Item heeft Joos van Pottelsberghe, f^s Joos, den 1^en February 1735 verheven syn leen op *Sinte Pauwels* groot 859 roeden, dus comt voor tselve verhef relief tot artikel 4 x L. p^s.

2270.

Volghens de gemelde declaratie heeft Pieter Schuerman, f^s Jans, den 24 Meye 1735 vercocht aen Joos van Pottelsberghe een half stuck lants of meersch op *Kemseke* in den *wyck het leen*, voor de somme van 42 L. grooten.

2271.

Item heeft Daneel Maes, den lesten January 1736 verheven dry stuckxkens landt tronckbosch groot tsaemen 757 roeden op *Kemseke cauter*, dus comt voor tverhef x L. p^s.

2272.

By naerdere declaratie van den 10 9bre 1741 geeft DEN GREFFIER DER VOORZEYDE VIERSCHAERE te kennen dat de WEDUWE SIEUR PIETER HUYBRECHTS transporteert aen MATTHYS SMET, seker sgraven volghleen sorterende onder het hooftleen, competerende FRANS VAN RUYMENANT, dan alsoo de volghleenen niet subject en syn aen eenighen last aende Majesteit soo wort alhier alleenelyck mentie gemaeckt als Neant.

2273. — SINAY ENDE BELSELE.

Volghens declaratie van den GREFFIER DER VOORNOEMDE PROCHIEN, heeft JACOBUS MEUL vercocht aen ANDRIES MEUL een sgraveleen voor de somme van dertigh ponden grooten, volghens copie contract van den 9^{en} Junij 1736.

2274.

By naerder declaratie van DEN VOORNOEMDEN GREFFIER heeft EGIDIUS MARINUS GODDAERT verhef gedaen den 16^{en} Novembre 1734 van *de heerelyckheyt van Bistellis*, dus x L. p^s.

2275.

Item heeft MHER CHRISTIAEN PHILIPPE DENEVE, als cooper van *de voornoemde heerelyckheyt van Bistellis* den 16^{en} Novembre het voornoemde *leen Bistellis* verheven, dus x L. p^s.

2276.

Item heeft den 5^{en} February 1735 J^r FRANS JOSEPH DE CASTRO verhef gedaen van *dherelyckheyt van Puyvelde*, dus comt x L. p^s.

2277.

Item heeft IGNATIUS BERNARDUS DE COCK over MEVROUW DOUARIERE VAN LICHTERVELDE, OVER HAERE KINDEREN den 18^{en} X^{bre} 1736 verheven *dheerelyckheyt ter straeten*, comt x L. p^s.

2278.

Item heeft ANDRIES MEUL den 31 X^{bre} 1736 verheven 9 gemeten 150 roeden leen in 4 partyen, dus voor trecht, verhef x L. p^s.

2279.

Item heeft Josyne Vael den 30ᵉⁿ 7ᵇʳᵉ 1738 verheven haer leen, dus comt voor dessels verhef x L. pˢ.

2280.

Item by naerdere declaratie van den voornoemden greffier de date Xᵉⁿ Novembre 1741, blyckt dat dheer Jan Baptista Nys den 6ᵉⁿ 8ᵇʳᵉ 1739 heeft verheven in *d'haeneweij* op *Sinaij*, dus comt x L. pˢ.

2281. — SINTE NICOLAES ENDE NIEUKERCKEN.

Volghens de declaratie van den greffier der voornoemde prochien van date 17ᵉⁿ Meert 1739, heeft Jʳ Ferdinande Philippe Saman over heer ende meester Augustinus van der Speyen verheven den 6ᵉⁿ Julij 1733 een leen geleghen in *den hooghen acker*, dus comt voor tselve x L. pˢ.

2282.

Item heeft den selven Jʳ over den selven heer ende meester den IXᵉⁿ Julij 1733 noch verheven een ander stuck leen geleghen in *den selven wyck*, dus comt voor trecht x L. pˢ.

2283.

Item heeft sieur Joannes Wittock den 15ᵉⁿ Novembre 1734 een stuck lants groot 333 roeden geleghen in *den hooghen acker wyck*, dus comt voor trecht x L. pˢ.

2284.

Item by de voorgemelde declaratie blyckt dat Jʳ Joanna Theresia Rombout, by donatie inter vivos, van den 26ᵉⁿ January 1736 gheghe-ven heeft haeren neve, sieur Jacobus Maes, twee stucken sgraveleen geleghen in *den Priesteragie wyck*, dan synde alleenelyck anticipatie van hoirije, en de gheene penninghen gederft synde is alhier maer Memorie.

2285.

Item heeft den procureur van Esbeke den 30ᵉⁿ January 1737 over Jʳ Frans Dominicus de Bruyne verheven *dheerelyckheyt van Chamelvelt*, dus comt x L. pˢ.

2286. — KEUR IN HAESDONCK.

Item volghens de selve declaratie heeft MEESTER JAN BAPTISTA CHRISTIAENS verheven syn sgraveleen groot 12 bunderen, dan heeft alleen op ende afvaerens 4 bunderen, dus comt voor trecht x L. p^s^.

2287.

Item heeft J^e^ MARGARITA MICHIELS WEDUWE VAN DHEER ENDE MEESTER JOANNES IGNATIUS HENDERICX, advocaet in den grooten raede, verheven het leen genaemt *het hof ten Royen*, groot 24 bunderen dus compt voor tselve verhef x L. p^s^.

(WORDT VOORTGEZET).

KORTE LEVENSSCHETS

VAN

DOCTOR VAN DE VELDE,

een der laatste rectoren der Hoogeschool van Leuven.

Van de Velde, zoon van Mathias en van Katharina van Royenacker, werd geboren den 5 Maart 1743, te Beveren in het land van Waas.

Met uitgebreide geestvermogens begaafd, deed Van de Velde spoedigen voornitgang in het leeren, eerst ter gemeenteschole van Beveren, later in de collegiën van Herenthals en van Gheel, waar hij jaar voor jaar al de eerste prijzen wegdroeg. Hij bleef heel zijn leven door verkleefd aan die gedenkenissen zijner jengd, zoodanig dat hij altijd bewaarde, en dat men nog bewaart, een op perkament geschilderde printje, dat hij, als eerste van het Catechismusleeren, van zijnen pastoor had ontvangen.

Na het eindigen zijner collegiejaren, ging hij naar Leuven en trad in hetgeen men dan het *facultas philosophiæ et artium* noemde. Weldra gevoelde hij meer en meer zijnen roep tot den priesterlijken staat, en in 1764 werd hij als leerling aangenomen in het H. Geestcollegie om er zich toe te leggen op de verhevene studiën der Godsgeleerdheid. Van de jaren die hij er overbracht en verscheidene volgende jaren weten wij weinig, alleenlijk dat hij in 1769 priester werd gewijd, zijne graden in de H. Godsgeleerdheid met roem behaalde, 17 maanden overbracht in het zoogenaamde *collegium alticollense* en dat hij onder-voorzitter werd van het collegie van Savoye alsook leeraar-lector bij het Hollandsch collegie.

Ten jare 1772 was hij genoemd bibliothecaris der Hoogeschool, welk ambt hij gedurende vijf-en-twintig jaren met vlijt heeft vervuld.

Hij werd doctor uitgeroepen in 1775, te zamen met zijn boezemvriend Petrus Wuyts van Tongerloo. Weinig daarna werd hij aanvaard in den akademischen raad, voorzitter genoemd zijnde van het Hollandsch collegie.

Den 28 Februari eindelijk ten jare 1778 werd hij verheven tot het eervolle ambt van rector magnificus, dat te dien tijde op zes maanden bepaald was, en benoemd tot leeraar in de H. Godsgeleerdheid, alsook bij gunste van Maria-Theresia kanunnik van Sinte Pieterskerk.

Zoo klom Van de Velde stap voor stap tot de hoogste waardigheden op, en wist de verkleefdheid van eenieder te winnen door de gulhartigheid en vriendelijkheid die hij aan den dag bracht in zijn gesprek en zijne handeling. Grooten roem had hij zich reeds verworven door redevoeringen en schriften waarin hij moedig de rechten der Kerk wist te verdedigen. Maar een grootere en waardiger roem stond hem te wachten : zijne ziel moest als het goud in den smeltkroes beproefd worden, den smeltkroes der vervolging.

Hier begint waarlijk Van de Velde's strijdende leven, hier wacht hem vervolging, ballingschap, gevangenis, maar hier ook wacht hem roem. Hier zien wij die hoedanigheden uitschijnen die in zijn vlaamsch hart verborgen lagen en maar eene gelegenheid wachtten om zich voor te doen.

'T was in de ongelukkige tijden der regeering van Jozef II. Van de Velde trok grootelijks de aandacht op zich door de manhaftigheid met welke hij de ware principen staande hield en verdedigde; en wel bijzonderlijk door het meesterlijk uitbreiden en bevestigen zijner thesis : « de impedimentis matrimonii » welke groote opschudding te weeg bracht en hem de aanmoedigingen verdiende van bisschoppen en prelaten, ja zelfs van den paus. Op 7 Juli 1784 kwam er bevel, Van de Velde van alle ambt, welkdanig ook, in de Hoogeschool af te zetten. De opschudding door dat bevel te weeg gebracht was waarschijnlijk groot, want op datum van 4 November van hetzelfde jaar, zien wij Van de Velde door een tegenbevel in alle zijne ambten hersteld. Het volgende jaar, verwierf hij zich grooten roem door eene latijnsche redevoering, uitgesproken voor de Belgische bisschoppen en geestelijkheid, te Brussel vergaderd, voor het vieren van het twee honderdjarig jubelfeest des Heiligen Sakraments van mirakel.

Nieuwe en grootere vervolgingen moesten welhaast die herstelling volgen. Brief op brief zond het Staatsbestuur ter Hoogeschole, vol

van bedreigingen, inzonderlijk tegen Van de Velde gericht. Maar deze in naam der Hoogeschool antwoordde moedig op de bedreigingen en wist zijne vervolgers krachtdradig het hoofd te bieden, want ja, hij was vlaming, hij had een harden kop en liever barstte hij dan buigen. De woede des staatsbestuurs brak weldra tegen hem los, in 87 werd hij wederom bij koninklijk besluit van alle ambten afgesteld en in 88 uit Brabant verbannen. Nog zoohaast verliet hij het land niet, maar begaf zich naar Antwerpen om er te voltrekken een vlugschrift tegen het bestuur gericht, getiteld : « Recherches historiques sur l'érection, constitution et privilèges de l'Université de Louvain » (1), en in hetwelk hij, met vuur en geestdrift de Hoogeschool verdedigende, met klaarheid bewees dat zij eene vrije Brabantsche gemeente was, eigene instelling en vrijheden bezittende. Gedurende zijn verblijf te Antwerpen, kwam hij dikwijls in gevaar van in de handen te vallen der soldaten die hem opzochten, maar hij wist hen altijd behendig te ontsnappen; gewoonlijk droeg hij mulders- of bakkerskleederen en 't is om de gedachtenis aan die dagen te bewaren dat hij eens zijne beeltenis in zulke kleeding schilderen deed (2). Toen hij zich van zijne taak, de Hoogeschool te verdedigen, gekweten had, zich in te groot gevaar te Antwerpen bevindende verliet hij die stad en verschool zich in de abtdij van Aulne tegen Luik, waar hij de jonge monniken onderwees in de H. Godsgeleerdheid. Hij ondernam eene reis naar Parijs, waar hij juist verbleef, toen het onweder der omwenteling over die stad losbrak, ja waar hij zelfs een oogenblik in levensgevaar verkeerde.

Toen eindelijk onze moedige patriotten de Oostenrijkers over de grenzen hadden gedreven, werd Van de Velde te Leuven hersteld, maar verbleef eerst nog een jaar te Brussel met doctor Vonck om te zorgen voor het overbrengen van de boeken en voorwerpen de Hoogeschool toebehoorende en welke Joseph II had naar Brussel vervoerd, ten gebruike der faculteiten van wijsbegeerte, rechten en medecijnen die hij er had opgericht. Terug naar Leuven gekomen, zette Van de Velde

(1) Op een exemplaar van dit werk vinden wij door Van de Velde eigenhandig geschreven de volgende nota : Jean-François Van de Velde est auteur de ces recherches sur l'érection de l'Université de Louvain, ouvrage commencé à Malines dans la maison de Monsieur le chanoine de Broux dans la semaine de Pâques mois de Mars 1788 et achevé la même année dans la maison de Madame la douairière Janssens à Anvers, rue de la Vieille Bourse et puis imprimé dans le temps à St Trond et ailleurs.

(2) Deze schildering word nog bewaard, en verbeeldt Van de Velde halflijvig — twee portretten van Van de Velde verbeelden hem in doktorskleederen, een dezer portretten bevindt zich op de promotiezaal der Hallen te Leuven.

de onderbrokene werken van het H. Geestcollegie voort; voltrok het deel dat de eetzaal inhoudt, en bouwde de kamers door den heer voorzitter gebruikt. Het gedeelte van het gebouw, waar de ingangpoort zicht op geeft, was bekroond met eenen achtkantigen dom, welke eene plaat droeg waar men den naam op las van Van de Velde en den datum van den opbouw, koperen plaat die bewaard wordt in het museum ten stadhuize van Leuven. Hij zocht ook aan de Hoogeschool een vast en regelmatig bestaan te verzekeren met haar door geestelijke en wereldlijke overheden te doen uitroepen als eene ware Brabantsche gemeente, op zich zelf bestaande en eigene vrijheden en voorrechten bezittende.

Nauwlijks zag hij zijn streven met goeden uitslag bekroond, of daar rezen nieuwe gevaren, en nieuwe vervolgingen wachtten hem. Ten jare 1794 sloeg het wangedrocht der fransche omwenteling zijnen met bloed besmeurden klauw op ons trillend België neder; als vernielende baren, stroomden ontelbare drommen fransche krijgslieden over onze provinciën. Van de Velde met andere overheden der Hoogeschool vluchtte eerst in Holland, daarna in Westphalien en Saxen en verbleef eenigen tijd te Bremen waar hij belangrijke studien maakte rakende de boekenkas dier stad. De tijden schenen verbeterd, de rust scheen weer voor het vaderland opgedaagd. Even als de lieve morgendschemer den landman terug naar zijnen akker roept, deed die schijn van rust onze bannelingen verheugd naar hun bemind vaderland wederkeeren en zich moedig aan het werk stellen om hunne Hoogeschool te doen verrijzen. Maar hoe groot was hunne teleurstelling, toen, weinige dagen slechts na hunne terugkomst, zij brief op brief ontvingen van de Fransche republiek om hen de nieuwe principen te doen aankleven, de nieuwe jaar- en dagentelling te doen aanvaarden, ja toen zij eindelijk een schrift ontvingen dat de burgers der Hoogeschool bevool de feesten bij te wonen der godin Rede « dans la ci-devant église de St Pierre » (1). — Dat was te veel, moeilijk kon Van de Velde zijne verontwaardiging betengelen; zijn vlaamsch bloed kookte hem in de aderen, en hij schreef aan de overheden een brief die ongelukkiglijk niet tot ons gekomen is, maar die waarschijnlijk heel gepeperd was, want weinig daarna kwam zijne veroordeeling tot inhechtenisneming en vervoering naar Caienne. Van de Velde die zijn intrek genomen had bij den eerwaarden heer Jan-Baptist Samen, oud-deken der Sinte-Pieterskerk en dezes schuilplaats deelde, gelukte er in met hem in den namiddag langs

(1) Men bewaart nog afdruksels van dien omzendbrief de leeraren der Hoogeschool toegezonden.

Bierbeeck weg te vluchten, en de pogingen der fransche soldaten te verijdelen die hem des anderdaags te vergeefs door heel de stad opzochten.

Het was de derde maal dat Van de Velde op vlucht ging, wederom vertrok hij langs de Nederlanden, en werd deze maal door oude vrienden gulhartig ontvangen te s'Hertogenbosch en verstond zich met hen om, tijdens de sluiting der Leuvensche Hoogeschool, in die stad eene faculteit van Godsgeleerdheid op te richten. Van de Velde had reeds standregelen geschreven voor die instelling, toen zijne plannen wederom verijdeld werden. Eene depêche kwam uit den Haag met bevel Van de Velde aan te houden, maar nog eens ontsnapte hij gelukkig met 's nachts in een rijtuig de stad te ontvluchten, hij en zijne ballingschapsgenooten. Limburg doorgetrokken, staken zij den Rhijn over en Van de Velde ondernam door en door Duitschland eene lange reis waarvan hij ons eene uitgebreide en nauwkeurige beschrijving nagelaten heeft. Het lag in zijnen aard de grootste nauwkeurigheid in alle zijne daden en schriften te stellen, en dat bij zoo verre dat sommige deelen zijner werken er door belachlijk schijnen. Maar die overdrevene nauwkeurigheid, is wel te verstaan als men eens nagaat op welke wijze die werken en bijzonderlijk zijne reisbeschrijvingen vervaardigd zijn. Die beschrijvingen zijn gemaakt op boekjes van klein formaat, die hij gewoonlijk op zich droeg en waar hij dag voor dag op neêrschreef wat hij op reis gezien had; wat er voorgevallen was enz. alles met de grootste nauwgezetheid aangestipt, met inzicht eens eene geheele zelflevensbeschrijving aan te vangen, wat hij inderdaad voor een groot deel in het latijn heeft ten uitvoer gebracht. De grootste verscheidenheid heerscht in die aanteekeningen, dan eens in 't fransch, dan in 't latijn, maar meermaals in zijne moedertaal geschreven. Men treft er in aan beschrijvingen van kerken, gebouwen, steden, volkszeden, zelfs de kleinste reisvoorvallen, ja somwijlen geeft hij te lezen wat eten hem werd voorgezet.

In Duitschland ook zorgde hij voor het volledigen zijner groote boekenkas (1) en van het groote deel van die der Hoogeschool, welk hij tijdens dier sluiten in bewaring had gekregen. Hij raapte ook veel inlichtingen en werken te zaâm over Luther en Melanchton en

---

(1) De boekenkas van Van de Velde was zeer vermaard, men kan er zich een gedacht van maken bij het zien van den cataloog die er te dien tijde van werd uitgegeven, en twee groote en dikke boekdeelen uitmaakt.

maakte afschrijvingen hunner eigenhandige brieven, met inzicht van met die dokumenten een groot werk over die ketters te schrijven (1).

In 1801 werd het Concordaat tusschen Pius VII en Frankrijks eersten Konsul gesloten, en de bannelingen haastten zich naar hunne haardsteden terug te keeren. Van de Velde ook kwam spoedig terug naar Beveren en werkte er ieverig aan de verscheidene werken die hij in Duitschland ondernomen had en voor welke hij talrijke schriften had verzameld. Hij had te dien tijde een uitnemend groot getal boeken, ten deele hem persoonlijk ten deele de Hoogeschool toebehoorende, en welke hij te Beveren bewaarde of wel in goede handen had besteld te Leuven en te Mechelen. Zijne eigene boeken stonden te Beveren in drie verschillende huizen. Ten jare 1802 ondernam hij nog eene reis in Duitschland, om sommige boeken en voorwerpen die hij er had vergaderd naar Beveren te zenden.

Ten jare 1811 ging hij met zijn Hoogweerdigheid den bisschop van Gent (2), die hem zijn godsgeleerde en raadsman genoemd had, naar de Nationale Kerkvergadering van Parijs. Van de Velde had zich met zorg er op bereid gemaakt en veel er voor geschreven. Hij verhaalt ons op zeer aantrekkelijke wijze een klein voorval van die vergadering.

« Ik had, zegt hij, mij juist achter zijne Hoogweerdigheid geplaatst, met eenige schriften op mijne knieën, die mij wel te pas kwamen, om, terwijl de bisschop sprak, hem van tijd tot tijd het een of het ander in te blazen. Nu gebeurde het dat de bisschop een streng antwoord gaf aan Napoleon, en dat deze, die mij reeds dikwijls kwaad aangekeken had, den bisschop onderbrak, uitroepende met woede : « *Ce n'est pas vous qui parlez, Monseigneur, mais c'est ce chien de flamand qui se trouve derrière vous* ». En met fierheid, voegt Van de Velde er bij, heb ik dienen *chien de flamand* aangenomen als een edeltitel mij door Napoleon geschonken.

Van de Velde deelde het lot van het grootste deel der vergaderde bisschoppen; op 12 Juli werd hij om 4 uren des morgends door de fransche soldaten aangehouden en gekerkerd in het slot van Vincennes (3). De merkwaardige gevangenen welke het slot inhield werden in den

(1) Dit werk is niet voltrokken geworden, maar men bewaart die geschriften en dokumenten die heel belangrijk zijn, en in hun eigen een schoon werk zouden uitmaken.

(2) Monseigneur de Broglie. Men bewaart eenen schoonen brief van dien bisschop, waarin hij Van de Velde verzoekt hem te vergezellen.

(3) Men bewaart eene gedachtenis van zijn verblijf in het burgslot van Vincennes, namelijk den lepel en de vork van welke hij er zich bediend heeft.

beginne zeer streng gehouden, het was hun verboden elkander te zien of te spreken; in verschillige kamers opgesloten, was het hun slechts toegelaten elk op zijne beurt op het platte dek van den middentoren eene uur te gaan wandelen. Van de Velde, die vurig wenschte zijne gevangenisgenooten te kennen, maakte van die wandeling gebruik om het te weten te geraken. Hij had in het lood van het platte torendek zijn naam gesneden en toen hij des anderendaags zijne wandeling hernam vond hij de namen van groote Bisschoppen en Prelaten onder den zijnen geschreven. Weldra nochtans werden zij min streng gehouden; daarbij Van de Velde had door zijne minzaamheid de goedwilligheid gewonnen van zijne bewakers, die hem bezorgden wat noodig was om te schrijven, hetgene hij het meest verlangde. Hij won bijzonderlijk die van zekeren Jozef, een vlaming van Ronse geboortig, welken hij dikwijls aan den klap hield, zegt hij, om dat het eene gelegenheid was zijne moedertaal te gebruiken. Na vijf maanden gevangenis werd hij overgebracht naar Rhetel in Champagne (1), de vrijheid werd hem geschonken maar niet de toelating in België weder te keeren. Hij verbleef er echter niet lang, weldra werd de volle vrijheid hem verleend, en verheugd keerde hij terug naar Beveren, langs Givet, Namen, Brussel en Sint-Nikolaas, overal door zijne talrijke kennissen en vrienden met vreugde onthaald. Te Beveren wachtte hem eene plechtige ontvangst. Aan de grenzen van de parochie stond de bevolking met palmtakken en bloemen, onder het geleide van de Overheden der Gemeente, alsmede van de Geestelijkheid van Beveren en der omliggende plaatsen in koorgewaad. Met dien zegestoet trok hij zijne beminde geboorteplaats binnen, onder het gejuich zijner medeburgers, die, zooals hij zegt, in zijne terugkomst na drie jaren ballingschap als den terugkeer vierden van Belgiës vrede, na de tijrannij der Franschen.

'T was den 3 Mei 1814. Op die wijze in het rustig leven wedergekeerd, verstond hij zich met de oud-professoren der Hoogeschool om brieven en dringende smeekschriften te zenden aan Paus en Koning om hun de herstelling der Hoogeschool te vragen. Ongelukkiglijk bleven hunne pogingen vruchteloos.

Van de Velde leefde nog 9 jaren stil en gerust in zijne familie, voltrok het schrijven van sommige onafgemaakte werken en op 9 Januari 1823 ging hij in den schoot der Godheid den loon ontvangen van zijn verdienstvolle leven.

---

(1) Van de Velde heeft de briefwisseling bewaard welke hij hield met zijne familie, kennissen en vrienden, tijdens zijn verblijf te Rhetel.

DOKUMENTEN.

Men bewaart een eigenaardig dokument in de papieren van den eximius Van de Velde, gedagteekend van den 28 November 1778, namelijk zijne benoeming door Maria-Theresia tot Kannunik der Collegiale kerk van Sint-Pieter tot Leuven en koninklijke leeraar van de H. Schrift. Ziehier den inhoud van dien brief :

Marie-Thérèse, par la grace de Dieu, impératrice douairière des Romains, Reine d'Allemagne, de Hongrie etc. archiduchesse d'Autriche, duchesse de Bourgogne, de Lothier, de Brabant, de Limbourg, de Luxembourg, de Gueldre etc. Princesse de Souabe et de Transilvanie, Marquise du St Empire Romain etc. comtesse de Habsbourg, de Flandre, de Hainaut, de Namur etc. Dame de Malines et duchesse de Lorraine et de Bar; Grand'duchesse de Toscane. A vénérables nos chers et bien-aimés, les prévôt, Doien, chanoines et chapitre de l'Eglise collégiale de St Pierre en notre ville de Louvain, *Salut et dilection*, comme pour le bien et avancement des Facultés de la St Théologie et du droit canon en Notre université de Louvain et des étudians illecq, a ci-devant été trouvé convenable d'augmenter le nombre des professeurs en icelles facultés de cinq autres, savoir deux Lisans en Lettres saintes, un ès droits, un autre pour entendre à la visitation de tous les livres dont on pourra user et qui auront cours en Nos pais de par deça, et le cinquième pour exposer le Cathéchisme, et à cet effet appliquer et affecter les cinq Chanoinies et Prébendes de Notre Patronage, fondées en la dite Eglise de St Pierre, suivant l'accord en obtenu du pape Pie V et que par la mort du Docteur Joseph Guiaux, la leçon de l'Ecriture Sainte est venue à

vaquer et qu'il convient a Notre service en pourvoir quelqu'autre personne idoine et qualifiée, savoir faisons que pour le bon rapport que fait Nous a été de la personne de Notre cher et bien-aimé Jean-François Van de Velde, docteur régent de la Faculté de Théologie et de ses sens, doctrine, idonéité et suffisance, Nous confiant a plein de ses léauté, prud'hommie et bonne diligence, lui avions à la délibération de notre très-cher et très-aimé beau-frère et cousin, Charles Alexandre de Lorraine et de Bar, Notre lieutenant, gouverneur et capitaine général des Pays-Bas conféré et conférons par ces présentes, la dite Leçon de l'Ecriture Sainte, en Notre dite Université de Louvain, avec les chanoinie et prébende en l'Eglise susnommée y annexées pour honoraires aux gages de la dite leçon de la Sainte Ecriture avec tous droits, fruits, profits, émoluments, et revenus quelconques y appartenant, à charge qu'il sera tenu d'entendre soigneusement à la lecture de la dite leçon de la Sainte Ecriture, si Nous mandons et requérons qu'icelui Jean-François Van de Velde ou son Procureur pour lui, vous mettiez en possession de par Nous en possession réelle et actuelle de la même chanoinie et prébende en lui désignant siége au chœur et lieu au chapitre de la dite Eglise en la manière accoutumée et d'icelles chanoinie et Prébende, ensemble des droits, fruits, profits émoluments et revenus susdits vous et tous autres à qui ce regardera, le fassiez, souffriez et laissiez pleinement et paisiblement jouir et user et lui en fassiez répondre par tous ceux là et ainsi qu'il appartiendra, cessant tous contredits et empêchements au contraire en ce gardées et observées les solemnités en tel cas requises et accoutumées : *Car ainsi nous plait-il.*

Donné en notre ville de Bruxelles le vingt-huitième jour du mois de Novembre, l'an de Grace mil sept cent soixante dix-huit et de Nos regnes le trente-neuvième.

Par l'impératrice Douairière et Reine.

De Recel.

Aan dit dokument hangt de groote zegel van Maria-Theresia, in een blikken doosje bewaard, gelijk aan dezen welke in het museum van het genootschap bewaard wordt.

Een tweede dokument, zeer belangrijk ook, is een druksel dat volgens de gebruiken van dien tijd op de lijkbaar werd geplaatst. Dit dokument in het latijn opgesteld, is gedrukt op fijn wit satijn, en behelst eene korte levensbeschrijving van den grooten man en luidt als volgt :

Anno Domini Millesimo Octingentesimo Vigesimo tertio, die Nonâ Januarii, omnibus exeuntium Sacramentis præmunitus, Bevernæ in tractu Wasiæ, ubi primam lucem aspexerat, vitâ defunctus est

REVERENDUS ADMODUM AC EXIMIUS DOMINUS

JOANNES FRANCISCUS VAN DE VELDE,

In almâ Universitate Lovaniensi Sacræ Facultatis Theologicæ quondam Doctor Regens, Sacrarum Litterarum Professor Cæsareo-Regius, Ecclesiæ Collegiatæ S. Petri Lovanii Canonicus, Collegii Majoris S.ti Spiritûs Præses meritissimus, etc., etc.

Natus est Vir egregius die quinta Martii 1743 honestis Parentibus Mathiâ Van de Velde et Mariâ Catharinâ Van Royenacker; qui et ipsi incedentes in omnibus mandatis et justificationibus Domini *(a)* dilectissimum sibi filium ab infantiâ timère Deum docuerunt *(b)* quod est principium et radix sapientiæ *(c)*.

Pueritiæ annis prosperè exactis, humaniores litteras *Herendalii* ac *Gelæ* in Campiniâ didicit, in quavis classe sodalibus primam palmam præripiens. Philosophicas verò disciplinas *Lovanii* in florentissimo Pædagogio Porcensi excepit, locum primæ lineæ Secundum in Generali Artium promotione anno 1763 adeptus. Mox Theologiæ operam dedit, alumnus Collegii majoris S.ti Spiritûs; expletoque ibidem septem annorum cursu, intrà quem venerandâ Sacerdotii dignitate insignitus Baccalaureatûs gradum recepit, ac quatuor pro Licentiâ disputationes summâ cum laude habuit, Collegium Alticollense anno 1771 cæpit incolere : cùm illic versaretur, mense Februario 1772 spectabili Licentiæ laureâ condecoratus est; eique Bibliothecæ Academicæ cura ac administratio commissa fuit, quod quidem munus per Viginti quinque annos adeò fideliter sedulòque gessit, ut aucte eo intervallo Bibliotheca incredibili selectorum ac pretiosorum voluminum numero splendorem nobilissimum induerit; quem et ipsa funestissima tanti hujus Musæi direptio fuit admirata.

(a) Luc. I. ℣. 6. *(b)* Tob. I. ℣ 10. *(c)* Eccl. I. ℣ 25.

Anno 1773 in Vicepræsidem Collegii Sabaudici assumptus, hinc transiit ad Collegium minus S.ti Spiritûs; quod dum Præses vigilantissimus gubernabat, die 8.vâ Augusti 1775 maximo cum applausu Sacræ Theologiæ DOCTOR est creatus. Anno 1776 fit Præses Collegii Hollandici, et simul Examinator eorum, qui ex Lovaniensi Schola ad Sacros ordines essent promovendi pro missione Batavâ ac diæcesi Sylvæducensi. Sequenti anno inter Facultatis Theologicæ Doctores-Regentes adlegitur; cùmque modò per triennium vicariâ operâ Sacras Litteras publicè in Academiâ explanâsset; demùm die 28 Novembris PROFESSOR Cæsareo-Regius constituitur, et in Canonicum primæ fundationis ad S. Petrum Lovanii promovetur. In Cathedrâ honoris, quam tamen à Rege quærere noluit *(d)* pro meritis exaltatus, quanto cum fructu tamquam imbres miserit eloquia sapientiæ suæ *(e)* testantur discipuli, quos Vir peritissimus multos erudivit *(f)* quique in sapientiâ, quam de facundo illius ore suaviter fluentem aure assiduè inclinatâ exceperant, ipsi etiam multùm profecerunt. *(g)*

Sublimi hocce Magisterio gnaviter fungebatur, quando Sacra Facultas eum ad Majoris Collegii vacantem præfecturam die 12.mâ Maij 1783 unanimi voto et per acclamationem elegit. Si linguæ calamique tacuerint, lapides etiamnum clamabunt *(h)* quantâ cum sollicitudine ac liberalitate hujus Collegii spatiosa ac splendida Ædificia eo ferè, quo adhuc visuntur, statu è fundamentis partim erexerit, partim quoque, quæ vetustate lababant, magnificé restaurârit. Id vero dolendum maximè quod Præses laudatissimus, qui ingressum celeberrimæ hujus domûs amplificavit *(i)*, plus semel ex eàdem procelloso tempore fuerit deturbatus.

Etenim post varias dimicationes, è quibus Defensor veritatis et scriba legis Dei cæli doctissimus *(k)* exivit vincens, *(l)* quamvis pro hac fide loco honoris et præmii *(m)* â Cathedrâ et functione suâ aliquandiù fuerit submotus : tandem anno 1788 ob propugnatam solidissimé Orthodoxæ fidei doctrinam, atque ob firmissimam in tuendis ALMÆ MATRIS juribus constantiam, iniquâ exilii Sententiâ percussus, latebras quærere et fugâ sibi consulere cogitur; donec exeunte mense Decembri anni sequentis Lovanium feliciter reversus, in pristinam Præsidis dignitatem, cæteraque praeclara sua munia ampliori cum fulgore restitueretur.

In primâ Gallorum occupatione, quæ anno 1792 accedit, Lovanii in

---

(d) Ibid. 7. ℣ 4. *(e)* Ibid. 39. ℣ 9. *(f)* Ibid. 37. ℣ 22. *(g)* Ibid. 51. ℣ 21 et Seq. *(h)* Luc. 19. ℣ 40. *(i)* Eccl. 50. ℣ 5. *(k)* 1 Esd. 7. ℣ 12. *(l)* Apoc. 6. ℣ 2. *(m)* Esther 6. ℣ 3.

Majori Collegio permansit; innumeris licet vexatus fuerit molestiis, sumptibusque oneratus : in alterâ autem ejusdem nationis irruptione mense Junio 1794, sibi ipse ab effrænatâ gente graviter metuens, in *Hollandiam* primùm, dehinc in *Westphaliam* se contulit : tum *Bremæ* in *Saxoniâ Inferiori* subsistens, famosa Manuscripta *Goldastina*, quæ illic in Bibliothecâ publicâ adservantur, et inter ea codicem pervolvit, continentem epistolas illustrium Virorum propriis ipsorum manibus ab anno 1500 ad 1620, exaratas; quas prænobili calamo nitidissimè exscribi curavit; digestasque in classes tres Theologorum, Jurisconsultorum ac Philosophorum compingi jussit, in unum volumen, posteà prelo vulgandum.

Spe quâdam tranquillitatis in *Belgio* reparandæ ductus, mense Augusto anni 1795 Lovanium ad pristina obeunda officia remeavit : sed quantas ibidem sub Gubernio Directoriali, quod 4.ta Novembris ejusdem anni institutum fuit, quàmque acerbas vexationes ac persecutiones subierit, longum foret enarrare : Nam in carcerem anno 1797 mense Majo conjectus fuit; ac demùm mense Decembri in eum lata est in *Cajanam Insulam* deportationis sententia : attamen furibundis violentisque insectatorum manibus seu de laqueo venantium *(n)* singulari Dei beneficio ereptus, inter multa, quæ cautus superavit, pericula, tandem ineunte mense Februario anni 1798 ad ripam *Rheni* atque in loca tuta sub ditione Regis *Borussiæ* pervenit. Indè peragratis variis *Germaniæ* provinciis, *Cassulæ* in *Hassia* et alibi Bibliothecas, aliaque Scientiarum hospitia impigrè lustravit : *Gothæ* in *Thuringiâ* a Serenissimo Duce Ernesto humanissimè fuit exceptus : *Dresdæ* in *Saxoniâ Superiori*, per tres subsequentes annos, hyemali præsertim tempore commoratus, locupletia ibidem Musæa, cæteraque Artium ac Antiquitatum domicilia frequentavit : *Francofurti ad Oderam* ipsi oblata est una ex Cathedris, quas *Borussiæ* Rex illec erigere statuerat pro novis suis in *Polonia* subditis, Religionem Romano-Catholicam profitentibus.

In quadrienni istâ emigratione, Eximius Viator Clarissimorum ac doctissimorum Virorum consuetudine et Amicitiâ usus ab ipsis etiam dono accepit aliquot autographas celebris *Philippi Melancthonis* epistolas; quas notis a se dilucidatas typis mandare destinavit.

Anno 1802, occasione pacti inter Summum Pontificem et primum Gallicanæ Reipublicæ Consulem initi, ad carum *Belgii* solum properans, *Bruxellas* advectus est, ibidemque in integrum restitutus. Hinc anno sequente tantisper discessit, ut amicos, benevolosque hospites in *Ger-*

(n) Psalm. 123. ℣ 7.

mania gratus inviseret, et ea simul, quæ studiosissimè collegerat, pretiosa litteraturæ documenta secum in patriam adferret. Tum *Bevernæ* in loco natali sedem fixit, curisque ingentibus ad amplum, quod meditabatur, opus perficiendum materiem universam præparavit. Huic digerendæ dum incumbebat, anno 1811 rogatus imò compulsus ab Illustrissimo Gandensi Episcopo, ut cum ipso ad Consilium Nationale *Parisios* tenderet, Excellentissimi Principis sui Præsulis desiderio ac voluntati obsecutus est. Quàm fortiter pro conservandâ Universalis Ecclesiæ disciplinâ in vacillante isto cœtu egerit Consiliarius hic electus unus de mille *(o)* demonstrant ea, quæ idcircò passus est fortiter : Abrupto namque concilio, a politicæ potestatis Satellitibus comprehensus, in custodiam *arcis Vincennensis* detrusus fuit : hinc *Retelium* velut in exilium missus, ibidem mansit usque ad Mensem Majum anni 1814, quo *Bevernam* et ad lares paternos summâ omnium gratulatione tamquam è triumpho rediit. Eodem mense diligenter laborare cæpit cum suis, qui superstites erant quondam Collegis Sociisque, ut spes, quam de restaurandâ Antiquâ Universitate Lovaniensi rectè conceperant, pro votis impleretur. Posteaquàm verò magnam illam spem extenuari et evanescere prorsùs vidit et doluit *(p)*, dudum antè cæptam Monumentorum Collectionem, quæ ad Conciliorum Belgicæ editionem spectabant, iterùm in manus sumpsit. In hac chartarum copiâ selegit ea monumenta, quæ Metropolitanæ ac Primatiali Ecclesiæ Mechliniensi propria erant : namque ab hâc Ecclesiâ initium erat faciendum *Synodici Belgici*, quod promulgare instituerat. Sed priusquàm nova et absoluta Collectio Synodorum Archiepiscopatûs Mechliniensis ederetur, placuit apparatum titulo *Synopseos* præmittere, quæ tandem anno 1822 tribus voluminibus *Gandavi* prodiit.

Ad majorem lucubrationem accinxerat se Auctor exercitatissimus : sed dierum longitudine repletus *(q)* gravique ægritudine, quam patienter sustinuit, plurimùm debilitatus, finem sibi vitæ appropinquare sensit ; quem placido animo prospiciens, sæpiùs testatus est, maximo se solatio affici, quòd integris sensibus et toto corde vitæ suæ Sacrificium Deo Creatori ac Redemptori posset offerre. Itaque SS. exeuntium Sacramentis ritè munitus, piè, uti vixerat, exspiravit die Nonâ Januarii 1825, sepultusque est *Bevernæ* in cæmeterio Ecclesiæ parochialis, ubi crebrò effuderat in conspectu Domini orationem suam et tribulationem suam antè ipsum pronunciaverat *(r)*.

Hæc strictim vitæ series Eximii Magistri nostri JOANNIS FRANCISCI

(o) Eccl. 6. ỳ 6. *(p)* 1 Mach. 2. ỳ 24. *(q)* Psalm. 90. ỳ 16. *(r)* Psalm. 141. ỳ 3.

VAN DE VELDE, quem purissimis virtutibus, praeclarisque animi dotibus cumulatim ornatum, pro meritis laudare satis non possumus : durâ nobis morte ereptum continuè lugemus.

Ambulavit pes ejus iter rectum, et à juventute sua investigavit Sapientiam, quæ in ipso effloruit tamquam praecox uva *(s)*.

Conspicua Prudentiæ præbuit specimina, dum iteratâ vice RECTOR MAGNIFICUS inclytum sed arduum pondus in motu ac turbine strenuè portavit. Necessitatibus Sanctorum communicans, et Hospitalitatem sectans *(t)* profugos anno 1792 è *Gallia* Sacerdotes collatâ, quantùm potuit, ope sustentavit, ac Illustrissimum et modis omnibus Venerandum Ambianensem Episcopum, in Majori Collegio honorificè receptum, mensæ quoque suæ fecit participem. Profundam, omnigenamque præstantissimi Viri eruditionem probant plurimi, quos conscripsit et partim edidit, Memoriales libri, Dissertationes, Defensiones et alia : inter quæ emicat facundissima Oratio, quam in illustri Basilica Bruxellensi *SS. Michaelis et Gudilæ* habuit anno Sæculari secundo a restitutis denuò publico cultui Sacris Hostiis, quæ in eadem Basilicâ adservantur.

Cæteros ipsius labores quid prolixiùs memoremus? Ut paucis multa complectamur : *Bonum certamen certavit, cursum consummavit, fidem (v) servavit* propugnavitque eâ nimirùm tempestate, cùm potentiores aliqui sanam doctrinam non sustinebant, sed ad sua desideria coacervabant sibi Magistros mendaces *(u)* quos Eximius Noster *Doctor in fide et veritate (x)* confutavit egregriè atque confudit. In reliquo reposita est illi, quin et reddita modò (ut confidimus) a Justo Supremoque Judice corona Justitiæ, quâ beatos inter Doctores sicut stella fulgebit in perpetuas æternitates *(y)*.

Attamen cùm Dominus filios Levi Ministros suos mortalem etiam post vitam sit colaturus quasi aurum *(z)*, si quas contraxisset ex humana fragilitate maculas, a quibus sit purganda Defuncti anima, eam precibus et sacrificiis vestris enixè commendamus.

REQUIESCAT IN PACE.

(s) Eccl. 51. ỳ 20. *(t)* ad Rom. 12. ỳ 13. *(v)* 2 ad Tim. 4. ỳ 7. *(u)* 2 Petri. 2. ỳ 1. *(x)* 1 ad Tim. 2. ỳ 7. *(y)* Dan. 12. ỳ 3. *(z)* Mal. 3. ỳ 3.

Ziehier een lijstje van de werken van den eximius Van de Velde :

A. GEDRUKTE WERKEN.

1° Oratio in illustri basilica Bruxellensi SS. Michaëlis et Gudulæ die XIX julii MDCCLXXXV anno seculari secundo a restitutis denuo publico cultui sacris Hostiis quæ in eadem basilica adservantur, habita. Lovanii, typis academicis (1785).

Een boekdeeltje in 4° van 44 bladzijden.

2° Recherches historiques sur l'érection, constitution, droits et privilèges de l'Université de Louvain, relatives à la contestation actuelle. Correspondance épistolaire.

Behoudende 6 brochuren in 8°.

3° Avis à un curé du diocèse de Tournay, relatif à la lettre circulaire émanée du vicariat du dit diocèse, le 13 mai 1797 (24 floréal, an 5).

Boekdeel in 12° van 65 bladzijden.

4° Motifs de conscience qui empêchent les ministres du culte catholique à faire la déclaration exigée par la loi du 7 vendémiaire an IV (1).

Boekdeel in 12°.

5° Collectio brevium atque instructionum SS. D. N. Pii VI et VII. Juxta exemplar impressum Romæ 1800—1801.

3 boekdeelen in 12°.

6° Mémoire sur l'incompétence du concile national à changer la discipline de l'Église, en vertu de laquelle le pape seul donne l'institution canonique aux évêques nommés et pour prouver également l'incompétence du concile à cet égard même le concordat étant déclaré aboli (2).

7° Observations critiques et historiques sur un écrit ayant pour titre : Exposé des motifs qui militent en faveur du rétablissement du siège

---

(1) 'T was grootendeels om het uitgeven van dit werkje dat Van de Velde werd veroordeeld tot vervoering.

(2) Dit werk werd ten deele gelezen door Monseigneur de Broglie op het nationaal Concilie.

central de l'instruction publique pour les départements de la Belgique dans la ville de Louvain.

Boekdeel in 8° van 117 bladz.

8° Synopsis monumentorum collectionis proxime edendæ conciliorum omnium archiepiscopatus Mechliniensis, qua præter horum conciliorum historiam, cum provinciæ, tum maximé archidiæceseos Mechliniensis hierarchicus status ab anno 1559 ad an. 1802 nec non pro re nata etiam politicus, summatim exhibetur etc. etc.

Uitgegeven te Gent bij Bern. Poelman van 1821 tot 1822 in drie boekdeelen (1).

B. HANDSCHRIFTEN.

1° Lectio scripturæ et varia de scripturis et veterum patrum testimoniis sumpta argumenta.

2° Reflectiones ad responsa professorum seminarii generalis Lovanii, dum in examinanda eorum doctrina arch. Mechliniensis illic occuparentur, ejus rogatu in chartam conjectæ.

3° Réflexions sur les réponses des professeurs du séminaire général à Louvain, en 1789.

4° Dissertatio adversus J. Bellegarde aliosque Jansenianæ factionis auctores composita in abbatia Alnensi.

5° Dissertatio ubi de bulla *Unigenitus* et S. Facultatis theol. constitutione ac gesta non pauca historice deducuntur.

6° Puncta quædam adstruentia necessitatem libertatis episcoporum in tradendo pabulo doctrinæ populo sibi commisso.

7° Oratio in actu licentiæ erud. D. Theis ex Opoeteren die 16 octobris 1792 de librorum censura.

8° Oratio in templo R. P. Dominicorum Lovanii.

9° Oratio in actu licentiæ etc.

10° Orationes academicæ variæ.

11° Analyse et abrégé de l'ouvrage de M. Winkelman : Histoire de l'art de l'antiquité.

12° Notice des modèles faits sur les antiques, qui existent à Rome et ailleurs etc. etc.

---

(1) Eene volledige opsomming van die werken is te vinden in het werkje van M. Reussens, bibliothecaris der Hoogeschool, getiteld : de Johannis Francisci Van de Velde vita et meritis.

13° Catalogue systématique des éditions de la bible, tant en langue originale que dans ses différentes versions.

14° Lettres sur les affaires de l'Église de Troye etc.

15° Écrit sur l'enseignement public, composé par ordre du prince de Méan, archevêque de Malines.

16° Verschillige andere handschriften, zooals zijne reisbeschrijvingen, van welke wij hooger gewag hebben gemaakt en die aangeduid staan, even als de bovengemelde werken in de : « Catalogue des livres de Van de Velde ».

T. D. D.

———

LETTRES PATENTES D'OCTROI ET D'AMORTISSEMENT

D'UNE

NOUVELLE MAISON PASTORALE,

EN FAVEUR

de Jean Baptiste Van den Steene, curé de Thielrode au Païs de Waes,

et d'autorisation à pouvoir vendre l'ancienne et lever sur sa cure une somme de 1000 florins de change paiable en vingt ans.

MARIE THERESE, PAR LA GRACE DE DIEU, IMPÉRATRICE DOÜAIRIERE DES ROMAINS; REINE DE HONGRIE, DE BOHEME, DE DALMATIE, DE CROATIE, D'ESCLAVONIE ETC., ARCHIDUCHESSE D'AÛTRICHE; DUCHESSE DE BOURGOGNE, DE LOTHIER, DE BRABANT, DE LIMBOURG, DE LUXEMBOURG, DE GUELDRES, DE MILAN, DE STIRIE, DE CARINTHIE, DE CARNIOLE, DE MANTOUË, DE PARME ET PLAISANCE, DE GUASTALLE, DE WIRTEMBERG, DE LA HAUTE ET BASSE SILESIE ETC.; GRANDE PRINCESSE DE TRANSILVANIE; PRINCESSE DE SUABE; MARQUISE DU SAINT EMPIRE ROMAIN, DE BOURGOVIE, DE MORAVIE, DE LA HAUTE ET BASSE LUSACE; COMTESSE DE HABSPOURG, DE FLANDRES, D'ARTOIS, DE TIROL, DE HAINAU, DE NAMUR, DE FERRETE, DE KYBOURG, DE GORICE ET DE GRADISCA; LANDT-GRAVE D'ALSACE; DAME DE LA MARCHE, D'ESCLAVONIE, DU PORT-NAON, DE SALINS ET DE MALINES; DUCHESSE DE LORRAINE ET DE BAR; GRANDE DUCHESSE DE TOSCANE. A tous ceux qui ces Présentes verront, Salut; De la part de Notre cher et bien amé Jean Baptiste Van den Steene Curé de Thielrode au Païs de Waes en Notre Province et Comté de Flandres, Nous a été très-humblement representé, que la Maison-Pastorale de ce lieu, à cause de sa situation

dans un lieu Marécageux, et des plus mal-sain, n'a point été habitée depuis plus d'un siècle; mais que les Curés successivement l'ont louée, et en ont habité de leurs coté d'autres qu'ils prenoient en louage dans un Endroit propre et plus convenable pour la santé; que le Curé defunt nommement s'en est fait batir une à ses frais et depens, qui, après sa mort, est passée à ses heritiers; que le supliant pourvû de cette Cure en 1764, ne pouvant se resoudre à habiter l'ancienne et la vraie Maison pastorale, à cause de sa caducité, et surtout à cause de sa situation, des-plus mal-saines dans un Marais, a jetté les yeux sur la Maison qu'avoit fait batir, et qu'occupoit son predecesseur dans un Endroit bien convenable, et en a fait l'achat de ses heritiers pour la somme de 2935 florins argent courant; que comptant sur le consentement de son Evêque, et déja assuré d'être secouru, par l'Abbé de Lobbes grand Decimateur, d'une somme de mille florins, il Nous suplioit de lui permettre de pouvoir vendre l'ancienne Maison pastorale, pour en emploier le produit, qui pourra être de cinq-à-six-cens florins, dans le capital de l'achat de la nouvelle, de pouvoir lever sur le revenus de Sa Cure, une somme de mille florins de change, a charge de la rembourser avec les interêts, dans le terme de trente ans, et de lui accorder gratuitement Nos Lettres d'amortissement au cas afferant; Nous ce que dessus consideré, faisant une attention favorable à la demande du Curé suppliant, avons, de l'avis de Notre très-cher et très-aimé Beau-Frere et Cousin, le Serenissime Duc Charles Alexandre de Lorraine et de Bar, Administrateur de la Grande Maitrise en Prusse, Grand Maître de l'Ordre Teutonique en Allemagne et Italie, Notre Lieutenant, Gouverneur et Capitaine Général des Païs-Bas, et oui Nôtre Chancelier de Cour et d'Etat, accordé comme Nous accordons par les Présentes à Jean Baptiste Van den Steene, Curé de Thielrode, l'amortissement de sa nouvelle Maison pastorale, en l'exemptant du paiement de la Reconnoissance, à laquelle cet amortissement auroit eté soumis; Bien entendu néanmoins, que cette Maison, et tout ce qui en dependra, restera sujette à toutes les charges et impositions publiques, mises et à mettre, comme tous biens non amortis, ainsiqu'a tous autres Droits, Seigneuriaux, Feodaux, Lots et ventes, et toutes autres reconnoissances; avons de plus autorisé, comme Nous autorisons le supliant à vendre publiquement pardevant la Loi de Thielrode, au plus offrant et dernier encherisseur, l'ancienne Maison pastorale; à charge que le prix à provenir de cette vente sera emploié à l'extinction partiaire de l'achat de la nouvelle; Lui permettons en outre de lever sur les Biens de sa Cure une

somme, à concurrence de la courtresse qu'il pourra y avoir dans le prix; voulons que le capital de cette Rente ne pourra exceder mille florins de change, et que le suppliant et ses successeurs seront tenus d'en paier les Interêts annuels, et de le rembourser dans le terme de vingt ans; de tout quoi il devra faire conster à Notre Conseiller fiscal en flandres, qui de son côté aura à tenir particulierement la main à son execution; voulons que les Présentes soient enregistrées en Nôtre Conseil des Finances, en Nôtre Chambre des Comptes, et ailleurs où il peut apartenir, dans l'an de leur date, et que de plus elles soient présentées dans le même terme à Nôtre dit Conseiller fiscal en Flandres, et partout où besoin sera, le tout à peine de nullité de ces concessions; chargons Son Altesse Royale, et donnons en Mandement à Nos très chers, chers et feaux, ceux de Nôtre Conseil d'Etat, Chef et Présidens et Gens de Nos Privé et Grand Conseils, Président et Gens de Nôtre Conseil en Flandres, et à tous autres Nos Justiciers, Officiers et Sujets, que ce peut regarder et toucher, qu'ils fassent et laissent pleinement, paisiblement et perpetuellement jouir et user le même Curé de Thielrode, et ses Successeurs, de cette Nôtre présente Grace, Octroi et amortissement, sur le pied et aux charges et conditions ci-dessus, et aux autres accoutumées, sans leur faire, mettre ou donner, ni souffrir être fait, mis ou donné aucun trouble ou empêchement au contraire, non obstant les Ordonnances et Placarts emanés à ce sujet, auxquels nous derogeons pour ce cas seulement, les laissant pour le reste dans leurs pleine et entiere force et vigueur, Car ainsi Nous plait; En temoignage de quoi, Nous avons signé les Présentes, et Nous y avons fait mettre Nôtre Grand-Séel, Donné à Vienne le 1 Septembre, l'an de Grace mil-sept-cent soixante-six, et de Nos Regnes le vingt-sixieme.

Marie Therese.

Par l'Imperatrice Douairiere et Reine

Fred. de Binder.

Les Tresorier Général conseillers et commis des Domaines et finances de L'Imperatrice Douairiere et Reine apostolique consentent et accordent en tant qu'en Eux est, que le contenu au Blanc de cette soit fourni et accompli, tout ainsi, et en la meme forme et maniere que Sa Majesté le veut et mande etre fait par icelui Blanc fait a Bruxelles au conseil des de Sa Majesté sous les seings manuels desdits Tresorier Général conseillers et commis le vingt sept septembre mil sept cent soixante six.

Le Baron de Caziers. J. De Keerle. De Léscaille.

Ces Lettres Patentes sont enterinées selon leur forme et teneur par les President et Gens de la Chambre des comptes de L'Imperatrice Douairiere et Reine Apostolique et de leur consentement enregistrées au Regitres des Chartres N° XXII fol. 177 et suiv^t. le trente Septembre dix-sept cent soixante-six.

Nous presents

De Wavrans. J. F. Barret. P. J. Versijden de Varick.

Le Sousigné Conseiller et avocat fiscal de Sa Maj^té L'Imperatrice douair^e et Reine Apost^e au Conseil en Flandre declare que les presentes lettres patentes d'octroy et d'amortissement lui ont eté presentées de la part de L'Impetrant et sont enregitrées en son Regitre des amortissem^s f° 61 et seq^ibus le 20 novembre 1766.

F. Dinies.

MARIA THERESIA D.G.ROM.IMPERATRIX REG.GERM.HUNG.BOH.&.ARCH.A.DUX.BURG.BRAB.&.COM.FLAND
MARIA THERESIA D.G.ROM.IMPERATRIX REG.GERMAN HUNG.BOH.& ARCH.A.DUX.BURG.BRAB.& COM.FLAND

NAPOLÉON I, à SAINT-NICOLAS.

Nous publions dans ce numéro, quelques pièces fidèlement copiées du régistre des délibérations de la ville de Saint-Nicolas, se rapportant à un fait qui s'est passé il n'y a pas quatre-vingts ans. Quelques personnes encore en vie aujourd'hui pourront non seulement témoigner de leur authenticité mais peut-être fournir encore des détails curieux. Le nombre cependant de ceux qui ont entendu le récit de l'évènement en question, doit être fort restreint, comparé au nombre des habitants de cette ville qui l'ignore presque totalement. C'est ce qui nous fait espérer que notre travail ne sera pas sans intérêt pour la plupart des membres du Cercle archéologique.

Il s'agit du voyage que fit Napoléon Bonaparte à Saint-Nicolas le 29 messidor an onze. (18 Juillet 1803).

Nous n'avons ni l'intention ni le loisir de rechercher les motifs qui ont amené le grand homme au sein d'une population, où certainement les idées du nouveau régime devaient trouver peu d'admirateurs. Que le grand guerrier par son séjour dans le pays de Waas, ait espéré s'y créer quelques satellites et quelques serviteurs dévoués, il n'y aurait là rien de bien étonnant et la chose nous parait même fort probable, mais nous doutons si le succès a couronné ses efforts et si les populations flamandes ont jamais en masse, proné et accepté de plein gré la domination étrangère. Notre histoire est là pour protester contre une pareille supposition; la fin de son règne n'eut-elle démontrée pèremptoirement l'aversion et la haine que nos concitoyens professaient pour le régime du premier empire. Le lecteur aurait tort,

en lisant la relation qui va suivre, de croire que tout l'enthousiasme dont il est parlé et toutes les festivités qui se célébrèrent à Saint-Nicolas lors du passage du premier consul, étaient l'expression sincère des sentiments de reconnaissance et d'admiration pour le maître du jour.

Tout au plus peut-on dire que si Napoléon fut bien reçu et félicité dans cette ville, la conduite de nos administrateurs était dictée par une sage prudence et que pour éviter de grands maux aux populations dont ils avaient accepté la défense, ils rendaient hommage au vainqueur.

Ces remarques faites, nous laissons suivre le récit.

V. N.

PROCÈS-VERBAL

dressé par le Maire de la commune de St. Nicolas, de la réception du Premier Consul de la république à son passage dans cette commune le 29 messidor an onze.

(18 Juillet 1803.) (1)

A une heure de l'après-diner, se sont réunis à la maison commune, le maire, les adjoints, le secrétaire de la mairie, le conseil municipal, le juge de paix et tous les autres fonctionnaires publics de la commune.

A deux heures les autorités constituées se sont rendues en cortège au devant du Premier Consul, précédées du drapeau de la commune et de la musique militaire.

Le Premier Consul est arrivé de Gand, quart après trois heures, dans une voiture à six chevaux accompagné de sa suite.

Il s'est arrêté à l'arc de triomphe placé à l'entrée de la rue neuve, où l'attendait le cortège.

Le maire s'est approché de la voiture et a harangué le Premier Consul et son Auguste épouse.

Il a dit au Premier Consul :

Citoyen Premier Consul,

Nous jouissons enfin d'un bonheur longtemps désiré, la présence du bienfaiteur de la patrie, comble tous nos vœux.

Au nom des habitans de la commune de St. Nicolas, je viens rendre hommage au grand homme qui gouverne la France.

Ce n'est plus cette même France, nagueres en proie aux divisions intestines et menacée de toutes parts par les ennemis extérieurs, c'est

---

(1) Resolutie boek ende register van raedpleginge. *C.* Page 437.

à vous, Général Consul, que nous devons sa régénération, et le gouvernement actuel, est aimé au dedans, parcequ'il est juste et respecté au dehors parcequ'il est puissant.

Auguste Chef de l'Etat, la renommée a publié d'un bout de l'univers à l'autre vos exploits et vos succès, ma faible harangue n'ajoutera rien à votre gloire, elle est éternelle.

Vous voyez, Citoyen Premier Consul, cette multitude qui vous entoure, qui vous contemple; le bonheur dont tous ces hommes jouissent est votre ouvrage, ils vous chérissent, leur cœur est tout à vous, c'est là, Premier Consul, que vous trouvez la récompense de vos travaux, de vos veilles et de vos peines.

« Vive Bonaparte.

Le maire s'étant tourné vers Madame Bonaparte lui dit :

Madame,

Le héros qui gouverne l'Etat ne cesse de travailler pour le bonheur des français et vous Madame sa digne compagne, vous faites les délices de sa vie laborieuse, les habitants de St. Nicolas, en rendant hommage à vos vertus, ont l'honneur de vous en témoigner par mon organe, leur vive reconnaissance.

Le Premier Consul a interrogé le maire avec bonté et affabilité sur la population de la commune, sur sa situation, sur les fabriques qui y existent et le nombre d'ouvriers qu'on y emploie.

Le maire lui a ensuite présenté une pétition, signée des maires, adjoints, notables et principaux habitants du devant Pays de Waes, par laquelle ils demandent que le département soit divisé en cinq arrondissements, et que les chefs-lieux soient placés à Gand, Audenaerde, Alost, St. Nicolas et Eecloo.

Le Premier Conseil ayant demandé des renseignements sur la population et la situation de l'arrondissement de Termonde, a paru satisfait de la réponse du maire et des autres fonctionnaires présents et a accepté gracieusement la réclamation.

Après quoi la voiture du Premier Consul et celles de sa suite ont continué la route au pas, jusqu'à la grande place, au son de la grande cloche, entourées du cortège, précédées du drapeau de la commune, de la musique militaire, et à l'acclamation générale des habitans.

Le Premier Consul s'est arrêté au milieu de la grande place, dont l'immense étendue a fixé son attention, et s'est de nouveau entretenu avec le maire et les autres personnes du cortège.

Le Premier Consul ayant accordé la demande qui lui avait été faite

par le maire, de pouvoir l'accompagner jusqu'à la sortie de la commune, le cortège a continué sa route dans la même ordre qu'il était venu, jusqu'au bout de la rue d'Anvers, suivi d'une multitude innombrable, où étant arrivé, il s'est arrêté et le maire s'étant approché de la voiture du Premier Consul, il lui a témoigné sa satisfaction de l'accueil qui lui avait été fait.

A quatre heures, le chef suprême de l'Etat, a quitté la commune pour se rendre à Anvers.

Des cris mille fois répétés de vive le Premier Consul, vive Bonaparte, vive Madame Bonaparte, que Dieu les protège, n'ont cessé de retentir de toutes parts depuis son entrée dans la commune, jusque sur la route d'Anvers, et ces cris d'allégresse furent longtemps prolongés par les signes d'approbation du Premier Consul, qui durant son passage daigna saluer continuellement la foule qui fut telle que les fonctionnaires publics, les gardes du Consul et les citoyens de toutes les classes marchaient pêle-mêle devant et derrière sa voiture.

Les rues par où le Premier Consul a passé étaient ornées de festons et de fleurs attachés à des sapins et de guirlandes qui les traversaient en tous sens.

Toutes les maisons de la grande place étaient également décorées de fleurs et de verdure.

Des devises et inscriptions en l'honneur du Premier Consul contribuaient encore à l'embellissement de son passage.

L'arc placé à l'entrée de la commune portait l'inscription suivante :

La Commune
de
Saint-Nicolas
Au plus grand des mortels,
Bonaparte
visitant la Belgique.

L'arc à l'entrée de la rue d'Anvers était surmonté d'une figure allégorique entourée d'un trophée d'armes et portant sur la tête un médaillon avec le portrait du Premier Consul, sur les deux extrémités de l'arc se trouvait la Renommée, tenant d'une main une couronne et de l'autre une branche de chêne. Au bas du portrait on lisait cette inscription :

Nous voyons ce héros, l'amant de la nature,
L'enfant chéri des Muses et de Mars,
D'une main, il étend le domaine des arts,
Contre nos ennemis, de l'autre il nous rassure.

Sur le côté droit de l'arc, on voyait l'emblème de la force assise sur un lion et sur le côté gauche l'emblème de la modération.

La façade de la maison commune représentait le vestibule d'un temple, travaillé en mousse et décoré de trois chroniques.

1re FaUstUs aDVentUs
InsIgnIs bonapartIs
taM JUste eXoptatUs;
LætIfICat CIVes.

2de VIVE BONAPARTE!

3me VERUS IPSE HEROS!

Le reste de la journée a offert dans chaque ménage, dans chaque société, une répétition touchante de l'émotion que chaque individu avait si vivement éprouvée à la vue du Premier Magistrat de la république.

De tout quoi il a été dressé le présent procès-verbal, dont un double sera envoyé au Préfet du Département de l'Escaut.

Séance du onze Thermidor an onze.

Présents le Maire et les membres du conseil municipal.

Comparut en séance le citoyen Manilius, chef de bureau de la préfecture de l'Escaut, lequel a exposé à l'assemblée dans un discours succint, qu'il était chargé par le Préfet de ce département, de remettre au maire, de la part du Premier Consul de la république un gage de sa satisfaction pour la manière dont il a été reçu en cette commune, à son passage le 29 messidor dernier. Le citoyen Manilius a ensuite déposé sur le bureau une lettre du Préfet de ce département du 29 thermidor et une autre du citoyen Remusat Préfet du palais du gouvernement datée de Bruxelles du huit du même mois dont la teneur suit :

Liberté. Egalité.

Le citoyen Remusat Préfet du Palais du Gouvernement.

Au maire de St. Nicolas Dépt de l'Escaut.

Le Premier Consul m'a chargé, citoyen maire, de vous envoyer une boite d'or ornée de son chiffre, la bonne et cordiale réception qu'il a éprouvée dans votre commune, l'air d'union, de franchise et de bonheur qu'il a vu regner sur toutes les figures en parcourant votre pays, n'ont pu que lui donner une idée satisfaisante de la manière dont il est administré. Recevez donc, citoyen maire, ce présent, comme une marque du plaisir qu'a goûté le Chef de l'Etat en visitant une commune

aussi intéressante que la vôtre, et aussi comme une preuve honorable de votre bonne administration.

Recevez, citoyen maire, l'assurance de ma parfaite considération.

Signé REMUSAT.

Lecture faite de cette lettre ainsi que de celle du Préfet, le citoyen Manilius a présenté au maire une boite d'or de la plus grande beauté, enrichie du chiffre du Premier Consul.

Le maire a accepté cette boite avec la plus vive émotion et reconnaissance et à l'acclamation générale de toute l'assemblée, laquelle a arrêté que le présent procès-verbal sera transcrit sur le régistre de la municipalité et qu'un double en sera expédié au citoyen Manilius pour le transmettre au Préfet du département.

(1) Le maire de la commune de St. Nicolas.

Vu un état de fourniture de bois de sapins pour les arcs de triomphe dressés à l'occasion du passage du 1r Consul le 29 messidor an onze, faite par le citoyen Gilles Verheyden et montant à 17 frs. 41 c.

Vu les rentrées effectuées jusqu'à ce jour sur les arriérés des années 5, 6 et 7.

Arrête.

Il sera expédié au bénéfice du citoyen Gilles Verheyden en cette commune, un mandat de la somme de 17 frs. 41 c. pour fournitures de bois de sapins.

Ce mandat sera imputé sur le produit des arriérés des années 5, 6 et 7 et sera acquitté par le citoyen J. F. Baert percepteur d'office des dites années.

Fait à la mairie de St. Nicolas le 18 thermidor an onze de la rép. française.

J. B. DE MULDER.

Le maire de la commune de St. Nicolas.

Vu la demande du citoyen Van Heck, directeur de la musique, tendant à obtenir le payement des indemnités dues à vingt-six musiciens qui ont joué les 28 et 29 de messidor dernier à l'occasion du passage du Premier Consul par cette commune, y compris les

(1) Page 143.

répétitions et rafraichissements, montant ensemble, suivant accord, à quatre-vingt-dix francs, vu la situation des rentrées effectuées jusqu'à ce jour dans la caisse du percepteur des années 5, 6 et 7.

Arrête.

Il sera expédié au bénéfice du citoyen J. A. Van Heck directeur de la musique, un mandat de la somme de *quatre-vingt-dix francs.*

Ce mandat sera acquitté par le citoyen J. F. Baert percepteur d'office pour les années 5, 6 et 7.

Fait à la mairie de St. Nicolas le 2 thermidor an onze de la république française.

J. B. De Mulder.

Le maire de la commune de St. Nicolas.

Vu un état des salaires dus au citoyen Charles Cogen sonneur de la commune, pour avoir sonné avec sept aides, un jour et demi, savoir le 28 et le 29 messidor an onze, à l'occasion du passage du Premier Consul par cette commune, y compris les rafraichissements de ses aides, montant ensemble à la somme de seize francs quatre-vingt-un centimes.

Vu la situation des rentrées effectuées jusqu'à ce jour dans la caisse du percepteur des années 5, 6 et 7.

Arrête.

Il sera expédié au bénéfice du citoyen Charles Cogen, sonneur, un mandat de la somme de *seize francs quatre-vingt-un centimes.*

Ce mandat sera acquitté par le citoyen J. F. Baert, percepteur d'office pour les années 5, 6 et 7.

Fait à la mairie de St. Nicolas le 2 thermidor an onze de la république.

J. B. De Mulder.

(1) Le maire de la commune de St. Nicolas.

Vu un état du citoyen Dickerig, tapissier, pour travail et déboursés faits pour la construction des arcs de triomphe à l'occasion du passage du Premier Consul, en cette commune, montant à la somme de quarante-un francs quatre-vingt-dix centimes.

Vu la situation des rentrées effectuées jusqu'à ce jour dans la caisse du percepteur des années 5, 6 et 7.

---

(1) Page 438.

Arrête.

Il sera expédié au bénéfice du citoyen Joseph Dickerig, tapissier, un mandat de la somme de quarante-un francs quatre-vingt-dix centimes.

Ce mandat sera acquitté par le citoyen J. F. Baert, percepteur d'office pour les années 5, 6 et 7.

Fait à la mairie de St. Nicolas le 2 thermidor an onze de la république.

J. B. De Mulder.

(1) Le maire de la commune de St. Nicolas.

Vu un état de fourniture de cinq cents sapins faite, le trente prairial dernier, par le citoyen Waterschoot, plantés sur le passage par cette commune du 1r Consul de la république.

Le dit état montant à la somme de quatre-vingt-dix francs soixante-dix centimes.

Vu la situation des rentrées effectuées jusqu'à ce jour dans la caisse du percepteur des années 5, 6 et 7.

Arrête.

Il sera expédié au bénéfice du citoyen Waterschoot un mandat de la somme de 90 frs. 71 c. pour fourniture de 500 sapins.

Le présent mandat sera acquitté par le citoyen J. F. Baert percepteur d'office pour les années 5, 6 et 7.

Fait à la mairie de St. Nicolas le 24 messidor an onze.

J. B. De Mulder.

---

(1) Page 132.

DE BURCHT EN HEERLIJKHEID

VAN

TEMSCHE.

GESCHIEDKUNDIGE BIJDRAGE

DOOR

J. GEERTS, INGENIEUR, EN A. RAEMDONCK, PR. PROFESSOR.

GEZICHT VAN TEMSCHE IN 1621

NAAR EENE SCHILDERIJ TOEBEHOORENDE AAN DEN HEER DE CONINCK PRAECKMAN

TEMSCHE ONDER HET ONMIDDELIJK GEZAG DER ABDIJ (1).

Wanneer de abdij het kasteel van Temsche kocht en de andere eigendommen waarvan hiervoren gesproken is, was het niet dat zij geld te veel had. De overstroomingen en de oorlog hier te lande, en het verlies van hare goederen in Engeland, hadden de inkomsten zoodanig verminderd dat de heeren van Sint Pieters leeningen moesten aangaan om hunne koopen te kunnen sluiten.

Philip Cornault was te dien tijde bekleed met de hoogste weerdigheid, welke hij aan hertog Philip van Burgondië te danken had. Deze abt werd te Arbois, in het Burgoensche, geboren. Wanneer hij geroepen wierd om het bestier in handen te nemen was hij prior van het klooster van Sint Nikolaas ter Weiden, bij Doornijk. De abdij was zoo ver in hare goederen en rechten gekrenkt dat Paus Nikolaas de Vijfde hare zaken ter herte nam, en den abt van den Eekhoute te Brugge, en dien van Sinte Gertruide te Leuven, als opzieners en bewaarders der abdij aanstelde (2).

Met den aanhoudenden strijd tusschen Gent en Philip den Goede, beterde het niet, alhoewel de hertog, hoe groot zijn wrok en haat ook was tegen al wat Gent of Gentsch heette, de paters met genade en meêdoogendheid behandelde. Het is geweten welke strengheid hij na den slag van Gaver gebruikte, hoe Gent in vernederende houding den vrede moest afsmeeken, hoe het zijne voorrechten zag vernietigen

(1) Vervolg van bl. 149.

(2) Van Lokeren, *Chartes et documents*, II, LXV.

en welke boeten en strafgelden het te betalen had. Men zou geern de abdij haar aandeel hebben doen geven, maar de hertog verklaarde ze vrij van alle lasten.

Over dit tijdstip geven ons de rekeningen der abdij eenige inlichtingen die Temsche aangaan. Dat de Vilain's sommige goederen aldaar hadden behonden blijkt uit het volgende verhef of denombrement van « den 14[den] dage in novembre 't jare O. H. 1460 ».

« Ik Colard Vilain, ridder, heere van Liedekerke en van Sint Amands, Baasrode, etc. ben houdende een leen van mijnen heere en der kerke van S[te] Pieters bij Gent geheeten dleen te Fyns gehouden van mijnen (1) hove in de heerschape te Steenbrugge, binnen de parochie van Teemseke, ten welken leene behooren een deel van laten die hebben omtrent zes bunderen heerlikhede, waaraf ik jaarlijks heffe de twee schooven van der tienden, ende van elken bundere vier engelsche ende ter dood dobbele cijns ende hierinne is vijftien bunderen lands komende uut Simon De Spicht ende die gelden meer jaarlijks.... etc.

Wij vinden er ook den algemeenen ontvang van 1464 die 551 ponden parisis 17 schellingen en 11 deniers bedroeg. De rekening van 1465—66 begint als volgt :

« Rekeninge die doet ende overgeeft Joris Van der Moere als ontvanger van den eerweerdigen Vader in Gode mijnen heere van Sint Pieters klooster bij Gent, van alle dies hij ontvaan ende utgegevene heeft ter cause van den kasteele ende huze van Temsche geheeten Hercken, wijlent vooghene van Temsche, van den leenen, renten ende andere pachten inkomende aan de voorzeide heerlikhede van Temsche; ook van der heerlikhede van der Steenbruggen met den toebehoorten gelegen in de voorzeide prochie van Temsche; ende ook van den Schoutetendome van den Schonselbroek (Sconselbrouc) ende dat daar aan kleeft gelegen in de parochie van Baarzele wijlen gekocht bij mijnen voorz. heere in het jaar duizend vier honderd zeven en vijftig (1457) jegen mijnen heere M[r] Martin Vylayn ridder, ende dit over een geheel jaar beginnende den 10[en] dag van Oestmaand anno 65 ende fineerende den 10 dag van Oestmaand anno 66 (1465) ». Verder staat er : « Ende als van der plaatsen geheeten den *Royere*, groot omtrent vijf roeden, daar up plag wijlen te staue een huus daar de bailliu ende de mannen van der kerke hielden gedingen, dewelke plaatse is belast van 48 schellingen parisis tsjaars; maar is afgenomen (?) over

(1) *Mijnen hove*, het hof waar ik van afhang, dat ik moet erkennen.

lange jaren bij foute van relievementen, is gegeven in leene Adriaan Van den Wierve omme niet alzoo hij zegt. Mids deze hier memorie ».

Uit dezelfde papieren blijkt nog dat aan de abdij toekwam eene hofstede op de Bank, alsook de Veldmeulen; dat het veer van Temsche verpacht wierd, voor eenen termijn van zes jaren, aan Jan Van Poltfliet, die daar negen en dertig ponden parisis voor betaalde; dat in 1465 het klooster de dijken maakte, « bachten den kasteele ». De prelaat ontving ook te dien tijde eenige « heerlijke vervallen en boeten gevallen ter cause der voogdije ».

De naam van abt Cornault wordt ook vermeld in de geschiedenis van Gent. In 1462, den 25 Mei, legde hij den eersten steen van den toren van Sint Jans kerk (1). In 1467 had hij de eer den eed te ontvangen dien Karel de Stoute, bij zijne blijde inkomst in Gent, aflegde. Bezwijkende onder den last der jaren en onbekwaam zijne drukke bezigheden te verrichten, stond hij, in 1471, zijne bediening af; maar zijne rust was elders : in de eenzaamheid vond hij niets dan pijnen en smerten die slechts met de dood, in 1472, eene einde namen.

De neef van den overledene, ook genoemd Philip Cornault, een man van rijke begaafdheden en uitgebreide kennissen, volgde zijnen oom op. Zulk hoofd paste de abdij in die beroerde tijden der regeering van Karel den Stoute. De onlusten in onze steden, de twisten en oorlogen met Frankrijk, hadden land en schatkist verarmd, zoodat de hertog met de zwaarste belastingen zijn volk moest slaan. De Staten van Vlaanderen, van in 1473, hadden hem de dringendste opmerkingen gedaan en die vernieuwd den 14 April 1474; maar het deed er niets toe, en de vorst had liever krijg te voeren dan zijn volk te zien wel varen (2). De lasten die bestonden werden verhoogd en vergroot, andere buiten gebruik weder in voege gebracht en nieuwe tot dan onbekend werden opgelegd. Ten zelfden jare 1474, deed de vorst op alle de goederen welke de geestelijkheid binnen de laatste zestig jaren had verkregen, schattingen heffen. Sommige kloosters en kerken waren

(1) Van Lokeren, *Chartes et documents*, II, LXV. Sint Jans kerk is Sint Baafs genoemd, sedert dat de abdij van dien naam, op vraag van keizer Karel, in 1537, werd afgeschaft en dat de religieuzen als kanunnikken naar de Collegiale van Sint Jan overgingen.

(2) Kervyn, *Histoire de Flandre*, IV, bl. 167.

genoodzaakt hunne eigendommen te verkoopen of waren aan alle vervolgingen blootgesteld. Of de heeren van Sint Pieters het zoo wel ontkwamen dit maal als eertijds onder hertog Philip, mag men betwijfelen, want de geestelijkheid van Temsche, die onder hunne natuurlijke bescherming stond, moest eene somme van honderd zes ponden parisis en zes stuivers betalen, gelijk het een kwijtschrift uitwijst, dat wij hieronder laten drukken (1).

In verscheidene zorgelijke omstandigheden werd abt Cornault belast de staatsbelangen te verdedigen. Sedert de dood van Karel den Stoute bemoeide zich koning Lodewijk van Frankrijk, meer dan ooit, met onze zaken en trachtte op alle wijzen hier de rust te storen. Hij zond mannen uit, gelijk Olivier De Necker (2), die hier moesten twist en tweedracht stoken, terwijl zijne legerbenden onze grenzen overtrokken. Onze vorstin, Marie van Burgondië, deed eene verlenging van den stilstand van wapenen vragen. De koning van Frankrijk lachte hare gezanten uit en zei besloten te zijn ons graafschap aan te slaan, ten ware Marie met zijnen zoon, den dolfijn, wilde trouwen (3). Dien uitslag vernemende besloten de staten van Vlaanderen nieuwe pogingen aan te wenden. Philip Cornault was de voornaamste der afgeveerdigden welke zij te dien einde naar Frankrijk zonden. Den 9 Meert 1477, kwamen de gezanten te Atrecht, waar de koning dan verbleef. De abt gebruikte al zijne welsprekendheid en drukte den wensch uit dat Frankrijk zijne wapenlieden zou wegtrekken, om zoo den vorst door alle zijne onderdanen meer en meer te doen beminnen en liefhebben; het was verloren moeite; Lodewijk bewees hem dat noch hij noch zijne gezellen geene macht hadden om iets te bespreken of te verhandelen, en droef en misnoegd, kwamen zij naar Vlaanderen weer. Dergelijke zendingen in Frankrijk vervulde hij voor Maximiliaan ten jare 1482 (4).

In de worstelingen die te dien tijde tusschen de Vlamingen en Maximiliaan plaats hadden, werd Cornault, dan door de staten, dan door den vorst, als gezant of bemiddelaar gekozen (5).

---

(1) Kerkarchief. Zie bewijsstukken XXXIV.

(2) Die doorslepen kerel was geboren te Thielt. Hij geraakte aan eene bediening in het hof, waar hij welhaast het vertrouwen des konings won. Lodewijk XI benoemde hem graaf van Meulan. Bij de fransche geschiedschrijvers heet hij ook *Olivier le Diable*, dit is eene vertaling van zijnen waren naam; de nekker immers, bij onze heidensche voorouders, was een booze watergeest.

(3) Namèche, *Histoire nationale. Période bourguignonne*, VII, bl. 745.

(4) Kervyn, *Histoire de Flandre*, IV, bl. 292, 295 en 301.

(5) Kervyn, *Histoire de Flandre*, IV, bl. 275, 317, 333, 368.

Het is te midden dier politieke bemoeienissen en beslommeringen dat hij zijne loopbaan eindigde. Hij had in 1490, als keizer Maximiliaans volmachtigde, eenen bond gesloten met den koning van Engeland tegen Frankrijk en was nauwelijks uit den vreemde terug als hij overleed. Hij wierd in denzelfden grafkelder als zijn oom en voorzaat begraven (1).

In zijne plaats werd de prior der abdij, Jan Van der Cauwerburch, gekozen. Alhoewel Maximiliaan dezen keus bevestigde en goedkeurde, was het maar in 1497 dat hij gewijd werd en zijne intrede in het klooster deed. Volgens de schrijvers der « Gallia Christiana » zouden er eenige leden der hooge geestelijkheid, naar opstoking van Cardinaal van Croy, van wien wij verder spreken, de abdij hebben willen aanslaan, en daarom zochten zij de kiezing te verijdelen. Het is ten tijde dat het oppergezag door die kniperijen onbekleed bleef dat Temsche aan Roeland Lefevre werd verkocht, namelijk in 1593.

De lezer weet dat Adriaan Vilain, om aan geld te geraken, de Temschenaren had tolplichtig gemaakt te Rupelmonde, krachtens eene ongelukkige overeenkomst tusschen hem en den kastelein van voornoemde stede. Dat Temsche zijn best deed om vrij te geraken zien wij in een oud stuk dat Van Lokeren heeft laten drukken. Het is zonder jaartal, zoodat wij niet weten tot welken der voornoemde abten de inwoners hunne toevlucht namen. De schepenen zonden hunnen ontvanger, Nikolaas Cokereel, tot den baljuw en de hoofdschepenen van Waas om over die zaak te spreken en onderricht te krijgen. Antwoord ontvangen hebbende vroegen zij aan den prelaat de toelating van hem hunnen verdediger te mogen zenden en deden hem hunne redenen uiteen als volgt (2) : « Het is waar, en wij hopen wel onderzocht en bewezen, dat alle de inwoners van het land van Waas geweest zijn binnen menschengeheugen, en nog vrij zijn van tol te Rupelmonde, op het tolhuis, voor alle waren die daar voorbij gebracht worden langs 't water, en de Wazenaars staan aangeteekend vrij van kantoor en boek ter gezeide plaats. — Het is ook waar, en wij hopen wel bewezen, dat de Temschenaren inwoners zijn van Waas gelijk die van vele andere dorpen in dit land gelegen. Het bewijs daarvan is dat zij, tot den laatsten oorlog (3), gelijk de andere inwoners, vrij waren ter gemelde

---

(1) Van Lokeren, *Chartes et documents*, II, bl. LXVII.

(2) Van Lokeren, *Chartes et documents*, II, bl. 323. — Zie bewijsstukken, XXXV.

(3) Oorlog tusschen Philip en de Gentenaren, 1451—53?

plaats, en, als Wazenaars, nog vrij zijn te Antwerpen en te Mechelen, dat zij met het land van Waas hun deel betalen en betaald hebben in de hulpgelden voor vervoer en onderhoud, en in alle registers onder de dorpen en de inwoners van Waas opgeschreven staan. — Het is nog waar en wel bewezen dat noch de ontvanger van Rupelmonde noch iemand anders een titel of recht kan aangeven tenzij wat Mr Adriaan Vilain, in zijn leven voogd van Temsche, vier of vijf jaren voor gezegden oorlog, deed uitvoeren. Omdat de inwoners dezer plaats geweigerd hadden hem de penningen te betalen welke hij vroeg, gaf hij bevel aan eenen der tolontvangers, en wel aan zekeren Geert Brisinc, die ook zijn baljuw en boekhouder was, van hunne schuiten niet te laten voorbij varen. Hij dacht wel dat zij bij hem zouden komen klagen. Zoohaast zij wisten hoe bovengenoemde Geert te werk ging, kwamen zij klachten doen en dierven daarom niet langer de gevraagde gelden weigeren. Terstond nadien hielden de ontvangers op het tolgeld te eischen, tot aan den laatsten oorlog. Sedert moet er nog dagelijks tol betaald worden, om reden van gemelden twist en om geene andere. Dit kan niet gelden ten nadeele van personen die, zonder tegenspraak en alle dagen, bereid zijn, gelijk alle Wazenaars, hun deel te betalen in de gelden van Mijnheer van Burgondië ».

Wat pogingen men ook aanwendde en wat redenen men ook bijbracht het was, schijnt het, al verloren, alleenlijk later kon Roeland Lefevre verandering bekomen.

FAMILIE ‚LEFEVRE'.

Mattheeuws Lefevre, trouwt met Joanna van Frescot.

- Jan Lefevre, tr. met Katherien Anogari.
  - Leo, † z. kinderen.
  - Barbara, kloosterlinge te Brugge.
- ROELAND LEFEVRE, ridder, heer van Temsche, getrouwd met Hedwig van Heemstede en Liesveld. † 1517.
  - JAN LEFEVRE van Heemstede, heer van Temsche getr. met Hedwig van Boschhuizen. † 1521.
    - Roeland van Heemstede, van Liesveld, † arm 1564, getr. met Joanna Schoof, dochter van den burgemeester van Mechelen.
    - Frans v. Heemstede, trouwt te Leuven met eene dochter de Cavertson.
    - Engelbert, kanunnik.
    - Hedwig van Temsche, tr. met Karel van Wissocq. Zij stierf in 1570.
    - Cornelia v. Heemstede, trouwt met Florent de Griboval, raad van Mechelen. Zij stierf in 1542.
  - Angelberg, proost te Maastricht.
  - Frans Lefevre, heer v. Liesveld, kornel Temsche.
  - Philipotte Lefevre, trouwt 1° met Jan van Zwetten, 2° met Jakob van Recourt.
  - Judoca Lefevre, getrouwd met Joseph v. Baenst.
  - Florentia Lefevre, vrouw v. Liesveld, tr. met Karel van Berne li Court.
  - Vier kinderen jong gestorven.
- Simon Lefevre, kanunnik.
- Marie Lefevre, trouwt met Jan De Clercq.
- Margeriet, trouwt met Willem van Fontaine.

ROELAND LEFEVRE.

Nu hebben wij te handelen over Lefevre (1) « eersten wereldlijken heere van de heerschappije, bourg ende prochie van Temsica dewelke hij, met consent ende dispensatie van den Paus van Roomen, gekocht heeft van den prelaat ende gemeine religieuzen van Sint Pieters klooster neven Gent, uitgesteken het patroonschap van de kerke met andere geestelijke beneficiën die hij als prelaat te zijnder dispositie, collatie oft presentatie naar oude costume gehouden heeft » (2).

Roeland Lefevre behoorde tot eene aanzienlijke familie die reeds in de jaren dertien honderd, in Vlaanderen bekend was (3). Een zijner voorouders Jan Lefevre, schildknaap, was baljuw, eerst van het land van Waas, en later van de stad Hulst. Roeland had voor vader Matheeuws, en voor moeder, Joanna de Frescot. Hij was eerst hofmeester en ontvanger van keizer Maximiliaan dien hij, in de slechte tijden, « tempora dum premerent prava » (4), bij oproer en oorlog, getrouw bleef en standvastig verdedigde. Maria van Burgondië was komen te overlijden, « achterlatende voor erfgenaam van hare landen en heerlijkheden haren zoon Philip, maar drie jaren en tien maanden oud zijnde ». Haar gemaal, Maximiliaan, begeerde als voogd en wettelijke momboor van zijne kinderen aangesteld en gehuldigd te worden. De meeste provinciën erkenden zijne rechten zonder moeite, maar de

(1) Deze naam komt in verschillige spellingen voor : Lefevere, Lefebvre, Lefebure, le Fevere, de Febure, de Febeure, etc.

(2) Heyndricx, *Het leven van de wonderbare maghet S. Amelberga*, bl. 344.

(3) Jan Lefevre's wapen was : in goud, met blauw zweerd met zwart gevest, schuingeplaatst, begeleid van twee zwarte arenden.

(4) Uit zijn grafschrift.

Staten van Vlaanderen, onder den dwang der Gentenaren, wilden er niet van hooren, en Maximiliaan moest het hoofd in den schoot leggen en van zijn voogdijschap afzien. De omstandigheden gunstiger geworden zijnde, herriep hij, in 1483 (1), wat hij had toegegeven; die van Vlaanderen protesteerden; hij, hij hield zijne rechten staan en beproefde de stad Brugge, waar hij op eenige mannen mocht rekenen, in 't begin van 1484 *(n. s.)*, te overmeesteren. Hij trok er met al zijn volk naar toe, « vertoogende hem in zeer schoonder ordonnantie voor die Bouverije- ende Smedepoorte, niet zonder horribelijke groot geluid en geschal van allerhande trompetten ende klaroenen, ende zendende ook met eenen zijnen herault ter stedewaart in, omme met die van der Wet in communicatie te kommene. Maar Fransois Van Basseveldé, die vleeschhouwer (diewelke doen als schepene, met meer andere notablen, ter Smedepoort stond) en wilde hem, God weet! niet gedoogen binnen der stede te kommene, zeggende daar jegens hem zeer irreverentlijk ende met een verborsten zinne uit zijn zelfs eigen autoriteit : Gaat, zeg uw meester, die u hier gezonden heeft, indien hij mijnheeren van der Wet spreken wil, zij zullen hem geerne audientie geven in schepenenkamere daar zij vergaderd zijn, behoudens nogtans dat zij maar zijn tiensterre ofte twaalfsterre en kommen, en niet anders (2) ». Daar Maximiliaan zag « dat zijne entreprise up die stede van Brugge nu teenegare gefailgiert was, keerde hij met eenen zeer fellen evelen moede, ter stede van Oudenburgwaart, ter eeuwiger desolatie van alle die landslieden alomme daaromtrent ».

Te Brugge werd er een scherp onderzoek gedaan om de mannen te ontdekken die het met Maximiliaan hielden, verschillige personen stierven op 't schavot, sommige werden gebannen en andere in 't gevang gestoken. Roeland Lefevre was onder de laatsten. « Ten 17 dage van Sporkle (3) daarnaar, in 't jaar alsvoren, haalde men Roeland de Febeure, den ontvanger generaal van Vlaanderen, zeer foortselinge uit zijnen huize, ende men leedde hem ten Steenewaart of 't een schelm ofte dief geweest hadde » (4).

Maximiliaan deed zijn beste om tot den vrede te geraken, maar de vlaamsche gemeenten gaven niets toe (5). Hij nam Dendermonde in en

(1) Namèche, *Histoire nationale. Période bourguignonne*, bl. 21.

(2) Despars, *Cronycke van den lande ende graefscepe van Vlaenderen*, IV, bl. 231 en 232.

(3) *Sporcle*, sporkelmaand, Sprokkelmaand, d. i. Februari, a° 1484.

(4) Despars, *Cronycke*, IV, bl. 237. — Namèche, *Histoire nationale. Période bourguignonne*, bl. 45.

(5) Despars, bl. 245.

Oudenaarde, en versloeg drie honderd Gentenaren te Zele, waar de kerk in brand gestoken wierd.

Het volgende jaar 1485, vielen Geertsbergen en Ninove in zijne macht. Bij zijnen aanval sloot de stad Aalst hare poorten en hij was genoodzaakt naar Brussel te wijken. Adriaan Vilain, Merten's zoon, stond aan het hoofd der weerspannige Vlamingen. Den aartshertog ziende aftrekken, vatte hij moed en beproefde met zijne Gentenaren Oudenaarde te veroveren, maar het lukte niet (1). Bij dien goeden uitval kwam Maximiliaan wederom voornit en was besloten den krijg krachtdadig voort te zetten. « Zoo trok hij anderwerf naar het land van Waas met zijne armeie, daar de heer van Montigny naar hem de upperste kapitein of was, roovende, pilgierende, bannende ende vangende al daar zij bij oft omtrent geraken konsten, ende nemende het voorts ook 't kasteel van Theimseke inne bij assaulte, aldaar zij met ten zelven t'allen kanten 't vier in staken, zeer wreedelijk doorbeulende ende in stikken houwende den kapitein met alle de soudeniers die der binnen waren, zonder eenige compassie ofte ontfarmenisse en nemende van danen gezamentlijk haarlieder weg naar die stede van Gent » (2).

In Juni 1485, maakten die van Brugge en Gent vrede met hunnen vorst en erkenden hem als voogd van zijnen zoon, Philip. Dan zal ook waarschijnlijk Roeland Lefevre zijne vrijheid bekomen hebben; want de kaart was gekeerd, het volk vergat zijne verdedigers van eertijds, waarvan er eenige werden onthalsd. Te Gent ontstond het Adriaan Vilain met den wijk naar Doornijk te nemen (3).

---

(1) Kervyn, *Histoire de Flandre*, uitgave 1851, IV, bl. 312.

(2) Despars, IV, bl. 249. — Kervyn, *Histoire de Flandre*, IV, 313.

(3) Adriaan Vilain, zooals wij hierboven zeiden, was zoon van Merten, voogd van Temsche, en had de heerlijkheid van Ressegem behouden. Hij rekende onder de hevigste tegenstanders van Maximiliaan. Als deze, in 1485, de vroeger gedane concessiën introk, deden Vilain en de heeren van Ravenstein, van Beveren, van den Gruuthuse, in naam der Staten van Vlaanderen, meest en luidst hunne stem daartegen hooren. (« *Documents relatifs à la mambournie contestée à Maximilien par les états de Flandre*, » onder de bewijsstukken van M. Kervyn's Geschiedenis. V, 527 en volg. — Gachard, *Bulletins de la Commission d'histoire*, 2e serie. — *Papiers d'état du cardinal Granvelle d'après les mss. de la bibliothèque de Besançon publiés sous la direction de M. Ch. Weiss.* — Zie verders de « *Excellente Chronycke* », Despars, Meyerus, enz.) Als de Gentenaren, in Juni 1485, vrede maakten, werden Willem Rym, Daniel Onredene, Adriaan Vilain, Jan van Coppenolle en andere groote en gekende mannen aangehouden. De twee eersten moesten sterven op 't schavot. Willem Rym die zoo hoog in de achting van 't volk had gestaan, vooraleer het hoofd voor den

In den zomer van 1486 begon wederom de oorlog met Frankrijk en Maximiliaan had daarvoor geld en hulp van doen. De Staten van Vlaanderen keurden den oorlog af en wilden niets geven. De Witte Kaproenen en de Groententers kwamen van her te voorschijn en andermaal ging de romeinsche koning tegen de Vlamingen te vechten hebben. — Hij trok naar Brugge, in December 1487, en zond van daar afgezanten naar Gent om de zaken te vereffenen; maar kreeg eene antwoord die hem grootelijks verbitterde. Hij deed peerdenvolk naar Brugge komen, en, zoohaast hij van hunne aanwezigheid verzekerd was, beproefde hij aan hun hoofd de stad te overmeesteren; maar de Bruggelingen lieten hem niet los en sloten hunne poorten; dan greep er een schrikkelijk gevecht plaats tusschen de Duitschers en de Ambachten. De roomsche koning was gedwongen den strijd te staken en naar zijne woon te vluchten. Dien uitslag vernomen hebbende stuurden de Gentenaren brieven aan die van Brugge « inhoudende vriendelijke groetenesse, met begeerte dat zij den roomsch koning wel bewaren ende gadeslaan zouden, mitsgaders ook alle diegene die binnen drie jaren herrewaarts in wette geweest hadden, ende dat zij geen schoone woorden gelooven zouden, ende dat zij zouden pijnen (1) dees naarvolgende personen in hechte van vangenesse te krijgen indien zij nog niet gevangen waren » (2). Onder die personen noemden zij « Roeland Lefebeure, die ontvanger generaal van Vlaanderen ». Het was niet noodig, want hij stond wel genoeg bekend als aanhanger van zijnen vorst, als « lever-eter », gelijk 't een briefje uitwijst dat, eenige dagen te voren, op de markt gevonden was (3).

---

beul te buigen, nam het woord en sprak op eene schoone en aandoenelijke wijze; het volk bleef stom. Dan riep Willem deze zijne laatste woorden : of wel gij antwoordt niet, of wel ik ben doof geworden. Die woorden en het bloed des grijsaards brachten de menigte in zulke beroerte dat men de gevangenis moest openen en aan Vilain en zijne partijgenooten de vrijheid geven. Wanneer de onlusten herbegonnen, week Vilain naar Rijsel, waar hij door de lieden van Maximiliaan werd aangehouden. Hij werd naar Vilvoorden vervoerd en daar in 't gevang gestoken. Door zijn kozijn, Adriaan van Liedekerke, daaruit verlost, kwam hij in aller haast naar Gent om tegen zijnen vorst te strijden. (Namèche, *Période austro-espagnole*, bl. 68). Later, uit hebzucht en eigenbaat, verzoende hij zich met Maximiliaan; maar Philip van Kleven, dien hij had verlaten, vergaf hem dien ommekeer niet. Op eenen avond naar zijn kasteel gaande, werd Vilain, nabij den meulen te Merelbeke, om het leven gebracht « non gueres plaint ni lamenté de plusieurs gens », zegt Molinet. Duchesne natuurlijk spreekt slechts van zijne moord, bl. 630. — Vergelijk Olivier de la Marche.

(1) *Pijnen*, pogen, bewerken; *operam dare*, *laborare*, zegt Kiliaen.

(2) Despars, *Cronycke*, IV, bl. 332.

(3) Despars, IV, bl. 331.

« Joncheer Hans Rans, die marcgrave van Antwerpen,
Meester Thibaut Barradot ende Mer Pieter Lanchals,
Mitsgaders ooc Roelant de Febeure
Hebben tzamen gheten die levere ».

Wat Maximiliaan betreft, zij verzochten hem « dat hem zoude gelieven hem voortaan te gaan houdene in 't huis te Cranenburg, biddende dat hij hem toch niet belgen en wilde aldaar zijn logist te nemen, tot der tijd dat zij die vijanden en kwaadwilligen van der stede gecorrigieerd ende gepunieerd hadden, zoo 't behoorde ». (5 Februari 1488) (1).

Men verstaat genoeg dat er niet veel veiligheid was voor de Oostenrijksch-gezinden, ook Lefevre vernemende hoe de zaken keerden, dacht op redding en leven. « Men ving ook alsdoen te Brugge alle diegene die binnen drie jaren in wetten geweest hadden, ende men leidde ze tzamen up d'Halle om te bet bewaard te zijne. Ende up 't zelve pas, vand men, tusschen die Speipoorte ende Ezelpoorte, waar hier waar daar, veel sparren aaneen gekoppeld ende alzoo over 't Spei geworpen ende geschoten, in der maniere dat men daarover gaan mochte. Ook vond men daarbij pantoeffen en suvetkleederen (2), uit denwelken men wel bemoedde dat er die nacht eenige personen over gevlucht waren ».

Roeland was uit het gevang geraakt. Denzelfden dag schreef hij eenen brief uit Sluis, waarin hij zei dat hij bereid was goede rekening en bewijs te doen over zijne handeling en zijn bestuur « behoudens dat men voor hem twee hostagiers zoude binnen der stede van Sluis zenden, ende, indien hij alsdan bevonden wierde ievers inne ongelijk t'hebbene, was tevreden te rechte ende te wette te stane, voor die van Brugge, ende zulke peine ende correctie ontfane als hij met den rechte bevonden zal worden geincurreerd, verdiend ende verbeurd t'hebbene ».

Dat Roeland gelijk had van te vluchten, is genoeg bewezen door de halsrechting van verschillige burgers. Maximiliaan was vriendelijk verzocht geweest, 't is geweten wat dit zeggen wilde, van te verande-

(1) Despars, IV, bl. 339.

(2) *Pantoeffen en suvetcleederen,* zoo leest De Jonghe, de uitgever der *Cronijcke* van Despars; hij had het tweede woord beter met eene dubbele *u* afgeschreven : *swetcleederen* d. i. onderkleederen. Men vergelijke het oude woord *sweetrocksken* dat Adriaan Junius verklaart door *nachtrocxken, wollen of gebreyt hemde.* Hier bediedt dan Despars pantoffels en slaapkleederen. — *Cronijcke,* IV, bl. 340.

ren van woon, om zoo de wraak der Bruggelingen den vrijen toom te laten : het bloed zijner beste en getrouwste voorstaanders ging stroomen op 't schavot.

« Up den 29 dag van Sporkele... wierd Guillebert DHomme.... uit den Steene gehaald ende gebrocht voor die wethouders ende gedeputierden van de drie leden 's lands van Vlaanderen.... Daarentusschen las die klerk van den bloede, boven up 't schavot, daar neffens staande, openbaarlijk zijn verlijd (1) met luider stemme, in der vorme ende maniere zoo hiernaar volgt, te wetene : hoe dat hij, Guillebert Dhomme, verkend ende beleden hadde, bij zijnen vrijen eigenen wille, buiten alle pijnen, hechte van vangenesse ende banden van ijzeren, dat hij met Roeland de Febeure, die ontfanger generaal van Vlaanderen, zekere pointingen ende zettingen, binnen den lande van den Vrijen, voorgesteld hadden, zonder 't consent van degene die 't anneging; diewelke pointingen en zettingen zij tzamen ontfaan, ende onder hemlieden beede gedeeld hadden; — ten anderen, dat hij met den voorzeiden Roeland de Febeure ontfaan hadde van die van den Vrijen de somme van zestien honderd ponden grooten, omme die, uit haarlieder name, die roomsch koning Maximiliaan te presenterene, ten fine dat zij 't vierde lid van Vlaanderen (2) wierden en blijven mochten;.... — ten derden, dat hij, ten verzoeke van Mer Pieter Lanchals ende die voornoemde de Febeure, ten dage van der kwade dagvaart, mede gewapend in den Burg te Brugge, geweest hadde, omme denzelven dagvaart mede te helpene avanceeren naar zijnder macht ende mogendheid, niet jegenstaande dat hij wel wiste dat zij teenegadere tendeerde ter totaler ruine ende bedervenesse derzelver stede; » enz. (3).

Na die lezing wierd kapitein Dhomme veroordeeld « van levenden lijve ter dood gebrocht te werdene, met den zweerde, up 't voornoemde schavot, zoo achtereen gebeurde ». Verschilligen nog werden gerecht, na pijnbank en folteringen onderstaan te hebben, en onder anderen, Jan van Nieuwenhove en Pieter Lanchals, in wier vonnis wij nogmaals Roeland Lefevre beschuldigd vinden (4). Had de man geen reden van twee « hostagiers » te eischen?

Den 16 Mei 1488, kwam men tot een verdrag, en Maximiliaan werd in vrijheid gesteld. Hier was nog geen einde aan den droeven oorlog.

---

(1) *Verlijd*, bekentenis, *confessio*.

(2) De andere leden waren : Gent, Brugge en IJperen.

(3) Despars, bl. 361 en 362.

(4) Despars, IV, bl. 363 en volg.

De keizer, bij de mare van de gevangneming van zijnen zoon, was met een sterk leger naar België gekomen en Maximiliaan vervoegde zijne landgenooten, die Brabant en Vlaanderen een langen tijd deerlijk verwoestten. Den 30 October 1489, werd er te Tours een vredeverdrag geteekend, waarbij de gemeenten met groote geldboeten geslagen werden (1). Wanneer er te betalen viel greep men weerom naar de wapens en hertog Albrecht van Saksen, die het opperbevel voerde in naam en plaats des keizers, had goedgevonden het land niet te verlaten en was gereed met zijne Duitschers en Henewiers den strijd voort te zetten. Wat bloed werd er alweder niet vergoten!

In 1490, moest Brugge, moegeworsteld en uitgehongerd, eenige zijner burgers den beul overleveren en groote geldsommen betalen. Gent vocht voort : een der hoofdmannen, De Clerck, gezeid kapitein Ploegenaar, doorliep met zijne benden het land van Waas, plunderde dorpen en hoven, roofde vee en graan, dat hij naar Gent voor levensvoorraad deed vervoeren (2).

In het begin van Mei 1492, trok de hertog van Saksen van Brugge naar Gent met alle zijne troepen, waar de principaalste kapiteinen van waren : Jan van Thinteville, Jonkheer Romein van Claerhout, Roeland Lefevre, de ontvanger generaal van Vlaanderen, en Conraard Haveloos (3). Zij gelukten niet de stad in te trekken; « dies staken zij van kwaden spijte 't vier in twee meulens bij der poorte der stede, keerende midsdien naar Drongen, daar zij alle die peerden, ossen, koeien ende andere beesten medenamen die zij der vonden ».

De overmoed der Duitschers groeide van dag tot dag : zij vielen in 't Kortrijksche, « daar zij alomme zoo buitenmaten veel rudesse ende wreedheid bedreven van roovene, pilgierene, schendene ende bedervene, als een wondere ». Zij sloegen er den baljuw dood van Wouter Van der Gracht; er werd storm geklept, de landslieden kwamen in zulk getal toegeloopen en randden de overweldigers met zulke woede aan, dat er de meeste Duitschers het leven lieten. Eenige naar 't kasteel van Spiere gevlucht zijnde, werden er door het volk in verbrand. Roeland Lefevre, die niet ver van daar lag, had zich met de zaak niet durven bemoeien.

De Duitschers van Damme, droef over het verlies hunner wapenbroeders, waren uitermate verbitterd tegen Lefevre, zoodat zij, van

---

(1) Namèche, *Période austro-espagnole*, bl. 126. — Despars, *Cronycke*, IV, bl. 445.
(2) Namèche, *ibid.* bl. 132. — Van den Bogaerde. *Het Land van Waas*, bl. 155.
(3) Despars, IV, bl. 516.

dien tijd af, alle middelen beraamden om wederwraak te nemen. Conraard Haveloos deed hem « ten eersten dage van Wedemaand, bij fijnder foortse te Brugge uit de tresorie halen (aldaar hij met eenige heeren besoigneerde), en ter stede van Dammewaart voeren, leggende daar, als een vilein, in die gemeene vangenesse » (1). Des anderen dags geraakte hij er uit met aan de soldaten twee duizend burgoensche guldens te geven, in afkorting van hetgeen hun nog te betalen stond. Wat zij nog te goed hadden liet hij aanrekenen als zijne eigen schuld.

Na elf jaren vechtens ging de krijg, die Vlaanderen met bloed en puinen had overdekt, een einde nemen. Den 30 Juli 1492, werd te Kadzand de vrede gesloten, die, geheel Vlaanderen door, met vreugde begroet wierd (2). « 't En is niet wel schrijfelijk wat grooter genoechte ende blijdschepe dat er alle die stede deure (3) bedreven ende voorgesteld wierd van vierene ende batementene ende anderszins in menigerhande manier en gelijk 't ongetwijfeld wel redene was » (4).

In 1494 wierd Philip, later genoemd de Schoone, nog maar zeventien jaren oud, in verschillige steden ingehuldigd (5); in 1495 deed hij zijne intrede te Brussel, en in Juni 1497, werd hij te Sint-Nikolaas gehuld, als heer van het land van Waas, en beloofde daar « aan die van den lande van goed heer en prins te zijne; daarna sloegen die trompetten en klaroenen zeer vroolijk, en allen die daar waren, bleven goeden sier maken, dankende God almachtig van dat er geschied was » (6).

Met deze regeering begint ook een nieuw tijdvak voor Temsche. Gelijk wij reeds gezeid hebben kocht Roeland Lefevre, de man dien wij doen kennen hebben, « het heerschip ende de parochie van Teemsche toebehoorende der kerke (7) van over zes of zeven honderd jaar, geamortizeerd met alle justitie, hooge, middele en nedere, tolvond- en bastaardgoed (8), de boet van zestig pond en daaronder,

(1) Despars, IV, bl. 517.

(2) Namèche, *Période austro-espagnole*, bl. 137.

(3) Te Brugge namelijk.

(4) Despars, IV, bl. 528.

(5) Zie Namèche, *Période austro-espagnole*, bl. 141, en andere schrijvers.

(6) Archieven van het land van Waas. Register A.

(7) Eene kerkelijke bezitting, daar Temsche aan Sint Pieters abdij toebehoord had.

(8) *Tolgoed*, de heer had recht iets te eischen voor het overzetten der rivier en het

beste hoofden, halve have, doodkoop, wandelkoop (1), confiscatie, 't lijf te mogen gevene voor of naar 't vonnisse ende veel andere schoone rechten ende prerogatieven ». Het zou te lang zijn alle de stukken land, de meerschen, de mout- en kapoenrenten aan te geven in het stuk vermeld. Er wierd daarbij ook verkocht het « nederhof met den koreelovene (2), landen, lochtinge ende andere toebehoorten, groot vier bunderen of daaromtrent, weerd jaarlijks vier ponden parisis »; en ook « drie meulenen de eene op den oevere.... de andere te lande.... ende de derde te velde ». In den koop was ook begrepen « een leen in Temsche, geheeten de heerlijkhede van Steenbrugge, gehouden van den burggrave van Gent van zijnen hove te Haasdonk, den welken behoort alle justitie hooge, middele ende nedere, de boete van zestig pond ende daar ondere, tol- vond- en bastaardgoed, stragiersgoed etc., ende macht ende autoriteit 't lijf te gevene voor vonnesse ende naar vonnesse » (3).

Roeland Lefevre betaalde voor dit alles aan 't klooster de som van 1833 pond en zes stuivers grooten, gelijk blijkt uit eene rekening door Van Lokeren gegeven (4).

Van den Bogaerde (5) en Siret (6) beweren dat dit geschiedde in 1498. Die datum is niet juist; het is in 1493, kort na de bevrediging onzer

---

berijden der wegen; *droit de tonlieu, de pontenage, de chausséage.* — *Vondgoed*, den heer kwamen de schatten toe die verborgen en in den grond *(subtus terram)* gedolven, gevonden wierden, en waarschijnlijk ook, alle verloren dingen, als de eigenaar onbekend bleef; *droit aux épaves, droit de treuf.* Zie Ducange, *ad voc. inventio, thesaurus.* — *Bastaardgoed*, ook genoemd *have-schot*, de heer had het recht van de goederen aan te slaan der onwettige lieden zonder kinderen overleden, *le droit de bâtardise.*

(1) *Het beste hoofd*, het recht van het beste stuk vee te nemen bij de dood van eenen onderhoorige. *Halve have*, beteekent, meen ik, dat de heer dan ook de helft der weerde van het beste meubel mag eischen. *Doodkoop.* Van zijne leenen ontvangt de heer zijne verhefrechten als de leenhouder sterft: *doodkoop;* en ook als het leen door gift, verwisseling of verkoop in andere handen komt: *wandelkoop*, van *wandelen*, veranderen; in 't fransch *droit de relief.* Deze leenen stonden dan, gelijk men eertijds sprak en schreef, ten sterfelijken koope en ten koopelijken koope.

(2) *Koreeloven*, kareeloven, steenoven.

(3) Zie bewijsstukken, XXXVI.

(4) Van Lokeren, *Chartes et documents*, II, bl. 148. De inkomsten der heerlijkheid van Temsche zijn er berekend op eene som van twee en dertig ponden grooten 's jaars.

(5) Van den Bogaerde, *Het distrikt St. Nikolaas, voorheen land van Waas*, III, bl. 302.

(6) Siret, *Het land van Waas*, bl. 291.

landen (1492), dat de heerlijkheid van Temsche door Lefevre aangekocht werd. De heeren De Potter en Broeckaert in hunne « *Geschiedenis van de gemeenten der provincie Oostvlaanderen* » zeggen dat die heer in bezit kwam van Temsche, den 13 December 1493 (1). Dat dit jaartal juist is blijkt uit verschillige inventarissen en aanteekeningen nu ten kasteele van Temsche nog bewaard (2).

Eenigen tijd te voren, den 23 Oest 1493, had hij Steenbrugge aangekocht gelijk gemelde papieren bewijzen (3).

De nieuwe bezitter der heerlijkheid was in echt getreden met vrouw Hadewigis of Hedwig van Heemstede (4). Zij was de dochter van Jan, heer van Heemstede en Liesveld (5), en van Beatries Alemade, genoemd Van den Wonde (6). Onder alle de heeren van Temsche kennen wij er geene die meer gedaan heeft voor het stoffelijk en zedelijk welvaren dezer plaats; ook heerschte er tusschen hem en zijne onderdanen niet alleen de grootste eendrachtigheid, maar eene oprechte liefde.

In 1496 ontstond er, door ongeluk (par feu de meschief), een brand, die groote schade in het dorp veroorzaakte. Lefevre kwam de inwoners ter hulp voor het herbouwen hunner huizen en het herstellen der kerk. Om hunnen dank te betuigen en hem welkom te wenschen in zijne heerlijkheid, besloten de « inzetenen en inwonenden » eenparig aan hem en zijne opvolgers, heeren van Temsche, eenige inkomrechten te betalen op de bieren en wijnen, rechten die jaarlijks wel honderd twintig ponden vlaamsch konden bedragen. Zulke gelden mochten zonder de toelating van den vorst niet geheven worden. Aartshertog Philip stond dan ook, den 18 November 1498, toe dat er twee grooten zouden betaald worden op ieder ton vreemd bier, en één groote per

(1) De Potter en Broeckaert, *op. cit.* Temsche, bl. 33.

(2) Er staat aangeteekend; maar de stukken zijn verdwenen : Denombrement de Tamise servi par Roulant Lefebure à ceux de St. Pierre le 13 Xbre 1493 par lequel il recognait tenir Tamise de St Pierre en toute souveraineté avec pouvoir de donner grace devan et apres la sentence. — Elders : L'acte de denombrement ou Relief fait de la Sgrie de Tamise par Roland Lefevre en 1493.

(3) Achapt de Roland le lebure du Prelat de St Pierre de la Seigrie de Steenbrughe du XXIIIme d'Aoust lan 1493.

(4) Haar wapen was : in goud, van binnen omzoomd met zeven merels, in het rood, met den rechteren bovenhoek in hetzelfde.

(5) Heemstede en Liesveld liggen in Holland, het eerste bezuiden Haarlem, het andere neven Nieuwpoort op de Lek.

(6) Archief van den edelen Graaf de Limburg-Stirum de Thiennes. *OEuvres du Chanoine de Joigny de Pamele.* — Van der Aa, *Vaderlandsche biographie.*

ton, voor het bier gebrouwen en gesleten ter plaats. Een aam Rijnschen wijn betaalde zes stuivers (1), en de andere wijnen vier stuivers per aam. Hier werd nochtans bij besproken dat de meesten der ingezetenen dit moesten goedkeuren, en, dat de helft der opbrengst aan het heropbouwen der kerk moest besteed worden (2). Op die wijze werd de kerk « opgebracht ».

Onder « de diversche groote diensten » welke Lefevre « gedaan heeft tot zijnen grooten ende zwaren koste », en die de Temschenaren opsommen in een openbaar stuk, spreken zij ook « van den hoofden bij hem gedaan maken te zinen koste in 't Schelde » (3). — Daar staat ook dat hij « de prochie en heerlikhede ontlast heeft van vijftien schilden 's jaars ervelike rente », die zij te betalen stond aan Willem Van der Lysen, te Mechelen. — Wij zeiden hiervoren dat de vrede van Tours (4) het vlaamsch land met groote lasten sloeg : ons graafschap moest Maximiliaan drijmaal honderd duizend kronen tellen; Temsche moest zijn deel geven, en, ten tijde van Lefevre, stond er nog omtrent negen ponden grooten te betalen; maar de heer van Temsche « deed er kwijtscheldinge van ».

In de heerlijkheid was iedereen over zulke handelwijze tevreden, en het volk bleef zijnen weldoener dankbaar; maar de blijdschap steeg ten top als Lefevre, in 1498, het nieuws bracht dat de scheepvaart vrij was en het tolrecht af te Rupelmonde.

Wij weten hoe Adriaan Vilain zich op de Temschenaren, die hem geld weigerden, gewroken had; die wraak had hare gevolgen. Een tijd, wel is waar, omdat de inwoners geld schoten, bleven zij vrij te Rupelmonde; maar dit maakte de rekening niet der tolpachters die de schepenen en inwoners voor den Raad van Vlaanderen (5) betrokken.

---

(1) Six patars.

(2) De Potter en Broeckaert, *Geschiedenis der Gemeenten. Temsche*, bl. 53. — Zie bewijsstukken XXXVII.

(3) Waar deed hij die hoofden maken? Is het eene verbetering, eene uitbreiding der kaai? Of zijn het misschien de hoofden langs den Schouselbroekdijk, die aangeteekend staan op eene kaart van 1621, in het gemeentearchief berustende?

(4) Deze vrede werd den 30 October 1489, gesloten op het kasteel van Montils, ook genoemd Plessis-lez-Tours. — Kervyn, *Histoire de Flandre*, IV, 384. — Namèche, *Période austro-espagnole*, bl. 126 en 127.

(5) Philip de Stoute had, in 1385, te Rijsel eene raadkamer ingericht, genaamd « Chambre du conseil de Monseigneur le Duc ordonnée en son pays de Flandre ». Zij bestond uit eenen raad van justicie, uitsluitend voor gerechtszaken, en eene rekenkamer belast met het bestuur der gelden. Twee franschmans, door Philip ont-

Temsche kreeg ongelijk. Later, terwijl Roeland Lefevre in Holland was, wierd de zaak voor den Grooten Raad (1) gebracht en daar

---

boden, kwamen aan de vlaamsche bedienden wijzen en leeren hoe dit laatste in Frankrijk en Burgondië geschiedde en verstaan wierd. — De twee rechters en de twee rekenmeesters hadden macht om, in zaken van buitengewone aangelegenheid, den baljuw der stad, den ontvanger van Vlaanderen, en 's graven raadslieden ter hulpe te nemen. Zoo maakten zij een gerechtshof uit om de beroepen der vlaamsche steden te ontvangen en uit te wijzen. Meer dan eene stad ging voort met alleen het koninklijk Parlement van Parijs als hof van beroep te erkennen. Die laatste gewoonte was, tot groot misnoegen onzer graven, die dikwijls beproefden om dit juk af te schudden, ten tijde van den franschen koning Philip den Schoone of den Munteschrooder, ingevoerd. Met listen en lagen had hij het zoo ver gebracht dat de wethouders van Gent, welke met hunnen vorst gedurig overhoop lagen, zich beriepen op het Parlement zijner hoofdstad, iets wat hij met blijdschap door andere steden zag navolgen. Dit maakte dat hertog Philip zijn werk moeielijk staande hield. Zijn zoon, Jan zonder Vrees, ontnam aan de kamer van Rijsel de rechtsmacht en plaatste den Raad van justicie, eerst te Gent en dan elders : zoo ontstond, wat men noemde, de « Raad van Vlaanderen »; de Rekenkamer alleen werd te Rijsel gelaten. Poullet, *Précis d'histoire politique interne de la Belgique.* — David, *Geschiedenis van de stad en de heerlykheid van Mechelen.*

(1) Het werk van verbinding en versmelting onzer landen en wetten werd hier begonnen door het huis van Burgondië. Wanneer de Burgondiër bijna alle de Nederlanden onder zijnen schepter had gekregen, zoodanig dat de hertog van den Westen, gelijk men zei, voor den rijksten en machtigsten vorst van gansch de christenheid mocht gehouden worden; dan begon hij ook met taaie volharding onze instellingen te kneden en om te werken ten einde daaruit de alleenheerschappij te vormen. Volgens keer en wending steunde hij nu op de leenmannen, dan op de legisten, soms op de burgerij. Die pogingen tot centralisatie en eenmaking deden algemeene inrichtingen tot stand komen, waarvan alle de burgondische landen afhingen : het is zoo dat Philip de Schoone om in zijne staten orde en gerecht, en voornamelijk eigen gezag te handhaven, een hoog gerechtshof instelde. De hertogen, die gemeenlijk ieder hunner vorstendommen rechtstreeks door eenen landvoogd deden besturen, behielden zelve het bewind over de geheelheid van hun grondgebied. Voor raad en hulp ontboden zij voorname heeren en wetgeleerden aan hun hof : deze maakten den « priveeën Raad » uit. Philip behield dien raad (Poullet, *Precis d'histoire politique interne de la Belgique*, bl. 499); maar plaatste er neven eenen hoogen raad, zetelende *ad latus principis*, dat is aan 's vorsten zijde of in zijn hof, dus bewegende en gaande met den persoon van den hertog zelven. Dit gerecht moest uitspraak doen in gedingen van een land tegen een ander; in zaken waarin de prinsen van den bloede, de vliesridders, de hooge ambtenaren betrokken werden; in zaken betrekkelijk schattingen en hulpgelden, enz.; voorts strekte de Groote Raad tot hof van beroep voor alle de steden, ja ook voor de leden van Vlaanderen; Gent, Brugge, IJperen en het Vrije, wien het nogtans toegelaten werd van de uitspraak des Grooten Raads te beroepen op het Parlement van Parijs. — Karel de Stoute deed eenen grooten stap voorwaarts op den weg naar eenheid in wetten en gerecht. Bij zijn edict van Diedenhove (1473),

wierd gevonnisd dat Temsche te betalen had « alle de kosten ende achterstellen van den processe, bedragende meer dan honderd vijftig ponden grooten ». De Temschenaren verloren toch geenen moed en lieten de zaak niet steken; zij rekenden op den grooten invloed die Lefevre, hun voorstander en verdediger, bij den vorst had, en besloten aartshertog Philip hunne vraag te zenden. De heer van Temsche, de schepenen en de ingezetenen (manans) legden hem voor oogen welke gevolgen hunne tolplichtigheid had. « Verscheidene schippers (maronniers), zeiden zij, en andere lieden die hier zijn komen wonen, hopende er te kunnen leven met graan en allerhande waren uit het land van Waas naar de merkt van Antwerpen of elders te vervoeren, hebben de heerlijkheid verlaten. Wetende dat zij verplicht waren te Rupelmonde aan te leggen en daar een stuiver of twee per schuit moesten betalen, en voorziende dat zij door dit verlet dikwijls de tij zouden missen en bijgevolg te laat komen voor de merkt, hebben die lieden Temsche verlaten, en zijn zij gaan wonen op het grondgebied van den heer van Roebaais, die van het hof van Waas afhangt (1). Alzoo

---

ontnam hij aan den Grooten Raad, die toch als Staatsraad bleef bestaan (Poullet, *op. cit.*, bl. 500), zijn gezag in geld- en rechtszaken. Voor de financiën werden twee afdeelingen gemaakt en gevestigd te Mechelen : eene schatkamer en eene rekenkamer, in welke laatste de drij bestaande kamers van Rijsel, Brabant en Holland versmolten werden. Hij vertrouwde de gerechtszaken aan eene bijzondere vergadering, aan een « Parlement » dat zijnen vasten zetel had te Mechelen. De hertog was het opperhoofd, na hem kwam de kanselier van Burgondië bijgestaan door drij-en-dertig leden met verschillige bedieningen. Dit « Parlement » was een centraal hoog gerechtshof waar alle provinciën, zelfs Vlaanderen, van afhingen. (Oudegherst, *Annales de Flandre*, II, bl. 528). — Dit was met te veel haast en spoed gedaan; ook, als de kans tegen Burgondië keerde, was de terugwerking almachtig, en de nieuwe instellingen werden het onderste boven gesmeten. De Gentenaren eerst, dan de Henegauwschen en de Brabanders, weigerden gehoorzaamheid aan Karels dochter, of het « Parlement » moest afgeschaft worden. Zij liet, — wat kon zij anders doen voor den inwendigen vrede? — zij liet het « Parlement » uiteengaan en stelde een nieuw gerechtshof in onder den ouden naam van « Grooten Raad », die, als vroeger, de souvereinen volgen zou en zitting houden in de plaats van hun gewoon verblijf. — Het is maar in 1504 dat het « Parlement », eenigszins gewijzigd en voortaan bekend onder den naam van « Grooten Raad », te Mechelen voor goed gevestigd werd.

(1) Hier wordt bedoeld de heerlijkheid van Kouderburg, te Temsche, die Pieter de Robaix of van Roebaais, in 1460, gekocht had van Gwijde van Gistel. (Guy de Ghistelles). Annalen I, bl. 505. — Robaix stierf rond 1498 en liet zijne heerlijkheid aan zijne dochter, Mevrouw van Richebourg. Annalen, II, bl. 73. — Pieter van Roebaais was een der acht commissarissen door Marie van Burgondië benoemd, welke met de afgeveerdigden van het magistraat van Gent de beruchte raadsheeren Humbercourt en Hugonet moesten oordeelen. Kervyn, *Histoire de Flandre*, IV, 218.

zijn zij vrij aan het voornoemde tolhuis. Dit alles strekt niet alleenlijk tot ons merkelijk nadeel en onze groote schade, maar ook tot vermindering van 's vorsten hulpgelden die gemeenlijk drij of vier honderd ponden parisis bedroegen ».

Aartshertog Philip deed de zaak door den Raad van Vlaanderen andermaal onderzoeken, en inziende de goede en treffelijke diensten die Roeland Lefevre bewezen had en in het toekomende nog zou bewijzen, iets waartoe hij dan ook meer genegen en verplicht zou zijn, stond hij door bijzondere gunst toe dat alle de ingezetenen en inwonenden (manans et habitans) der heerlijkheid van Temsche zouden vrij en ontslagen zijn van den tol te Rupelmonde. De heerlijkheid nogtans werd belast met eene erfelijke, eeuwigdurende en onaflegbare rent waar zij eene jaarlijksche som moesten voor betalen van zes-en-dertig ponden parisis van twintig grooten vlaamsch geld. Daar moesten zij schuldbrieven van geven aan de rekenkamer te Rijsel, om daar in de handvesten bewaard te blijven. Dit alles werd gedaan en geregeld te Brussel, den 17 December 1498 (1).

Op de vijf jaren van het beheer van Lefevre was er geen kleine vooruitgang gedaan. Hoe die van Temsche zijne weldaden wisten te waardeeren en hoog te schatten getuigt de akt waarbij zij zich verbinden ten eeuwigen dage de besprokene belasting op de bieren en wijnen te betalen. Jan de Wonda, priester en notaris was de wettelijke beambte benevens vier getuigen of oorkonden, te weten : Joost van Mengherfruyt (2), ridder, baljuw van Waas; Meester Hendrik Aelbout, priester en notaris te Harelbeke (3); Jan van Buecle, 's graven man, en Gillis van Berchem, schepene te Bazel. Voor die lieden verschenen, « in properen personen met heuren goeden vrijen willen, zonder eenig bedwang », drij-en-zeventig Temschenaren : mannen van leen, schepenen en inwoners. — De mannen van leen waren : Frans Thoen, Pieter Brijs, Pieter Berthof, Jakob De Nayere, Geert Roelands, Joos

(1) Zie bewijsstukken, XXXVIII.

(2) Joos Minghersfruyt, gezeid Van Kruibeke, was zoon van Frederick, heer van Kruibeke die een « pannetier » of spijsmeester van Philip den Goede voor vader had, en van Jacoba van Rotselare. Joos trouwde met Margeriet van Winnezele, uit welk huwelijk sproot Jan, heer van Wijnsvelde, Kokkelbeek en Burbure. — Minghersfruyt's wapen was : in zwart met een zweng of haamschij met streng waarrond een schuivende ring; alles in zilver en schuingeplaatst.

(3) Het moet niet verwonderen dat hier iemand van Harelbeke als getuige voorkomt : Roeland Lefevre was burggraaf van Harelbeke; zoo wordt hij genoemd in het stuk dat wij hier voor handen hebben.

Doye, Jan Vinck, Cornelis Van de Veere en Lauwer Manselaar. — De zeven schepenen heetten : Jan Van den Gouwe, Joos Brismt, Thomas Van den Eechoute, Jakob Thoen, Pieter Philippe, Joos Peereman en Adriaan Couwe. — « Omme » voornoemde « diensten wille en andere bij hem gedaan, die te lank waren te verhalen, ook mede omme zijnen welkomme an de voorschreve heerlikhede, ende ook omme de diensten die hij der voorschreve prochie ende inwonende in toekommende tijde nog zal mengen doen, omme die te bekennen ende hem daaraf eensdeels te recompenseeren » stonden zij eenige rechten toe. Zij deden dit naar rijpen raad en goeden overleg, « naar diversche vergaderingen bij hemlieden daarup gehad met allen den gemeenen inzetenen, armen ende rijken; eendrachtelick, omme de redenen ende diensten voorschreven, niet bij krachte, vreeze, verdolinge, bedrochte oft eenige andere travesche mesleedinge daartoe verleed of mesleed, of iet bedrogen te zijne, zoo zij zeiden, maar gewilliglik ende uit haarlieden ende elken van haarlieden zeker wetene ende bij voorzienigen proposte ». Zij lieten toe « Roland Lefevre, zijnen hoirs ende naarkommers, heeren ende vrouwen van de voorschreven heerlikhede van Temsche, ... eeuwelik ende erfelik van nu voort an gedurende en zonder lossen, te heffen ofte doen heffen bij maniere van grute of assijze » het volgende : twaalf schellingen parisis « up elke ame rijnschen wijns ende andere lange wijnen die binnen der voorschreve prochie ende heerlikhede getapt ende gesleten zullen worden », en acht schellingen op « elke ame korte wijnen » (1). — Een grooten vlaamsch « up elke tonne biers, die binnen de voorschreve prochie ende heerlikhede gebrouwen zal worden, 't zij (2) dat binnen of buten de voorschreve prochie gesleten of gevoerd werdt. — Twee grooten voor elke ton, en twintig penningen voor elk handstuk « vremd biers buten gebrouwen ende dat binnen derzelver prochie ende heerlikhede gesleten zal worden, als Goutsche keite (3), Oomburgen (4) ende andre vremden bieren, hoedanig dat zij zijn ». — Het recht « van den wijnen » zal men heffen of doen heffen « van dengenen die dezelve

(1) *Corte wijnen*, gestookte wijnen, brandewijn, sterke dranken; dit staat tegenover *langhe wijnen* die geperst zijn.

(2) *'t Zij*, het is eender, het is gelijk of het bier binnen of buiten verkocht wordt.

(3) *Keyte* is een soort van bier, *genus cerevisiae*, zegt Kiliaen; het bier waar hier spraak van is, zal bier zijn van Gouda in Holland.

(4) *Oomburghen bier*, dat is duitsch bier. De plaats hier bedoeld zal Homburg zijn in de Rijnpalts, niet ver van Saarbrück.

wijnen inleggen zullen ende eer men die te tappe zal meugen stellen ». — Het geld voor het bier der plaats zal ontvangen worden « van den brouwer als hij 't gebrouwen zal hebben eer hij 't zelve bier zal meugen verkoopen of vertieren », en het geld voor het vreemd bier, « van dengenen die 't koopen zullen eer zij 't zelve bier kelderen of tappen meugen of van de upslagers ». Indien er lieden bevonden wierden die de voorschreven rechten onthouden of verzwegen hadden, « dat zal zijn up de verbeurte van den wijne ende biere, dat zij verzwegen zullen hebben, ende drie ponden parisis van boete van elker ame wijns ende tonne biers, zoo dikwille als dat bevonden zal worden ». — Te zelfder tijd beloofden de Temschenaren jaarlijks te betalen hunnen geduchten heere, den aartshertog, graaf van Vlaanderen, de « somme van drie ponden grooten tsjaars, eeuwelike gedurende hem toegeleid, eensdeels omme te vrijen (1) van den voorschreven tolle van Ruplemonde »; en Roeland Fefevre en zijne opvolgers « daaroeft te kwijtene zoo lange als de voorschreven rente van drie ponden tsjaars, loop hebben zal ». — Dan nog werden aangesteld « de eerweerdige mannen meester Engelbert Franchois, advocat, ende meester Jan Joly, procureur in den Grooten Raad, Jakob De Bud, Jan Du Pouchel, procureurs in den Raad van Vlaanderen ende eeniglik bijzondere, omme, uter name van hemlieden allen, in rechten en buten rechte te verkennen en te vernieuwen dit jegenwoordig verband » (2).

Het is ook aan Roeland Lefevre en zijne echtgenoote Hedwig van Heemstede, dat Temsche zijn voormalig klooster van Dominicanerssen verschuldigd was. Hoe het begonnen is weten wij uit den akt van stichting, waarvan een afschrift in ons bezit is, en uit eenen brief van den vicaris-generaal van Doornijk, die bij Foppens, Le Mire's voortzetter, te lezen staat (3).

Ridder Lefevre, heer van Temsche geworden zijnde, vond er een gasthuis of hospitaal waar eertijds de arme vreemdelingen en reizigers ontvangen en bezorgd wierden, maar dat alsdan bijna gansch verlaten en onbewoond was. Hij besloot dat te herstellen en was van zin daar

---

(1) *Eensdeels omme te vrijhen*, dat is, eenigzins om vrij te zijn.

(2) Zie bewijsstukken, XXXIX.

(3) Miræus, *Opera diplomatica*, IV, bl. 152. — Zie Bewijsstukken, XL.

kloosterlingen te plaatsen : Uit het klooster van Workum (1), in het bisdom van Utrecht, eene streek waar hij wel bekend was, ontbood hij eenige Dominikanersen, die met hunnen geestelijken bestuurder, broeder Herman Rodolfs (2), van Amsterdam, naar Temsche ten voorzeiden hospitale kwamen. Foppens teekent aan (3) dat er maar zes zusters gevraagd en wel dertig gekomen waren; en, daar Ridder Lefevre hun voor oogen legde dat het hem onmogelijk was in hun bestaan te voorzien, dat zij antwoordden en beloofden onophoudelijk en onvermoeid voor kost en onderhoud te zullen arbeiden. Daarvan maken de brieven die Lefevre den 4 September 1507 teekende, geen gewag (4). Zoo belangrijk schijnt ons die stichtingsakt dat wij meenen er eene vertaling van te moeten geven.

« Ter eere van God almachtig, van de heilige en onverdeelbare Drijvuldigheid, den Vader en den Zoon en den H. Geest, van de glorierijke Moeder Maria en van hare gelukzalige Moeder Anna en van geheel het hemelsch Hof. Wij, Roeland Lefevre, wereldlijke heer van Temsche, in den lande van Waas, heer van Liesveld enz. tegelijk met onze echt- en bedgenoote jonkvrouw Hadewigis van Hemstede, tot vergiffenis onzer zonden, lafenis onzer zielen en tot het verkrijgen van zaligheid en welvaren van den maker van alles en den uitdeeler van alle goed, voor ons en voor onze volgende erfgenamen, hebben besloten te stichten, op te rechten en te begiftigen een klooster van zusters van het orde van den H. Dominicus. . . . . . Van dit klooster en zijne kerk zal de gelukzaligste Anna ten troost patrones zijn.

« Vooreerst dan geven wij aan dit klooster of gemeente van zusters, in te richten zoo gezeid is, voornamelijk het hospitaal te Temsche met alle zijne goederen en afhankelijkheden, met de ontvangst van de geld- en graanrenten, met de landen er aan toekomende, om gemeenlijk geschat tot op een jaarlijksch en altijddurend inkomen van tien ponden grooten, vlaamsche munt. Dit alles is vrij van last, dienst en schatting, voorbehouden de gelden en andere gewone rechten hieronder genoemd, en dit voor altijd, zoo als 't in verleden tijden heeft bestaan. Daar het hospitaal verplicht is de armen en landloopers te

---

(1) Workum, Worcum, Worchem of Woudrichem is een dorp in Holland bezuiden Gorcum of Gorinchem.

(2) *Rodulphi* leest Miræus, *loc. cit.;* in het kerkarchief van Temsche heet hij *frater Hermanus Rolandi Baeck.*

(3) *Opera Miraei,* III, bl. 719.

(4) Zie bewijsstukken, XLI.

herbergen zijn er groote en erge bezwaren ontstaan, en wij vreezen dat daaruit nog grooter kwaad zal volgen. De hervorming moetende behertigen begeren wij dit alles te veranderen tot uitbreiding van den dienst van God en de zaligheid onzer onderdanen, die buiten twijfel bewerkt wordt door den bijstand der stervenden en hunne zalige onderrichting opdat zij in het katholiek geloof uit deze wereld zouden scheiden. Te dien einde dan.

« Ten eerste : het klooster wordt ontslagen van dien last, die de meesters van den armendisch toebehoort, gelijk blijkt uit een openbaar stuk. Indien en wanneer de wereldlijke heer van Temsche en zijne opvolgers te dien tijde aan gezegd klooster het zou of zouden opleggen en gebieden, zal het gehouden zijn in plaats der vroegere verplichtingen vier leekezusters te kleeden en te onderhouden. Zij zullen alle onze onderhoorigen van Temsche dienen in 't is gelijk, welke ziekte, zelfs ten tijde van pest, mits loon en zonder onkost; maar aan de wezentlijk arme menschen zullen zij dien dienst doen voor niet en ter eere Gods. De heer, zijne vrouw en hunne kinderen, indien zij 't vragen, zullen door andere zusters bijgestaan worden.

« Ten tweede zullen zij verplicht zijn voor de deur van het klooster, eenmaal 's jaars, op eenen gestelden dag of meer dagen, den arme gekookte spijzen te deelen ter weerde van drij stuivers grooten vlaamsche munt, en de kerk te geven drij pond grooten voor eene lijfrente aan eene kameriere met name Johanna, ten dienste van voorzeide edelvrouw, zoolang zij leeft en niet langer.

« Bovendien staan wij toe aan den biechtvader en aan het klooster, alleenlijk tot hun gebruik, dat zij honderd vaten bier en zooveel wijn als zij noodig hebben, vrij en zonder eenige belasting en zonder inkomrecht, machtig zijn en vermogen in te leggen; maar zij zullen den wijn buiten's huis in kannen of gelten (1) noch dragen noch verkoopen, ten ware aan de zieken. Insgelijks staan wij aan dezelfde zusters eenen vrijen molen toe voor haar en hare huisgenooten. Ook mogen zij nadezen een inkomen hebben van tien pond grooten of zestig gemeten van 's heeren land bezitten in eigendom ter voornoemde parochie; dat mogen zij niet te boven gaan het is gelijk wat kerkerecht men zou doen gelden, of zij moeten verkoopen binnen de drij jaren, wat zij boven die taks bekomen hebben, en dat zijn zij verplicht te doen op pene van het verkregen te verbeuren; elders, buiten de parochie,

---

(1) *Gelt, majus poculum, cantharus,* zegt Kiliaen, eene wijnkruik, eene drinkschaal.

zijn zij gemachtigd te bezitten zooveel ons Lieve Heer haar geeft. Ook nog gelijkerwijze zal de wereldlijke heer ten tijde, altijd eene bekwame dochter in voornoemd klooster mogen plaatsen, zonder geldstorting, en mits betamelijke kleederen en meubels te bezorgen, en bij hare dood in hare plaats eene andere stellen, die het order gelijkt, de goederen welke haar zouden ten deele vallen nadat zij aangenomen zijn, zal het klooster hebben en ontvangen. Aan de jaarlijksche rekening van het klooster mag de heer, als 't hij begeert, tegenwoordig zijn of zijnen ontvanger in zijne plaats zenden. Bovendien zal geen pater bestierder gekozen of afgesteld worden dan door de meerderheid der kloosterzusters en de toestemming van den heer. Het klooster zal gehouden zijn aan den heer te betalen voor ieder vat vreemd bier eenen stuiver, wanneer zij voornoemde taks te boven gaan, en eenen halven stuiver, als 't gebrouwen is in gezeide parochie. Verders voor het aannemen van zusters zal men boven de vijftig niet gaan.

« Eindelijk tot vermeerdering van deze gifte zal voornoemd klooster eenmaal in comptant geld ontvangen honderd gaande guldens, zijnde in en onder de handen der kerkmeesters te Temsche.

« Bovendien door gift en afstand van meester Jan Van Wanwe, priester, zullen zij, na zijn overlijden, het huis hebben waar hij nu woont, volgens inhoud der brieven daarover opgemaakt, en insgelijks een ander huis van hem, woonst der begijnen (1) met eene hofstede en eenen

---

(1) Die gift schijnt de bisschop van Doornijk betwist te hebben. Omtrent 1565, indien het jaartal dat Van Lokeren (*Chartes et documents*, II, bl. 417) geeft, juist is, doet hij bij brieven kennen hoe en op welke voorwaarden, eertijds het begijnhof is gesticht geweest. Het is dan de akt van stichting niet die bij Van Lokeren staat, gelijk De Potter en Broeckaert het meenen (*Temsche*, bl. 179), maar wel eene memorie over die inrichting. « Benonus Schakeberd en Anna zijne vrouw, » is daarin te lezen, « hebben ten voordeele der kerk hunne woonstede met eene altijddurende rent belast van zes deniers parisis; hun zoon heeft die altijd betaald gelijk bevonden is op een oud blad en in eenen zeer ouden rol van de kerk zelve, en daar stond bijgevoegd *solverunt Beghine*, betaald door de begijnen. Men dient te weten dat gezeide echtgenooten dit huis met hofstede aan den arme gegeven hebben, op voorwaarde dat de armmeesters daarover hoegenaamd niet anders zouden beschikken dan om er goede jufvrouwen te plaatsen, weduwen, maagden en vrijgezelligen van eerbaar leven en loffelijken handel, en den staat van begijnen aanveerdende. Van zoohaast dan dat er vier personen, arme of rijke, gevonden zouden worden die deze levenswijze verkiezen, zullen de armmeesters huis en hofstede tot geen ander gebruik mogen eischen. Gezeide echtgenooten verplichtten de gebruiksters alles wel te onderhouden en te herstellen, en het getal wonen niet te verminderen; maar indien de woonsten afbrandden of vernietigd wierden, dan zouden de jufvrouwen die mogen heropbouwen en bewo-

hof en eene schuur en een klein gebouwken en een stuk land van hem, gestaan en gelegen rechtover het hospitaal; nochtans de drij oude jufvrouwen in het begijnhof nu verblijvende, zullen daar hunne woon behouden zoolang zij in leven zullen zijn.

« Deze schikkingen, alle en ieder in het bijzonder, van stichting, inrichting, begiftiging, verandering, regeling en wederzijdsche verplichting, waardoor ik noch het klooster, noch de parochianen, noch de parochiekerk van Temsche, noch iemand wil benadeelen, bid ik ootmoedig de paters van voornoemd orde te willen aanveerden. Opdat het klooster zou mogen vooruitgaan vraag ik dat het voor altijd onder het gebied, het toezicht en de regeltucht van den eerweerden Pater provinciaal van Duitschland en van zijnen vicaris zou geplaatst en gevestigd worden. Ik verzoek dezelfde paters daartoe macht hebbende, gelijk gezeid is, aan deze letteren hunnen zegel te hangen en ze met eigene hand te onderteekenen; aan deze onze brieven zal ook hangen de zegel der kerk van het nieuw in te richten klooster; en nadien vraag ik dat zij zouden goedgekeurd worden naar recht, door de hoogere overheid, hun geestelijk opperhoofd, en ook door den wereldlijken prins, voor zooveel het zou noodig zijn en het hun zou toekomen. In kennis der waarheid en tot bekrachtiging van dit alles,

---

nen, zonder tusschenkomst van den arme. Dan eerst zouden de armmeesters de hofstede tot een ander gebruik mogen inrichten en de winst en profijten daarvan aan den armen uitdeelen, als er niet éene begijn ze zou willen herstellen. Het is te bemerken dat die hofstede en hare woonsteden wel bekend zijn, want men noemt ze het begijnhof van Temsche; zij palen, van achter, de beek genoemd de Vlietbeke, van voren, de hoogstraat, rechtover is het hospitaal. Die hofstede ligt bij de brug, Steenbrugge geheeten, en is er maar door eene andere van afgescheiden. Daar is ook een autaar tusschen den wegel en de straat ». — Tot zoo ver de memorie, die mij onder voorkomt dan Van Lokeren zegt. Wat er ook van zij, het bestaan van een begijnhof is er klaar in bewezen en de ligging bezuiden de Kasteelstraat klaar aangeduid. — Het volgende dat in den Rentenboek der kerk van de jaren 1500 te lezen staat, komt er wel met overeen. Daar leest men folio ij : « De beghinen vā Temsche VI D. p. — Op haer huys eñ hofstede diemen heet thegünhof, oost eñ west meester Jan van Wouwe noort de strate, eñ zuyt den Vliet ». Op folio XXV is te zien dat deze rente reeds bestond voor 1420, te weten voor den grooten brand die op Paaschavond 1420 *(o. s.)* bijna geheel en gansch het dorp vernielde. Men kan daaruit besluiten dat er reeds zeer vroeg te Temsche begijnen zullen geleefd hebben. Van eenen anderen kant, indien dit laatste uittreksel van den Rentenboek nevens den akt van Roeland Lefevre wordt gebracht, ziet men dat priester Van Wouwe eerst gebuur en dan eigenaar van het begijnhof is geworden, dat tot zulken verval was gekomen in 1507, dat er slechts nog drij oude jufvrouwen verbleven.

voor ons, onze opvolgers en erfgenamen, hebben wij aan deze onzen zegel gehangen. Gegeven in onze voornoemde parochie van Temsche, het jaar onzes Heeren vijftien honderd zeven, den vierden dag van September. Tot betere kennis der waarheid van wat voorgaat hebben wij alles met eigene hand onderteekend.

« De prior van 's Hertogenbosch, Henricus De Coste (1), Hermanus, bestuurder van het klooster te Temsche, Joannes Hame, prior van Brussel (2), teekenden de brieven tegelijk met Laurentius Uskerchen, die er den Hollandschen, Saksischen (?) en Duitschen zegel van zijn ambt bijvoegde (3).

Zoo werden de zaken der kloosterzusters geschikt en geregeld met de overheid der Dominikanen, aan wie zij, als te voren, gehoorzaamheid en onderdanigheid schuldig waren. Er bleef nu nog klaar en effen te geraken met den bisschop van Doornijk, op wiens gebied zij kwamen wonen, alsook met den prelaat van Sint Pieters klooster en de pastoors van Temsche die over eenige parochieele rechten te beschikken hadden. Om die zaak te onderzoeken stelde Karel, bisschop van Doornijk (4), twee bevoegde mannen aan, te weten heer Boudewijn Vilain, zijnen wijbisschop (5), en heer en meester Nikolaas Breydel, officiaal van Doornijk en wonachtig te Brugge. Het was verloren moeite; de prelaat en de pastoors geraakten niet te accoord met de zusters, die toch, dank aan Lefevre's bescherming, bleven waar zij waren.

---

(1) De Jonghe, in zijn *Belgium dominicanum,* heet den prior van 's Hertogenbosch die het klooster van Temsche kwam helpen stichten, Joannes de Colle.

(2) Bij De Jonghe staat Joannes De Hamer. Hij was doctor in Godheid, van Leuven, en overleed den 15 April 1514.

(3) Zie bewijsstukken, XLII. — In het midden der vijftiende eeuw begon Pater Martialis Auribelli eene hervorming voor de Dominikanen, waaruit de vermaarde « Hollandsche Congregatie » ontstond. Alle Dominikanenkloosters van Noord- en Midden Europa maakten er weldra deel van. Deze Congregatie werd eerst verdeeld op aanvraag van Lodewijk den Twaalfde, koning van Frankrijk; de kloosters van zijne staten en omliggende, werden door Paus Leo den Tiende tot eene « Fransche Congregatie » ingericht. In 1515 werd er hier, in alle de landen die Karel van Oostenrijk, later keizer, voor meester erkenden, eene bijzondere provincie gemaakt van Neder-Germanje of Neder-Duitschland. Daarneven bleef toch bestaan de dominikaansche provincie Saksen, Duitschland enz. Dit zij aangeteekend tot verstand van « hollandsche zegel » d. i. van de hollandsche congregatie; van « duitschen » van de provincie van Duitschland, enz.

(4) Charles de Haulbeee.

(5) Bij Miræus in den akt staat er « de Villain ». Deze man, was bisschop van Sarepta, *i. p. i.*, en stond abt van Sint Andries klooster, van 17 Juli 1509 tot dat hij stierf, in 1517.

Zelfs wierd hunne woonste en kerk gewijd in stilte en buiten de weet van den bisschop. Dat zal geschied zijn misschien den 30 van Oestmaand 1509, want De Jonghe teekent aan dat op den feestdag van de martelaars Felix en Adauctus, de provinciaal Laureis Uskerchen naar Temsche kwam (1).

Vreedzaam en ongestoord leefden daar de zusters onder het bestier van hunnen biechtvader, pater Herman, tot in November van 1518 (2). De moeielijkheden begonnen korts na het overlijden van hunne weldoeners, den heer van Temsche en zijne echtgenoote. De Preêkheeren van Antwerpen beweerden dan gezag en recht op het klooster te hebben, iets waartegen de zusters met hunnen bestierder krachtdadig tegen opkwamen. De Dominikanen van Antwerpen trachtten den provinciaal van Neder-Duitschland op hunnen kant te krijgen, en pater Herman werd naar zijn klooster weergeroepen. In de voornoemde maand November kwam de provinciaal zelf naar Temsche, verscheen in het kapittel om de onderwerping en toestemming der kloosterlingen te bekomen; maar de zusters waren niet te bewegen, en hij verklaarde dat hij het klooster niet meer erkende en dat het voortaan geen deel meer maakte van zijne provincie. In die droevige omstandigheden, om zoo te zeggen zonder bisdom en zonder kloosterlijke overheid, konden zij niets dan den bisschop te voet vallen; zij namen hunnen toevlucht tot zijne Hoogweerdigheid Ludovicus Guillard, en smeekten hem om ontvangen te worden onder zijne macht en gehoorzaamheid. De bisschop benoemde den deken van Waas, opdat hij zelf, of iemand door hem aangesteld, zou zorg dragen voor de zusters van Temsche. Ondertusschen was men overeen gekomen met den abt van Sint Pieters en de pastoors die alle drij bij brieven hunne toestemming gaven. De akt waarbij zoo alles vereffend werd, is van den 17 Juli 1519 (3).

(1) De Jonghe, *Belgium dominicanum*, bl. 121.

(2) Wij volgen hier den brief gezegeld door den bisschop van Doornijk, en overgedrukt in Miræus, *Opera diplomatica*, IV, bl. 432. De Jonghe schrijft dat ten tijde der inrichting der provincie van Neder-Duitschland, in 1515, de zusters zich aan het gebied der Dominikanen onttrokken en het bisschoppelijk gezag alleen erkenden. *Belgium dominicanum.*

(3) Zie bewijsstukken, XLIII. — Het klooster van Temsche groeide allengskens aan en stichtte andere huizen te Gent, te Leuven, enz. en voornamelijk een engelsch klooster te Vilvoorde dat door zuster Lucia De Hortoghe van Paddeschoot begonnen werd. De zusters van Temsche hielden een pensionnaat waar in de verleden eeuw een groot getal meisjes dezer streken hare opvoeding kregen. Het klooster werd gesloten den 7 Januari 1797 en het volgende jaar verkocht.

Benevens de heerlijkheid van Temsche bezat er Lefevre verschillige andere zooals die van Wissekerke, Ten Dorent, Kouderburg. — Wissekerke (1), waar het kasteel van Bazel aan behoorde, kocht hij, in 1511, van den heer van Vogelzang (Voghelesanghe), die in geld en uitgaven moeielijk toekwam, voor de som van drij en dertig honderd ponden grooten (2). Hij bleef er niet lang in bezit van; vijf jaar later verkocht hij de heerlijkheid welke omtrent vier honderd bunders land binnen en buiten dijken bevatte, voor zes honderd ponden van veertig grooten vlaamsch, aan Lieven van Pottelsberg, ridder en ontvanger generaal van Vlaanderen, en betaalde voor wandelkoop twaalf honderd ponden parisis van twintig grooten ieder. Zonder verkooprechten schuldig te zijn, (3) liet Lefevre aan denzelfden kooper zijne heerlijkheid van « Ten Dorent » voor duizend ponden vlaamsch geld (4).

In 1514 kocht Lefevre het veer van Rupelmonde. « In properen persone zijn kommen voor den wettelijken maander en de mannen van leen van de vierschare van Hingene, Jouffrouwe Loiwijze van Luxemburg (5) met edelen en weerdigen Heere Antonis van Crowij, heer van Thou ende haren man, en hebben gekend ende verlijd dat zij verkocht hebben in loiaalder voorwaarden ende rechtveerdiger kommanschapen, zonder eenige fraude of argelist mijnen heere Roeland Lefevere 't veer van Rupelmonde, met al zulke rechten, vrijheid ende liberteiten als den voorzeiden veere toebehoert. Loiwijze van Luxemburg was dit houdende t'eenen vollen leene van den hove van Rumpst, in de voorseide vierschare » (6).

In 1515 werd Lefevre heer van Kouderburg dat ten deele van

---

(1) Wissekerke geheeten naar den naam eener familie, te weten die der heeren van Wissekerke, in Zeeland, welke in de dertiende eeuw, ook de bijzonderste heerlijkheid van Bazel bezaten. — Wissekerke en Temsche staan bij Mark van Vaernewyck, *Historie van Belgis*, onder de zes groote heerlijkheden van Vlaanderen.

(2) Annalen van den oudheidskundigen Kring, II, bl. 76. — De Potter en Broeckaert, *Bazel*, bl. 24.

(3) Moyennant certain denier a Dieu et carite.

(4) *Oud vlaamsche leenen* door De Maere-Limnander, in de Annalen, II, bl. 85. — Van Pottelsberghe vereenigde, in 1520, het « Hof ten Dorent » en de heerlijkheid « van den Beaufortsche », te Bazel, met Wissekerke. — De Potter en Broeckaert, *Bazel*, bl. 25.

(5) Dit leen, dat Peeter van Roebaais, heer van Herzele, gekocht had, bezat zij « bij versterfenisse », zegt een extrakt uit het leenboek des heeren van Hingene. Archieven ten kasteele van Temsche.

(6) Uit de papieren van den heer Senator Janssens-Smits, bewaard ten kasteele van Temsche. Zie bewijsstukken, XLIV.

Temsche en ten deele van het hof van Waas afhing. Dit goed kocht hij van Antoon van Croy, ridder, en heer van Thon (1).

Welk groot vertrouwen de vorst in Lefevre stelde bewijzen de zendingen die hij vervulde te Gent, alwaar hij verschillige jaren lang, de kiezing der schepenen moest goedkeuren. Het oud schependom of wethouderschap van Gent, zoo vermaard onder den naam van « de Negen-en-dertig » (2), was door koning Philip van Frankrijk, in 1301, afgeschaft. Van dien tijd af werd het magistraat samengesteld uit dertien schepenen en dertien raden, t'elken jare te kiezen, voor half oest, door vier afgeveerdigden der gemeente en vier afgeveerdigden van den prins. Die schepenen van der Keure en die schepenen van gedeele (3), — zoo heetten voortaan de leden van het een en het ander dertiental, — werden gewoonlijk door vier hooge ambtenaren daartoe te noemen, goedgekeurd (4).

In 1503 en van 1511 tot 1516 inbegrepen werd daartoe geroepen Roeland Lefevre die, nu eens als heer van Temsche, dan eens als ontvanger en schatmeester generaal van Vlaanderen betiteld wordt (5). Het is opmerkensweerdig dat hij niet alle jaren in persoon te Gent verschijnt : in 1512 wordt hij vervangen door Lieven van Pottelsberghe; in 1513, door zijnen zoon Jan van Heemstede; en in 1515 en 1516

---

(1) Annalen, II, bl. 83.

(2) Graaf Ferrand van Portugaal en zijne gemalin Joanna van Constaminopel stelden ten jare 1228, « de Negen-en-dertig » (XXXIX) of, gelijk Despars zegt, het negen-en-dertig viraat in. Dit wethouderschap bestond uit drij collegiën, ieder van dertien personen, doch waar noch vader en zoon noch gebroeders tegelijk mochten deel van maken. Het eerste dertiental bestond uit de « schepenen »; het tweede uit de « raden » of raadslieden; de laatste dertien bleven buiten bediening, het waren de ledigen, de « tresoriers » zegt Despars, in 't latijn *vacui*, in 't fransch *vagues*. Ieder dertiental kwam « bij gebeurte, » beurtelings, aan het bestier : de schepenen na een jaar, werden vervangen door de raden, en deze door de ledigen in wier plaats de aftredende schepenen kwamen. — Oudegherst, uitgave van Lesbroussart, *Histoire de Flandre*, II. — Meyerus, *Annales rerum flandricarum*. — David, *Vaderlandsche historie*, IV deel, bl. 597 en volg. — Zie voornamelijk Warnkoenig, *Histoire constitutionnelle et administrative de la ville de Gand*, bl. 91—131.

(3) De schepenen van der keure, *échevins de la keure*, bezorgden al wat het eigentlijke bestier der stad aanging; de schepenen van gedeele waren belast met de verdeeling der erfenissen, men noemde ze in het fransch *échevins des parchons :* zie bij Ducange, het woord *perconnarii*, dat gelijk staat met *partiarii*, *portionarii*, *qui paternam hereditatem dividunt;* fr. *perçonniers*, *parçonniers*. Die schepenen werden in 1540, door de « Concessie caroline » van keizer Karel afgeschaft.

(4) L'Espinoy, *Recherches des antiquitez et noblesse de Flandres*, bl. 337.

(5) L'Espinoy, bl. 789 en volgende.

door Nikolaas Utenhove, president van Vlaanderen. Lefevre was oorlogsman en kan niet vreemd gebleven zijn aan de krijgsbedrijvigheden van die jaren. Gelderland, waar Karel van Egmont alles in rep en roer zette, was niet stil te krijgen en, tot groote onrust van onze landvoogdes, vond het bij Frankrijk eenen bedekten, maar toch zekeren en gewichtigen onderstand. Nauwelijks hervatte het de wapens of Frankrijk sprong bij, en in 1512 en 1513 was het volop oorlog (1). Te Guinegate (2) versloegen wij de Franschen, die te Londen, den 7 Oest 1514, den vrede moesten teekenen.

Tusschen Frankrijk en Duitschland, tusschen Frans I en keizer Maximiliaan, werd er altijd gekrakeeld voor het bezit van het hertogdom van Milanen. Wanneer in 1515, het jaar dat onze vorst, later keizer Karel, zijn zelfs was geworden, een verdrag tusschen hem, de Franschen en de Venetiërs werd geteekend, hernam de oorlog voor goed tegen Maximiliaan en zijne bondgenooten (3). In het jaar 1516 ging het den keizer bijzonder tegen (4); hij aanveerdde dan ook het vredeverdrag van Noyon, welk Karel, met slimheid en doorzichtigheid, met Frankrijk had getroffen.

Het is niet te denken dat Lefevre tegen zijnen oud-vorst zal gestreden hebben; — Karel immers was niet gehouden krijgsvolk te leveren, — maar 't is eer te gelooven, ingezien de Joigny aanteekent (5) dat Lefevre stierf bij zijne terugkomst van den oorlog, dat hij voor keizer Maximiliaan den degen zal getrokken hebben.

Eenige dagen na het vertrek van onzen jeugdigen vorst, die te Vlissingen inscheepte en naar Spanje trok om er bezit te nemen van de monarchie van Ferdinand den Katholieke, overleed Roeland Lefevre te Middelburg, in Zeeland. Het was op den feestdag van den H. Hieronijmus, « in sacri luce Jeronis », den 30 September 1517. Zijne stoffelijke overblijfsels wierden naar Temsche vervoerd en bij het graf van Sinte Amelberg, in de kapel dezer heilige, door den aflijvige gesticht, zegt de Joigny, met eerbied en droefheid neergelegd. Den 22 December van hetzelfde jaar volgde hem zijne echtgenoote in de

(1) Namèche, *Histoire nationale. Période austro-espagnole*, bl. 285 en volgende. — Anquetil, *Histoire de France*, VI.

(2) Namèche, *op. cit.* bl. 325.

(3) Anquetil, *Histoire de France*, VI, bl. 208.

(4) Johannes Janssen, *Geschichte des deutschen volkes seit dem Ausgangdes Mittelalters*, I band, bl. 545—546.

(5) Handschrift in bezit van graaf de Limburg-Stirum de Thiennes.

eeuwigheid (1). Haar lijk werd neven dit van haren man gezet. Als Constantijn de Groote, zegt Heyndrickx, « hem gelukkig ende grootelijks vereerd gerekend heeft, dat hij zijne sepulture ende graf omtrent die deure van S. Pieters kerke, binnen de stad van Constantinopel heeft mogen verkiezen; hoeveel te meer moeten henlieden grootelijks kennen vereerd de edele Jonkvrouwe Hadewigis met haren man Mr Roeland le Fevere, zaliger memorie, als zij lieden op de zuidzijde van S. Amelbergens kapelle binnen de prochiekerke zijn begraven geweest. Zij mogen voorwaar voor bewaarders van haar graf, ende voor poortiers voor deze kapelle gehouden worden, gemerkt zij hare laatste rustplaatse zoo naar bij haar graf hebben verkozen » (2). Dit praalgraf, dat nog te zien is, werd uit toetssteen gehouwen, volgens den vervallen gothischen stijl. In den zuidmuur der lijkkapel, is, op eene koperen plaat, met gothische letter het grafschrift geëtst, waar wij hier eene getrouwe teekening van geven. Ridder de Schoutheete heeft dit tamelijk juist gelezen, gedrukt en in het fransch gezet; wij laten hier eene letterlijke vertaling volgen :

Grafschrift van Roeland, ridder van het Gulden Vlies, heer van Liesveld, en van zijne gemalin Hadewigis, met de aanduiding der titels en weerdigheden, waarmede hij door Maximiliaan en diens zoon vereerd wierd, en met de optelling van de jaren Onzes Heeren.

Hier lig ik, ontvanger bij de Kimbers (3) onder Maximiliaan, wanneer het tijden waren van verraad bleef ik getrouw.

Van hem ook en van zijn zoon werd ik welhaast bekwame schatmeester. Ridder was ik van het Gulden Vlies. Met name heet ik Roeland.

---

(1) Ridder de Schoutheete de Tervarent, in zijn « Epitaphier Wasien », Annalen, V, bl. 227, heeft eenigen twijfel over dien 22 December; na de getuigenis van de Joigny staat dit vast.

(2) Heyndrickx, *Het leven van de wonderbare maghet S. Amelberga*, bl. 344.

(3) Het komt aardig voor dat hier de Vlamingen worden Kimbers genoemd, bij zoo-verre dat de heeren De Potter en Broeckaert er een ondervragingsteeken bijzetten. Men spoorde niet altijd met nauwkeurigheid op, welke stammen zich in eene streek hadden neergezet; men wist te spreken van Kimbers of Kimri's die naar onze gewesten waren afgesteken, en hunne naam werd andere volkeren gegeven. Het is zoo dat Gramaye, in zijne *Antiquitates, Campania*, geen verschil kent tusschen Kimber en Sikamber, en de Kempenaren als echte Kimbers doet doorgaan. Den man die 't grafschrift maakte, heeft het woord *Cymbris* schoonder geklonken dan *Flandris;* het is de eenige reden waarom het hier staat.

Grafzerk van ROLAND LEFEBRE
in de Kerk te TEMSCHE.

G Miry.

Lith G Jacqmain Gand

Epitaphium Rolandi equitis aurati et dni de Liesueldia et hadewigis cothorali eius. cu assignatione titulorum ac dignitatum quib' a Maximiliano et filio eiusde donatus est et cu supputatione anorum dni &c

Ecce Receptor ego · cymbris sb Maximiliano
Tempra du premeret praua · fidelis eram
Hinus ite acgnati mox Thesaurarius ide
Miles inauratus · voce Rolandus · agor
Chaunisia hemstede Liesueldia iure colebat
Me proprium ut dominu · Nunc ea liquo meis
Ter centu lustris · septeq3 deceq3 pactis
Messibus: In sacri luce Ieronis · con
hicq3 mihi iuncta est 9iunx hadewigis · q3
Luce hac que sequitur te veuera de Thoma

Disthicon cum titulis maioribus eiusdem

Hic cubo Rolad' · 9iunx hadewigia mecu est
Miles et exceptor Maximiliane tuus

Disthicon sine titulis utriusq3 cu nůo anoru

Hoc ne Rolande lates tecuq3 hadewigis i atro
hic caro sed noster spiritus astra petit

Temsche, Heemstede, Liesveld van rechtswege eerden mij als hunnen eigenen heer. Nu laat ik dat den mijnen over.

Drij honderdmaal vijf jaren voorbij zijnde en zeventien Oesttijden, vertrek ik op den dag van Sint Hieronymus.

Hier ligt met mij vereend mijne echtgenoote Hedwig. Zij is verscheiden den dag welke op u volgt, eerbiedweerdige Thomaas!

Distichon (1) met de voornaamste titels van denzelfden heer.

Hier lig ik Roeland en mijne vrouw Hedwig is met mij,
Uw ridder en uw ontvanger was ik, Maximiliaan.

Distichon waar noch de titels van beide noch 't getal jaren in staan.

Schuilt gij, Roeland, en met u uwe echtgenoote Hedwig in dezen grafkuil?
Hier rust het lichaam; maar onze geest vliegt ten hemel.

Bij het aanschouwen dier oude tombe mag de Temschenaar met dankbaarheid Lefevre noemen, en de weldaden van den edelhertigen man aanhalen, want zijne gedachtenis verdient in zegening te blijven.

Roeland Lefevre won bij Hedwig een groot getal kinderen, waaronder : Jan, Angelberg, Frans, Philipotte, Jossien en Florentia. De andere zijn jong gestorven.

Van den oudste zullen wij het weinige dat wij weten verder mededeelen.

Angelberg Lefevre werd priester, en bekwam de plaats van proost in O. L. V. kerk te Maastricht, alwaar hij overleed.

Frans Lefevre was eerst page of schildknaap van « Monsieur de Bourbon », later nam hij dienst in het duitsch leger, waar hij grooten invloed en algemeene achting verwierf. Hij staat bekend onder den naam van kornel Temsche. Hij stierf te Antwerpen zonder getrouwd te zijn geweest.

Philipotte Lefevre trouwde, in eerste huwelijk met Jan van Zwetten, en in tweede met Jakob van Recourt, ridder, baron van Licques, met wien zij eene reis naar het heilig land deed.

(1) Een dubbel vers dat eenen volledigen zin heeft, en als een op zich zelf staande geheel mag beschouwd worden.

Jossien of Judoca trouwde met Joseph van Baenst, behoorende « aan dit edel huis der Baenst'en waarvan wij zoovele heldhaftige ridders en wijze mannen vinden » (1).

Joseph van Baenst huurde het baljuwschap van Waas, den 1 Augusti 1513 (2). Hij was zoon van Joost, raads- en kamerheer van aartshertog Maximiliaan, en stierf zonder kinderen alle zijne goederen latende aan zijnen broeder Gwijde, heer van Oostkerke.

De zoon van dezen Gwijde trouwde met Hedwig, de dochter van Florentia Lefevre, welke in echt getreden was met Karel van Bernemicourt (3), ridder, heer van Thieuloye.

---

(1) L'Espinoy, bl. 222. Het wapen van « de Baenst » was : in zwart met zilveren dwarsbalk vergezeld van drij zilveren merels in 't schildhoofd.

(2) Annalen, III, bl. 93.

(3) De Joigny schrijft *Berne li court*.

VENSTERSCHILDERING IN DE KERK VAN ALKMAAR

NAAR EENE KLEURTEEKENING OP PERKAMENT UIT DE VERZAMELING
VAN DEN EDELEN HEER GRAAF DE LIMBOURG-STIRUM DE THIENNES

JAN VAN HEEMSTEDE.

De talrijke en uitgestrekte bezittingen van Roeland Lefevre gingen over aan zijnen oudsten zoon, die, ingezien er in het geslacht zijner moeder geene mannelijke erfgenamen waren, den naam en de wapens van Heemstede aannam (1). Jan van Heemstede (2), heer van Liesveld en Zeilhof, was in echt getreden met eene jonkvrouw der edele familie « van Bosschuysen » (3) met name Hadewij of Hedwig (4), dochter, de jongste waarschijnlijk, van Jakob en Anna Alkmaar.

Eene geschilderde venster door de van Bosschuysen's in de groote kerk van Alkmaar geplaatst en de naastbestaanden van Jan van Heemstede doende kennen, kunnen wij hier mededeelen, dank aan de welwillendheid van graaf de Limburg-Stirum, senator, die er ons eene kleurteekening van heeft ter hand gesteld. Van boven knielen Nikolaas van Bosschuysen, rentmeester generaal van Holland, en zijne vrouw Gertrudis (?) van Noorden. Daaronder, in 't midden, de heer met zijn wapen in goud met drij zwarte dwarsbalken, is Jakob Pynssen van der Aa, raad van Holland, hij heeft voor gezellin Oevarda van Bosschuisen. Aan zijne rechterzijde, boven het wapen in zilver met geschakeerden dwarsbalk, zit Renier De Jonge, heer van Baardewijk en Valkevoort,

---

(1) Hij vierendeelde de wapens van zijnen vader met die zijner moeder en voegde er bij een hertschild in zilver met zwarten leeuw.

(2) Benevens onze wijze van schrijven vindt men : Hemstede, Hamstede, Hamste, Emstede, enz.

(3) Van Bosschuysen's wapen was : in effen vair.

(4) De Joigny in zijnen geslachtslijst schijnt te twijfelen, Hadewijde of Cornelie, schrijft hij. Op het grafschrift harer dochter, in Sint Michiels kerk te Gent, heet zij Marie. Zie *Inscriptions funéraires et monumentales de la province de la Flandre Orientale*. — Elders staat Hedwig.

ook raad van den hove van Holland, hij heeft nevens hem zijne echtgenoote Wendelmoed van Bosschuysen, die, na het overlijden haars gemaals, trouwde met ridder Andries van Bronchorst, heer van der Schoot, raad in Holland, baljuw van Voorne en Putte. Aan de linkerzijde van Jakob van Bosschuysen, dus op de derde plaats, zit Diederik, zijn broeder, met zijne gemalin Catherien Van Dorp; eindelijk, op de laatste plaats, knielt Jan van Heemstede met zijne echtgenoote. — In het bovendeel der venster staan vier heiligen afgebeeld, welke wij nemen voor de patronen der vier voornaamste personen. Het zijn, meenen wij, Nikolaas van Tolentijn, met een klein brood in de hand; de apostel Jakobus met den pelgrimsstaf; Diederik of Theodoricus, bisschop en martelaar met het kapmes, het werktuig zijner martelie; en Gertruide, de vurige aanbidster van het Hoogweerdige, met eene remonstrancie in de hand.

Wij weten, dank aan Mr De Maere-Limnander's werk over de « oud vlaamsche leenen » in den lande van Waas, dat ten eerste, Jan van Heemstede, Heer van Temsche, in 1517, tien ponden parisis betaalde voor verhef of sterfkoop van de heerlijkheid van Kouderburg, gelegen te Temsche, Tielrode, Bazel, Elversele, Haasdonk, Sinaai en Lokeren (1); dat ten tweede, dezelfde heer het volgende jaar, eene rente verhief van drij-en-twintig ponden, staande op het voornoemd Konderburg (2). Volgens het extrakt uit « het Leenboek des heeren van Hinghen » bezat « Jan van Hamste, heer tot Temsicke, bij versterffenisse, » het veer van Rupelmonde.

In het jaar 1518 werd Temsche hard beproefd door sterfte en besmettelijke ziekten, bij zoover dat de Gentenaren hunne gewone bedevaart naar het graf van Sinte Amelberg te Temsche, niet dierven doen (3). Den twintigsten van Hooimaand verklaarden de hoofdmannen

(1) Annalen, deel II, bl. 87.

(2) Ibid. bl. 262.

(3) Van de vroegste tijden af, misschien sedert de vervoering van Sinte Amelberga's reliquieën (870), bestond er een broederschap te Gent, bevattende twee afdeelingen : « de gulde van Sente Amelberghe van buuten » en « de gulde van Sente Amelberghe van binnen » de stad. Allen die er deel van maakten, mochten in Sint Pieters kerk begraven worden. Alle jaren werden processiegewijs de reliquieën naar Temsche gevoerd door de gildebroeders; te dezer gelegenheid ontstonden er misbruiken welke de afschaffing dezer begankenis, ten minste voor de gilde der stad, in 1530 te weeg brachten. — Zie P. De Roo, *De Wonderbare Maagd Sinte Amelberga*, bl. 342 en volg. — Dieriex, *Mémoires sur la ville de Gand*.

der Sinte Amelberga gilde van Gent, voor de schepenen dier stad, dat « zy deze ‚jaerscare‘ (1) achtergelaten ende in gebreke geweest hadden te doen ende volkommene de reize ende gecostumeerde pelgrimage van de voorzeide heleger Santinne (2) te Teemsche naar de oude costume ». Het was « uit vreeze van der pestilencie ende haastiger ziekte alsnu regneerende binnen der prochie ende heerlijkhede van Teemsche ». Zij verklaarden de reis en bedevaart te Temsche voortaan jaarlijks te onderhouden en te volkomen, « emmers tenzij dat aldaar de haastige ziekte ende pestilencie regneerde, ofte dat oorloge ware. Dat God verbieden wille » (3).

Jan van Heemstede bleef maar korten tijd in bezit van Temsche; de heeren De Potter en Broeckaert zeggen tot in 1519; wij kunnen nievers eenen bepaalden datum vinden, maar het is zeker dat alsdan hier alle zijne goederen verkocht waren. Daar hij in een verhef, aangehaald in de « Oud Vlaamsche leenen », in 1517 heer van Temsche heet (4), en later alleen Jan van Heemstede, zouden wij wel gelooven dat hij algauw na zijns vaders dood, kasteel en heerlijkheid zal verkocht hebben. Wij weten beter wanneer hij zich ontmaakte van zijne andere eigendommen in deze gewesten. In 1518 betaalde Jan Wyts, watergraaf en moermeester van Vlaanderen, als procureur van den heer van Chièvres, ridder van het Gulden Vlies, een verhef voor den aankoop van Kouderburg, en een ander voor de rente van drij-en-twintig ponden, waarvan hiervoren spraak was (5). De heer van Chièvres gaf over dien koop den koning zijn recht, hetwelk tot vijftien honderd veertig ponden parisis beliep (6).

Den 10 Februari 1518 *(o. s.)*, verscheen in de vierschaar van Hingene

---

(1) *Jaerscare*, d. i. jaarschaar, jaarkring, den tijd van één jaar, een volledig jaar; *annus plenus, completus, integer*, zegt Kiliaan; het beteekent ook getal van jaren, tijdkring. — De wortel *skar*, in de indo-germaansche talen, bevat de gedachte van scheiden en verdeelen. Men vergelijke scheer, schaar, enz., en het eng. *score* in zijne menigvuldige beteekenissen.

(2) *Santinne*, lat. *Sancta*, eene heilige; *Sancti et Sanctæ*, heilige mannen en vrouwen, heetten soms in het oudvlaamsch Santen en Santinnen.

(3) Uit de archieven van Sint Pieters abdij, onder de handvesten van Oost-Vlaanderen, cart. n. 6. De Eerw. De Roo heeft het stuk overgedrukt, *op. cit.*

(4) Annalen, II, bl. 87.

(5) Annalen, II, bl. 264.

(6) Annalen, II, bl. 265.

« Jan, heere van Heemstede ende van Liesveld, schildknape, ende heeft gekend ende verleden, zoo dat hij om eene somme van penningen daaraf hij hem content ende tevreden hield, verkocht hadde ende heeft.... Janne Wyts.... als procureur, ende ten profijte van hoogen ende mogenden heere, heeren Willem van Croy,.... 't veer van Rupelmonde. Er werd voorbehouden nog « dat, indien mijne vrouwe die gezelnede van mijnen voornoemden heere van Chièvres, den zelven heere haren man overleefde, dat zij in dien gevalle terstond naar zijne dood de geheele ,upheve, blat (1), proffijt ende usufruct' van den voornoemden veere van Rupelmonde hebben zoude » (2).

Jan van Heemstede had eene voorliefde voor Holland, — wij kennen toch geene andere reden waarom hij Temsche zou verlaten hebben, — en ging er sterven in het jaar 1521. Hij werd te Haarlem begraven.

Zijne kinderen waren : Roeland, Frans, Engelbert, Hedwig en Cornelia. — Roeland, die de heerlijkheid van Heemstede erfde, verkocht zijn goed en stierf in armoede ten jare 1564. Zijne echtgenoote Johanna Schoof, dochter van Philip, burgemeester van Mechelen en hertog van Ursel, had hem geene kinderen gegeven. — Frans, de eenigste die afstammelingen had, trouwde beneden zijnen stand met eene dochter Cavertson, van Leuven. — Engelbert aanveerdde den geestelijken staat en werd proost te Wassenburg. — De oudste dochter Hedwig, genaamd van Temsche, trouwde met Karel van Wissocq, heer van Bonnuy en stierf in 1570. — Cornelia, de jongste van de kinderen, was de echtgenoote van Florent de Griboval, heer van Berquin, Plessis, enz., lid en rekwestmeester van den Grooten Raad te Mechelen. Zij stierf in 1542, oud zijnde twee-en-twintig jaren, en werd begraven te Gent in Sint Michiels kerk (3).

---

(1) *Upheve*, van *op* en *heffen*, de opbrengst, de gelden of rechten die te heffen, te eischen zijn. — *Blat*, blad, blading, *ususfructus bonorum, proventus agrorum*, zegt Kiliaen, dus vruchtgebruik, inkomst van een eigendom. Zie verders : Ducange, ad voc. *Bladum*.

(2) Uit de archieven van den heer Senator Janssens-Smits. — Zie bewijsstukken XLV.

(3) *Inscriptions funéraires et monumentales de la province de la Flandre Orientale*, I, bl. 140.

FAMILIE ‚VAN CROY'.

. . . .

Jan van Croy,
† te Azincourt 1415,
had een groot getal
kinderen, waaronder

Antoon van Croy, trouwde
1° met Marie van Roebaais;
2° met Margeriet v. Lorreinen,
vr. van Aarschot en Bierbeek.
Was ridder van 't Gulden Vlies.
† 1475.

Jan van Croy, Heer van Thou,
ridder van't Gulden Vlies in 1430;
1ste graaf van Chimai in 1473,
gouverneur van Henegouwen,
getrouwd met Maria Lalaing.

Philip, heer van Croy,
van Aarschot, enz.
† 1511.

Jakob, bisschop
van Kamerijk.
† 1516.

Philip van Croy,
graaf van Chimai,
heer v. Quiévrain,
ridder van 't Gulden Vlies. † 1482.

Machiel,
Vlies-
ridder.

Hendrik, trouwt
met Charlotte van
Chateaubriant.
† 1514.

Antoon,
bisschop v.
Terwanen.
† 1495.

Willem, heer van
Chièvres, Temsche,
enz.; † 1521. was
getr. met Maria van
Hamale, die vrouw
werd van Temsche
in 1528.

Karel
v. Croy,
prins v.
Chimai
in 1486,
ridder.
† 1521.

Antoon van Croy,
graaf van Chimai,
tr. 1° met Louise
van Luxemburg,
en 2° met Anna
van der Gracht.
† 1546.

Philip, eerste Hertog
van Aarschot, heer
van Temsche, Kou-
derburg, tr. met Anna
prinses van Chimai.
† 1549.

Willem,
Cardinaal,
Aartsbisschop
van Toledo.
† 1521.

Anna, prinses
van Chimai,
tr. met Philip
van Croy.

Margeriet
trouwt met
Karel van
Lalaing.

Philip, hertog v. Aarschot,
prins van Chimai, ridder
van het Gulden Vlies, getr.
1° met Joanna, vr. v. Hallewijn,
2° met Joanna van Blois.
† 1595.

Karel gestorven
zonder kinderen.

Anna getrouwd
met Karel de Ligne,
prins van Aremberg.

Margeriet ge-
trouwd met
Pieter van Hennin.

WILLEM VAN CROY.

De nieuwe eigenaar der heerlijkheid van Temsche, Willem van Croy, beter bekend onder den naam van heer van Chièvres (1), speelde geenen kleinen rol in onze vaderlandsche geschiedenis. Hij behoorde aan eene familie oorspronkelijk uit Frankrijk, welke aan het dorp Croy, een uur of drij van Amiens, haren naam ontleende (2). Het is in 't begin der veertiende eeuw dat zij, onder Jan zonder Vrees, de hand boven water kreeg. Haar hoofd was Jan van Croy, die hoog in de gunst en het vertrouwen stond van den hertog van Burgondië (3). Een wonder bestaan is dat der Croy's! alles ging hun mede, 't een geluk volgde 't andere, en nooit zag men edellieden zoo snel tot zulk een vermogen klimmen; eer en macht, geld en goed, alles viel hun ten deele. Verbonden zijnde met de grootste huizen, als die van Luxemburg, Lorreinen, Bar, enz., behandelden zij de koningen als hunne gelijken of minder nog. Hunne pracht kende geene palen, een sleep van dienstboden, verwanten en vrienden maakte hun hof uit. Werkzaam en slim om tot hun doel te geraken, bleven zij hunne kenspreuken getrouw : « Ik zal er komen, Croy ». — Ik zal stand houden, Croy ». Er komen en volhouden is goed en loffelijk als er eerlijke en deftige

---

(1) Chièvres is een steedje van het Henegouwsche, bezuiden Ath.

(2) *Croy sur Somme, Croy en Santerre.* — Men heeft beweerd dat de naam zou komen van een leen, eene hofstede te Amiens zelf, en dat alleenlijk later de familie « van Croy » het besproken dorp zou bezeten hebben. Daarover kan men een stuk lezen dat staat achter de « *Mémoires de J. Du Clercq* » uitgegeven door Baron de Reiffenberg, IV, bl. 311 en volg. — Deze Croy's hadden hun wapen : in zilver met drij roode dwarsbalken. — De naam schrijft verschillig : de Croy, de Croi, van Crowy, van Crovi, de Croviaco, Croiaco, etc.

(3) Reiffenberg, *op. cit.* IV, bl. 314.

middels gebruikt worden, maar zoo was het niet altoos : zij zijn niet weigerig hunnen meester bij te staan in het bedrijven eener misdaad, en durven hem ook verloochenen of ten minste zijne belangen in den wind slaan. Zoo zijn zij betrokken in de moord van den hertog van Orleans, zoo staan zij bekend als den verraderlijken Lodewijk XI in de hand gewerkt hebbende.

De verstandigste en wijsste der Croy's, te dien tijde, was Antoon, gouverneur van Luxemburg en Namen; zijn broeder Jan, heer van Chimai, was een toonbeeld van trotschheid en hooveerdij; maar de happigste naar macht en goed, de stoutste in zijn spreken en de stijfste in zijn handelen was Jans zoon, Philip, heer van Quiévrain, de vriend van Frankrijk, waar hij met alle geheimen en doenswijzen bemoeid was (1).

Onder Philip den Goede werd hier hun invloed buitensporig; de hertog zag uit hunne oogen alleen, en was hun onderdanig en verslaafd. Het is dan niet te verwonderen dat zijn zoon Karel, een hevige en oploopende prins, maar recht voor de vuist en groot van herte, dien vernederenden dwang niet kon gelijden en besloot zijns vaders hof van die meesters te zuiveren. Daaruit ontstond tusschen vader en zoon een jammerlijke twist, die de laatste jaren van den ouden hertog vergalde; verzoening en krakeel wisselden malkander af, tot dat op een einde, de heer van Quiévrain het geraden vond uit het hof te trekken en de overwinning aan Karel te laten en de rust aan den ziekelijken vader (2). Dit geschiedde 1465; het was maar eene voorbijgaande ongenade; acht jaar nadien verhief Karel de Stoute zelf Jan van Croy tot graaf, en hun invloed hernam om den val van het huis van Burgondië te verhaasten (3).

Onder Maximiliaan en Philip den Schoone genieten zij alle vertrouwen en bekleeden de hoogste plaatsen, voornamelijk Karel, de kleinzoon van Jan, en Willem, de kleinzoon van Antoon, zijnde deze laatste de beruchte heer van Chièvres.

---

(1) Namèche, *Période bourguignonne*, bl. 139. — Kervyn, *Histoire de Flandre*, IV, bl. 176. — *Mémoires de J. Du Clercq, publiés par le baron de Reiffenberg*, T. IV, Liv. V. Chap. V et suiv. Aan dit werk is een stuk bijgevoegd dat over de Croy's eenige bijzonderheden bevat.

(2) Bij Chastelain, *Chronique des ducs de Bourgogne*, is, van naalde tot draad, het gedrag der Croy's uiteengedaan en hunne twisten met den graaf Karel, 's hertogs zoon. — David, *Vaderlandsche historie*, VIII, bl. 303. — Namèche, *Période bourguignonne*, bl. 143. — Zie verders Duclercq, Chastelain, etc.

(3) Kervyn, *Histoire de Flandre*, IV, bl. 177 en 230.

Willem van Croy, zoon van Philip en Jacoba van Luxemburg (1), werd rond 1458 geboren. Een groot en dapper oorlogsman was hij, maar boven allen muntte hij uit door zijne schrandere doorzichtigheid in staatkundige zaken, en verdiende daardoor « de Wijze » genoemd te worden. Wij vinden aangeteekend dat hij Maximiliaan krachtdadig ter zijde stond om hem het voogdschap zijner kinderen te doen bekomen. Gedurende de bloedige twisten tusschen den momboor en de Vlamingen, verdedigde Willem de Oostenrijkschen, en wij weten dat hij zich onderscheidde in het beleg van Sluis (2), en de voorwaarden van den vrede deed onderteekenen door Philip van Kleven, heer van Ravenstein, die aan Maximiliaan de stad moest overgeven (3). Onder de koningen Karel VIII en Lodewijk XII verwierf hij naam en roem in het fransch leger. Hij diende den eerste gedurende den oorlog welken Frankrijk voerde om in het bezit te geraken van het hertogdom van Napels (4). De verovering leed geene moeite; maar Spanje en een deel van Italië vatten de wapens, en de Franschen hadden te vechten of zich onder te geven wilden zij te huis geraken. Zij werden te Fornoue (5) verslagen (1495). Croy, gelijk verschillige vlaamsche ridders, zal daar voor Frankrijk tegen den koning van Spanje en zijne bondgenooten gevochten hebben.

Onze vorst, Philip de Schoone, op raad van eenige edellieden, behield den vrede met Frankrijk, alhoewel keizer Maximiliaan min beloften en verpandingen zou gewild hebben. Het moet dan niet wonder voorkomen dat er Vlamingen in het fransch leger dienst namen en dat Willem van Croy Milanen helpt veroveren en verdedigen, en nog een jaar of drij voor Frankrijk de wapens draagt (6).

Bij misgreep heeft men geschreven dat hij den toekomenden keizer over de doopvont hield in Sint Jans kerk te Gent (7); het is Karel van Croy die een zijner peters was en het vorstelijk kind een zilveren helm met een gouden feniks versierd ten geschenke gaf.

Het volgende jaar vervulde de heer van Chièvres eene gewichtige

---

(1) Haar wapen was : in zilver met rooden leeuw.

(2) Bullaert, *Académie des sciences et des arts*, D. I, bl. 27. Er zal hier bedoeld zijn de inneming van Sluis in 1485. Dezelfde schrijver spreekt van een beleg van het kasteel van Namen, wij weten niet wat hij bedieden wil.

(3) Kervyn, *Histoire de Flandre*, IV, bl. 316.

(4) Moreri, *Grand dictionnaire historique*.

(5) Fournoue, een dorp in Italië, niet ver van Parma.

(6) Moreri, *Grand dictionnaire historique*.

(7) Bullaert, *Académie des sciences et des arts*, I, bl. 27.

zending in Frankrijk dat, om in bezit te blijven van het Milaansche, in de gratie zocht te staan van aartshertog Philip. Dit ging onzen vorst mede, want naar Spanje moetende vertrekken begeerde hij met zijne geburen, en wel bijzonderlijk met den Franschman, in goede vriendschap te zijn. Willem van Croy sloot te Lyons een verdrag hetwelk door de verloving van 's konings dochter Claudia met den jongen Karel bezegeld wierd (1). Tot zulke groote voldoening van Philip, den aartshertog, was alles afgeloopen, dat hij Chièvres terugkeerende van zijne zending, gouverneur, kapitein en groot-baljuw van zijnen lande en graafschappe van Henegouwen noemde (2) en hem als raad aanstelde van Engelbert van Nassonwen die als stadhouder, tijdens de afwezigheid van Philip, onze landen moest besturen. Naar het hof wedergeroepen zijnde mocht hij zelf zijnen opvolger noemen (3).

Bleef onze vorst in vrede met den franschen koning, het was aan de grootste omzichtigheid te danken : hij mocht noch zijnen grootvader Maximiliaan noch zijnen schoonvader Ferdinand in de hand werken. De eerste staatsman om Frankrijk te paaien was Croy; hij teekende met Lodewijk den Twaalfde eene overeenkomst die zijn land noodlottig kon worden en ook de fransche raadslieden deed opspringen en den toestand bedenkelijk maakte (4). Vrede bleef het toch, en Philip kon zonder veel achterdenken, onze landen verlaten om in Spanje zijn voogdschap te gaan waarnemen (1505). De heer van Chièvres werd als stadhouder of luitenant aangesteld (5); onder zijne raadslieden staat Karel van Croy, heer van Chimai, die met de opvoeding van den erfprins belast was (6).

De taak van Willem van Croy was niet gemakkelijk : deed Engeland goede beloften voor onderstand, gaf het verzekering van verkleefdheid, Frankrijk stelde het anders; de verloving van 's konings dochter werd ingetrokken, zoodat men daar eerder den oorlog dan den vrede genegen scheen. In Gelderland zag het er slim uit, en Chièvres kon niets beter doen dan op zijne hoede zijn, de legermacht versterken en onzen zuidergebuur omzichtig en staatkundig tot dralen brengen.

Onze vorst zag nooit onze streken weder; vijf maanden na zijne

---

(1) Bullaert, *op. cit.* — Namèche, *Période austro-espagnole*, bl. 148.

(2) Bullaert, *loc. cit.* — Zie het grafschrift van Willem van Croy in *Histoire de la Commune de Héverlé et ses Seigneuries*, door Servranx. — Zie bewijsstukken XLVI.

(3) Bullaert, *ibid.*

(4) Namèche, *Période austro-espagnole*, bl. 160, 161.

(5) Namèche, *ibid.* bl. 167.

(6) Namèche, *Période austro-espagnole*, bl. 167.

aankomst in Spanje den 25 September 1506, overleed hij, haast schielijk, maar acht-en-twintig jaren oud zijnde (1).

In die droeve omstandigheden werd er besloten de voogdij der kinderen en het bestuur onzer provinciën aan Maximiliaan op te dragen. Willem van Croy en eenige heeren gingen tot den keizer, die hen welwillend ontving, en tevreden was alles aan te nemen en te bezorgen. Andere gezantschappen werden aan de vreemde mogendheden gezonden; alle lieten de beste gevoelens blijken en deden de schoonste beloften (2).

Het land was rustig en stil wanneer Margeriet van Oostenrijk hier als landvoogdes door haren vader Maximiliaan aangesteld wierd.

Wanneer, in 1509, Karel van Croy, prins van Chimai, misnoegd omdat hij zoo weinig te zeggen had in de opvoeding en het onderwijs van den jongen aartshertog Karel, zich bedankte van zijn ambt, werd Willem door keizer Maximiliaan als kamerheer en leermeester aangesteld (3). Kennissen en bekwaamheid had hij genoeg, maar goede wil ontbrak somtijds. De geschiedschrijvers zeggen dat hij, nijdig en afjonstig zijnde, Adriaan Boeyens tegenwerkte, eenen wijzen professor van Leuven, die zijnen leerling in wetenschappen, taal- en letterkennissen zorgvuldig onderrichtte (4). Croy maakte den prins van zulke studiën afkeerig, en weldra had hij geenen trok meer dan voor wapenoefeningen en speelgevechten. Het is maar als 't hem gelukt was den godvruchtigen Boeyens van kant te zetten, dat Croy beter zijne plicht verstond (5) : de jonge vorst moest dan de taal zijner onderdanen aanleeren, 's lands vergaderingen bijwonen en daar de wijze woorden der staatsmannen aanhooren.

De zorgen welke Croy aan zijne bediening wijdde beletten hem niet

---

(1) Namèche, *Période austro-espagnole*, bl. 171.

(2) Men kan in Pontus Heuterus, *Annales rerum austriacarum*, den brief lezen van Hendrik VII van Engeland aan den heer van Chièvres, bl. 155.

(3) Namèche, *Période austro-espagnole*, bl. 282.

(4) Adriaan, die meest Boeyens genaamd werd, naar zijn grootvader Boeie, en ook Florissoene, dat is zoon van Floris, naar zijnen vader, heet ook somtijds Adriaan van Utrecht. Hij wierd in die stad geboren den 1sten Meert 1459. Hij was *primus* van Leuven in 1478, en werd daar hoogleeraar in de Godheid. Hij werd opvolgens leermeester van keizer Karel, bisschop van Tortosa, kardinaal, onderkoning en stadhouder in Spanje. Na de dood van Paus Leo den Tiende werd hij op den Heiligen Stoel verheven. Twee kinderen van ons land bekleedden zoo de twee hoogste plaatsen van de wereld; de eene was het geestelijk hoofd der christenheid en de andere de hoogste vertegenwoordiger van het wereldlijk gezag. Adriaan de Zesde overleed den 14 September 1523.

(5) Pontus Heuterus. *Annales rerum austriacarum*, bl. 182.

's lands belangen in den vreemde te verdedigen : het is zoo dat hij tot den koning van Engeland, Hendrik den Achtste, gezonden wierd om met hem het vredeverbond te vernieuwen (1).

Croy's invloed vermeerderde van dag tot dag en zijn vermogen en rijkdom groeiden altijd aan.

Bij brieven van 15 December 1516, te Brussel gezegeld, benoemde koning Karel hem hertog van Sor, in het Napelsche (2).

Het is op den raad van Croy dat, den 13 Augusti 1516, de vrede van Noyon gesloten wierd met Frans I (3); het was van noode alle vijandelijkheden met dien vorst te vermijden, gedurende de afwezigheid van Karel, die naar Spanje moest vertrekken om daar bezit te nemen van het erfdeel van zijnen grootvader Ferdinand.

Den 6 September 1517 (4) verliet Karel de zeeuwsche kust en ontscheepte, na eenen tocht van acht dagen, te Villa Viciosa. Willem van Croy was voorop vertrokken, ten einde de noodige schikkingen te nemen om zijnen vorst te ontvangen. Zijne aanwezigheid in Spanje werd een ongeluk voor dat land : hij had zulken invloed op den geest van Karel dat deze, zegt een schrijver, niet scheen te denken en te spreken dan volgens den wil van zijnen minister. Wie hem voor vriend had kon alles bekomen (5). De schoonste plaatsen en de voordeeligste bedieningen wierden den Vlamingen gegeven of door hen openbaarlijk verkocht. Zijn neef beklom den aartsbisschoppelijken stoel van Toledo en kreeg het primaatschap over Spanje. De afpersingen en de geldzucht van Willem en zijne begunstelingen (6) verbitterden zoo zeer de gemoederen dat er welhaast een algemeene opstand kwam, dien de Vlamingen met de wapens moesten bevechten. Het is hier de plaats niet de gebeurtenissen van dien strijd te verhalen, die slechts na den slag van Villalar, in 1521, een einde nam, dank aan de behendige en zachtmoedige bemiddeling van Adriaan, den bisschop van Tortosa, den eenigsten Vlaming voor wien de Spanjaards geenen haat gevoelden (7).

---

(1) Bullaert, *op. cit.*

(2) Sor of Sora, eene stad in het land van Labour, het oude Campania.

(3) Namèche, *Cours abrégé d'histoire nationale,* II, bl. 249. — Zie hiervoren, bl. 311.

(4) Swolfs, *Précis d'histoire nationale.* — Pontus Heuterus doet Karel den 12 Augusti inschepen.

(5) Quem qui eo tempore amicum habebat quidvis impetrabat, zegt Pontus Heuterus.

(6) Robertson, *Histoire de Charles-Quint,* beticht ook de vrouw van Willem, Maria van Hamale, van baatzucht en hoogmoed, dat is niet aannemelijk, gelijk verder uit hare geschiedenis zal blijken.

(7) Pontus Heuterus, bl. 188.

Keizer Maximiliaan was den 19 Januari 1519 overleden, en met eene angstige nieuwsgierigheid wachtte gansch Europa naar de uitspraak der Keurvorsten, die hunne stem, of aan den koning van Frankrijk, of aan onzen vorst, gingen geven (1). Den 28 Juni 1519, wierd Karel van Oostenrijk tot keizer gekozen; hij was nog in Spanje als hij die tijding vernam; al was daar de oproer nog niet gedempt en de toestand onzeker, toch moest de keizer 't besluit nemen naar Duitschland te komen. Hij nam aanstonds schikkingen voor zijne terugreis die maar met den volgenden Mei geschiedde.

Het is in dien tusschentijd dat de keizer, op verzoek van Willem van Croy, de brieven teekende waardoor hij de inrichting eener lakenweverij te Temsche goedkeurde en voor die gemeente eene week- en jaarmerkt toestond (2).

De wolweverij, waar wij hooger van spraken, was te niet, en de woensdaagsche merkt, door Margeriet van Constantinopelen ingericht, geheel en gansch vervallen, zoodat alles te herbeginnen was. De brieven geven in het lang en het breed de redenen op der gunsten welke Temsche bekwam : de meeste inwoners waren arm en moesten met groote moeite door den landbouw het leven winnen, zij hadden groote lasten te dragen, moesten de wegen onderhouden, vele waterwerken uitvoeren om de overstroomingen te voorkomen of de schade door vloed veroorzaakt te herstellen; zij betaalden reeds zes-en-dertig ponden parisis voor hunne tolvrijheid, te Rupelmonde, enz. Verders, op die wijze, werden ook de groote en aanzienlijke diensten door den heer van Temsche aan den keizer, gedurende zijne reis naar Spanje, bewezen, eenigszins beloond en vergoed. — De wekelijksche merkt werd, gelijk voortijds, op den woensdag gesteld. — De vrije jaarmerkt, begon op de feest van Sint Denijs, den 9 October, en duurde negen dagen : er waren drij dagen waarop de kooplieden, vreemde en andere, bannelingen en voortvluchtigen alleen uitgezonderd, mochten vrij en beschermd ter merkt komen; drij dagen lang mochten de koopwaren ten krame gebracht en verhandeld worden, en de laatste dagen waren behouden voor den vrijen terugkeer van waren en lieden.

Bij denzelfden brieve wierd toegestaan dat er te Temsche vier soorten laken zouden mogen gemaakt worden; de wevers en volders hadden, voor grootte en deugd van hun fabrikaat, volgens eenige bepalingen te werken, en moesten den heer van Temsche zekere gestelde rechten

---

(1) Johannes Janssen, *Geschichte des deutschen Volkes*, I, bl. 567—586.

(2) De brief staat gedrukt in de Annalen, I, bl. 247.

betalen. De keizer was tevreden met de zes-en-dertig ponden parisis, die alreeds betaald werden, en op Sint Jans midzomer in handen van den ontvanger generaal van Vlaanderen moesten geteld worden.

Die brieven werden geteekend te « Molin le Rey » in Cataloenje den 6 December 1519.

Den 22 Mei 1520 verliet keizer Karel den spaanschen bodem. Willem was voor hem vertrokken. Ziende hoe de zaken keerden, meende hij niet de minst bedreigde te zijn; en op zekeren dag, gebaarde hij de manschap van 's keizers vloot te moeten in oogenschouw nemen, stak in zee en vertrok als een dief. Dat heet bij sommige schrijvers : het onderkoningschap van Spanje weigeren en den keizer volgen in zijne glorierijke ondernemingen. Bij zijne kroning te Aken, legde de keizer eenen landdag te Worms, waarop Luther, den 16 Mei 1521, verscheen. In de eerste dagen dier vergadering overleed er Cardinaal van Croy, de aartsbisschop van Toledo. Den 28 Mei 1521, werd er zijn oom, de groote staatsman, bijna schielijk van deze wereld weggerukt.

De oneenigheid, op een laatste tusschen hem en den keizer ontstaan, zou zijne dood verhaast hebben volgens eenige schrijvers, die geerne buitengewone oorzaken vinden voor al wat doorluchtige staatsmannen overkomt. Zij wijten, zegt Robertson, hunne dood toe aan politieke driften, welke eerder het leven beroeren dan verkorten.

Keizer Karel, zegt men en ik kan 't gelooven, zag zonder groote droefheid eenen man sterven die hem zoolang in de onderdanigheid en den dwang had gehouden (1). De vorst bewees den overledene alle eer, hij woonde zijne begrafenis bij en wilde zelfs, « iets wat zeldzaam is bij de Cesar's, zijne lijkstaatsie geleiden ».

Zijne overblijfsels werden naar Aarschot vervoerd en bleven daar rusten totdat het klooster der Celestienen te Heverlee voltrokken was.

Voor den overledene en zijne gemalin werd, in den koor der kerk, een schoon praalgraf opgericht, in witten en zwarten marmer, en versierd met allegorische beelden, welke de wapenen der verwantschapte familiën droegen (2).

---

(1) Robertson, *Histoire de Charles-Quint.*

(2) Ziehier het wapen van Willem van Croy : Gevierendeeld : 1 en 4 in zilver met drij roode dwarshalken (Croy), 2 en 3 in zilver met drij roode disselbijlen, twee, in het schildhoofd, afgewend, (Renty). Daarop een hertschild gevierendeeld : 1 en 1 in zilver een roode leeuw (Luxemburg); 2 in goud een roode schuinbalk met drij zilveren vogels vliegende (Lorreinen); 3 in blauw twee gouden harbeelen rechtop en afgewend, geoogd in zilver, de schild bezaaid met herkruiste kruisen met spitsen voet (Bar).

BEWIJSSTUKKEN.

XXXI.

Op verzoek van den abt van Sint Pieters, doet Philip de Goede onderzoeken wat recht het klooster, door aankoop, heeft op Temsche (1).

Philippe par la grace de Dieu duc de Bourgoigne de lothr̄ de Brabant de Luxembourg conte de flandres Dartois de bourg^ne palatin de haynnau de hollande de Zellande et de Namur marquis du Saint Empire Seigneur de frise de Salins et de malines Au premier n̄tre huissier ou sergent darmes huissier de n̄tre chambre de conseil en flandres, ou autre n̄tre officier sur ce requis Salut. Receu avons humle supplication de noz bien amez Les Religieux Abbe et couvent de l'eglise saint pierre en n̄tre ville de Gand conten̄ que com̄e ils soient de la fondacion de noz predecesseurs grandement privilegies de plus̄^s drois prerogatives et franchises et que a cause de la primitive et derniere ...dation de lad eglē la seignenrie directe de la terre et ville de theimsche entrevenue compecte et appartient ausd. Religieux seulx et pour le tout et il soit aussi que depuis les dereniers̄ guerres de flandres a n̄re bien ame Martin Villain escuier pour certains grans affaires a lui survenus ait parle et par plus̄^s fois fait parler et sentyr ausd. supplians silz lui voulroient prester certaine grande somme .... acheter rente viagiere sur tous ses biens ou finablement acheter la maison, advoerie, et tous autres fielz drois et heritaiges tenus de lad. eglise ensemble tout ce quil avoit aud. lieu de themsche a quoij apres plus̄^s coīcacions et pourparlees euz ensamble taut a este procede que led. Martin Vilain a certain jour a ce accepte est venu en n̄re ville de Lille a lostel de Reverend pere en Dieu n̄re ame et feaul conseillr̄ Levesque de Tournaij, et illec pn̄s notables gens ait vendu

---

(1) Uit de staatsarchieven te Gent. Dit stuk en het volgende zouden beter achter XXVII gestaan hebben, wij hadden ze bij de hand niet.

ausd. exposans, lad. maison advoerie et tous autres fiefz drois terres et heritaiges quil avoit aud. lieu de theimsche pour le prix et somme de trois mil escus d'or a xlviij gros monēz de flands piece soubz condicion de rachat sa vie durant en rendant les principaulx deniers et tous loiaulx const et frais port .... de noble homme par foij et serement de son corps de sen desheriter la ou il appartendroit et de passer et consentir telles lr̄es q̄ les dits suplians vouldraient avoir Au .... cognoistre led. contract devant nous et nos amez et feaulx les gens de n̄re grant couseil estans lez nous et ailleurs p̄ tout dont requis seroit et de non jamais aler au contraire rec..... nent led. Martin aiant led. contract aggreable et perseverant en jcelle ont renvoie ausd. suppl. la déclaration de toutes les choses par luij vendues cōme dit est avec la designacion des confins pour faire former lesd. lr̄es au prouffit desd. suppl. pour leur plus grande seurté prenant de rechief et acceptant jour prefix pour estre en n̄re d. ville de Gand anvers lesd. suppl. et passer led. desheritances et aufin plus accomplir tout ce quil avoit consenty et accorde auquel jour led. Martin perseverant tousiours aud. contract soit venu en n̄re d ville de gand devers lesd. supplians et jllec ait .... de locasion des loiaulx constz et despens sur quoy led. rachat etoit cause matiere de question et debat pouvroit sourdre et mouvoir entre jcelles parties et que pour a ce obeier jl seroit content de faire .... sans aucune condicion de rachat mouvant ce que pardessus lad. somme de iij^{m} escus luy voulissen accroistre plus grant sōme et finablement apres plusieurs pourparlees dun coste et dautres convenu en deliberacion enz par ch̄une desd. parties avecques leur conseil dont estoient garnies lesd. supplians en regard et consideracion que les predecesseurs dud. Martin leur auroient este mont^{r} .... entreprenant de fait sur leurs drois et justice dudit lieu de theimsche pourquoij grans debas et proces sestoient menz dont lad. eglise avoit souffert grans domaiges et jnterest et pour acquerir paix en temps advenir se condescendirent a la requeste dud. Martin de accroistre ledit achat de mil escus dor sans aucune condicion dud. rachat ne autrement de quoij ledit Martin sur ce bien delivere fut content et daccord promectant illec devant les bailli et plus. hōmes de fief de lad. eḡle de soij desheriter ainsi quil appartiend. et resconnoitre led. contract pardevant nous de nouvel et autrement ou il appartiend. et dont requis en ssöit sans jamais aler au contraire en renoncant a toutes coustumes usaiges francises et libertez et ce par tout .... corps et avec ce de baillier telles et si bonnes lres que lesd. supplians vouldroient avoir pour leur seurte selon ladvis de

leur conseil, en prenant le denier de ce de la main .... de prologacion et rattification totale dud. contract toutes voies non obstant les choses dessusd. led. Martin refuse et delaye de sen vouloir desheriter et aussurplus acomplir .... contract .... et jure combien que lesd. suppls̄ aient touiours este prestz com̄e encores sont de vuydier leurs mains desd. deniers au proffit dud. .... suppls̄ ont este en consēte de prendre et lever a rente viagere obstant les grans charges quils ont journelemēt a supporter tant a cause des grans pertes .... par lesd. .... guerres de flandres autremēt lequel refus et delaij dud. Martin est a leur grant dommage preiudice et interest et plus .... ne leur estoit sur ce par nous .... si com̄e ilz dient humblemēt requierant jcelluij pour ce est il que nous les chosses dessusdit .... expressement que vous vō informer faictes jnformer de et sur ce que dit est, bien et denemēt et se par jnformacion frē et refrē .... la requestre desd. supplī faictes expres comandement de par nous aud. Martin Vilain que en prenant et recevant et se .... desherite des chose dessusd. par luij vendu ausd. supplians q̄me dit est pardevant les baillieus hommes de la dite eglise et ailleurs .... compectotions .... contraingniez par toutes voyes dans et .... gran conseil .... selon raison en certiffiant ...... audit jour nos dis gens de .... est que aux parties jcelles oijes sur tout ilz fasent sommaierement p̄ de plain de jour la .... bon et bien .... Nous plaist il estre faict non obstant quelz ont recues lettres .... jmpetrees ou de jmpetres. Ainsi .... Donne en notre ville de Bruxelles le iij^me jour de maij l'an de grace mil quatre cens cinquante et huyt.

Par Monseigneur Le Duc a la relacion du grand conseil.

Baertin.

XXXII.

De hoogbaljuw van Gent brengt den twist tusschen den abt en Merten Vilain, voor den Grooten Raad (1).

A très haulx et tres puissans sengnors messeigneurs du tres noble et grant conseil de mon tres redoubte Seigneur Monseigneurs le Duc de Bourgoingne et de brabant Conte de flandres votre tres humble et tres obeyssant serviteur Arnoul de Goij chevalier seigneur Dauby et

(1) Uit de Staatsarchieven te Gent. — Zie hiervoren bl. 146.

de Corbehein, conseiller et maistre dostel de mon dit tres redoubte Seigneur et son hault bailli de Gand et des appartenences, honneur, service et reverence avec toute obeyssance. Mes tres haulx et tres puissans Seigneurs, plaise vous savoir que par vertu de certaines lettres patentes jmpetrees et a moy presentees par messeigneurs les Religieux abbe et couvent de leglise de saint pierre lez Gand jaij prins premierement jnformacion deue en entretenant les termes desdites lettres sur les promisse du contenu en jcelles et pour ce quil me est apparu souffisamment de la vendicion marche achat et contract fais par Martin Vilain escuier aususdiz Religieux de la maison advoerie et tous aultres fiefz droiz terres et heritages quil au lieu de theimseke et le xij^{e} jour de ce present moiz de juing l'an mil quatre cens cinquante et huyt me suis transporte a la personne dudit Martin lequel je trouvaij en la court des hommes fyadeaulx de la dite eglise de saint pierre, et illec en la presence daucuns ses parens amis et aussi daucuns aultres notables gens y assambles fize lecture au dit Martin tout aulong des dites lettres, et apres icelle .... fiz commandement expres de par mon dit tres redoubte Seigneur monseigneur le Duc que en prenant et rechevant desdiz Religieuz abbe et couvent les deniers dudit achat a quoij ilz estoient prest de faire et accomplir il se desheritast des choses dessus dites par lui vendues aususdiz Religieulx comme dit est plus auplain es dites lettres pardevant lez Bailli et hommes de fief de ladite eglise et ailleurs ou il appartende en accomplissant le dit marchie et contract selon, fourme et teneur et ad ce je le constraingni par toutes voyes deues et resonnables a moy possibles, a quoij le dit Martin se opposa et demanda copie des dites lettres et de mon exploit, et pour ce je adiourneij le dit Martin au xxij^{e} jour de ce present mois de juing accomparoir par devant vous mesdiz treshaulx et tres puissans Seigneurs pour dire et declarer les causes de son opposition respondre audiz Religieulx a tout ce quilz lui vouldront et sauront demander et conclure a lencontre de lui touchant les choses dessusdites per circonstances et deppendences a declaroir plus au plain en temps et en lieu quant mestier sera, Et meismement touchant ce que lesdiz Religieux en cas de proces entendent pour leur feinte requerir que la main de mon dit tres redoute Seignenr et prince soit mise sur lesdiz maison fiefz et appartenances du dit theimseke devant le proces proceder et aler avant en oultre, selon raison ainsi qu'il appartiendra, Mes treshaulx et tres puissans seigneurs les choses dessusdites par moij ainsi faictes je vous certiffye estre vraijes par ma relacion ijcij attachie soubz mon seel fait lan et jour dessusdit.

XXXIII.

Om Colaart Vilain zijne eischen te voldoen beslist Philip de Goede dat de abdij hem 500 gouden kronen zal betalen (1).

« Philippe, par la grace de Dieu etc. A tous ceulx qui ces présentes lettres verront, salut. Comme messire Colart Vilain, chevalier, ait commenchie et intenté plusieurs poursuites et en divers lieux à len-contre de reverand père en Dieu notre ame et féal conseiller Philippe Douvault, (2) abbé, et les autres religieulx et couvent de Saint Pierre lez notre ville de Gand, tant en notre chambre du conseil en Flandres comme ailleurs, et dont aucunnes desdits causes ont este evoqueez devant nous et les gens de notre grand conseil estant lez nouz et ce pour avoir la retraicte par proximité de lignaige des chastel de Harques, advoerie, fiefz, heritaiges et revenues que Martin Vilain, frere dudit Vilain messire Colart, avoit en la ville, paroisse et terroir de Themseque et la environ par ledit Martin venduz ausdit religieulx, laquelle retraicte lesdits religieulx avoient debatue, debatoient et contredisoient par plusieurs moyens et sur ce estoient lesdits parties en voye davoir plusieurs questions et proces ensemble et de à ceste cause supporter grans frais et despens pour lesquelles questions appaiser icelles parties de leur france et liberale voulente se fussent submises et rapportees du tout à notre ordonnance, voulente et arbitraige, pour en ordonner sommerement san figure de proces et nous aient supplié et requis de en prendre la charge et les appointier du tout à notre plaisir, savoir faisons que nous, desirans appaisier lesdits questions et proces et pour le bien et prouffit desdites parties et pour vrayes et justes causes et consideration, a ce nous mouvans, avons ordonne et oppoinctie, ordonnons et appoinctons par ceste notre sentence diffinitive que lesdits chastel de Harques, advoerie et tout autres choses contenus et comprinses audit vendaiges et achat demouront ausdits abbé, religieulx et couvent et à ceulx qui pour eulx en sont ou seront adheritez, pour doresnavant en joyer et possesser héritablement selon sa fourme et teneur des lettres et tiltres de leur dit achat, quilz en ont sans ce que le dit messire Colart sera tenuz de soy deporter de

(1) De Potter en Broeckaert hebben dit stuk uit het Staatsarchief van Gent overgedrukt. — Zie Van Lokeren, II, bl. 262 en hiervoren bl. 149. Deze akt stond beter achter XXVIII.

(2) Lees : Conrault.

toutes les dites poursuites et de renunchier pour lui et ses hoirs à la dite retraicte et à tout ce que lui ou esdits hoirs y pourroient demander à cause de la dite retraicte ou autrement, et de consentir et rattiffier ledit achat et les adheritemens qui en sont ou seront fais de ce faire, si faire se peut, par procuration et si non par lui en personne, et ce endedens la Toussaint prochain venant, et moyennant ces choses et après icelles ainsi faites et accomplies et non aincois nous de maintenant avons ordonné et appoinctié, ordonnons et appoinctons que les dits religieux seront tenus de delivrer comtant audit messire Colart ou a son certain mandement la somme de cincq cens escus dor du pris de XLVIII gros de notre monnaie de Flandres la piece, ou autre monnaie à la value, en baillant de ce par le dit messire Colart quitance et decharge souffisante, et moyennant ce voulons et ordonnons lesdits parties demourer en paix et toutes questions, poursuittes et proces meux à ceste cause estre abolies et mis au neant et lesquelles des maintenants nous avons aboli et adnullé, abolissons et adnullons soubz les manières et conditions dessusditz, et si avons compensé et compensons tous despens desdites poursuites et condempné et condempnons lesdits parties à entretenir ceste notre présente sentence et ordonnance, laquelle sentence ainsi par nous prononchiee les dites parties comparons en notre grand conseil, assavoir ledit messire Colart en sa personne et ledit abbé, aussi en sa personne, tant pour lui comme pour lesdits autres religieulx et couvent du dit Saint Pierre ont accepté gree et emologné. En tesmoing de ce nous avons fait mettre notre seel a ces présentes. Donné en notre ville de Brouxelles le XXVIIIe jour de Septembre l'an de grace mil quatre cens cincquante neuf. »

XXVIV.

Kwijtschrift over eene som van honderd zes ponden en zes stuivers, betaald door de kerk aan Karel den Stoute (1).

Je Anthoine Spillart secretaire de monseigneur le duc de Bourgogne et commis a la Recepte des deniers venus des nouveaulx acquets non admortis fais depuis soixante ans circa par les prélas et gens d'eglise en flandres confesse avoir receu des cotidianistes (2) de leglise prochiale

(1) Uit de kerkarchief. — Zie hiervoren bl. 284.

(2) *Cotidianistes* bet. kerkbedienden in 't algemeen, hier de geestelijkheid. Zie Ducange ad voc. *quotidiana.*

de Themsthe ou terroir de Waze la some de cent six livres six sols parisis du pris de vint gros monnaie de flandres la livre deus a mon dit Seigneur a cause de la tauxaco̅n faite par les commissaires a ce ordonnés de par lui ou quartier de gand pour les acquests fais ou nom de ladte cotidiane depuis lesd. soixante ans circa et dont ils nont lettres dadmortissement de mondsgr. lesquelles toutemies en ensuivant le contenu de ma comission iceulx cotidianistes sont tenus de obtenir dicellui seigneur et en faire app̄oir a messeigneurs de ses comptes a Malines endedans vint mois prouchi̅ venant, delaquelle some de cvi l. vi s. p. monn. et pour la cause dite je suis content. Tesmoing mes seel et seing manuel cy mis le xv^e^ jour de mars lan mil cccc soixante quatorze.

A. Spillart.

XXXV.

De schepenen van Temsche geven aan den abt van Sint Pieters inlichtingen over hunne vrijheid van tol te Rupelmonde (1).

Premierement pour ce que au jour de huy 26me jour davril par le bailli de Waze, sont baillie outre en les mains du greffier pour Nicolaes Cokereel, percepteur des dits de Temseque, les escriptures et infourmations sur le dit tonlieu par le dit bailli et chief eschevin de Waze oies, et quil est necessaire de avanchier le fin et pour ce que vous estes present, et est tamps vroie eure, pour parler a ceulx qui a ce appartienent. Requiert pour ce ledit Nycolaes Cokereel percepteur qui bien entent cette matiere et scet ce que on doit sievir et faire priere, et pour le meilleur avanchement qui puise savoir quant vous plairoit bon pouroir parler et venir par devers vous, pour par vous en oultre sur ce parler avec vous singuliers amis, et eulx le dit cas promouver devant votre partement de Bruxelles. Et pour ce que vous tant mieulx pour les dits matieres vos dit amis infourmer et declarer est vray ce que sensient :

Et est vray et espoir bien verifiet et tesmoigniet que tous le manans du pais de Wase ont este outre memoire et sont francs de paier tonlien au dit lieu de Ruplemonde et a tolhuyse de tous leurs biens illec par eue passant et sont escripts lesdits de Wase francs as tables et livres du dit lieu.

---

(1) Van Lokeren, *Chartes et documents de l'abbaye de St. Pierre,* II, bl. 325. — Zie hiervoren, bl. 285.

Item est aussi vray et espoir bien verifiet que les dits de Temseque sont habitant de Waze, comme beaucoup autres villaiges gisant au dit terroir, et en signe de verite il ont jusques a la dairaine guerre avec et comme tous les autres este frans au dit lieu et encore sont comme habitant de Wase a Anvers et a Malines, et paient journelment et ont paiet leur portion de toutes aides, transpors et subventions avec le dit pais de Wase et sont en toutes registres transpors escrips entre tous les villages et habitans de Wase frans en lordinaire, et est vray et comme aions espoir bien prouve que les senchiers des tonlienes de Ruplemonde, ne nul autres, ne scevent alleger aucun autre droit ou tittle de ne avoir droit fors seulement que Messire Adrien Vylain, jadis en son vivant, qui estoit tuteur dudit vilage de Temseque 4 ou 5 ans devant la dite guerre, pour ce que lesdits manans luy une fois adont refusoient une demande ou requeste de deniers, qui leurs demandoient et pour ce refus fist commandement a ung desdits sensiers alors du dit tonlieu de Ruplemonde, et spetialement ung appellez Geeraert Brisine, qui estait aussy son bailli et porteur de son livre, et fist arrester leurs nefs la passans et il scavoit quil venroient plaintyf devers luy, du quel ilz riens en savoient comme le dit Geraert fist encontre iceulx de Temseque comme dit est, devers luy venoient complaindre et par ce il nossoient plus refuser son dit requeste, et apres ce incontinent les dits cenciers cesserent de prendre tonlieu jusques a la darniere guerre, et despuis et pour le devant dite fractonnement et pour nul aultre cause il eulx fault encore journelement donner tonlieu, lequel title nest point assez soufissant pour eulx que journelement sans aucun contredit sont prest de paier avec le dit pais leur portion en toutes aydes de Mon dit seigneur de Bourgogne, prendre et anniheler la dite franchise et liberté du dit tonlieu.

XXXVI.

Opsomming der rechten en goederen welke de abdij te Temsche verkoopt in 1493 (2).

De groote van tguent dat mynheere dab[t] ende Relig van sinte pieters neffens ghendt zullen willen laten in Theemseke.

Eerst theerscip ende de prochie van Teemseke toebehoorende der

(2) Uit de Staatsarchieven te Gent. Abbaye de Saint Pierre; divers, n° 619, f° 108, 109, 110. — Zie hiervoren bl. 295.

kereken van over vi of vii^c jaer geamortiseert met alder justice hooge middele en nedere tol vond bastertgoet de boete van lx L. ende daer ondere, beste hoofden hoofden halve have dootcoop wandelcoop confiscacie tlyff te moghen gevene voor of naer tvonnisse eñ veel ende andere schoone rechten ende prerogativen.

Ende behoort te desen heerscepe zeker moudrente tot xlviii mudden monts gheheeten landschult uut elcken band lands een halster ende valt telcken sent Andries daghe de welcke gesestimeert is up iij L. par. tmudde loopt xii L. p. maken cxliiij L.

Item ende tot elck alster vanden zelven xlviij mudde monds heeft de voors̄ kerek x d. par. in penninckrenten ten zelven sent Andries daeghe maken xxiiii L. p.

Item noch up diversche plecken gheheeten de nyenlanden n̄r twtwysen vanden Rentboeck op elc bunder ii s. xi L. par.

Ende es te wetene dat zo wanneer dat men den grond drup tvoors mond ende Renten geassigneert staen verandert het zy by coope by versterften by mangelynge by conterpande of belastinge of anderssins zo heeft de kerck van elcken bunder daer de landschult up loopt vi s. ende vande nyenlande ij s.

Item up diversche hofsteden inde zelve prochie n̄r den wtwysen vanden Rentboecken in penninc Renten iiij L. xij S. ix D. p.

Item noch op diversche hofsteden ende diversche plecken tsamen xxv 1/2 cappoenen j vierendeel cappoens ende een hoen te iiii g. een cappoen ende te ij g. thoen. v L. v S.

Item iij penninc Renten die de voors̄ capoenen volgen. vij S. vi D.

Item noch op een stic lands naer den wtwysens vanden Rentenbouck.

Item een visscherie tusschen der heeltscheede ende den paddenbroeck geldende tsiaers iij L.

Item een meersch gheheeten den meulenbrouck verpacht lx L.

Item noch een half bunder landts tEygherloo. iiii L. iiij S.

Item iij vaten bien over de heelt van zes vaten bien die de bezitters van xvii bunderen landts gehouden zynde jaerlicx up te stellene en te houden staende mits dat zy quyte gaen van thienden de welcke iij vaten bien men extimerende mach. xxiiij S.

Item upten derthiendach een witte geschelde Roede.

Item vanden voors. principalen heerscepen van Theemseke zynde gehouden xxxii leenen daer off de drie zyn te vullen relieve ende de xxix ter bester vrome of ten vullen relieve de welcke mitsgaeders xxiiij leene hiernaer verclaert den heerlicken vervalle, compositien van boeten besten hoofden confiscatien ende andere emolumenten men wel extimeren mach int geheele up iiij L.

Ende boven dien zo zyn ant voorš goet ende heerlichede van theemsche geapplicqueert ende gereuniert de partien van leenen ende andere goederen naervolghende de welcke binnen corten jaeren herwaerts vercregen hebben geweest by de voorš kercke jeghen wylen Martin Vilain schiltknape te wetene eerst de place ende tcasteel van hercke mit allen zynen toebehoorten.

Item tnederhoff metten coreelhovene lande locheninge ende andere toebehoorten groot iiij bunderen of daer omtrent weert jaerlicx iiij L. p maken xlviii L.

Item een meersch groot v gemeten gheheeten de paddenbroeck gelegen in een sticxken tusschen den casteele ende den meulenbrouck weert tsiaers of dromtrent maken xxiiij L.

Item den meulenacker groot iiij gemeten weert jaerlicx xvi L.

Item noch een stic landts daer by groot ij gemete weert viij s. g. tjaers maken iiij L. xvj S.

Item den scudeackere groot iiij bunders weert ij L. viij S. g. maken xxviij L. xvj S.

Item byden voorseyden lande over de strate een ander sticke landts groot zes bunder weert iij L. xij S. maken xliij L. iiij S.

Item ij gemeten gheheeten de reghenbeke geestimmeert viij S. g. valent iiij L. xvj S. p.

Item upden westcoutere een stic lants gheheeten de Keersmakers groot iiij m. weert xvj S. g. tjaers maken ix L. xij S.

Item ij gemeten voor Franssoys Bossynck weert viij S. gr. maken iiij L. xvj S.

Item een vierendeel landts by Vliebeke weert iiij S. gr. xlviij S.

Item up een alf bundere gelegen achter de corenscnere te kerssavende vj S. gr. maken iij L. xij S.

Item op thuus te royeren iiij S. g. maken xlviij S.

Item up tveere een cleyne hofstede daer of gheen bate en comt alsnoch.

Item Bertel Gheylyne up zynen putte iij cappoenen tjaers xij S.

Item Wm Note up zyn putte iiij capoenen valent xvj S.

Item Pieter Arents zoo diemen heet vander Scoet over Symoen Zwoevelde up zekeren gront tsjaers vj capoenen xxiiij S.

Item Sinte Bastiaens gulde ter cause van heieren doelen xij S.

Item zes capoenen up thuus van Jan Doede te iiij g. den capoen xxiiij S.

Item upte huysen van Adriaen van Staverbeke ende Bertel Gheylynck v. capoenen valent xx S.

Item upte stede van Martin vande Velde ende der Weduwe Ympins iiij capoenen xvj S.

Item up Gillis vander Gauwen ende Jan Willaz eenen capoen ende vj D. parisis iiij S. vj D.

Item up Symon Haghelgans eenen capoen iiij S.

Item den put van Bertout Baten iiij capoenen xvj S.

Item up den put van Franssoys vande Walle ij capoenen xij S.

Item up Jan de Vos up tvliet ij capoenen viij S.

Item lxiij diensten vallende te Bamesse elcken dienst van vyff viertale evenen Theemsche mate ende van 1 gr. Vlaemsch ende es elcken dienst weert xx gr. maken v. L. v. S. g. valent lxiij L.

Item noch een ander leenkin groot ij spaden meersch gheleghen in een sticxkin inde oostbroucken te vj L. p. de spade maken xxx S. comt xviij L.

Item noch ij cleen leenkins oic vercregen jegens den voorseyden Joncheere Martin Vilain wylen gehouden vander keercken gelegen in drie partien te wetene een meersch opten oostcoutere geextimmeert up viij S. gr. Item daer by oostwaert, een stic landts comende aenden mueniccoutere groot ij vierendeel weert ix S. g. Item noch upden oostcoutere voor de olymuelne twee gemeten lants viij S. gr. comt te gader xxv S. gr. maken xv L.

Ende zyn alle de voorseyde leenen weder ghereuniert ande principale eerlichede zoo voorseyt es.

Item de voorseyde kercke heeft noch een leen in Theemsche geheeten de heerlichede van Steenbrugge gehouden vanden burchgrave van Ghend van zynen hove te Haesdonc ten welcken behoort alle Justicie hooge middele ende nedere de boete van lx L. ende daer ondere, tol vonden bastaerde goed stragiers goed etc., ende macht ende auctoriteyt tlyff te gevene voor vonnesse ende naer vonnesse etc. daer off de emolumenten getaxeert staen hier voren metten emolumenten vanden principalen heerlicheden.

Item in heeltwinninghen xxij S. g. maken xiij L. iiij S.

Ende van desen leene zyne gehouden xxiiij achterleenen daeraf de vervallen hier voren getaxeert staen.

Item noch behoort de keerck tveer oftde ponte van Theemsche twelcke weert es boven den x gr. tsjaers die de heere van Bornem daer op neempt iiij L. x S. g. maken liiij L.

Item de Scouteeterie van Oostbrouck gehouden in leene van den grave van Vlaenderen daer of de emolumenten begrepen zyn inde principale heerlichede.

Item de meerschen geheeten Broncklant liggende te Scouffelhende (1) in Baerseke groot xvj spaden of daer omtrent ende zyn uutgegeven te cheinse boven den laste van dyckaige te xij S. g. elcke spade maken ix L. xij S. xv L. iiij S.

Item den dyck van scouffelhenden metten visscherie daer toebehoorende xvj S. g. maken ix L. xij S.

Item van heeltwinningen van fyns groot acht gemeten weert jaerlicx xiiij S. g. maken viij L. viij S.

Item ij gemeten lands an Roegier Brysins iiij S. g. xlviij S.

Item noch ij ghemeten an Jan Martins iiij S. g. xlviij S.

Item up de voorseyde goedingen ende heerscepen zyn drie muelenen deene opden houvre ende ghelt jaerlicx xlviij L. dander te lande ende ghelt lx L. ende te derde te velde ende ghelt lxxij L. komt te gadere ij L.

Somme van alden incommene xiiij^c xxxiij L. x S. iij D. p. Vaelent cxix L. ix S. ij D. g. iij D. p.

Last. — Vuyten goede geconquesteert jegen Martin Vilain voor een jaerghetyde xvi g.

Proffyt. — Daer zyn calaengen xxxvi sunds doet myn vrouwe van Florence zeicht dat zoe quytsceldinghe daer of heeft daeroff de kercke nyet en weet (2).

---

(1) Lees : Scousselhende.

(2) Daar is eene som te betalen voortkomende van zes-en-dertig boeten, ten zij dat Mevrouw van Florence zegt dat zij er kwijtschelding van heeft. Daar heeft de kerk geene kennis van.

Item up de voorseyde heerlichede plach te stane een olymuele de welcke gaff jaerlicx voor tconsent vanden winde iiij capoenen ende ij stoop olyen.

XXXVII.

Aartshertog Philip machtigt Roeland Lefevre om eene belasting te heffen op de bieren en wijnen te Temsche (1).

« Philippe, par la grace de Dieu, archiduc d'Austriche etc. A tous ceulx qui ces présentes lettres verront, salut. Receu avons l'umble supplicacion de notre amé et léal conseillier et trésorier de noz domeine et finances Roland Le Fevre, seigneur de Thamise, contenant, comme les manans et habitans de sa terre dudit Thamise, scituées en notre pays de Flandres, lui aient en recongnoissance de plusieurs plaisirs et avantaiges qu'il leur a faiz, tant en la reédificacion de leurs maisons qui depuis deux ans ença ont esté brulées par feu de meschief, comme pour sa bien venue à la ditte terre, accordé lever pour lui et ses successeurs seigneurs du dit Thamise ung patart de deux gros sur chacun tonneau de cervoise, brassée audit lieu, six solz du pris sur chacune hame de vin de Riu et.... solz dudit pris sur chacune hame d'autres vins, qui aussi seront dispensez en ladite terre, qui pourra monter chacun an environ six vings livres du pris de quarante gros de notre monnoye de Flandres la livre, ce que lesdits de Thamise ne pourroient faire ne le dit suppliant lever d'eulx sans nos lettrez d'octroy et consentement si comme il dit, en nous suppliant tres humblement que eu regard aux services par luy à nous faiz et qu'il fait encoires journellement luy vouloir accorder icelles noz lettres, pour ce est-il que nous, ce qui dit est considéré au dit seigneur de Thamise suppliant, inclinans favorablement à sa dite suplication et requeste avons ou cas dessus dit, pour nous, nos hoirs et successeurs contes et contesses de Flandres, octroyé, consenty et accordé, octroyons, consentons et accordons de grace especial par ces présentes que doresenavant icelluy seigneur de Thamise, ses hoirs et successeurs seigneurs et dames de la dite terre de Thamise, pourront prendre, cueillier et lever ou par leurs commis à ce faire cueillier et lever en la dite terre de Thamise, à leur proffit, le dessusdit impost à lui accordé ou à accorder par lesdits subgets de Thamise, assavoir

(1) Uit het archief van het Noorder-departement te Rijsel; gedrukt door de heeren De Potter en Broeckaert. *Temsche*, bl. 53. — Zie hiervoren bl. 297.

sur chacun tonneau de cervoise estrangé qui sera disposé au dit Thamise ung patart de deux gros de notre monnoye de Flandres, sur chacun tonneau de cervoise, qui sera brassée et dispensé audit lieu ung gros, sur chacun hame de vin de Rin, qui semblablement y sera dispensée, six patars, et sur chacune hame d'autres vins qui aussi y sera dispensée quatre patars dudit pris, sans que nous, noz hoirs ou successeurs contes et contesses de Flandres aions ou prendons ne puissons faire prendre ou lesser ou temps avenir ou dit impost aucune chose à notre prouffit, pourveu toutesvoyes que a ce se consentent la pluspart de ceulx, qui en pareil cas ont acoustumé baillier leur consentement et que le dit suppliant et ses dits successeurs et ayans cause seront tenuz chacun an employer la moitié des deniers qui viendront du dit impost en la rediffication et refection de l'église dudit Thamise tant et jusques à ce que icelle église sera parfaicte. Sy donnons en mandement etc. Donné en notre ville de Bruxelles le XVIIIe jour de Novembre, l'an de grace mil IIIIc IIIIxxXVIII.

XXXVIII.

Aartshertog Philip ontslaat de Temschenaren van den tol te Rupelmonde (1).

Philippe par la grace de Dieu archiducq d'austrice ... comte de flandres .... A tous ceux qui ces presentes lettres verront salut de la part de nostre ame et feal conseiller et tresorier de nos domaines et ffinances Roeland le fevre seigneur de Thamise ensemble des eschevins et manans dudit Thamise scitué en nostre pays de flandres nous a esté exposé comme de toute ancienneté ceux de nostre pays de Waes soyent par privilege a eux octroyé par nos predecesseurs, que Dieu absolve francs et exempts de payer aucun droicts en nostre tonlieu de Rupelmonde auquel pays de Waes lesdits de Thamise sont scituez contribuans en nos Aydes par transport aveq eux et ont aussy tousjours jouy dudit privilege et este francs dudit droit sans iamais en avoir payé aucune chose fors environ a cincquante ans que un nommé messe Adriaen Vilain lors advoé dudit Thamise fit reqte ausdit Habitans de certaine somme de deniers en gratuit laquelle ils luy reffuserent pourquoy par un despit il fit prendre a fferme ledit ton-

(1) Naar eene kopie berustende in het Gemeentearchief te Temsche. — Zie hiervoren bl. 300.

lieu de Rupelmonde qui ne valoit alors que environ la somme de huict cent livres parisis et constraindit pour un temps de trois mois environ lesdits pauvres habitans dudit Thamise supplts a payer tonlieu, soubz ombre de quoy les ffermiers dudit tonlieu qui depuis ont estez ont attraict de pieca lesdit de Thamise, en cause pardevant les gens de nostre conseil en flandres et depuis en nostre grand conseil auquel cy avant a este procedé pendant que nostredit tresorier gnal at este empesché pour noz affaires en nostre pays d'hollande que lesdits habitans suppliants ont este condamné a payer le droict dudit tonlieu, au moyen de quoy plusieurs marouniers et autres qui se estoient retirez esperant y gaigner leur vie a menner par navire les bleds et autres choses dudit pays de Waes au marche en nostre ville d'Anvers et ailleurs, et voyant qu'ils seront constraintz doresnavant aborder audit tonlieu de Rupelmonde et payer pour chacun batteau deux patars ou environ et que souvent pour ledit empeschement d'aborder ils perdront leur marée et par consequent l'heure du marché se sont retiré dudit lieu de Thamise de my quart lieue hors de laditte terre en la seigneurie du seigneur de Robaix qui a sa justice aveeq ceux de Waes ou ils vont francqs sans estre arrestéz audit tonlieu qui ne tourne pas seulement au grand prejudice interests et domaige desdits supplts mais aussy a la diminution de nostre portion d'ayde illecq qui est accoustume de monter a chacqun an a trois ou quattre cens livres de quarante gros ou environ, si par nous n'est sur ce pourveu et que laditte franchise de tonlieu audit Rupelmonde leur soit de nouvel octroyee comme ils disent, dont ils nous ont tres humblement supplié et requis. scavoir ffaisons que nous les choses dessusdictes considerees et sur icelles eu l'advis de nos Amez et ffeaux les gens de nostre chambre de conseil en fflandres audit Rollant le fevre seigneur de Thamise ensemble aux eschevins mannans et habitans dudit Thamise supplts et pour consideration des bons et loyaux services que ledit seigneur de Thamise nous a par cy devant faicts, et fait encor pour chacun jour et affin qu'il soit plus enclin et astraint y continuer au temps avenir, avons par nous noz hoirs et successeurs, comtes et comtesses de flandres octroyé, consenty et accordé, octroyons consentons et accordons de grace especial par ces presentes qu'ils et tous les autres mannans et habitans de laditte seigneurie de Thamise et leurs successeurs seront doresnavant ffrancs et exempts de payer aucun droit de tonlieu audit Rupelmonde a cause de leurs Batteaux ny aussy des marchandises a eux appartenantes qu'ils meneront en iceux, et avons pour les causes dessusdittes pour nous nos hoirs de laditte terre et

seigneurie de Thamise et leurs successeurs exemptez et exemptons par cesdittes presentes dudit droict de tonlieu de Rupelmonde tout aussy qu'ils ont este par cydevant et avant l'empeschement a eux en a mis les proces jutentez et sentences sur ce rendues comme dit est, moyennant et parmy ce que ledit Seigneur de Thamise et ceux de laditte seigneurie de Thamise seront tenuz de assigner en rente heritable et perpetuelle et sans rachapt sur laditte seigneurie au proffit de nous nos hoirs et ayans causes, comtes et comtesses de fflandres la somme de trente six livres parisis du pris vingt gros de nostre monnoye de fflandres dont lesdits seigneur de Thamise, mannans et habitans dudit lieu seront tenu bailler leurs lettres obligatoires par eux et leurs successeurs seigneurs ou dames, mannans et habitans dudit Thamise et icelles envoyer en nostre chambre de comptes a lille et estre mise en nostre tresorie des chartres audit lille pour icelle rente estre jointe et unie a nostre domaine pour de la en avant en estre ffait recepte compte et relicqua avecq les aultres partyës de nostredit domaine de flandres par nostre recepveur gnal de flandres present et avenir ou aultre qu'il appartiendra, sy donnons en mandement a nostre tres cher et feal chevalier et chancellier le seigneur de Maigny et a noz Amez et feaux les gens de nostre grand conseil, president et gens de nostre dit chambre de conseil en fflandres aux president et gens de nosdits comptes a lille, a nostredit recepveur general de fflandres tollenairs dudit Rupelmonde, et a tous nos aultres justiciers officiers et subiects presens et avenir que ces presentes pourra toucher et regarder leurs lieutenans et a chacun d'eux en droit soy et sy comme a luy il appartiendrat qu'ils facent, souffrent et laissent ledit seigneur de Thamise, ensemble lesdits eschevins mannans successeurs de nosdittes grace octroy, affranchissement exemption et de tout le contenu en cesdittes presentes soubz la condition dessusditte atousjours plainement et paisiblement jouir et user sans leur faire mettre ou donner ne souffrir estre ffait mis ou donné ores ne en temps avenir aucun disturbier ou empeschement au contraire car ainsy nous plaist il nonobstant l'ordonnance par nous faite au mois de mai l'an iiij^{xx}xv sur la restrinction des charges de nostre domaine et tout le contenu en laditte ordonnance en tant qu'il puisse estre au contraire ou prejudicier au contenu en ces dittes presentes dont ensemble des peines et astrictions contenues en icelle ordonnance, avons releve et relevons de grace especial par cesdittes presentes ledit seigneur de Thamise, mannans et habitans en icelle suppliants lesdits de nos comptes et tous autres officiers qui ce regardera, non obstant aussy quelconques autres or-

donnances restrictions mandemens ou deffences ace contraires en tesmoin de ce avons fait mettre nostre seel aces presentes donné en nostre ville de Bruxelles le 17 jour de decembre l'an de grace mil quattre cent quattrevingt dixhuict plus bas sur le replis a coste droit estoit escrit par monseigneur l'archiducq estoit signe Roman....

XXXIX.

Verscheidene inwoners van Temsche verklaren, voor notaris en getuigen, Roeland Lefevre en zijne erfgenamen zekere belasting op de bieren en wijnen te zullen betalen (1).

In nomine Domini, amen. Bij desen jeghewoordighen openbaren instrumente yeghenliken zij openbaer ende bekent, dat int jaer ons Heeren duust vier hondert neghen en tneghentich, den XIIII^en dach van april, naer Paesschen, voor mij notaris ende ghetughen onder ghenoemt, compareerden in propren persoonen met hueren goeden vrijen willen, sonder eenich bedwanc, eerbaren wijsen ende discreten Franchois Thoen, Pieter Brijs, Pieter Berthof, Jacop de Nayere, Gheert Roolands, Joos Doye, filius Mathijs, Jan Vinck, Cornelis van de Veere, Lauwer Manselaer, mannen van leene, Jan van den Gouwe, Joos Brismt, Thomas van den Eechonte, Jacop Thoen, Pieter Philippe, Joos Piereman en Adrien Couwe, alias Martins, schepenen, Jan Vraed, d'oude, Johans Cappe, Thomas Gheiline, Jacop Gheilinc, Adrien Bontax, Gilles van Wouwe, Jan van Gortebeke, Jan van Luke, Henric de Messemaker, Pieter Adriaenszone, alias Philips Seeppers, Jacop van de Velde, Jan van den Damme, Jan de Grove, Ambrosius ende Joos Durinc, Jan Vraet de Jonghe, Adriaen Volkeric, Michiel Dulart, Gilles van Lake, Simon ende Joos Doye, Matheus Rogman, Pieter van Walevelde, Daneel Dries, Franchois Brijs, Jan Thoen, Willam Manselare, Sanders van Ackere, Jan de Block, Jan Keppins filius Gilles, Jan de Smet, Jan Beytart, Gillis Beytart, Gillis Mast, Joris de Droghe, Willem Maes, Gillis Mersman, alias Lames, Franchois Mersman alias Laemes, Jan Sommete, Jan van Myeghem, filius Jan, Claeis van Myeghem filius Jans, Jan van Myeghem, filius Theens, Jan van Myeghem, alias Tys, Gillis van Myeghem, filius Jans, Jan van den Abeele, filius Pieter, Jan van Polfliet filius Jan, Jan Caes, Gilles Bouwins, meestre Adriaen Joos, Jan van Lake, Mathijs de Borst, Lauwer van Lare,

(1) Zie De Potter en Broeckaert, bl. 55. Zij hebben het stuk gevonden in de archieven van Rijsel. — Zie hiervoren, bl. 302.

Jacop de Muelnaere, Pieter van Eycke, Govaert Wouters, Jan Vilain, over hemlieden ende alle d'andre ghemeene inwoonende van de prochie ende heerlichede van Temsche. Ute dien dat Roland Le Fevre, heere van de voorscreve heerlichede van Themsche, van Heemstede, van Liesvelt, burchgrave van Haerlebeke, raed ons alderghenadichsten heeren den eertshertoghe van Oostrijck, hertoghe van Bourgoinjen, grave van Vlaendren ende tresorier van zijnen demeynen ende financien, hemlieden den ghemeenen insetenen ende inwonende van der selver prochie ende heerlichede vele ende diversche groote diensten ghedaen heeft tot zijnen grooten ende zwaren costen, also wel int opbrenghen van de kerken, van den hoofden bij hem ghedaen maken te zinen coste int Scelde ende oic in de ghebruuckenisse van de vrijhede vau den tolle van Ruplemonde bij hem vercreghen ten behonf van de voorscreve inwoonende van onsen voornoemden alderghenadichsten heere, naer de sentencie ghegheven in prejudicien van de voorscreve inwonende, daerbij zij gheecondempneert gheweest hebhen in den grooten raed ende onvrij wesen souden in den voorscreven tol, ende oic ghecondempneert waren in alle de costen ende achterstellen van den voorscreven processe, bedraghende de voorscreve costen ende achterstellen meer dan hondert vichtich ponden grooten, mitsgaders in een fol appel, die de voorscreve heeren van Themsche tsijnen laste al ghenomen ende de voorscreve prochie daer af ontlast heift; oic dat de voorscreve heere van Temsche deselve prochie ende heerlichede ontlast heeft jeghens eenen Willem van der Lijsen te Mechelen van vijftien scilden sjaers ervelicke rente, daer de voorscreve prochie in verbonden stond; oic dat hij de voorscreve prochie quytscheldinghe ghedaen heeft van de somme van omtrent neghen ponden groten, die zij sculdich waren ter cause van den peyse van Tours (1), omme welke diensten wille ende andre, bij hem ghedaen de voorscreve prochie ende heerlichede, die te lanc waren te verhalen, oic mede omme zijnen welcomme an de voorscreve heerlichede, ende oic omme de diensten, die hij der voorscreve prochie ende inwonende in toecommende tijde noch sal mueghen doen, omme die te bekennen ende hem hem daer af eensdeels te recompenseren, hebben de voorscreve mannen, scepenen ende inwonende van der zelver prochie ende heerlichede over hemlieder ende allen den ghemeenen insetenen, die daer meestdeel present ende

---

(1) Vrede gemaakt tusschen Maximiliaan en de Vlamingen in 1489. — Zie hiervoren bl. 295 en bl. 297.

voor ooghen waren, hueren hoirs ende naercommers, naer diversche vergaderinghen bij hemlieden daer up gheadt met allen den ghemeenen insetenen, armen ende rijcken, eendrachtelic omme de redenen ende diensten voirscreven, niet bij crachte, vreese, verdolinghe, bedrochte oft eenighe ander travesche mesleedinghe daer toe verleedt of mesleedt, of yet bedroghen te zijne zo zij seyden, maer ghewillichlic ende uyt haerlieden ende elken van haerlieden seker wetene ende bij voorsienighen proposte voor hemlieden al te zamen ende den ghemeenen insetenen, hueren hoirs ende naercommers, hebben bij goeder trouwen den voorscreven Roland le Fevre, zijnen hoirs ende naercommers heeren ende vrouwen van de voorscreve heerlichede van Temsche, gheoctroyeert ende gheconsenteert up hemlieden, hunne hoirs ende naercommers, eenwelick ende ervelic van nu voort an ghedurende ende sonder lossen, te heffen ofte doen heffen bij manieren van grute of assijze, up elke hame rijnschen wijns ende andre langhe wijnen, die binnen der voorscreve prochie ende heerlichede ghetapt ende ghesleten sullen worden, twalf scellinghen parisis. Item op elke hame corte wijnen acht scellinghen parisis. Item up elke tonne biers, die binnen de voorscreve prochie ende heerlichede ghebrouwen sal worden, tzij dat binnen of buuten de voorscreve prochie ghesleten of ghevoert wert, eenen grooten vlaemsch. Item up elke tonne vremd biers buten der voorscreve prochie ghebrouwen ende dat binnen der selver prochie ende heerlichede gesleten zal worden, als Goutsche keyte, Oomburghen ende andre vremden bieren, hoedanigh dat zij zijn, twee grooten vlaems ende twintich penninghen parisis van den handsticke; hebben oic gheconsenteert dat de voorscreve heere of vrouwe van Temsche tselve recht van assijze sal mueghen heffen of doen heffen ende ontfanghen bij haren ghecommiteerden, te wetene trecht van den wijnen, van denghenen die dezelve wijnen inlegghen sullen ende eer men die te tappe sal mueghen stellen. Item een grooten up elke tonne inbrouwen biers van den brouwere als hijt ghebrouwen sal hebben eer hij tselve bier sal mueghen vercoopen of verthieren, ende van den vremden biere, als hollandsche keyte ende andre vremde bieren, van den ghenen diet coopen sullen eer zij tselve bier kelderen of tappen mueghen of van de upslaghers. Ende omme dat de voorscreve heere van Themsche zijn recht daer in bat sal mueghen bewaeren, so es hem oic gheconsenteert bij den voorscreven insetenen dat hij zijnen baillin of ghecommitteerde met twee mannen van leene of twee scepenen sal telken alst hem ghelieven sal, mueghen gaen ende onderzoecken den inlegghers van den wijnen, den brouwers, tappers of inlegghers

van den voorscreven biere om zijn recht voorscreven tonderzoncken, also wel bij daghe als bij nachte, tzij bij huerlieden eedt of andersints, ende indien hij zijnen voorscreven baillin of gheconmitteerde eenich faulte of ghebrec daerinne vondt, dat hem eenich van zinen voorscreven rechte van assijze onthouden of verzweghen waren, dat sal wesen up de verbuerte van den wijne ende biere, dat zij verzweghen zullen hebben, ende drie ponden parisis van boete van elker hame wijns ende tonne biers, zo diewille als dat bevonden sal worden; ende hebben oic belooft ende beloven de voorscreve mannen, scepenen ende inwonende over hemlieden ende huere naercommelinghen jaerlics te betalene mijnen voorscreven gheduchten heere den eersthertoghe grave van Vlaendren etc. de somme van drie ponden grooten tsjaers eeuwelicke ghedurende hem toegheleyt, eensdeels omme te vrijhen van den voorscreven tolle van Replemonde, ende gheloven bij desen den voorscreven heere van Temsche, zijnen hoirs ende naercommers daeroeft te quytene zo langhe als de voorscreve rente van III l. grooten tsjaers loop hebben zal, hemlieden en huerlieder nacommers ende alle huerlieder goedinghen te desen jeghens den voorscreven heere van Temsche voor hem ende eeuwelicke zinen hoirs ende naercommers, heeren van Temsche, wettelicke stipuleerende ende oic op heerlicke ende reelle executie ypothequieren ende verbinden ende bij den inhouden van desen jeghenwoordigh openbaren instrumente ypothequeeren ende eeuwelijcke verbinden, submitterende ende onderstellende hemlieden ende huerlieder naercommers ten bedwanghe ende constrainete van heerlicke execucie tvoorscreven recht van assise te halen, mitsgaders alle broken op de inbrekers van betalinghe alsomme ghewoonlic is texecuteren ons ghenadichs heeren grave van Vlaendren demeynen ende penninghen, renunchierende als tot tguent dat voorscreven es alle de selve inwoenende voor hemlieden ende hueren naercommers alle ignorancien des daeds van crachte, vreese, dolinghe, bedrochte, fraulde des dincx, alzo niet ghedaen noch ghesciet anders ghescreven dan gheseit ende in contrarie int fait ghescien der condicien onbehoirelicke ende sonder cause of uyt onbehoirlicke causen, privilegien van maercten, ghewoenten ende costumen van plaetsen ende landen, allen previlegen ende kueren vercreghen ende te vercrighen, allen exceptien makende acte, in bejeghenthede van rechte ende dade, ende sonderlinghe den rechte dat zeeght dat generale renunciacie niet en dooch ten zij datter speciale voren gae. Ende ter meerder versekerthede van al dat voorscreven es teenwighe toecomende tijden te ghedurene de selve mannen scepenen ende inwoenende van der zelver prochie ende

heerlichede voor hemlieden ende hunne naercommers hebben ghecon-stitueert, ghestelt, ghemacht, ghenoemt ende solempnelic gheordinneert ende bij desen constitueren ende stellen huerlieder generaliteyt de eer-weerdighe mannen meester Inghelbert Franchois, advocat, ende meester Jan Joly, procureur in den grooten raed, Jacob de Bud, Jan du Ponchel, procureurs in den raed van Vlaendren ende eenighelic bij-zondere omme uter name van hemlieden allen ende huerlieden naer-commers voor onsen voorscreven gheduchten heere den erdshertoghe graeve van Vlaendren, zijnen edelen ende grooten rade ende voor den heeren van zijnen rade in Vlaendren, ende elders, waert nood zij, in rechte ende buten rechte te verkennene ende te vernieuwene dit jeghenwoordich verband naer t'inhouden van desen jeghenwoordeghen instrumente; belovende oic de selve mannen, scepenen ende inwonende in goeder trouwen voor hemlieden ende hueren naercommers mij open-baer notaris hier onder ghescreven als openbaer ende ghemeen per-sonne, wettelicke stipuleerden namaels aengaen zal menghen goed, vast ende eenwich ghestadich al tguent ende wat bij haerlieder voorscreven procureurs of den eenen van hemlieden int guent dat voorscreven es, ghedaen oft oic ghepronnuchiert sal wesen op de expresse hypotheke ende verband van huerlieder ende van elcx goeden, ende up allen renunchiacien van rechte ende dade te desen noodsalicke; van allen welken dinghen de voorscreven heere van Themsche begheerde ende de voorschreven mannen scepenen ende inwonende consenteerden hem ghemaect te hebbene dit jeghenwoordighe instrument. Dit was aldus ghedaen te Themsche voor scepenhuus op de hoochpoort aldaer ten daghe ende jare als boven in presencien van mij notaris onderghenoemt, ten bijzijne van meester Joos van Mengherfruyt, ruddere, bailliu van Waes, meester Henric Aelbout, prestre notaris wonende te Hairlebeke, Jan de Bueele, sgraven man, Gilles van Berchem, scepenen in Baer-zele, als orconden ende ghetughen daer toe geroupen ende ghebeden. Aldus onderghescreven : Et ego Johannes de Wonda, presbiter Tor-nacensis diocesis et sacra imperiali auctoritate notarius publicus, quia premisse donationi, permissioni consensium obligacioni ac procuratorum constitutioni ac omnibus aliis premisses dum ut supra fierent et age-rentur una cum prefatis testibus presens interfui eaque omnia et singula sic facta vidi et audivi, ideo hoc presens instrumentum manu alterius, me in aliis occupato, fideliter scriptum signo et nomine meis solitis et consuetis signavi atque subscripsi in fidem et testimonium omnium predictorum rogatus et requisitus, sic signatum Johannes de Wonda.

XL (XLIII).

De vikaris-generaal van den bisschop van Doornijk doet den oorsprong kennen van het klooster der Dominikanersen te Temsche en stelt de zusters onder het gezag van den bisschop (1).

Universis et singulis præsentes Litteras inspecturis, Petrus Cotrel, Presbyter, in Legibus Licentiatus, Canonicus et Archidiaconus, Brugensis in Ecclesia Tornacensi, Vicarius generalis in spiritualibus et temporalibus Reverendissimi in Christo Patris et Domini D. Ludovici Dei et Apostolicæ Sedis gratiâ Episcopi Tornacensis, à fuis Civitate et Diœcesi absentis, salutem in Domino sempiternam.

Et si ex commissâ nobis curâ regiminis, piis hujus Diœcesis supplicantium votis gratiosè annuere, eaque favoribus teneamur prosequi oportunis; illis tamen maxime annuendum nobis visum est, quæ ex fervore et zelo devotionis procedunt, ceduntque ad Religionis augmentum, felicem quoque, prosperum ac tranquillum statum et conservationem personarum, quæ sub Religionis jugo Altissimo famulari peroptant.

Sane exhibita nobis pro parte devotarum nostrarum Priorissæ et Conventûs Domûs Sororum tertii Ordinis sancti Dominici, de Pœnitentia vulgo nominatæ, loci de Thamisia, Diœcesis antedictæ, petitio continebat;

Quod ipsis cum eorum Patre Magistro atque Directore, nomine Fratre Hermanno Rodulphi, de Aemsteldamme, Presbytero Religioso prædicti Ordinis Sancti Dominici, dudum, de anno scilicet Domini Domini 1507, à Conventu de Worchem partium Hollandiæ, Diœcesis Trajectensis, Auctoritate et licentiâ Commissariorum Magistri et Capituli generalium Ordinis illius dimembratis, instante quondam Domino Rolando le Febure Milite, dum viveret temporali Domino loci antedicti de Tamisia, locum eundem tunc accesserunt, ut ibidem de quodam Hospitali, ubi pauperes peregrini recipi solebant, quod tunc penè desolatum et inhabitatum asserebatur, Monasterium Monialium prædicti Ordinis instituerunt et erigerent; eidem inchoando Monasterio, unà cum suo Magistro et Directore, Fratre scilicet Hermanno antedicto, per dictos Commissarios Magistrum et Capitulum generale incorporatæ.

Pro quo novello Monasterio inchoando, primâ fronte Reverendum in

---

(1) Miræus, *Opera diplomatica*, IV, bl. 452. — Zie hiervoren bl. 308. — Het stuk staat ook aangeduid door nummer XLIII.

Christo Patrem et Dominum quondam, Dominum Karolum, tunc Tornacensem Episcopum, prædicti Reverendi in Christo Patris Domini Ludovici immediatum Prædecessorem, ut petitionibus suis annueret, accesserunt; qui eis gratiosè receptis, suæ Commissionis Litteras, ad Reverendum Dominum Balduinum Episcopum Sareptanum, et Magistrum Nicolaum Breydel, tunc Officialem Tornacensem Brugis residentem, qui de veritate petitorum se informarent referrentque, decrevit et concessit.

Factâ autem deinde informatione hujusmodi, per Dominos Commissarios antedictos, cum Exponentes prædictæ non possent tunc aut scirent (sicut eadem Supplicatio innuebat) gratiosè convenire cum Reverendo Patre Domino Abbate Monasterii sancti Petri juxta Gandavum Ordinis sancti Benedicti Diœcesis Tornacensis antedictæ, Patrono, ac Curatis præfati loci de Thamisia, super Jure Patronatûs et Parochialibus loci memorati, quorum plurimum intererat, pro conservandis Juribus antedictus consentire in Erectione antedictâ;

Prædictus quondam Dominus Rolandus, loci illius temporalis Dominus, ut præmittitur, qui multum anhelabat prædictum Monasterium fundari, erigi atque dotari, sic effecit importunis precibus et favoribus Magnatum, quod prædictæ Exponentes cum eorum Patre, sub certis modis, formis, conditionibus, atque dotationibus secum et cum sua uxore initis habitis et pactis, ibidem de facto introductæ fuerunt; et locus cum Ecclesia in formam Monasterii erectus, benedictus et consecratus (clam tamen atque secretè, insciis et non consentientibus loci Diœcesano, Patrono, et Curatis memoratis).

Vixeruntque eædem Supplicantes eo in loco, sub habitu et Regula antedictis, Directore seu Patre et Confessore memorato, à prædicto anno M. D. VII. usque ad mensem Novembris anni M. D. XVIII. novissime effluxi, pacificè, religiosè, et sine aliquorum molestia, donec circiter idem tempus ipsi Domini Rolandus et sua uxor, sicut Altissimo placuit, mortem obiissent.

Illis itaque vitâ functis, ratione Superioritatis in eadem Domo per Fratres Predicatores Oppidi Antverpiensis Cameracensis Diœcesis, prætensæ, renitentibus et contradicentibus eidem prætensæ Superioritati Supplicantibus et earum Confessore antedictis; ortum est dissidium inter Supplicantes et ipsos Fratres Predicatores Antverpienses, quo (causantibus et suggerentibus Fratribus antedictis) effectum est, quod Pater Provincialis prædictorum Predicatorum Inferioris Provinciæ Germaniæ, quodam die, circa mensem memoratum, in Capitulo prædictarum Supplicantium personaliter comparens, eas, ac totum Conventum cum illius personis à sua obedientia et cura totaliter et omnino abscidit, eas deso-

latas, et omni solamine, tam spiritualium quam temporalium destitutas, relinquens.

Unde prædictæ Exponentes (sicuti eadem Supplicatio subjungebat) plurimùm confectæ mœrore atque tristitiâ, præsertim quia non haberent qui eis spiritualia Sacramenta, videlicet Ecclesiæ necessaria, administraret.

Ad sinum prædicti Reverendiss. in Christo Patris recurrerunt; petentes atque humiliter supplicantes, (viso quod sub perpetua ejus obebientia et subjectione omnimoda in eodem Monasterio Altissimo famulari desiderabant et se devovebant) dignaretur eas sub sua Jurisdictione et obedientia suscipere, atque in Domo eadem cum suo Patre Confessore permanere, per ipsum quoque Reverendiss. in Christo Patrem et Successores vel Deputandos ab eis, visitari, corrigi; et ut (si opus effet) reformari possent, consentire et annuere.

Super quo placuit eidem Reverendiss. in Christo Patri, per modum provisionis eis ordinare Patrem et Visitatorem Decanum Christianitatis Wasiæ; qui de eis curam gereret, aut per alium ab eo substituendum geri faceret, sicut hactenus laudabiliter fecit; donec consensum et pactum cum præfatis Dominis Patrono et Curatis, super suis Jure Patronatûs et parochialibus, obtinuissent.

Cum autem (sicut in eadem Supplica cavetur) prædictæ Supplicantes ejusmodi consensum et pactum jam obtinuerunt; prout per tenorem Litterarum super hoc confectarum, hic inferius insertarum, latiùs potest apparêre; nec in præsenti negotio de alterius jure, nisi solius Diœcesani, ad quem spectat principaliter consentire Erectioni Monasteriorum in sua Diœcesi, quæ aliàs fieri non possent, et ubi erecta effent in sua Diœcesi, etiam exempta, maximè post abscissionem Patrum Provincialium recipere et reassumere;

Supplicant humiliter prædictæ Exponentes, quatenus Erectionem prædicti Monasterii, ex consensu et pactionibus prædictis habitis cum Dominis Patrono, Curatis, quondam Domino Rolando et ejus uxore, (prout in inde confectis Litteris continetur) affirmare et approbare, et eis de novo nostrum consensum et auctoritatem interponere; dictum Monasterium Supplicantium, et earum Patrem Confessorem Magistrum et Directorem, in prædicti Reverendi in Christo Patris et Successorum suorum Tornacensium Episcoporum protectionem, obedientiam et omnimodam jurisdictionem suscipere; eisque permittere quod sub habitu et Regula Tertii Ordinis sancti Dominici, et de Pœnitentia nuncupati; ac Privilegiis Ordinis, præmissis non derogantibus, illic vitam gerant generalem, sub cura dicti Patris, et post eum, ac quoties opus fuerit,

novum eligere de Ordine aliquo approbato, qui eis Sacramenta administraret Ecclesiastica, et curam gerat in spiritualibus et temporalibus Domûs ante dictæ.

Quem, postquam electus fuerit, prædicto Reverendo in Christo Patri, aut suis Successoribus, vel Vicario eorundem præsentare, et ab eis Litteras de cura animarum, et regimen in spiritualibus et temporalibus impetrare,

Ac quod singulis annis per dictum Reverendum in Christo Patrem, suosque Successores Episcopos Tornacenses, Nos, ac eorundem Successorum pro tempore Vicarium generalem, seu Decanum Christianitatis loci pro tempore existentem, vel alium per dictum Reverendum in Christo Patrem et Successores antedictos deputandum, et aliàs quoties opus feurit, visitari, corrigi, puniri, in capite et in membris reformari possint, teneantur, et debeant, concedere et indulgere dignaremur atque vellemus.

Notum igitur facimus, quod Nos præmissis attentis, et maximè consensu et pacto habitis cum præfatis Reverendo Patre Domino Abbate Monasterii sancti Petri juxta Gandavum, Patrono, et Curatis de Thamisia hic sub-insertis, et quod opus admodum pium peragere intendimus, dum pauperes mulierculas sub Religionis et caritatis vinculo Deo militantes benevolo favore tenemus et confovemus; Erectionem, Fundationem, et Dotationem dicti Monasterii Sororum, seu Monialium Tertii Ordinis sancti Dominici, de Pœnitentia nominatas, in prædicto loco de Thamisia, pro ut supra dicitur, ex consensu, pacto, ac sub modis, et conditionibus, initis, habitis et pactis, cum prædictis Dominis Patrono, Curatis, quondam Rolando le Febure et ejus uxore, quantum cum Deo et de jure possumus et debemus, vice et auctoritate dicti Reverendi in Christo Patris, laudamus, confirmamus, ratificamus, et approbamus, eisdemque nostrum præbuimus et præbemus consensum, et consentimus.

Nec non ipsum Monasterium, Sorores, et earum Patrem Confessorem et Directorem, præsentes et qui pro tempore fuerint, in prædicti Reverendi in Christo Patris, Successorum suorum Tornacensium Episcoporum, ac nostrâ protectione obedientia jurisdictione suscipimus, ac eis, quæ sub habitu et Regula tertii Ordinis sancti Dominici, de Pœnitentia nuncupati, ut prædicitur, ac Privilegiis Ordinis præmissis non derogantibus, sub curâ et solicitudine dicti Fratris Hermanni, tamquam eorum Prioris et directoris in spiritualibus et temporalibus, vitam illic gerant regularem;

Et quod post eum, vel quoties opus et necesse fuerit, assistent eis

Decani Christianitatis Wasiæ, vice dicti Reverendi in Christo Patris, novum Patrem de Ordine aliquo approbato, qui Sacramenta eis administret Ecclesiastica, et spiritualium et temporalium curam gerat Domûs antedictæ, eligere;

Quem quidem Patrem Directorem Magistrum et Confessorem, cum electus fuerit, præfato Reverendo in Christo Patri, suis Successoribus, aut Vicariis eorundem pro tempore existentibus, præsentare tenebuntur; et ab eis Litteras Curæ animarum regiminisque et administrationis in spiritualibus et temporalibus impetrare;

Ac quod singulis annis per dictum Reverendum in Christo Patrem suosque Successores Episcopos Tornacenses, Nos, ac eorundem Successorum Vicarium generalem seu Decanum Christianitatis loci pro tempore existentem, vel alium à dicto Reverendo in Christo Patre vel suis Successoribus deputandum, et aliàs quoties opus feurit, visitari, corripi, puniri, et in capite et membris reformari poterunt ac possint et valeant, similibus vice et Auctoritate concedimus, permittimus pariter et indulgemus per præsentes; omnimodis Auctoritate Jurisdictione et obedientiâ in dicto Monasterio Domo seu Conventu, prædicto Reverendo in Christo Patri seu ejus Successoribus perpetuò reservatis, Jureque dicti Reverendi in Christo Patris alias in omnibus semper salvo.

Datum Tornaci, sub Sigillo Vicariatûs Reverendissimi in Christo Patris, anno Domini millesimo qningentesimo decimo nono, Mensis Julii die decimâ septimâ.

XLI (XLII).

Roeland Lefevre sticht het klooster der Dominikanersen te Temsche (1).

Ad honorem Dei omnipotentis, sanctæ individuaeque Trinitatis Patris et Filii et Spiritus sancti, gloriosissime genitricis Mariæ, ejusque matris Annæ beatissimæ atque totius celestis curiæ. Nos Rolandus Lefevre, dominus temporalis de Thamisia in territorio de Waes, dominus de Liesvelt etc. una cum coniuge nr̃a et conthorali socia domicella Hadewige de Hemstede, in remissionem peccatorum nostrorum animarum refrigerium obque salutis et prosperitatis consecutionem ab omnium opifice et bonorum retributore pro nobis ac successoribus heredibus nostris fundandum erigendum atque dotandum duximus quod-

(1) Naar eene kopie der zeventiende eeuw. — Zie hiervoren bl. 303.

dam monasterium sororum de ordine sancti Dominici, sub regulæ divi Augustini professione ac statutis in regula innocencia fratrum et sororum de penitencia sancti Dominici nuncupatorum expressis et contentis cum scapularis eiusdem ordinis delatione, infra tamen statum monialium præfati ordinis in dicta nostra parochia diœcesis Tornacensis, quemadmodum et per presentes fundamus, erigimus atque dotamus de bonis tam nobis clementia salvatoris acquisitis quam nostrae collationi subjectae hic inferius confrontatis et expressis, cumque modis et condicionibus infra dicendis. Cuius monasterii et ecclesiae eiusdem patrona erit beatissima Anna de consolatione setercia. In primis igitur conferimus in dotem monasterii sororum seu conventus ut præmittitur erigendi principaliter hospitale in Thamisia cum bonis omnibus atque singulis attinenciis suis, redditum in traditione pecuniae cum bladorum et terris ad ipsum pertinentibus communi estimatione et vaga in annuis et perpetuis pecuniarum redditibus decem librarum grossorum monete Flandriæ, ipsa libera ab omni onere, servicio et exactione, collectis et cæteris ordinariis infra nominandis salvis censendis perpetuis futuris temporibus quemadmodum exstitere temporibus retactis. Siquidem propter onera ipsi hospitali annexa in receptione pauperum ac vagorum magna ac gravia inconvenencia exorta dinoscuntur atque in dies peiora ex eis in futurum exoriri formidamus, quemadmodum reformationi intendere reformatorum tenemur, cupimus omnia illa in meliora commutare ad divini cultus augmentationem et subditorum nostrorum salutem quæ in agonisantium infirmorum assistencia et eorum salubri informatione ut catholice hinc decedant consistere haud dubium est. Hujus itaque rei gracia primo conventus ipse ab isto onere liberatur conventus et onus ad magistros mensae pauperum pertinet ut in instrumento publico apparet. si et quando dominus temporalis de Thamisia ipsiusque successores pro tempore hoc dicto conventui injunxerit seu mandaverit injunxerintque seu mandaverint tenebitur loco priorum onerum investire et tenere quatuor laicas sorores pro universis subditis nostris de Thamisia in quacumque infirmitate constitutis etiam si pestis fuerit, salario tamen salvo et impensis, pauperibus autem veris id servicii genus gratis ac dei amore impendere tenebuntur. Domino vero uxori suæ ac prolibus eorumdem si petant aliæ sorores conventus assistere tenebuntur. Secundo ante portas conventus semel in anno, certo die aut diebus obligatæ erunt in pulmentariis pauperibus dare valorem trium solidorum grossorum monete flandriæ et ecclesiæ tres libras grossorum pensionis vitalis cuidam camerariæ aut servicii domicelle prefatæ noie Johanna quoad vixerit et non ultra.

Insuper concedimus confessori et conventui ad eorem dumtaxat usum ut centum vasa cervisiæ tantumque vini quantum ipsis necessarium fuerit libere et absque ulla exactione ac sine assisia, imponere valeant et possint, ita quod vinum extra domum earum cum amphoris aut gheltis non vendant aut mittant, infirmis demptis, similiter concedimus eisdem sororibus molam penes se liberam pro se et hospitibus suis utque sibi in posterum ad decem libras grossorum redditnum aut sexaginta mensuras terrarum ghemeten dominicas in prædicta parochia acquirere valeant jure proprietatis et ut præfata et non ultra quocumque ecclesiæ titulo nisi vendiderint quando ultra præmissam taxam acquisierint a tempore acquisitionis post triennium, quod facere tenebuntur sub pœna perditionis sic acquisitorum : in aliis vero locis a præfata parochia sibi acquirere valebunt quantum deus eis concesserit. Item dominus temporalis pro tempore semper poterit absque bonis sed salvis vestimentis et supellectilibus decentibus ponere unam virginem ordini prædicto aptam in prænominato monasterio, qua mortua aliam similiter ordini aptam surrogare, salvo quod bona advenientia ipsis postquam receptæ fuerint conventus adibit et recipiet. Annuali vero computationi conventus poterit dominus si velit interesse aut suum receptorem in loco suo mittere. Præterea nullus pater eligetur aut deponatur nisi per maiorem partem sororum conventus et domini de Thamisia assensu cuique domino conventus tenebitur solvere de omni vase cerevisiæ extraneæ si taxam superius expressam excesserint unum stuferum braxato autem in præfata parochia medium stuferum. Ceterum in receptione sororum conventus quinquagesimum numerum non debet excedere. Demum in augmentationem dotis præfate semel in promptis pecunijs recipiet conventus prænarratus centum florenos usuales existentes in et sub manibus magistrorum fabricæ parochialis ecclesiæ in Thamisia et ultra illos donatione et legatione magistri Johannis de Wauwe, sacerdotis et hoc post obitum suum habebunt domum ejusdem cui inhabibat in putiarum iuxta litterarum desuper confectarum tenorem una cum alia eiusdem domo beginagium una cum domistadio et orto eiusdem cumque horreo et domicula ac petia terræ eius scituatæ in ipsius hospitalis opposito salvo quod tres antiquæ matronæ in præfato beginagio commorandi nunc temporis suam mansionem in eadem servabunt quamdiu supererunt aut in humanis agent. In præmissis gr̄a ampliori favore et extensione, remissione, ampliacōe et additione nr̄s semper salvis cum nobis videatur pro loco causa et tempore in eisdem prædictis dispensandis per nos concessis et restrictionibus prædictis, hæc omnia et singula præmissa fundationis

erectionis, dotationis, commutationis ordinationis atque mutuæ obligãonis per quæ tamen nec monasterio nec parochianis et parochiali ecclesiæ de Thamisia præscriptæ aut alicui alteri intendo præjudicare, peto humiliter per ipsius ordinis patres acceptari auctem ad hoc habentes ut ipse conventus novellum et prosperum habere possit progressum perpetuo sub jurisdictione, visitatione ac correctione reverendi pr̄is provincialis Theutoniæ ac ejus vicarij et poni atque constitui testimonio sigillorum eorumdem patrum auctoritatem habentium ut præmissum est præsentibus appensorum, una cum subscriptione manuum eorumdum sigillo ecclesiæ conventus novelli et inchoandi hiis etiam nostris litteris appenso cum prædictorum sigillis ac deinde etiam per his superiorem prælatum ecclesiasticum et etiam secularem principem ut quantum necesse foret et a quo fieri habeat de jure confirmari. In horum omnium fidem et robur pro nobis et successoribus nostris et heredibus sigillum nostrum his præsentibus appendimus. Datum in nr̄a præmemorata parochia de Thamisia anno dn̄i millesimo quingentesimo septimo, mensis vero Septembris die quarta et subsignavimus manu propria ad majorem in fidem præmissorum et erat signatum Lefevre. In latere scriptum erat frater Hen. de Coste, prior Buscumducensis et ego frater Hermanus p̄r conventus novelli tam mei quam conventus nomine subscripsi his in fidem præmissorum manu propria. Ego frater Laurencius Uskerchen, vicarius generalis provincialis electus cum H. etc....... Theutonica sigilla officii nostri ad robur appendi his feci testor manu propria. Frater Joannes Hame sacræ paginæ professor, prior conventus Bruxellensis manu propria.

XLIV.

Het veer van Rupelmonde wordt verkocht aan Roeland Lefevre (1).

Wij Hector plate meyr̄ en̄ wettelic̄ maendre int thof van Rumpst inde vierscaere van Hynghene in dien tyt thomaes Vander Varent, claens van Heychenē geert Vander Heyden, Symoen De Winter manen van leene inde voors. vierscare ter selver tyt doen te wettene, allen den ghenen die dese p̄sente bren sullen sien oft hooren lesen dat com̄en es voor ons in propren p̄soone Jouffrauwe loywyse van luxemburch met edelen en̄ weerden hr̄e anthonis van crowy her̄ van thou

(1) Het oorspronkelijk stuk is ten kasteele van Temsche. — Zie hiervoren bl. 309.

etc. haeren man eñ hebben ghekent eñ verlydt voor onslieden dat sy vercocht hebben in loyaelder voorwaerden eñ rechtveerdigher coñanscapen sonder eeneghe fraude oft ergelist mynen heř m[r] Roelant le fevere heř van temsche, tfeer van Repelmonde dwelke dat m̄ voors. Jouffrauwe loywyse van luxemburch houdende was teenen vollen leene vanden Hove van Rumpst inde voorñ vierscare met alsulcken Rechten, vryheyt eñ lyberteyten als den voors. veere toebehoert, ende versocht aenden voors. meyř. te wette vervooght also dater behoerde, de mañen ghemaent te hebben of sy kenden tvoors leen volboden synde naer t versouck vande voors. vercoepers de meyř maende de mañen op de kereghebodeu de mañen ghemaent synde kenden de kereghebodeu ghedaen synde eñ onghecalengiert naer de kennesse van den kereghebodeu so es coñen meř voors Jauffrauwe met mynen voors. heř haeren man eñ kerckelic̄ vooght eñ begērde haer leen op te draghen in de handen vanden voors. meyř ende toot behoef van mynen voors heř meř Roelant le fevere welcke onteerffenesse eñ eerffenesse es ghedaen naer Recht Sede eñ costume, van onser voors vierscaren eñ negheen poynt achter ghelaeten datter toe dienen mochte in Rechte alle fraude eñ argen list huytghesloten in dese sake In kennesse der waerheyt dat dit aldus voor ons ghesciedt es so hebben wy meyř eñ mañen boven ghenoempt dese p̄sente lřen beseghelt elc onser onsen proprñ seghele hier onder huyt doen hanghen int jaer ons heřn XV[c]XIIII den XVIIIsten dach in decembre. S. De Winter.

XLV.

Jan van Heemstede verkoopt het veer van Rupelmonde aan Willem van Croy (1).

Wij Joos Coesaert Meyere ende wettelijck maendere van den mannen van leene vanden hove van Rumpst inde vierschare van Hynghenen up desen tijt, Claes van eycke, gheryt vander heyden, symon De Wintere ende Jan Wouters mannen van leene in de voors. vierschare ter selver tijt, Doen te wetene allen lieden die dese presente lřen zullen sien oft hooren lesen, hoe dat hedent date van desen voir ons als meyer ende mannen voorñ. gecompareert is Jan heere van heemstede ende van liesvelt schildenape ende heeft gekent ende verleden hoe dat hij om een soñe van peñyngen daer af hij hem content ende te vreden hielt, vercocht hadde ende heeft sonder fraude

(1) Naar het oorspronkelijke bewaard bij den heer Senator Janssens-Smits. — Zie hiervoren bl. 318.

oft argelist ende bij goeder ende loyaller coopmanscepe, Janne Wyts Raedt der conijncklycker maiesteyt van castillen etc., ons alregenadichste heēn, ende sijn watergrave ende moermeester van Vlaendren, als pcureur ende ten prouffyte van hooghen ende mogenden heere, heēn Willem van Croy herthoge van sorrem, grave van beaumont, her van chievres aerschat etc., ende eerste camerlinck der voors. conijnclycker maiesteyt Tveer van Ruplemonde dwelck de voors. Jan comparant houdende was teenen vullen leene vanden voors. hove van Rumpst inde voorn. vierschare met alsulcken Rechten vryheyt ende liberteyten als den voors. veere toebehoort, ende versochte aen my meyr voors. de mañen gemaent te hebbene oft zy kenden 'tvoors. leen volboden sijnde naer t versouck vanden voors. vercoopere. Ick meyere voorñ maendē de voorn. mañen up de keregeboden, ende wij mannen voors. als gemaent zijnde kenden de selve keregeboden gedaen sijnde, Soe begheerde de voorñ Jan heere van heemstede tvoorñ leen uptedragene in handen van my meyere voorñ ende drouch up in mijnen handen als heere ende hem van dien ontvutende ende ontervende met halme ende ghevende daer af gifte den voorñ Janne Wijts als pcureur vanden voorñ heř van chievres, die daer inne bij my meyere voorn eñ vonnisse van ons mañen wettelick naer Recht zede ende costume vander voors. vierschare gegoedt ende geerft is, tot behouff ende pfyte van mijnen voors. heere van Chievres, Oñe tselve leen, by mynen voorn heř van chievres zynen hoirs naecomers ende actie hebbende nu ende teenwighen daghen te gebruycken met sulcken lasten ende servituten als daer toe tselve leen totten daghe toe van heden gestaen heeft, met conditien ende reservatien dat in dien mijne vrouwe de geselnede van mijnen voors heř van chievres, den selven heere haren man overleefde, dat zij in dien gevalle eñ terstont nae zijne doot, de geheelle upheve, blat, proffyt ende usufruct vanden voorn veere van Ruplemonde hebben houden ende gebruycken zal alleene haer leven lanck gedur̄nde, ende naer toverlyden vander voors. vrouwe, zal tselve blat usufruct ende incomen keeren up den erfachtighen dien tselve leen eñ veer toebehoiren zal Int welcke de voors. Jan Wijts als pcureur irrevocable eñ spalen last hebbende om dat te consentene vanden voorñ her van chievres zynen meester blyckende by pcuration onder t handteecken eñ zegele vanden voorn her in daten des achtsten daeghs van Jannario lestleden die hy ons toochde eñ waer af wy lecture namen eñ bevonden sulcken macht eñ last om tselve te doene innehoudende consenteerde ende willecoerde. In kennesse der waerheyt ende om dat alle dese zaken met manegen eñ wysdome soot behoort gedaen ende

gescliiet sijn soo hebben wy Joos coesaert meyer, Claes van eycke, gheryt vander Heyden eñ Symon de Wintere manen van leene voorñ elck onser onsen zegel hier aen gehanghen, Ende want ick Jan Wouters oick man van leene voorñ egheenen zegel en hebbe soe hebbe ick gebeden Joosen coesaert mijnen medeleëman, dese hen over my te willen besegelen, dwelck ick Joos coesaert voors. tot desselfs Jans Wouters beden gne gedaen eñ mijnen zegel voer hem hier aen oick gehangen hebbe desen thiensten dach in februario int jaer ons Hern duysent vyfhondert achtiene.

XLVI.

Grafschrift van Willem van Croy, heer van Temsche, begraven in de voormalige kerk der Celestienen te Heverlee (1).

Guillaume de Croy, duc de Sore et de Harchies, marquis de Arschot, sieur de Chievres, surnommé le Sage, dernier fils de Philippe comte de Porcien, a esté de son temps commis et establi tant de Maximilien Philippe que Charles, archiducs d'Austriche, roy des Espagnes et empereur, leur conseiller et chambellan, avoué et luitenant du païs de Liège Stavelo et Montfort et de Leclusc et luitenaut de fiefs de Brabant, commissaire au renouvellement des lois en Flandre, capitaine de 50 hommes d'armes, chevalier de l'Ordre de la Toison d'Or et gouverneur et capitaine et grand baillif du païs et comté de Hainaut, premier chef des Finances, ambassadeur vers le roy de France pour traicter la paix l'an 1504, gouverneur, curateur, grand chambellan et premier du conseil de l'empereur Charles V, Lieutenant-gouverneur et capitaine-général des Pays-Bas, de tous les païs de Philippe archiduc d'Austrice, de la mer, contador major des Espagnes, admiral du royaume de Naples et capitaine général de toutes les armées de mer de tous les royaumes du dict empereur Charles V. Icelui a tenu le dict empereur en paix avec tous les princes tant qu'il a vescu, a fondé et doté le chasteau et cloistre des Célestins a Heverle, comme aussi celui de l'Annontiade a Louvain, a restauré celuy des Chartreux et du Béguinage en la dicte ville. A esté allié par mariage a dame Marie-Magdalein de Hamale, dame de Thamise et héritière de plusieurs autres belles terres et seigneurie de la quelle il n'a delaissé génération. Lequel est mort en la ville de Wormes en Allemagne le 28 May 1521; et gist au cloistre des Célestins a Heverle.

---

(1) Uit een werk getiteld : *Histoire de la Commune de Hèverle et de ses Seigneuries*, par Servraux. — Zie hiervoren bl. 322.

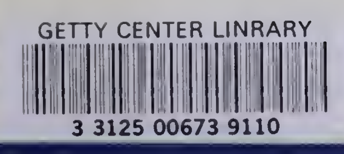
INHOUD. — TABLE.

Notitiën en verhandelingen. — Notices et dissertations.

Platen. — Gravures.

Stamtafels. — Tableaux gènéalogiques.

FIN DU TOME VIII.

GETTY CENTER LINRARY
3 3125 00673 9110